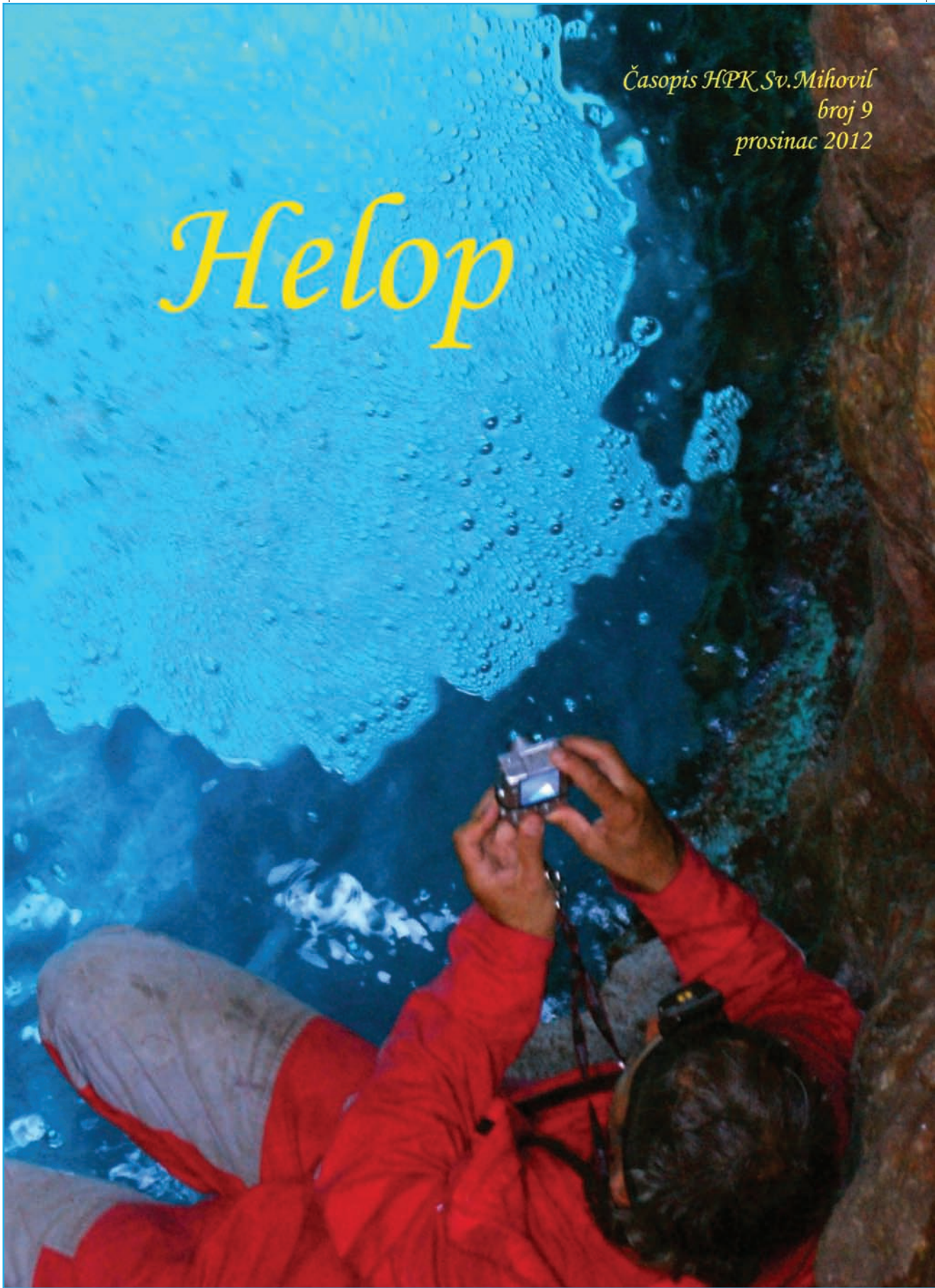

Časopis HPK Sv. Mihovil
broj 9
prosinac 2012

Helop

Riječ urednice

*Dragi prijatelji planinari,
penjači, alpinisti, speleolozi,
trekeri, škraperi, hodači, šetači, gorski
spašavatelji, planinarski vodiči, članovi i
prijatelji kluba, pred vama je
deveti broj Helopa.
Stranicama i nadalje brojan,
temama zanimljiv i odličnim
fotografijama bogat.*

*Izuzetno aktivna godina je za nama.
Gotovo nema vikenda u kojem barem
jedan mihovilac nije zavijorio zastavu
kluba na nekom od čarobnih domaćih
ili inozemnih vrhova ili zabio pločicu
uz neki od ulaza u čudesno i tajnovito
hrvatsko podzemlje.*

*Educirali smo planinare, speleologe,
alpiniste, organizirali trekinge,
škrapinge, grebeninge, raftinge,
prezentacije, izložbe,
susrete, druženja, fešte.*

*Ovakva hiperaktivnost i nije neobična
kada se uzme u obzir i činjenica da nam
predstoji mističan 21/12/2012.*

*Kako s predstojećim poravnanjem
planeta Solarnog nam sustava slijedi
i konac poznatog nam svijeta, odlučili
smo ga, ovako divnog, čudnog i
neponovljivog progोजzati što više
.. jer tko zna što nas čeka?...*

*Uz to, aktivni i optimistični kakvi jesmo
odlučili smo i
Novo Doba dočekati kako dolikuje:
u prostorijama kluba, zajedno u dobrom
raspoloženju, uz odličnu glazbu,
mezu i kapljicu,
listajući omiljeni nam Helop
čije stranice još mirišu na svježi tisak!
A nakon 00:00 kako bude!
Ako bude.
Veli Krleža da 'Nigdar ni tak bilo da ni
nekač bilo, pak ni vezda ne bu da nam
nekač ne bu...'*

*Stoga: čitajte, uživajte, podijelite...jer
devetka je jedinstvena,
rariret na prijelazu Vremena.
A desetka – ako bude!..
...bit će i planina!
Helop!*

Tatjana

ČASOPIS

HPK 'SV. MIHOVIL' ŠIBENIK

Broj 9

Prosinac 2012.

Izlazi jednom godišnje

IZDAVAČ HPK 'SV.MIHOVIL'

Josipa Bana Jelačića 28

22000 ŠIBENIK

e-mail: sveti.mihovil.sibenik@gmail.com

tel.: +385 (99) 213 5175

GLAVNA UREDNICA

grafička urednica, i lektorica

TATJANA BRAČANOV

tel.: +385 (99) 213 5175

e-mail: tatjana_bracanov@live.com

TISAK:

Tiskara 'Malenica' d.o.o. Šibenik

Autor naslovnice: T.Barišić

*Veslima kroz vrijeme
prošlosti
Joso Gracin*

KAJAKOM-OD MARTINSKE DO GUDUĆE

Snažnim zaveslajima oremo bočatu površinu šibenske luke. Od krajnje točke u uvali Sv.Petra uz poluotok Mandalinu na jugoistoku, pa do Zatona na sjeverozapadu, protegnuo se šibenski zaljev u duljinu od gotovo 10km. Samo prije pola sata na Martinskoj, točnije na mulu podno moje kuće, u prvoj uvali u kanalu Sv. Ante porinuli smo plavi sea-kajak u more, nakrcali ga sa svime što nam može zatrebati na ovom putu i zaveslali u pravcu šibenskog mosta. Cilj nam je krajnje mjesto do kojeg se u smjeru sjevera može doprijeti brodićem - Garin kuk, izvor u kanjonu Guduća. Alena je u prednjem dijelu kajaka, a ja, da bih mogao bolje kontrolirati situaciju sjedim pozadi. Od prskanja i slijevanja vode u unutrašnjost plovila štite nas špic-deke koje se stegnu oko pasa i nataknu na rubove otvora.

KAJAK ODYSSEE

Ovo plovilo je dosta brzo i njime se na moru možeš probiti po bilo kakvim valovima i bilo kakvom nevremenu. Gotovo mu ništa ne smeta, na vodi je praktičan i zgodan za mnoge stvari koje se ne mogu izvesti nekakvim drugim brodićem, ali ima i nekoliko mana. Na moru je slabo vidljiv pa je najbolje kad je obojan nekakvim uočljivim žarkim bojama. Uz to je dosta nestabilan ili kako se kod nas kaže "vergulast" pa trebaš paziti da se njime ne prevrneš. Ipak jako brzo se dobije osjećaj ravnoteže i stabilnosti pa veslanje u njemu postane pravi užitak.

Kajak tipa Odyssee, proizvod jedne od najpoznatijih svjetskih firmi za proizvodnju sea-kajaka Prion, dvosjed je dugačak preko 5metara, a težak oko 40kg. U krmi i provi ima vodonepropusne komore u koje se može staviti dosta opreme i hrane pa se njime može krenuti i na višednevno putovanje morem.

ŠIBENSKIM ZALJEVOM

Kad smo prošli "Institut za istraživanje mora Ruđer Bošković" na Martinskoj, bježeći pred jahtama i brzim gliserima, brzo smo preveslali na drugu stranu šibenskog zaljeva, pa tamo iza posljednjih crnih ostataka bivšeg TEF-a i nastavili dalje podno stijena Batižela. Najveća dubina šibenskog zaljeva u ovom dijelu je oko 37m. Počele su nailaziti male uvale s neizbrojivim brojem plutača. To su uzgajališta dagnji ili pidoča kako ih zovu u Šibeniku. Ove školjke iz estuarija rijeke Krke smatraju se najboljima i najukusnijima na Jadranu, a kažu da pidoče na ušću rijeke Krke, posebno u kanalu Sv.Ante, rastu pet puta brže nego bilo gdje na svijetu. Svaki vlasnik uzgajališta u svojoj uvalici je podigao nekakvu montažnu kućicu, a neke su bile postavljene i na malim splavima ili pontonima usidrenim među plutačama ostavljajući dojam kao da smo na rijeci, a ne na moru. Tako je i bilo, veslali smo potopljenim kanjonom Krke, nepreglednim ušćem u kojem se miješajući ljube rijeka i more. Malo prije mosta, s druge strane kanala ugledali smo uvalu Malnicu, poznatu

po ostacima zanimljivih kamenih srednjovjekovnih mula. Ta mula su šibenskim težacima stoljećima služila kao pristaništa kad bi odlazili u polja na drugu stranu zaljeva. Na njima su se u brodice krcala drva, masline, grožđe, smokve, stoka, ljudi i sve što je trebalo, tu se ukrcavalo i iskrcavalo. Uvala Malinica se nalazi točno podno sela Bogdanovića, a može se najlakše prepoznati po staroj ruševnoj kamenoj kući bez krova i jednoga zida, podignutoj gotovo na samome žalu pored slikovitih mula.

ŠIBENSKI MOST

Nakon sat vremena laganog veslanja hvatamo uski trak hladovine nastao lukom šibenskog mosta. Šibenski most visok je 37m, dug 390m, a drži ga samo jedan čelično-betonski luk raspona 251m. Sagrađen je godine 1966., a odigrao je značajnu ulogu u ružanskom ratu, godine 1991. Tada su na njega izbili tenkovi JNA, ali ga nisu uspjeli preći. Otjerani su topovskom paljbom s otoka Žirja čiji su topovi krajnji domet imali upravo do šibenskog mosta. S vidikovca uz hotel Panorama, puca prekrasan pogled na Šibenik i cijeli šibenski zaljev pa je ljeti parkiralište ispred hotela doslovno preko cijelog dana krcato automobilima i turistima željnih naših vizura i ljepota. U sezoni preko mosta se gotovo ne prekidaju beskrajne kolone vozila, svaki dan ispod njega prode na tisuće jahti, jedrilica i glisera, a s najviše točke luka već godinama se bacaju bungee-jumping skakači. Sve to mostu daje neku posebnu živost punu slika, pokreta i zvukova. Do izgradnje mosta, jedino prijevozno sredstvo između dviju obala zaljeva bio je trajekt, odnosno, svakom starijem šibenčaninu znane popularne pinice koje su prometovale između Doca i pristaništa na Martinskoj.

NA RTU KRIŽ

Prošavši ispod luka mosta ubrzo nam se s desne strane otvori slikovita uvala Duboka. I tu je sve puno plutača s pidočama iznad kojih se izdižu sive okomite litice na kojima se gnijezde galebovi i rastu žilave česmice i zelenike. Nakon kilometar i pol udaljenosti od šibenskog mosta, pored kvadratnog zelenog svjetionika podignutog na maloj hridi na rtu Križ, skrećemo desno u kanal Sv.Josipa. Prošli smo plitkim prolazom između kopna i svjetionika, snažno veslaajući kako bi na tom mjestu uspjeli savladati jaku morsku struju što je poput planinske rijeke stizala iz kanala. Na drugoj strani zaljeva, podno ceste za Zaton nalazi se značajan bio-speleološki lokalitet, Jama pod Orljakom, a točno preko puta rta Krž, na suprotnoj strani kanala, uvukla se poznata Šarina draga. U tu uvalu se može doći iz Zatonu lijepom asfaltnom cestom koja prati liniju obale. Tu se nalazi napušteni zidani objekti s betonskim pristaništem. U toj uvali što se smjestila pred samim ulazom u kanal Sv.Josipa, do početka rata je velika i poznata šibenska firma Šibenka držala nekoliko kaveza za uzgoj ribe. Sada je to pusto mjesto gdje je zgodno ostaviti auto i okupati se u toploj bočatoj vodi. U blizini se nalazi i jama u Šarinoj dragi, speleološki objekt poznat po nalazima kostiju životinja iz interglacijalnog doba. U njoj su pronađene kosti izumrlog goveda, malog konja iz ledenog doba i dio kljove od slona, stare oko 120 tisuća godina. Djeluje gotovo nevjerovatno kad pomislimo da su ovim krajevima jednom i slonovi gazili i da su ovdje nađeni njihovi ostaci. Nismo imali vremena za skrenuti prema Šarinoj dragi i Zatonu. Vrijeme je brzo prolazilo, a do Guduće nas je čekalo još dosta veslanja.

ZATON I MIRIS STARIH KONOPA

Šibenski Zaton je jedno od rijetkih mjesta uz našu obalu koje još nije izgubilo dušu. Udaljen je od Šibenika samo 8km, ali srećom mjesto je još bez apartmanskih naselja i hotela, bez bučnih kafića, ljetne gužve i turističkog

ludila. U Zatonu se još osjeća duh težaka i miris starih konopa u kojima se uz čašu dobrog zatonskog vina još uvijek znade i zapjevati.

KANAL SV. JOSIPA

Kanal Sv.Josipa dug je oko 3km i povezuje Šibenski zaljev s Prukljanskim jezerom. Dubine je do 30metara. Tjesnac na rtovima savija pod ostrim kutovima praveći nepregledne zavoje opasne za bezbrojne jahte i brodice što u vrijeme sezone prometuju prema Skradinu i Skradinskom buku, te poslije nazad prema otvorenom moru. U kanalu često pušu i snažni vjetrovi stoga je neugodan za nautičare. Prije pet godina i sam sam doživio što to znači kad u kanalu Sv.Josipa more uzavri. Tada sam se s malom, plastičnom pasarom jedva uspio istrgnuti iz snažnog zagrljaja nastalog sudarom vjetra i mora. I u ovom kanalu nailazimo na uzgajališta pidoča, ali ih je mnogo manje nego u dijelu oko šibenskog mosta. U Uvalama Ljuta i Ovča već 15-tak godina nalaze se i dva ribogojilišta u kojima se uzgajaju orade i brancini. Kanal Sv.Josipa je prelijepi tjesnac za kojeg mnogi kažu da podsjeća na norveške fjordove, a njegov najimpozantniji i najslikovitiji dio je impresivna 70metarska stijena Velikog Tradnja. Za sto metara visoki Tradanj veže se slabo poznata legenda o gusarskom blagu skrivenom u jednoj od mnogobrojnih šupljina brda, te priče o caru Trojanu i šibenskom knezu Domaldu. S vrha Tradnja puca nezaboravan pogled na Prukljansko jezero, šibenske otoke, planine, Velebit, Dinaru i Prominu, te brda Trtar i Orlice, a posebno je impresivan pogled s ruba 70metarske stijene duboko dolje na površinu mora. Na vrhu brda još uvijek se mogu prepoznati ostaci ilirske gradine, a okoliš je pun djelova rimskih tegula. Priča se da je za vrijeme antike na tjemenu Tradnja bio postavljen i katapult, koji je neprijateljskim brodovima branio prolaz prema Prukljanu i Skradinu. Kanalom Sv.Josipa od pamtivijeka su prolazili ratni i trgovački brodovi. Prvo liburnijski, zatim rimski, pa mletački, turski, austrougarski, talijanski, nje-

mački, jugoslavenski, ali ponajviše hrvatski brodovi, koji površinu mora podno Tradnja oru sve tamo od vremena kralja Krešimira pa do današnjeg doba. Danas se na jahtama i jedrilicama koje ljeti prometuju ovim kanalom, vijore zastave gotovo svih poznatih zemalja svijeta. Prolaze tu megajahte ruskih tajkuna i arapskih šeika, s helikopterima na palubama, ali i mali kaići zatonskih ribara, s feralima, parangalima i mrežama barakudama ili brfurnarama na provama.

ŠPILJA TRADANJ, TEMELJ ŠIBENSKE ARHEOLOGIJE

6
Skriven podno jedne litice na sjeveroistočnim padinama brda Tradanj, s ulazom obraslim bršljanom, tetivikom i česminom, nalazi se poznati arheološki lokalitet, špilja Tradanj. Godine 1888. zatonski učitelj Frane Škarpa udario je lašunom u sedimente ove špilje i na svjetlost dana izvukao prve ulomke prapovijesne keramike na ovom području. Sigurno tada ni sam nije bio svjestan da je to što je napravio bio temelj arheologije šibenskog kraja, a u Hrvatskoj početak speleoarheologije. Franjo Škarpa je u špilji Tradanj, uz mnoge keramičke ulomke, pronašao rimske vrbice i uljanice, bakrenjak cara Trojana s početka 2. stoljeća i zlatnik cara Justina iz prve polovice 6. stoljeća. Godine 1971. špilju istražuje i poznati hrvatski arheolog Zdenko Brusić koji je utvrdio da je čovjek u ovoj špilji živio u vrijeme neolitika (mlađe kameno doba), te u vrijeme bakrenog i brončanog doba sve do rane antike.

Ostaci prapovijesnih životinja nađenih u jami u Šarinoj Dragi

VESLANJE KROZ VRIJEME PROŠLOSTI

Prolazimo rt Trisku prema kojem su Zatonjani još godine 1912. na seoskom zboru odlučili sagraditi most kojim bi premostili ulaz u kanal Sv. Josipa i dobili cestovni spoj sa Šibenikom, ali osim lijepe ceste koju su izgradili do Šarine drage ništa drugo više nisu uspjeli napraviti.

Veslamo između rtova Veliki i Mali Tradanj kao da veslamo kroz vrijeme prošlosti kad su kroz ove tjesnace uplovljavale galije i stari jedrenjaci. I dan danas ronjoci na dnu kanala nailaze na antičke ćupove, dijelove amfora i stara sidra. S naše lijeve strane promiče jako slikovita uvala Oštarija s nekoliko uočljivih špiljskih otvora. Kažu da je u njoj nekada i postojala oštarija (gostiona), pa su ljudi tu rado pristajali brodicama da se odmore i okrijepe. Iza rta Veliki Tradanj kanal gotovo pod pravim kutom savija prema sjeveru. Otvaraju nam se novi vidici: rt Sv. Josipa, ribogojilište u uvali Ljuta i nekakvo kameno zdanje što bdije visoko nad cijelim kanalom.

MAŠUKIN STAN

Te napuštene, ali još uvijek čvrste zidine nazivaju se Mašukin stan. Zašto ih nazivaju Mašukin stan? Zato jer je u njima živjela žena koja se zvala Mašuka, a koja se u tim dvorima rodila, udala i umrla. Kako to da se tu i rodila i udala. Njezina majka je tu prolazila kad je bila trudno s njom pa su je uhvatili trudovi baš kraj tih kamenih dvora koji su bili u vlasništvu nekih Bujasa iz Docca koji su na tom području imali dosta ograda i vinograda. Po-

U stijeni Tradnja

slije je Mašuka kao mlada djevojka, odlazeći s majkom na rad u polje često prolazila tu pa se tako i zagledala u momka iz te kuće za kojeg se na kraju i udala.

Veslamo lagano uz samu obalu ispod Mašukinog stana. Tu na malom žalu pored velikog usamljenog bora vjerojatno je u prošlosti postojalo i nekakvo pristanište koje je dolačkim težacima služilo da što brže i jednostavnije dođu do svojih ograda, maslinika i vinograda. Ispred nas, lagan poput Mašukinog duha, gotovo dodirujući obalu, pliva veliki bijeli labud. Ostao je i on sam, kao nekad davno Mašuka gore u kamenim dvorima.

RIBOLOGJILIŠTA U UVALAMA LJUTA I OVČA

Prolazimo pored ribogojilišta u uvali Ljuta. Proveo sam dvije godine života u tom kanalu, u kućici što se smjestila podno sivih okomitih stijena. Dvije godine sam tu radio i živio. Poznat mi je tu svaki kamen, svaka travka i svaka daska na kavezima. Do Ljute se pristupiti može samo brodićem iz pravaca Rasline ili Zatona ili kozjim stazama preko brda, pa niz opasne litice. Dvije godine sam tu nasuprot rta Sv. Josipa hranio ribe, dizao teške utege, mijenjao i krpao mreže, a u smiraj dana uživao u ljepoti i tišini tog prelijepog kanala...

Ne vidim nikoga ispred kućice pa nastavljamo veslati dalje prema uvali Ovča gdje se nalazi drugo ribogojilište. Tamo rade moji prijatelji Sale, Tome i Filip. Znam da će netko od njih trojice sigurno biti tamo. Uplovljavamo lagano među plutače i kaveze s ribom. Iz kućice, sa slamnatim šeširom na glavi, izlazi Tome i gleda ispitivački tko mu to sada stiže u plavom kajaku. Sumnjičavo nas promatra, a onda trenutak prepoznavanja, pa slijedi srdačan osmijeh, "od uha do uha". Ponovo sam sa starim prijateljem. Dugo se nismo vidjeli. Palimo roštilj, Alena sprema salatu, reže kruh i servira stol. Ručati na takvom mjestu, poseban je doživljaj. Nakon ručka Alena se baca u toplo more i zapliva, a nas dvojica pod drvenom nadstrešnicom u hladu bora ostajemo

pričati o starim danima kad smo u dugim zimskim noćima bili jedina ljudska bića u kanalu Sv.Josipa. Koliko puta smo samo Sale i ja zimi zajedno večerali uz huk bure i pucketanje vatre iz starog "Plamena". Kad ne bi imali što za salatu, popeo bih se na brdo iznad kućice i nabrao ukusnog divljeg luka, a za doručak bih skuhao čaj od kamenog vriska kojeg su bile pune litice iznad ribogojilišta. Posjetih Tomu na njegove riječi koje je jednom rekao: - Jedva čekam vrime da imam šezdeset i pet godina, pa da sam u neakvoj mirovinici. Ujutro se dignem, pa bez žurbe sve laganini, na kavicu, popričam s poznanicima, pročitam novine, niko me ne gnjavi, ma divota... jedva čekam to...

Bilo mi je žao što nema Sale i Filipa. Njih troje se na poslu rotiraju po smjenama, pa je na ribogojilištu najčešće samo jedan od njih. Sale i Tome su iz Turnja kraj Biograda, a Filip je iz Filip-Jakova. Mladi su to momci, ali već jedanaest godina rade na ribogojilištu u uvali Ovča. Pomislih kako su gotovo trećinu života proveli u kanalu Sv.Josipa.

Ribogojilište se sastoji od dvadesetak kaveza u kojima se u toku jedne godine uzgoji oko šezdesetak tona orada i brancina. Posao tamo nije nimalo lak, ali ima neku romantičnu stranu, ponajviše zbog ambijenta u kojem se nalazi ta vodena farma.

U RASLINI

Da nam malo olakša put do Guduće, Tome nam kajak došlepa pasarom pravo do Rasline. U Raslini ugledah starog prijatelja koji mi je često upotpunjavao duge sate na ribogojilištu, poznatog raslinskog ribara Boška Alviža, pa svi zajedno sjednemo u najbliži kafić na piće. Sjetih se Boškovich riječi kojim je jednom opisao samog sebe: - Ja u životu ne znam raditi ništa drugo osim loviti ribu, ali zato sam u tome najbolji...

Raslina je mirno mjesto smješteno na zapadnoj obali Pruklanskog jezera gdje ljudi

još uvijek žive bez velike žurbe i buke. Svakom stanovniku Rasline život je na ovaj ili onaj način povezan s Prokljanskim jezerom. Uz rub sela postoji jama s pitkom vodom, koju stanovnici Rasline nazivaju Pećina. Raslinjani su se stoljećima koristili vodom iz Pećine. Ovo mjesto je kao i Zaton, poznato po dobrom vinu, a kažu da čuveni Babić, osim u Primoštenu, još jedino valja u Raslini.

Pozdravim se s prijateljima pa se ponovo uvučemo u kajak i krenemo dalje prema zapadu.

Klizimo lagano namreškanom površinom Pruklanskog jezera, obasjani sve nižim zrakama popodnevnog sunca. Prolazimo borovima obrasli rt Sv. Kate gdje je navodno živio pustinjač i pučki pjesnik Nikola Palikuća.

PRUKLANSKO JEZERO

Pruklansko jezero ima površinu 11,2kvadratna kilometra, dugo je oko 6,5, a široko malo manje od 3km. Uz obalu je jako plitko, a najviša dubina mu je 22m. Jezero je nastalo lomom svoda kretacejskog vapnenca koji su poslije poplavile vode rijeke Krke. U Prukljan se uz Krku, sa sjeveroistoka ulijevaju potoci Mokrica i Jujava, a sa sjeverozapada stiže rječica Bribišnica poznatija kao Guduća. U jezeru još uvijek ima dosta riba, rakova i jegulja, a do rata Prukljan je bio gotovo krcat jako cijenjenom školjkom zvanom Jakobsova kapa ili popularnije san-žak, koja je sada gotovo potpuno istrebljena. Moj prijatelj Jole Lokas iz Rasline jednom mi je rekao da bi prije, kad ne bi imao kući što za jesti, jednostavno izvadio kilo-dva san-žakova. Rekao je: - Kad nemaš ništa drugo, naideš se san-žakova... ha,ha,ha... Tako ti je to onda bilo...

Na sjevernoj obali jezera smjestilo se selo Prukljan, a na jugoistoku bilička mjesta Vrulje i Stubalj. Iznad sjeveroistočnih obala jezera, blizu sela Bićine, nalazi se i najljepša jama u šibenskom kraju, Martina jama. Tolika je ljepota njenih sigaa, stalaktita i stalagmita, da se zbog nje morala i trasa auto-ceste pomaknuti za dvadesetak metara.

OTOK STIPANAC I GAVANOVI DVORI

S naše desne strane promiče nam jedva vidljivi otok Stipanac. Visok je samo 3 metra, a površine je 110 x 60 metara. Stipanac je jedini otok na Prukljanskom jezeru, na njemu se nalaze ostaci srednjovjekovne crkvice. Do godine 1980. na otoku se uzdizao i kameni luk kojeg je namjerno vodenom bombom srušio pilot jednog od kanadera koji su tada bili u rukama JNA. Uz Stipanac se veže i legenda o Gavanovim dvorima, o zlom Gavanu i njegovoj još zločestijoj i oholjoj ženi Gavanuši, koji su se zbog svog zla na kraju i utopili u jezeru, tj. u snažnoj bujici koja je odjednom navalila i od koje je nastalo jezero. I zbilja pod površinom jezera uza sam otok, na dubini između 3 i 9 metara i dan danas se mogu uočiti ostaci nekakve građevine. Bila je prava šteta što nismo imali vremena svratiti do Stipanaca, ali nema veze, u glavi mi se već rodila nova ideja. Doći ću jednom kajakom na taj otočić i na njemu ostati nekoliko dana.

GUDUĆA I IZVOR GARIN KUK

Napokon, u kasno poslijepodne dolazimo u ravninu s rtom Peluča s desne strane i ulazimo u 2 kilometra dugu uvalu Guduće. Oko nas izroni pokoji ronac, a tišinu uvale poremeti samo zvuk ribe što "zabara" na površini mirne vode. Dubina ispod nas je oko 8 metara. Uvala završava gustim ševarom, ali u tom ševaru postoji prolaz, kanal kojim vode Bribišnice niz kanjon Guduće stižu u Prukljansko jezero. Većina ljudi misli da se potok zove Guduća, ali prava istina je da je sve to riječica Bribišnica koja na svom toku dugom 19 kilometara od izvora ispod čuvene Bribirske glavice pa do Prukljanskog jezera prolazi kroz kanjon koji se zove Guduća.

Pred samim ulazom u ševar dočeka nas pernata porodica, labud i labudica s dvoje mladih labudića. Slijedi nam veslanje kroz uski vijugavi kanal skriven gustim ševarom. U vodi između ševara opet pliva jedan usamljeni labud. Upitah se: - Zar je i dovdle došla Mašukina duša?

Prvi put sam se kroz taj kanal provlačio sa svojim drvenim gucom u lipnju, sada daleke 1982. godine. Tada sam sa sobom poveo i četvero svojih prijatelja, Dalibora Reškova, pok. Sinišu Jelovčića, Ivu Radovčića i Damira Berovića, da zajedno upoznamo ljepotu i mir Guduće. Iza toga sam bio još jednom tamo i evo sada, nakon 26 godina ponovo se provlačim kroz ševar Guduće.

Sve je zaraslo u gusto zeleno raslinje. Probijamo se Alena i ja kroz Guduću kao kroz prašumu Amazone i nakon jednog kilometra vijugavog veslanja stižemo do kraja kanala, tamo gdje mali most spaja dvije obale. Ispod mosta u presušenom koritu leže glatki bijeli obluci i vode dalje nema. U gustom raslinju tražim izvor. Jedva ga nađoh. Ne mogu prepoznati mjesto. Izvor Garin kuk, naš cilj. Ipak smo uspjeli doći do njega, ali nažalost na samome kraju dana. Ljepota, mir i divljenje, ali malo drugačije nego kakvo je bilo u lipnju 1982. Onda su oko izvora bile prostrane pokošene livade na kojima si mogao slobodno i na nogomet zaigrati, a sada je sve zaraslo gotovo u pravu prašumu. Ali i u tom gustišu naidoh na čovjeka. Susretnemo se na izvoru i gotovo se prepadnemo jedan drugoga. On je tu iz blizine, iz sela Gaćezeza, a spustio se u Guduću da se napije hladne izvorske vode i da u njoj odmori i dušu i tijelo.

U blizini izvora, s druge strane kanala, postoji malo okruglo jezero. Legenda kaže kad se navalila velika voda i na Pukljanu potopi-

la Gavana, Gavanušu i njihove dvore, da je neka mlada liburnijka pred vodenom stihijom uspjela zgrabiti njihovo dijete i s njim u naručju uhvatila bježati prema Gudućoj. Kako je trčala pred bujicom, tako je nastao današnji vijugavi kanal kroz ševar, a na mjestu gdje ju je voda sustigla i Gavanovo dijete joj ispalo iz ruku, stvorilo se okruglo jezero. Ljudi kažu da je bez dna. Natočimo u boce hladne izvorske vode iz Garina kuka da imamo za put, pozdravimo se s momkom iz Gaćezeza i krenemo nazad. Veslajući kroz nepregledni ševar prema Pukljanu, postadoh svjestan kako momku nismo ni ime zapamtili i kako smo zaboravili i izvor snimiti, ali bilo je kasno za povratak. Čekao nas je dug put do Martinske.

Kajak je u predvečernjoj bonaci probijao glatku površinu vode, a mi smo upijali zvukove nadolazećeg sumraka. Nakon tri sata veslanja s čeonim lampama na glavi, praćeni punim mjesecom odozgo, napokon smo došli do šibenskog mosta i u daljini ugledali crvena svjetla vjetrenjača sa brda Orlice i svijetlost Šibenika.

Čekao
nas je još
sat veslanja
do ulaska
u kanal Sv. Ante
u kojem svaka
priča započinje
i
završava.

Planinarsko društvo 'Promina' bilo je izniman domaćin županijskim planinarima, ali i inovativan kreator dviju najnovijih planinarskih staza koje su otvorene ovom prigodom od Velušića do prominskog planinarskog doma.

Druženje s povodom

Jelena Devčić

**DVJESTOTINJAK PLANINARA
NA PROMINI OBILJEŽILO DAN
KRETANJA**

11

Okupljanjem gotovo dvije stotine planinara, članova županijskih planinarskih društava u Promini su prošle subote obilježeni Dan planinara Šibensko-kninske županije i Dan pješčenja. Planinarsko društvo 'Promina' bilo je izniman domaćin županijskim planinarima, ali i inovativan kreator dviju najnovijih planinarskih staza koje su otvorene ovom prigodom od Velušića do prominskog planinarskog doma. Zahtjevniju stazu zbog krševitog predjela kojim prolazi, planinari su pregazili za oko pet sati, dok je kraća staza bitno dostupnija i lakša, te je planinarskoj grupi za nju bilo potrebno oko tri sata hoda.

KRŠEVIT TEREN

Teža i strmija staza povezuje zaseok Buhe i izvor Mijalovac, potom skreće preko stijena Crvenih greda i vodi do vrha Promine, te na koncu do Planinarskog doma, dok druga staza spaja izvor Mijalovac s Velikim točkom, te s Planinarskim domom.

Drniški su planinari u uređenje dvaju staza

uložili puno truda. Neprohodan i krševit teren staze čini iznimno atraktivne planinarima, ali one i približavaju manje poznate ljepote Promine svim ljubiteljima prirode i rekreativcima, doznajemo iz Planinarskog društva Promina.

PRIZNANJA ZA DOPRINOS

Inače, valja istaknuti kako Promina već nudi brojne sadržaje, od planinarskih staza i staza za brdski biciklizam, preko dviju staza za penjače, do izvora Bukovac i Mijalovac i spilje Viluške. Toga su iznimno svjesni u PD Promina koji su u subotu povelili dvadesetak planinara iz Planinarskog društva Mihovil iz Šibenika da prvi prođu težom dionicom prominske nove staze. Potom je za sve članove županijskih planinarskih društava u prominskom planinarskom domu organiziran ručak. Dakako, jeo se grah s kobasicama, uz kapljicu domaćeg vina, a zaslužnim članovima planinarskih društava uručena su priznanja za doprinos i aktivizam.

U klubu na sastanku Mate je rekao: „Tko želi ići: u četiri popodne ispred kluba – spreman!“, a kad Mate kaže, tako i bude. Ne treba nama do Glavaša šest-sedam sati vožnje, nego naši GSS-ovci imaju vježbu pa smo ih išli gledati i ponešto naučiti.

Krenuli smo iz Šibenika točno u 04:00h i već oko pet bili u Kninu, stali na pivu gdje su nas dočekali naši GSS-ovci. Nakon stanke uputili smo se prema izvoru Krčiću gdje je bila vježba izvlačenja unesrećenog iz provalije. Uz detaljnu pripremu obavili su je brzo i profesionalno. Toliko su se posvetili vježbi da su zaboravili zatvoriti kombi koji je bio stotinjak metara dalje u kojemu su kruh i meso! Sreća - ovo je poštena zemlja i ljudi pa je sve ostalo na mjestu, a i ovi naši političari ionako ne idu na ovakva mjesta.

Put u noć!

Alija Omerović

Nakon vježbe vrijeme je za pošteno jelo, pa smo mi, obični planinari-gledači skupili drva za vatru a i noć se već polako počela pripremati. Onog trena kad su zamirisale krmenadle i ćevapi nitko više nije mario za tamu koja se navelačila. Guštu je vrijeme brzo prošlo, trebalo se pripremati za uspon pred nama. Ukrkali smo se u kombi i krenuli put Glavaša odakle počinje naš uspon. Svima je bilo zabavno i uzbudljivo pa nitko nije ni pomišljao da je u stvari vrijeme za počinak. Ekipa je mlada: najmlađi Leon s dvanaest godina, ostali nešto više - prosjek tridesetak (ja ću svojih petnaest dodati Leonu). U 23:45h stižemo u Glavaš, Mate nas iskrcava ka' k'umpire i za pet minuta bili smo spremni, spremnost se sama nametnula u ovoj noćnoj misiji tradicionalnog pozdrava Domovini.

Bila je već ponoć i čini se možda zastrašujuće planinariti u taj sat, no nije tako. Dobri smo ljudi i čuvari ovog planeta pa je i sam Bog bio na našoj strani te večeri i 'nasadio' nam je veliki, puni mjesec koji je toliko sjao da mi ni tikica nije trebala iako su je ovi naprijed imali. Ja sam bio zadnji, takav je bio dogovor. Tatjana je bila vodič, slijede Marijana, Tina, Stipe, Floki, Renato, Leon i moja malenkost. Malo sam se bri-

nuo kako će Leon sve to izdržati Leon iako je već bio na Dinari, ali tu sam, uz njega, odmah iza i imam ga stalno na oku.

Već po polasku vidjelo da će noć biti vruća, znojili smo se kao usred dana. Mrak nam je sakrio pogled, napredovali smo popriličnim tempom i u jedan sat smo uputili Domovini svoj prvi pozdrav – i to tri puta. Dogovor je bio: svaki puni sat - zbog Domovine smo i penjali ovu avanturu, uspon je organiziran 5. kolovoza povodom Dana domovinske zahvalnosti. Gazili smo mi to brzo i već u 01:40h evo nas kod Martinove košare, doliti vode iz bunara i malo odmoriti. Povaljali smo se ondje ispred po travi, bila je baš topla noć, ogulili naranče, odmorili pola sata, tek smo na pola puta.

U dva sata su poslije ponoći, nikome se još ne spava (pa ni mome Leonu) - sve noćne ptice! I bolje jer trebalo je krenuti dalje, htjeli smo svitanje dočekati na vrhu, pa u 02:15h nastavljam. Ova se druga polovica puta činila lakšom, nema sipara, staza je prilično vidljiva, a imali smo i dobrog vodiča - sve ona vidi! Malo kamen, malo trava, poneka grana i evo: već vidimo svoj cilj, bura pomalo pojačava, ali ne smeta i za petnaestak minuta eto nas na vrhu. 04:40h: krov

Hrvatske, Sinjal, 1831m, najviši vrh Hrvatske- i mi na njemu. Osam noćnih penjača došlo je ovdje pozdraviti svoju Domovinu. Grleno smo to i učinili i to tri puta! A vidi čuda, imali smo i doček: Mijo se još jutros uputio, postavio šator na vrh i dok smo mi hodali on je na Dinari prespavao noć. Dočekao nas je ne bi se ni reklo da smo ga trgnuli iz sna. Umor je napravio svoje, pošli smo potražiti ubrzo neki zaklon od bure, trebalo se malo i ispružiti, svatko je izabrao svoj grm za spavanje pod pokrivačem od vedrog neba.

Leon se odmah ispružio i dok sam načupao malo trave da nam bude mekše on je legao na vreću i zaspao za dvije minute. Budio sam uzalud, premorio se, pet je ujutro, dijete je. Htio dočekati izlazak sunca ali san je bio jači. Morao sam ga još smjestiti u vreću, dobro me namučio, ali sin mi je pa taj dio neću kukati.

Trebalo je još dočekati izlazak, još pola sata, ali lomi me i meni se spava. Svi su pozaspali, kako i ne bi, pred jutro se najljepše spava. Ustao sam, počeo šetati i evo, u 05:25h prva zraka je provirila, razbudio sam se i uzbudio, to je onaj 'dobar' adrenalin zbog kojeg sam se i popeo ovdje. Kako se sunce dizalo tako je i u meni raslo zadovoljstvo. Za nekoliko minuta sunce je obasjalo cijeli vrh, bio sam sretan i ponosan i na sebe i na Domovinu koja ima ovakav lijepi vrh i ovakav izlazak sunca. Za to se vrijedi popeći. Imao sam osjećaj da sam na vrhu svijeta!.. a onda, zaspao sam umoran i zadovoljan.

Jutro..! Još me grije isto sunce koje sam dočekao prije tri ipo sata. 09:00h je, svi su već budni. Spakirao sam našu opremu i s Leonom pošao k ostalima. Na vrhu je već GSS-ekipa, naše Marića i Dija. Doručkovali smo, a onda fotkanje - to nam je najdraži dio. Poslije pokazujemo drugima gdje smo bili i što smo vidjeli, malo i prkosimo onima koji cijeli dan prosjede po kafićima gledajući u jednu točku.

09:30h vrijeme je za povratak, pozdravljamo se s Mijom, Maricom i Dijanom i krećemo put dolje. Planinari tek pristižu. Taj dan je Dinaru pohodilo dvjestotinjak planinara iz cijele Hrvatske, sreli smo i troje Slovaka. Sunce je već nemilosrdno pržilo, no bili smo u prednosti pred ovima koji se tek uspinju pa nam nije bilo toliko naporno.

U 10:45h došli smo do Martinove košare, gdje smo napravili dugi odmor, spavanje i sunčanje, kako tko. Obnovili smo zalihe vode i zaputili se natrag u 12:30. Ovo od Martinove košare do Glavaša više me izmorilo nego cijeli uspon, ugrijalo je, a Leon je počeo zastajkivati, sve skupa ga je iscrpilo, a sunce je grijalo sve jače i jače...

Konačno u 15:00h eto nas u Glavašu, mirisao je fažol i podsjetio nas na glad. Pojeli smo po dvije porcije Leon i ja, poprilično male i uredno ih platili, što po mojem mišljenju i ne bi trebali - pa valjda smo za sav ovaj trud zaslužili pijat fažola! Ali tako je to: plati pa se rugaj!

Foto: T. Bračanov

*Evo kako je to Leon doživio:
"Bilo mi je super, najviše volim
isti na vrhu, ima svega i svi me
nude s onim šta imaju!"*

Buđenje. 06:00h. Spremna za trekning na Zrmanju. Oblačim svoje planinarske cipele La sportiva-Iglu, uzimam ruksak i polazim. Na ulici korak-dva i osjetim nešto kao pucketanje kristala pod nogama. Pogledam svoje planinarske cipele...

Stižem do bazena. Tu je većina planinara. Dolazi Divlje jagode - vodič i Tatjana koju poznajem. Nas trinaeset kao na Posljednjoj večeri. Sjedamo u aute i polazimo prema Kistanjama. Idem s Romeom i Julijom, Ankom i Marijanom. Upoznajemo se i malo čavrljamo o planinarskom klubu Sv. Mihovil. Zaustavljamo se, kava, čaj, čakula i prema odredištu na manastir Krupa. Kroz prozor promatram krajolike i putokaze mjesta koje smo prošli. Ugledam u daljini manastir ugniježđen u nizini.

Tu smo.

Izlazimo,

uzimam ruksak,

hladno je, vjetrovito,

puše bura. Imamo

čitav sat slobodnog

dok vozači ne premijeste

dio automobila koji će nas

čekati na kraju rute.

Razgledavamo manastir,

most, Krupa je mirna, teče polako,

spomenik na ćirilici pisan, obilazimo

groblje ćirilica-latinica. Upoznajem

ostale planinare: Rajna, Ana, Vedrana,

Nikolina, Tome. Malo nazdravljamo,

odjednom zvona, zvona manastrira,

ne zvona Notre Dame, vraćaju me u

vrijeme graditeljstva 1752 godine.

Stigli su vozači. Polazak. Prelazimo njive,

oranice, pašnjake. Čuje se naš hod, zveket

planinarskih potića ovješanih o ruksake

poput zvončara. Približili smo se rijeci

nizvodno. Bistra je, čista, modro-zelena,

okrunjena vrbama i jablanima. Tlo je pomalo

močvarno, u jednom zakonu ima i snijega,

pravim grude, nevjerojatan spoj svega što

Fr(A)nkine cipele

(gojzerice)

Anka Dujić

volim. Susrećemo dva ribiča, love pastreve na mamac- leptir, stada ovaca i koza. Dolazimo do Kudina mosta. Prelazimo prijeko. Vjetar nam ometa prolaz.

Brzaci i slapovi me oduševljavaju. U zavjetrini na suncu predah, osvježeni nastavljamo put. Vodič Mijo nas vodi dalje. Uz oprez i pastirski štap, preko klisura, kamenjara i klanaca! Oprez! Naleti vjetra, znoj, sve pomiješano, osjećaj radosti, zdravlja i divljenja, sve je to prisutno u meni. Ovo je malo teži uspon,

ali isplatilo se - vidjevši velike slapove koji su me impresionirali. Prskajući me pjenušavim kapima u naletima vjetra doživjela sam svoje planinarsko krštenje. Divim se nastavljajući uspinjati se sve više i više. Iznad nas propinju se koze uz

ogromne i strme stijene. Uspon je savladan i pomalo se spuštamo prema koritu uz proklizavanje, sipar i kamene odrone. Na pašnjaku uz rijeku u zavjetrini zasluženi odmor i - marenda.

Veliki poglavica je zapalio vatru, pripremio hranu i postavio švedski stol: meso, pita, vega kruh, makro - sve je prisutno u njegovu taboru! Osluškujem šum vjetra, žubor rijeke, meketanje koza, ovaca, lavež pasa ..

Ma koja špica u gradu od podne do tri ispred Fafarinke! Dalje lagano nizvodno stižemo krajolike Zrmanje u kojima vlada smiraj rijeke i našeg današnjeg vremeplova. Veličanstveno iskustvo!

P.S. Frankine cipele: priča za djecu. Frankin djed je bio postolar i svake postole koje bi napravio imale su svoju priču: o skijanju, jahanju, klizanju, baletnim papučicama ... a Ankin djed bio je - lovac.

11.03.2012./

Foto. T. Bračanov, M. Kožič

Hodam zadnji u razbacanoj koloni ljudi, pazeći da netko ne ostane izgubljen u ovom kraljevstvu neba, mora i kamena, da ne ostane sam na ovom kršu oštrom poput najoštrijih bodeža... Snažno jugo udara nas u leđa i kao raznobojne jedrilice nosi prema sjeverozapadu, u pravcu moćne Metline, pitome Kravljačice i vječne Turete, i još dalje tamo do našeg nevidljivog cilja, daleke Proverse. Pogled mi leti lijevo do izmaglicom skrivene pučine što se pružila u plavetnom nepregledu iza svih kornatskih suza i bisera, i desno preko uzavrelog Murterskog mora što prašinom raznošenom s bijelih vrhova valova zamagljuje tamne obrise kopna na sjeveroistoku...

Njegovim veličanstvom otokom Kornatom

Joso Gracin

16

Nepravilna kolona se toliko rastegnula da joj se ne vidi ni početak ni kraj. Razdaljina između onih na čelu i onih na začelju svakim trenutkom sve je veća. Svod nad nama obojio se raznolikim oblacima, sivim, bijelim, kišnim, velikim, malim i povremenim krpicama nebeske modrine kroz koje bi u zagrljaj moru i kamenu povremeno kliznuli zlatni snopovi vječnog sunca ... I oblaci jure u istom pravcu kao i mi, a tko će od nas na cilj stići prvi, zna se. Nasuprot veličanstvenoj prirodi u kamenom kraljevstvu otoka Kornata, sitni smo poput mravi i tako beznačajni.

U SUSRET KORNATU

Samo četiri sata prije, sakupili smo se u cik zore na mulu ispred hotela Punta u Vodicama. Ljudi su stizali iz najrazličitijih pravaca i malo pristanište za tren se napunilo veselim mnoštvom i raznobojnim ruksacima. Izgledalo je kao da se cijeli HPK Sv.Mihovil odlučio na ovaj marš preko otoka Kornata i činilo mi se da su kući ostali samo starčad, djeca i trudnice...

Njegovo veličanstvo otok Kornat, najveći je, najduži i najviši od svih šibenskih otoka. Visok je 237m, dug čak 25,2km, a dužina obale iznosi mu preko 66km. Cilj nam je bio propješačiti ga od njegove krajnje jugoistočne točke na Opatu pa do daleke Proverse na sjeverozapadu, gdje završava.

Točno u 06:00h ujutro, trideset i pet planinara ukrcalo se u dva brodića i krenulo u pravcu zapada, prema najčudesnijem otočju Jadrana. Vrijeme se pogoršavalo. Sve veći valovi što ih je stvarao južni vjetar u Murterskom moru, poput malih brjegova, valjali su dva mala ljudima i ruksacima nakrcana broda. Podizalo nas je i spuštalo moćno more kao da smo u orahovim ljuskama, ali nama je to bilo veselo i zabavno poput vožnje u luna-parku. Emil, vlasnik brodica, glavni kapetan i naš klupski kolega, stajao je za kormilom većeg broda i vodio nas sigurno prema cilju. Za sobom smo šlepali i mali gliser kojim su do Punte pristigla braća Trokići, Damir i Zlatan. Za kormilom drugog broda nalazio se Emilov prijatelj Milan. Zlatne zrake jutarnjeg sunca

koje je tek izvirilo nad najvišim izdancima dalekog kopna obasjale su nam lica toplinom rađajuće svjetlosti, duše napunile mirom, a srca radošću.

S naše lijeve strane otoci Tijat, Zmajan, Kaprije, Kakanj kao da su se kretali prema izlazećem suncu na istoku, a pred nama otok Kornat postajao je sve veći i jasniji. Prošli smo pokraj Tetovišnjaka i nakon nepunih tri sata vožnje uplovili kroz prolaz između Vele Smokvice i visokog otoka Škuja. Na jugu iza naših leđa, rastegnulo se dugo tijelo otoka Kurbe, a pred nama se otvorila uvala od Opatu. Stigli smo u Kornate.

Porat Opat kako to kažu Kurnatari, dobio je ime po brdu iznad njega, koje je pred sam vrh okovano liticom prstenastog oblika što podsjeća na mitru, stožastu kapu, koju pri bogoslužju nose biskupi, opati, kardinali, pa i sam papa. U portu se nalaze dva restorana koji su kao i cijela vala i sva zemlja oko nje u posjedu murterske obitelji Božikov. Između dva svjetska rata u uvali je postojala stanica za otkup ribe, a prije nekoliko vjekova tu se nalazilo samo sklonište za siromašne stočare koji su čuvali tuđe ovce na žednom kornatskom kršu.

NEPOŽELJNI GOSTI

Nismo ušli u opatski porat, već samo prošli pored njega i pristali u susjednu uvalu zvanu Koromašnja. Razloga tome je bio to što smo, za nevolju, stigli na Kornat točno u vrijeme najnovijeg sukoba između uprave NP Kornati i Kurnatara, pa smo dobili preporuke da nika-ko ne pristajemo u Opatu, jer je jedan od vlasnika restorana u Opatu bio ljući od svih drugih Kurnatara i nije želio da bilo tko gazi po njegovom kamenjaru. Načuli smo da su neki od ljutih Kurnatara doznajući da dolazimo, navodno angažirali i policiju koja će nas dočekati u Vruljama, ali i to da će nam uprava NP Kornati napraviti prijavu zbog toga što smo bez njihovog odobrenja odlučili prohodati kamenitom kornatskom pustoši. Izgledalo je da smo za sve potpuno nepoželjni gosti na otoku Kornatu. Čekaju nas i policija i nadzornici parka i ljuti Kurnatari, ali izgleda da nitko od njih nije želio trčati za nama po ljutom kornatskom kršu. Uza sve te nepogodnosti nismo

htjeli odustati od svog plana, jer mi nismo ni lopovi, ni huligani, ni šverceri, ni kriminalci, ni pokvareni političari, već planinari, obični ljudi raznih profesija koje zajedno veže to što za razliku od drugih ljudi, više vremena provode u prirodi na koju gledaju s poštovanjem, koju vole i čuvaju kao nešto najdragocjenije na svijetu...

Nekoliko slikovitih kornatskih kućica, malo pristanište, oku ugodni restorančić i nekoliko ljubaznih ljudi dočekalo nas je u mirnoj Koromašnji. Ova mala uvala okrenuta je prema zapadu i nije popularna za sidrenje pa je nautičari pomalo i izbjegavaju, što je dobro, jer tako je zadržala gotovo iskonski mir. Natovarili smo ruksake na leđa, prošli pokraj nekoliko drvenih kaića i plavog murterskog leuta što je odmarao dušu u bonaci kurnatskog mandroća. Kada od olujne bure ili juga zakuhaju pučina i debelo Murtersko more, ti kurnatarski leuti su najbolji brodovi na svijetu. Pričaju Kurnatari da su tako dobri i stabilni da za vrijeme nevremena znaju cijeli nestati u velikom valu, proći kroz njega i nastaviti dalje kao da ništa nije bilo.

Tik uz kameni zid restorana, na dnu malog, gotovo prirodnog bazena, spokojno

su ležale tri velike škarpine čekajući da kuhar dođe po njih. Provukli smo se puteljcima među kućama ukrašenim procvatim oleandrima, okruženim škrtim maslinama, rijetkim stablima šljiva i samoniklim alepskim borovima i izašli na oštri, opori krš što će nam satima poslije poput turpija i noževa brusiti i mrviti džonove planinarskih cipela.

Uvijek dok gledam te male kamene kornatske kuće razmišljam o tome kako su pune skromnosti, ali opet tako predivne, slikovite i idealno uklopljene u surovi kornatski krš. To je zbog toga jer su ih vlasnici radili sami i samo za sebe i to najčešće od onog materijala koji bi našli na otoku i tek ponečeg što bi prevezli u leutu preko mora. Te prelijepe kornatske kućice su nastambe koje imaju dušu i u njima se čovjek jednostavno mora osjećati dobro. A onda mi pred oči dođu slike svih onih luksuznih apartmana, kojih su puni Srima i Vodice i većina naših naselja uz more, slike svih onih dvokatnica i trokatnica od stakla, mramora i PVC stolarije, zbijenih jedne uz druge. Kuće koje nemaju dušu, rađene su za veliki novac, od skupog materijala, radio ih je netko drugi da bi ih iznajmljivao nekom trećem. Među tim objektima koje ne mogu ni nazvati kućama, zimi vlada veća pustoš nego u najpustijem portu na Kornatima.

Odmah nakon Koromašnje prešli smo Tanku Prsligu, a tri i pol kilometra naprijed i Debelu Prsligu. Na Prsligama je otok Kornat najuži. Na tim suženjima tankim poput struka vitkih žena, otok je širok tek stotinjak metara.

Krševite padine uz koje smo se penjali, pa opet preko njih spuštali dolje prema kristalno bistrim uvalama, bile su na nekim mjestima gole poput mjesečevog pejzaža. Gazili smo po prostranim krševitim plohama na kojima začudo nije rasla niti jedna jedina travka. Snažni vjetrovi što su stizali s mora i s kopna, s oštih škrapa i litica otpuhnu bi svako i najmanje zrnce zemlje i prašine, a zrakom bi letjele čestice soli što bi zasolile i zadnji život na kamenu.

Kratki odmor pod žilavim, gotovo bodljikavim krošnjama rijetkih maslina, gutalj vode, komad kruha, miris naranče i nastavljamo dalje. Preskačući visoke kornatske su-

hozide, pazeći da ne odvalimo niti jedan kamen s njih, ispraćamo pogledom panični bijeg divljih kornatskih ovaca. Na nekima je vuna od nešišanja izgledala kao da im s leđa vise nemarno nabačeni sukneni kaparani. Pretpostavlja se da na svim kornatskim škobjima trenutno pase oko tri tisuće ovaca.

Kornatski suhozidi su posebna priča. Procjenjuje se da dužina svih suhozida koji se nalaze na otočju iznosi preko 250km. Kurnatari su i najosjetljiviji na te svoje suhozide. Na otoku Kornatu ih ima čak pedeset. Ravni i neprekinuti, često visoki i 2m, da ih ovce ne mogu preskočiti, stoje rastegnuti između Kornatskog kanala i "gornjeg mora", a najduži od njih, podignut između Male Vrulje i predjela Crnike na sjeveroistočnoj obali, dug je oko 2 km. Najduži zid izgrađen dužinom otoka, dug je 5 km i proteže se od Ropotnice do Vrulja. Većina suhozida je izgrađena između 1885. i 1897.godine. Neopisivo mnogo truda, znoja i vremena je uloženo u izgradnju ovih kilometarskih suhozida koji su se zimi gradili danju, a ljeti zbog vrućine, noću. Nekad su služili da

zemlju i nasade zaštite od stoke, vjetra i soli koju su olujne bure i juga raznosili s mora, a danas ovi suhozidi predstavljaju nekakvu vrstu turističke atrakcije.

Brdo što je ostalo iza nas izgledom me podsjećalo na nekakvog opatovog brata blizanca, a između dva brijega, ispred nas odjednom se ukazala neobična stijena s križem na vrhu. Ogromni gotovo okrugli kamen kao da je pao s neba i zabio se svom snagom u vrh malog uskog uzvišenja. Neki su se popeli do križa, a većina je zaobišla stijenu s lijeve ili desne strane i nastavila dalje prema Velom vrhu koji nam je predstavljao polovicu puta do najvećeg kornatskog naselja Vrulje. Opet nam se vratila modrina neba i obasjalo nas sunce, ali put pred nama i dalje je izgledao beskonačan. Držali smo se što više sjeveroistočnih padina, da budemo vršnim hrptom otoka skriveni od pogleda prgonitelja. Podno istočne strane Velog vrha pred nama se otvorila lijepa uvala Bikarijica, ali na žalost izložena istočnim vjetrovima i valovima što dolaze s te strane.

Uz nepreglednu jugoistočnu padinu, penjemo se na sam hrbat Velog vrha. Sa visine od 154 metra pred nama je puknula sva modrina Kornata i očarao nas pogled nagnutom kralježnicom otoka osjećao sam se kao da hodamo trupom nekog ogromnog prekooceanskog broda koji plovi prema jugu.

Uski pramac mu je na Opatu, široka krma negdje daleko na Proversu, a Metlina i ostala uzvišenja uz nju, stoje izdignuta u sredini poput komandnog mosta.

Na oko dva kilometra od Velog vrha, u ravnini s uvalom Ropotnica shvatio sam da mi je negdje daleko iza leđa, u nepreglednom kršu otoka Kornata, ispao mobilni. Bio sam u zadnjoj grupi od osam ljudi i odlučio sam se vratiti nazad. Uzeo sam kod Sande njezin mobilni, rekao ostalima neka krenu dalje, a ja ću u potragu prema Velom vrhu. Poznajem teren i ne treba se bojati za mene.

**Ponovo se naoblačilo i
jugo je krenulo svom žestinom.**

Žurio sam nazad da prije kiše stignem do Velog vrha.

Imao sam male šanse da ga nađem, jer nisam točno znao gdje smo sve prošli. Nakon dva kilometra hodanja učinilo mi se da sam kroz fijuk juga začuo zvuk njegove melodije. I našao sam ga, skrivenog u travi, u uskom procijepu između dviju litica.

Bila je to čista slučajnost. Nitko ga nikada ne bi tu pronašao.

Nazad sam gotovo trčao. Da bih nekako stigao ostale koji su bili negdje daleko ispred mene, preskakao sam s litice na liticu po beskrajnom kornatskom kamenjaru.

Nisam znao točno gdje su, znao sam samo da sam u zaostatku neka četiri kilometra iza njih. Ipak našao sam svoju malu grupu.

Čekali su me u Bebanovom stanu, suhozidom ograđenom imanju koje se sastojalo od stare kamene poljske kućice, torova za ovce, male gusterne i još nekih detalja koje od umora i gladi nisam više mogao ni registrirati u memoriji. Glavnina kolone već je davno otišla i nalazila se negdje na putu prema Metlini.

Za njima je otišao i Tome, a Sanda, Kojo, Branka i Zora, zbog bolova u nogama, s tog mjesta su se spustili u uvalu Ropotnicu u kojoj kuće imaju Turčinovi i Markovi. Iz Ropotnice će se brodom prebaciti do Kravljaciće. Ostavljeni u samoći Bebanovog stana, ostali smo samo Alena i ja. Pod udarima jakog juga u krošnjama stabala ona je zaspala pored otvora male gusterne, a ja sam jeo svoj prvi obrok tog dana,

ali zbog umora nisam više mi osjećao neku glad.

KROZ POLJE KNEŽAK KAO KROZ AFRIČKU SAVANU

Nabacili smo ruksake na leđa i ušli u polje Knežak, jedno od samo nekoliko plodnih polja na otoku Kornatu. Uz Knežak na otoku postoje još polja Tarac, Žejkovci, Čukino i najveće i najprostranije polje Trtuša koje se raširilo naselju Vruljama za leđima. Od uvale Ropotnice prema sjeverozapadu otok se naglo širi i započinju se uzdizati lanci najviših kornatskih gora. Na samom ulasku u Knežak nađemo na sivog magarca koji nas je samo nakratko znatizeljno promotrio pa nestao u gustišu, bolje reći pobjegao od nas. Hodamo kroz polje Knežak oprezno, kao kroz afričku savanu. Nazubljeno grmlje, stabla smokava i jedna velika trešnja što se uzdigla nad suhom crvenom zemljom u čijoj su prašini ležala debela davno umrlih stabala i razbacane kosti, od starosti ili žeđi, uginulih kornatskih ovaca. Ambijent je takav da sam očekivao kako ćemo svakog trenutka naići na lava koji se lijeno ispružio na presušenoj kornatskoj crvenici ili ugledati žirafu kako brsti lišće s vrhova najviših stabala na Knežaku, te se susresti s ponosnim ratnicima Massaima u šarenim ogrtačima omotanim oko vitkih tijela, kako s dugim kopljima u rukama kreću u lov na bivole i antilope. Na jednom uzvišenom mjestu okrenuh se iza sebe, ugledah usamljeno stablo i iza njega cijelu kornatsku savanu zvanu Knežak. Shvativh da se krajolik ni malo ne razlikuje od onih pravih afričkih pejzaža. To je bila prava Afrika na Kornatu. Napredujući uz dugi suhozid što se sve više penjao u visinu, u dubini ispod nas, u pravcu Vrulja odjednom ugledah prostranu Trtušu. Zadivljen veličinom tog polja pomislih da smo trebali proći kroz njega, ali onda se sjetih da Vrulje trebamo izbjeći u što većem luku.

DO ISPOD METLINE PA U KRAVLJAČICU

Uzvisine, brda i gore ispred nas, izdizale su se u sve više i nikako da se dohvatimo još uvijek daleke Metline. Dva sata smo se probijali kroz nemogući krš između polja Knežak i vrha Metline, a Vrulje su kad god bi pogledali bile negdje ispod nas. Djelovalo je to pomalo frustrirajuće.

Vrulje su najveće naselje na Kornatima. U nji-
ma ima pedesetak kuća i nekoliko restorana, a
obala uz kuće je gusto išarana malim mulima.
Nakon beskrajnog lutanja po kornatskom kršu
i ljute boli u stopalima, u smiraj dana prešli
suo Strižnju, došli do ispod vrha Meline, te
se napokon spustili u uvalu Kravljačicu. Svi
su već bili ondje. Podigli su šatore i bivke pod
ogromnim borom iza kuće Andrije Skračića
i večeravali. Prije nekoliko godina, proveli
suo Mate, Dečko i ja u toj kući nekoliko puta
po mjesec i nešto dana, radeći na arheološkim
iskapanjima na Gospi od Tarca. Kravljačica i
to vrijeme provedeno u njoj ostalo nam je u
najljepšoj uspomeni. U naselju ima dvadeset-
tak kuća, a vlasnici su se nekada, zbog bli-
zine plodnog Tarca, više bavili stočarstvom
i poljoprivredom nego morem i ribolovom.
U Kravljačici se nalazi samo jedan restoran
i velika cisterna za vodu koja je nekada, ali i
danas znači život za ljude i lutajuću stoku na
otoku.

Toliko je ljudi tog dana prošlo od Opata do
Kravljačice, a nikom se na tom nezgodnom
putu nije dogodilo ništa ozbiljno. Koliko lju-
di, a koliko tek njihovih koraka po tom div-
ljem kršu, a za svaki korak po jedan pogled
i koncentracija. Na takvom terenu se jedno-
stavno nije smjelo pasti jer tko padne biti će
u najmanju ruku dobro slomljen i gadno raz-
deran. Ipak, pala nam je Bodulica. Od stra-
ha i boli i zasuzile su joj oči, ali srećom se

dočekala rukama na nekakav ravni kamen pa
je prošla samo s gadnom modricom na bedru.
Glavna grupa koju je vodio Mate, izbila je na
vrh Metline, najvišeg uzvišenja na Kornatu i
općenito najvišeg vrha svih šibenskih otoka,
visokog 237m. Usput su svratili i do obližnje
Magazinove škrire, kose, ravne ploče koja je
nastala kad se zbog nekakvog manjeg potresa
odvojila i sklznula velika kamena ploha pro-
mjera 100x100m, debljine oko 10 m. Smatra
se da se to dogodilo u nedavnoj prošlosti, prije
nekih 200 godina. Za Magazinovu škriču go-
vori da je najveća kamena ploča na Jadranu.

POKLONITI SE KRALJICI MORA I KA- MENIM KRIŽEVIMA NAD ŠPINATOM

Nakon tog prvog dana, koji je mnogima
uništio stopala i pjesme do duboko u noć, u
jutro drugog dana uspjelo je samo devetero
ljudi skupiti volju za dići se, obući gojzerice
na izmučene i natekle noge, nabaciti ruksake
na leđa i krenuti dalje prema Proversu. Mate,
Magazin, Tatjana, Labor, Ankica, Ale, Bran-
ko, Julija i ja nismo htjeli propustiti priliku da
nastavimo dalje prema sjeverozapadu.

Odmah iznad Kravljačice, prošli smo
pokraj "legendarne smokve" okružene viso-
kim potpuno okruglim suhozidom (samo po-
kraj nje ima signala u dijelu oko Kravljačice)
i spustili se u polje Tarac, najeli se ukusnih
višanja, jedinih proljetnih plodova te zapušte-
ne zemlje kornatske. Preko lokve Tarca došli
suo do crkvice Gospe od Tarca, poklonili se

Kraljici Mora što je vjekovima pružala utjehu mnogim Kurnatarima. Crkvice je iz 16.stoljeća, a sagrađena je na temeljima starokršćanske crkve iz 6.stoljeća. Svake godine početkom srpnja Kurnatari, stanovnici Murtera i drugih okolnih mjesta brodovima hodočaste u čast Gospi od Tarca. Kažu da je ta zavjetna procesija brodovima na Kornatima jedno od najljepših i najzanimljivijih vjerskih događanja u Hrvatskoj.

Neki od nas popeli su se i na bizantsku utvrdu Turetu koju ju je izgradio bizantski car Justinijan. Tureta dominira i ima nadzor nad Kornatskim kanalom i cijelim krajem još od 6. stoljeća. Koliko je stara Tureta, toliko je stara i apsida uz sadašnju crkvu Gospe od Tarca ispod nje. Unazad par ljeta, Mate, Dečko i ja iskopali smo ovdje stare grobove, pronašli lucernu, novčiće i mnoge druge nalaze koje su nakon mnogih vjekova provedenih u škrtoj zemlji kornatskoj ugledali svijetlost dana.

Ponovo smo prošli preko polja Tarca, pa

preko polja Žejkovca i kroz šumu stoljetnih maslina opet izbili na hrbat otoka. Na Kornatima raste oko 15 tisuća stabala maslina i tisuću stabala smokava. U dijelu od Tarca pa do Zale Drage na sjevernoj obali, otok je najširi. Širok je tu gotovo dva i pol kilometra. Popeli smo se na Veli vrh, onaj sjeverozapadni, pa s njegovog vrha ugledali 12 kamenih križeva podignutih u čast stradalim vatrogascima. Mati i meni to je vratilo misli na onaj tragičan dan u kolovozu 2007. kada smo kao pripadnici HGSS-a sudjelovali u izvlačenju tijela stradalih vatrogasaca. I meni i njemu bio je to prvi dodir s Kornatima. Prvi puta susresti se s Kornatima, pa na takav način. Izgledalo je strašno. Strmom stazom, preko kostiju i rogova davno uginulog kornatskog ovna spustili smo se u zlokobni klanac da bi se poklonili kamenim križevima nad uvalom Šipnata. Većina planinara koji su krenuli na ovu turu Kornatom još nikada nije bila na mjestu stradanja vatrogasaca.

Foto: J. Gracin - str.16 - Pred nama je 25km ljutog krša; **str.17**-Skupljanje na mulu ispred hotela Punte/Kornatska idila u Koromašnjoj/Na putu prema Tarcu/Pogled prema unutra prema Koromašnjoj i Tankoj Prisligi; **str.18**-prelazak preko kornatskih suhozida; **str.19**-Čudo prirode; Pogled s Velog Vrh prema JI; **str.21**-Kornatska kadulja; Stoljetna kornatska maslina; Lokva Tarac; Na domak Proversi,u pozadini Telaščica; **str 22**-Nad Špinatom; **str 23**-Mihovilci i divlje kornatske ovce; **str 24**-postavljane Gotovinine slike na najvišoj kruni Mane

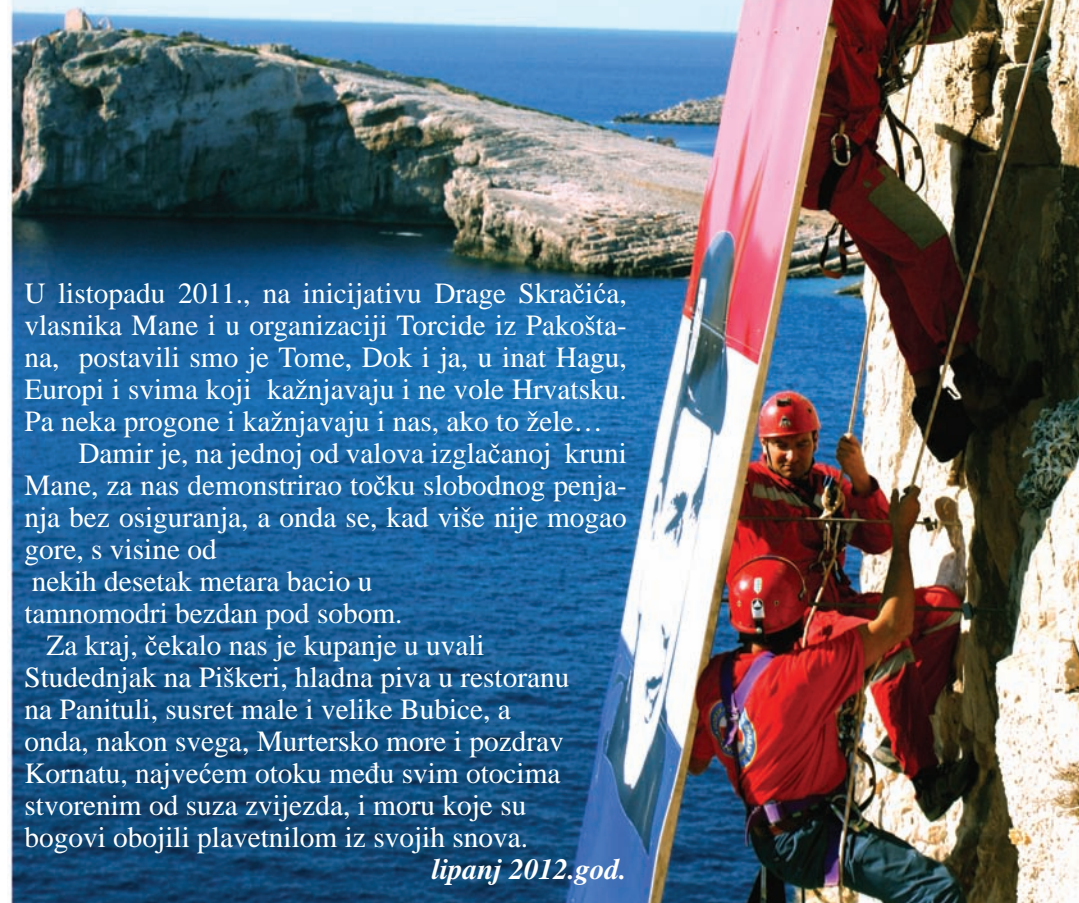
NA KRAJU PUTA

Nastavivši dalje, pred nama je odjednom puknuo pogled na Dugi otok i i najljepšu uvalu na otocima Jadrana, park prirode Telašćicu U jednom trenutku nam se ispred ulaza u Telašćicu, na otoku Katini, ukazala i popularna gostiona "Kod šporke Mare". Otok Katina se smjestio u prolazu Proversi kao nekakav kamen međaš između Dugog otoka i Otoka Kornata.

Stigli smo na kraj našeg puta. Nismo se spustili u Veliku Proversu jer tamo nema pristaništa, već malo prije Proverse lijevo, u plitku uvalu Bošci, gdje postoji malo mulo za koje nam je Emil mogao pristati tek toliko da jedan po jedan s prove brzo uskočimo u brod.

Stali smo u Šipnati, prošli pokraj Levrnake, pa nažalost preskočili Lojenu, kažu jednu od najljepših plaža na Jadranu. Nikako da se okupam na toj Lojeni. Mrtvo more nas je dizalo i spuštalo podno veličanstvenih kruna Mane, otoka gdje sam krajem ljeta 2010.godine proveo pet najljepših dana samoće u životu. Živio sam tada gotovo kao Robinson Crusoe i osjećao se poput mitskog Posejdona, uživajući u čipki od mora, neba i kamena u beskrajnom miru. Da nisam morao, nikad ne bih otišao s tog čudesnog otoka, najneobičnijeg u kornatskom arhipelagu. Na Mani se nalazi i najduža kornatska kruna nad morem. Duga je 1350metara. Najviša se na Kornatima nalazi na otoku Klobučaru. Duga je samo 180, a visoka impresivnih 82metra.

Visoko nad modrim bezdanom, gotovo u vrhu 68 metarske krune, stajala je velika slika legendarnog hrvatskog generala Ante Gotovine i prkosila svim olujama koje stižu s pučine i svima onima koji ga optužuju i koji mu sude.

U listopadu 2011., na inicijativu Drage Skračića, vlasnika Mane i u organizaciji Torcida iz Pakoštana, postavili smo je Tome, Dok i ja, u inat Hagu, Europi i svima koji kažnjavaju i ne vole Hrvatsku. Pa neka progone i kažnjavaju i nas, ako to žele...

Damir je, na jednoj od valova izglaćanoj kruni Mane, za nas demonstrirao točku slobodnog penjanja bez osiguranja, a onda se, kad više nije mogao gore, s visine od nekih desetak metara bacio u tamnomodri bezdan pod sobom.

Za kraj, čekalo nas je kupanje u uvali Studednjak na Piškeroi, hladna piva u restoranu na Panituli, susret male i velike Bubice, a onda, nakon svega, Murtersko more i pozdrav Kornatu, najvećem otoku među svim otocima stvorenim od suza zvijezda, i moru koje su bogovi obojili plavetnilom iz svojih snova.

lipanj 2012.god.

KAKAV BI TO BIO, KLUB PLANINARA DA NJEGOVI ČLANOVI NISU OD DRUŽENJA I SUDJELOVANJA NA SUSRETIMA S OSTALIM PLANINARIMA, KAD SE POD POJMOM PLANINARENJA PODRAZUMIJEVA I DRUŽENJE, UPOZNAVANJE I RAZMJENA ISKUSTAVA PLANINARA SVIH KRAJEVA, NACIJA, BOJE KOŽE I ŽIVOTNE DOBI.

Branka Ivas

Dani hrvatskih planinara

Tako su se naši mihovilci odlučili što od želje, što „po dužnosti“ pojaviti na Mljetu gdje se održavao susret planinara Hrvatske od 27. do 29. travnja 2012.g.. Devetoro nas uputilo se mihovilskim kombijem put Mljeta, našeg najljepšeg i najzelenijeg jadranskog otoka.

Vesela družba, dobra atmosfera uz drage hitove sa CD-a našeg klupskog kolege Mije, skratilo nam je vrijeme do dolaska u trajektnu luku Prapratno na početku poluotoka Pelješca.

Već sama atmosfera na trajektu kojim smo plovili nekih 45 minuta, uz brdo (planinu) planinara obećavalo je zanimljiv i dobar predstojeći susret. Osobito kad smo ugledali na trajektu oblijepljene plakate glavnog gosta večeri-Ćire Gašparca. Priznajem, nikad čula za to ime, al' Ćiro je zaista zablistao kao zvijezda i osvijetlio modro nebo iznad Mljeta. Al' o tome u kasnijim retcima.

Stigli smo u trajektnu luku Sobra, Mljet i dalje kombijem do kampa u Babinom polju gdje je organizirano središnje događanje

susreta. Preko petstotina planinara iz svih dijelova Hrvatske, Slovenije i BIH smjestilo je svoje šatore uzduž i poprijeko kampa. Svoje mjesto malog logora Mihovilci su našli ispod tri masline i ponosno objesili klupsku zastavu.

Na trpezi se te večeri našlo obilje grahorica, pa je i cijela noć bila obilježena čudnim zvukovima iz šatora uz obilje smijeha, ali i gundanja.

U središnjem dijelu kampa postavljena je bina na kojoj nas je zabavljao već prije spomenuti Ćiro Gašparac kojeg smo po strom dobrom mihovilskom običaju prekrstili u Špiru Gašparovića, pa Ćiru Slabinca, a padale su tu i druge neobične kombinacije. Prateći bend našem Špiri, pardon Ćiri, te večeri bio je lokalni bend „Mungosi“ koje smo naravno također prekrstili u „Slavonske funcute“, a vokal benda toliko je sličio na našeg Dečka, da su Mihovilci zauzeli prve redove i glasno skandirali: Dečko, Dečko, Dečko!

Prekrasno sunce tog mljetskog jutra probudilo nas za jednu od brojnih zanimlji-

vih planinarskih tura po otoku. Izabrali smo najviši vrh Mljeta Veliki ili Velji grad (514 m) i krenuli uzduž sela Babino polje do prve markacije odakle počinje lagani, ali vrući uspon. Savladavanjem svakog visinskog metra otvarao nam se fascinirajući pogled na plavetnilo neba bez oblaka koje je uranjalo u modrinu mora. Dan bez daška vjetra, bez ijedne morske grimase vala, otočka tišina koja nas je pratila do vrha ispunila mi je dušu željnu ljeta.

Povratak s vrha proslavili smo hladnim pivom na skalama seoskog dućana, čime smo izlet zaključili otočkim štihom. Pješaćenje vrućim asfaltom do kampa umorilo nas je, ali nismo se dali 'smantat' već smo kao pravi planinari odlučili nastaviti šetnju do Odisejeve špilje.

*Odisejeva
špilja ili Jama se nalazi se na
južnoj obali otoka, kod Babinog
Polja.*

To je pećina jajolikog oblika s nekoliko desetaka metara u promjeru. Ima urušen svod po čemu je dobila ime Jama, jer gledajući iz zraka izgleda kao velika rupa u zemlji čije je dno ispunjeno morem. Kroz vapnenačke slojeve što je odvajaju od otvorenog mora nastao je prodor u obliku tunela pa se u špilju može ući plivajući, a često ovdje mljetski ribari sklanjaju svoje brodiće od nevremena. Pristup s kopna je preko strmih improviziranih stuba i sipara, pa se nekolicina nas spustila u nju. Nismo požalili. Gostoljubivost kojom nas je dočekala svojim bojama mora i kamena nije nam dopustila da je samo fotografiramo, već su se najodvažniji i okupali isplivavši kroz njen tunel do otvorenog mora.

Povratkom u kamp u ranim popodnevnim satima, umorni i opijeni ljepotama Mljeta, navalili smo na domaćinov fažol s kobasicama i ostale delicije koje smo povadili iz ruksaka. Kako nismo htjeli dopustiti da nam posjet Mljetu prođe u izležavanju, probudili smo one koji su „ubili oko“ i krenuli na jednu od najljepših mljetskih plaža, Salpunaru, pješćanu lagunu na južnom šumovitom kraju

otoka. Nismo propustili kupanje uz koje smo dočekali zalazak sunca.

Drugu zabavnu večer ponovno smo bili vjerni fanovi našeg Špire, pardon, Čire, ali kako nas je ujutro čekao još jedan dan kojim je trebalo udahnuti ostale ljepote Mljeta i njegovog nacionalnog parka, otišli smo umorni i zadovoljni nešto ranije na spavanje.

Drugo jutro osvanulo je još ljepše nego prethodno i spretno smo, nakon doručka, spremili stvari, složili šatore i kombijem stigli do ulaza u NP Mljet na SZ dijelu otoka. Osjećali smo se kao pravi turisti i s kartama u rukama dočekali brodić da nas prebaci na otok Sv. Marije na Velikom jezeru na kojem se nalazi benediktinski samostan iz 12.stoljeća. Lagana šetnjica, ludo fotografiranje i malo nervoze zbog dva izgubljena člana koji su se samo malo provozali brodićem po jezeru, upotpunila nam je doživljaj, pa smo svi zajedno brodićem otišli do Malog mosta, mjesta gdje se spajaju Malo i Veliko jezero, a zatim pješke nazad do Pristaništa. Nažalost, vezani satom polaska trajekta za povratak, nismo stigli obići jednu od mnogobrojnih špilja na Mljetu pa to ostavljamo za naš sljedeći put jer smo se svi odlučno sporazumjeli da se na Mljet vraćamo dogodne.

Izraz trajektna luka asocira na mutno more i nečistu obalu, no ova asocijacija ne prstaje uz tirkiznu boju bistrog mora u kojem se oslikavaju vrhovi okolnih zelenih borova, pa je pala neodoljiva banjada kojom se otvorila sezona kupanja i nekih ljetnih osjećaja koja je dala posebnu inspiraciju za sastav pod naslovom *Moje ljeto u trajektoj luci*.

Povratkom ranopopodnevnom trajektom s Mljeta na kopno shvatili smo da nam ostaje dovoljno vremena da posjetimo Veliki Ston i znamenite stonske zidine građene u 14.st. koje su sa svojih 5000 metara dužine, prema urbanoj legendi, na drugom mjestu po dužini u svijetu. Malo pregovaranja oko cijene ulaznice za posjet dijela zidina uspješno je riješila naša tour-operatorica Tatiana, pa smo zajednički prebrojali još nešto ostalih kuna i odlučili ovo predivno trodnevno druženje začiniti na kraju pečenom prasetinom i dvije janjeće glave sa sva četiri oka u naše „Torcide“.

Zadovoljni, umorni i puni dojmova čekamo neki novi Mljet!

Foto: B. Ivas

Na sastanku koji je prethodio izletu, bilo mi je rečeno da se radi o laganoj šetnjici oko Roškog slapa bez velikih uspona i da je to idealno za početak, budući je ovo moj prvi izlet s mihovilcima.

Tako sam pohitala kupiti svoje prve gležnjače.

Roški slap

Ana Kardum

Dogovoreni polazak je bio u nedjelju, 22. siječnja 2012. u 07:00h od bazena u Crnici. Sakupilo se nas 24 te smo se rasporedili u nekoliko automobila i krenuli put šibenskog zaleđa. Tipično za ovo doba godine, puhala je lagana bura i bilo je dosta oblačno. Popivši jednu putnu (kavu, čaj) u caffe baru Dvori, nastavili smo dalje cestom: Pakovo selo - Ključ -mosta Čikola zaustavljajući se na jednom zavoju s kojeg se pruža impresivan pogled na kanjon. Prvo je slijedio lagani uspon, a zatim silazak nizbrdo. Ukupno nekih 20ak minuta. Putevima je koordinirala Maca koja je tu očito prolazila već više puta. Stigli smo do Bićinog odmarališta, špilje smještene malo iznad samog toka Čikole, koja obiluje raznim predmetima, od ležaja, stola i klupica, pa do kariole, bruncina, teća, tava, peke...kao da čovjeku i treba išta više od toga.

Spustila sam se do korita Čikole koje je, izuzev nekoliko zaleđenih lokvi, bilo gotovo suho. Imala sam prilike dosad čuti da je uobičajeno da rijeka ljeti presuši, ali ...Doduše, prošla je jesen bila jedna od najsušnijih, a ni kiša baš nije padala tijekom zime stoga nije ni čudo da Čikola žeda. Po stijenama se može vidjeti koliki je uobičajeni vodostaj rijeke, priznajem nije baš nizak. Treba se vratiti u proljeće kad se snijeg počne otapati...

Vrijedi spomenuti da je kanjon Čikole izniman geomorfološki fenomen, a dio rijeke je zaštićen u kategoriji značajni krajobraz, od područja Drniša do NP Krka u blizini mosta na cesti Pakovo selo-Ključ.

Nakon užitka u prekrasnom kanjonu nastavili smo vožnju prema našem odredištu – Roškom slapu. Ubrzo stižemo do parkirališta pred samim ulazom u područje Roškog slapa. Ovaj slap je šesti, pretposljednji slap krške ljepotice Krke. Ime je dobio po gradini Rog, nekadašnjem gradiću koji je gotovo potpuno iščezao. Kanjon se u ovom dijelu širi poput lijevka. Početak sedrene barijere čini niz malih kaskada, dok je sredina sastavljena od brojnih rukavaca i otočića.

Glavni slap se nalazi na kraju barijere gdje se Krka u širokoj lepezi 15m duboko ruši u Visovačko jezero. Roški slap je izuzetno zanimljiv i zbog osebuje i bogate kanjonske vegetacije na kontaktu suhih, svijetlih i vlažnih, sjenovitim staništa.

Naš uspon je započeo kanjonom desno od Roškog slapa, popriličnih strmina i glatkih klizavih stijena, nekih pola sata do vrha uz kraća stajanja radi fotografiranja.

Popevši se na samu visoravan kanjona poklonjen nam je prekrasan pogled na Roški slap, barijere, kanjon, Visovačko jezero, miljevački plato i na djelić otočića Visovca u daljini. Predvođeni Mijom, nastavili smo put po visoravni kanjona, gdje nam se uskoro pridružuju predsjednik kluba Mate i njegova supruga Nada. Plan je spustiti se niz kanjon do same rijeke i dolje se odmoriti, samo je trebalo pronaći dobar put za spuštanje. U jednom trenu Mate je krenuo na jednu, a Mijo na drugu stranu. Većina je ostala zbunjena dok Mate nije rekao: „Tko želi težim, ali kraćim putem, nek' ide za mnom, a tko želi lakšim i dužim, nek' ide za Mijom!“ Tako sam se priključila Mijinoj skupini. Mijo, idući prvi je nožem sjekao

grane i krčio put dok nismo naišli na stazu koja je vodila direktno prema rijeci. Sa strana je bilo drveće prekriveno čudnim lišajevima, bogatim zbog vlage, pa je sve skupa izgledalo jako dojmljivo. Iz daljine smo vidjeli ekipu koja je izabrala teži put kako se gotovo kotrlja niz sipar (riječ sipar sam prvi put čula kada sam došla u Klub i saznala da nastaje na strmim padinama i kanjonima osipanjem materijala, odnosno kamena niz padinu). Gotovo istovremeno smo stigli na livadu pored rijeke gdje smo se smjestili, obilato pojeli, popili i odmorili se. Mate je naložio vatru koja je svima prijala. Uslijedila je i zajednička fotografija. Povratak je bio lagan, većim dijelom makadamom. Uskoro su se od nas oprostili Mate i Nada, a mi smo nastavili prema kanjonu još malo šetajući stazama uokolo slapa, fotografirajući i uživajući u prekrasnom krajoliku. Nešto ranije smo krenuli nazad svojim kućama jer je toga dana trebalo izaći na referendum za ulazak u EU.

Moj prvi izlet s mihovilcima ukratko: puno hodanja, dobrog društva, lijepih krajolika i zdravog umora u nogama od kojeg se tako dobro spava.

Bičino sklonište, foto.M.Kožić

Kanjonig Čikolom

Dragan Zjalić

...I napokon smo se presvukli u suhu odjeću, slažući onu vlažnu i mokru po ruksacima s malom dozom odbojnosti, kad me je laganim i smirenim glasom, zavaljena u udobnost svoga ruksaka prozvala Tatjana: Dragane ti ćeš pisati o današnjem izletu... molim, tko?... ja!?...

Standardna procedura uveravanja da ja i nisam bas najkompetentnija osoba za takve stvari nije urodila plodom, a i Tatjana je bila odlučna a hajdmo se prisjetiti tog, po mnogo čemu jedinstvenog i predivnog dana...

...Ufff, sedam manje pet je već a ja kao novopečeni planinar s netom završenom planinarskom školom koju moram i ovom prilikom pohvaliti, ne smijem zakasniti. Sletio sam do bazena u Crnici, naše stalne točke okupljanja prije planinarskih tura. A tura je bila neplaninarska, Čikola, točnije kanjon rijeke Čikole koji je ovih mjeseci u godini presušen i predstavlja idealno mjesto za dobar i neobičan đir.

...Kod bazena već čekaju novopečeni planinari: Brat i Sestra, kako ih ja originalno zovem - Kristijan i Vinka, Renato, Anka, a polako se skupljaju i ostali, Edo, Kata, Antonia, Ale i Leo, točnije polovica novopečenih i dvije Marijane, uz ostatak ekipe starosjedioca: glavni i odgovorni Joka, Tatjana, Dijana, Damir, Emil i Tome, i kako se ispostavilo jako bitan dio ekipe.

Raspored po autima je pao i polako krećemo prema zadanom cilju, Drišuu. Kava u "Dvoru" polako mi postaje najnormalnija stvar preko vikenda... obavljeno... obnavljanje zaliha spize u lokalnom dućanu i spuštanje do mosta na Čikoli ispod Pakova Sela, cilja naše ture kod kojeg ostavljamo dva auta. S malo zgusnutijom

postavom u ostalim autima dolazimo do starta, zoga za balote i možebitne kavane, a možda i nije...

I odmah preparkiranje.

Imao sam osjećaj da naši vozači i nemaju baš neko povjerenje u lokalne balotaše pa povlače vozila na rezervne položaje. Slijede svlačenja, razvlačenja, oblačenja, ruksaci u vreće, vreće u ruksake, kako je tko sta mislio da treba jer nas čeka ama baš svašta... i hodanje i penjanje i plivanje i spuštanje, najzanimljivije od svega.

Polako krećemo laganim korakom nizbrdo Napoleonskim putem, kaže Joka, prema kanjonu. Dan je odličan za ovakve ture: red sunca, red oblaka pa dvored laganog vjetrića koji je puhao točno koliko treba. Nakon kratkog vremena spuštamo se u korito rijeke do ostataka starog kamenog mosta. Normalo, krenem odmah krivo, meni je uzvod-

no nizvodno i obrnuto, pa Joka udara pravac i polako se stapamo s koritom radeći bjelouškicu od kolone. Ubrzo nailazimo na prve barice s ostacima žaba, zmija i kornjača koje smo i malo previše zagnjavili foto-aparatima "na gotovs". Nastavljamo dalje i zalazimo sve dublje u kanjon, sklanjajući se u hladovinu topola i vrba.

Ogromni kameni oblutci su predivni. Prelazeći preko njih i pazeći da se ne pokliznemo, vrlo brzo dolazimo do jezerca (*Ovčjak .op-ur.) koje ćemo morati preplivati.

Operacija Jezerce 1 je mogla otpočeti. Vade se vreće za grožđe u koje se trpaju ruksaci i ubrzo jedan za drugim ulazimo u hladnu vodu kao da smo samo to čekali. Leon izvede par skokova iz gušta. Naša dobra crna vila Dijana vadi brod za napuhavanje, imitaciju tunolovca, zeleći jezerce pokoriti, ali samo djelomično uspijeva, sačuvala je suhu glavu kao i više-manje svi mi. Bilo je i onih koji su uspjeli izbjeći prvo kupanje vješt看 penjanjem, no ne zadugo...

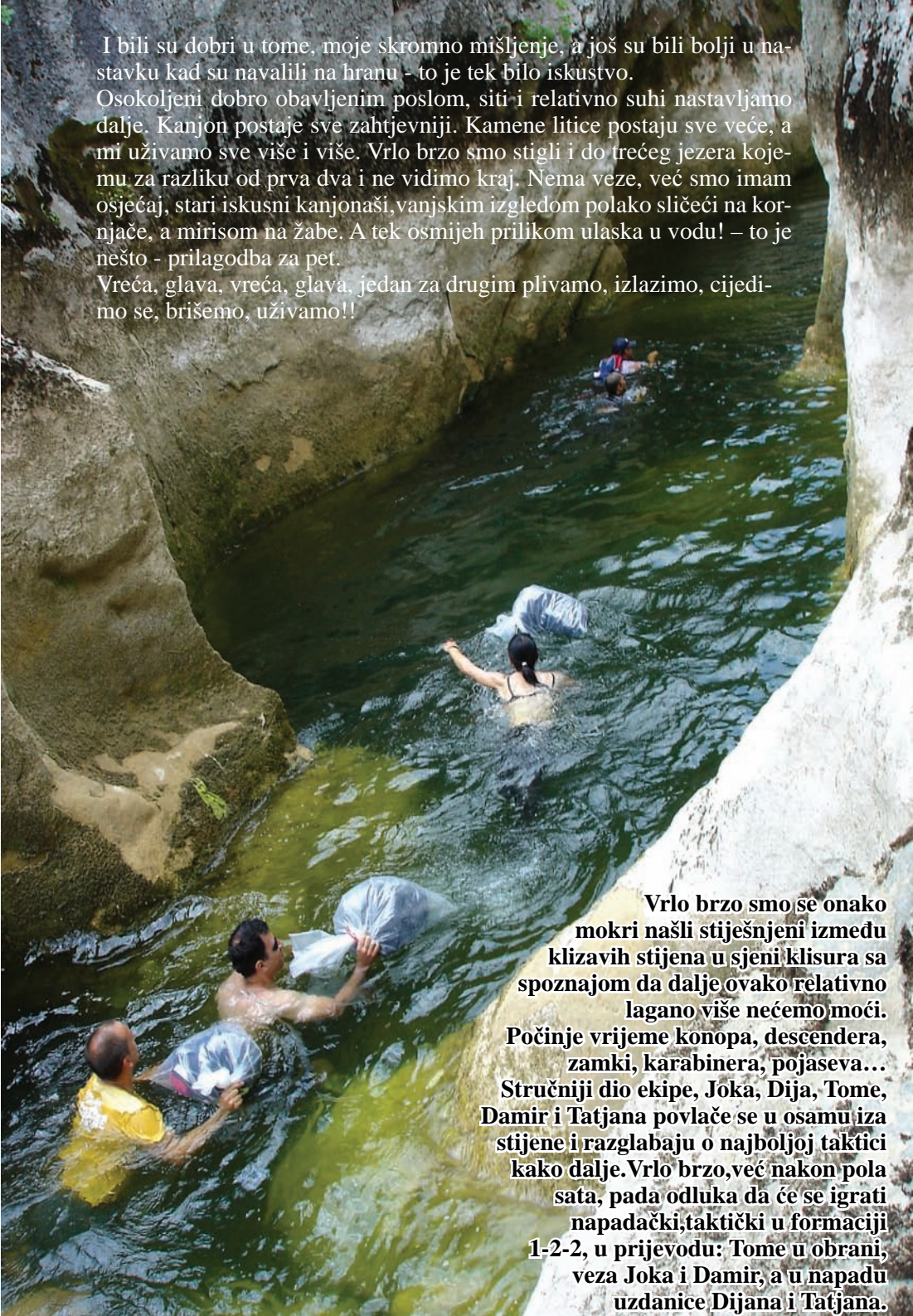
Nastavljamo dalje puni mokrih dojmova i rashlađenih tijela. Tko je uspio skupiti dojmove skupio ih je, a tko nije imao je priliku to vrlo brzo jer je Jezerce 2 (*Procip,op-ur.) bilo točno ispred nas. Opet brzinska transformacija iz planinara u plivače-vinogradare i vreće pune ruksaka već su plovile...brrrr...idemo dalje, ovo polako postaje rutina.

Opet sam se zanio i odlutao mislima skakajući s kamena na kamen, osjećaj za deset, sve do vrha stijene preko koje nisam mogao, sjedim i čekam iskusnije i spretnije. Navlačimo poja-seve, a Joka i Damir nas stručnim radnjama i još stručnijim izrazima jednog po jednog spuštaju niz stijenu (*Lasmač,op-ur.). Brzo smo to odradili, ipak smo mi friški planinari s višetjednim iskustvom! Ostalo nam je dovoljno vremena za marendu koja je potom uslijedila. Dok smo se mi gušili u hrani i raspravljali o tehnikama spuštanja koje smo upravo prošli, iskusniji dio ekipe, što HGSS-ovaca, što vodiča, što poluvodiča, odlučio se na spuštanje preko stijene na malo izazovnijoj točki.

I bili su dobri u tome, moje skromno mišljenje, a još su bili bolji u nastavku kad su navalili na hranu - to je tek bilo iskustvo.

Osokoljeni dobro obavljenim poslom, siti i relativno suhi nastavljamo dalje. Kanjon postaje sve zahtjevniji. Kamene litice postaju sve veće, a mi uživamo sve više i više. Vrlo brzo smo stigli i do trećeg jezera koje mu za razliku od prva dva i ne vidimo kraj. Nema veze, već smo imam osjećaj, stari iskusni kanjonaši, vanjskim izgledom polako sličeci na kornjače, a mirisom na žabe. A tek osmijeh prilikom ulaska u vodu! – to je nešto - prilagodba za pet.

Vreća, glava, vreća, glava, jedan za drugim plivamo, izlazimo, cijedimo se, brišemo, uživamo!!

Vrlo brzo smo se onako mokri našli stiješnjeni između klizavih stijena u sjeni klisura sa spoznajom da dalje ovako relativno lagano više nećemo moći. Počinje vrijeme konopa, descendera, zamki, karabinera, pojaseva... Stručniji dio ekipe, Joka, Dija, Tome, Damir i Tatjana povlače se u osamu iza stijene i razglabaju o najboljoj taktici kako dalje. Vrlo brzo, već nakon pola sata, pada odluka da će se igrati napadački, taktički u formaciji 1-2-2, u prijevodu: Tome u obrani, veza Joka i Damir, a u napadu uzdanice Dijana i Tatjana.

Foto: J. Gracin

Joka i Damir u skaču u jezerce da bi vezali drugi kraj konopa na suprotnoj strani kod uskog kamenog procijepa (*Saranča, op.ur.). Prečnica je postavljena, Damir je zauzeo svoje mjesto spreman konopom i descenderom izvršiti spuštanje ostatka razdragane ekipe koja se dobro zabavljala i odmarala na pričuvnim pozicijama, potpuno nesvjesna nadolazeće situacije. I bolje. Čekao nas je procjep u kamenoj stijeni kroz koji smo se morali provući, spuštajući se niz konop i još jedno, četvrto jezerce. Cijelu rutu je provjerila prvo Dijana koja je bila zadužena da nas i izvuče iz vode kombinacijom skala napravljenih od zamki. Da nije bilo toga imam osjećaj da bi još uvijek svi plivali po jezercu. Tatjana je rutu dala prolaznu ocjenu, pa je transport zai-granih, veselih i tehnički potkovanih planinara mogao početi.

Jedan za drugim s ogromnim upitnicima nad glavama krenuli smo. Tome nas je uvjeravao da samo moramo kleknuti!?, Joka da mu samo damo ruku, a Damir nas je samo prosljeđivao kroz procjep u prehladno jezero, uff, fenomenalno! Ostatak snage sam potrošio na izlazak iz jezera preko konopaste skale i namještanje za fotografiju s osmijehom od uha do uha.

Izlaskom iz jezera uslijedio je pokušaj posljednjeg sušenja, odjeća razasuta oko nas kao na Zagrebačkom Jakuševcu, svi više manje do gola, zanimljivo...ipak je moj...kupaći bio najljepši...

Put do automobila ostavljenih ispod mosta prošao je u tren, skakajući po stjenama i skupljajući dojmove cijele rute. Predobro.

I napokon kad smo se presvukli začuo sam lagani i smireni glas...ostatak priče znamo svi...

Do slijedećeg kanjona ...

POVODOM 114. TRADICIONALNOG USPONA NA VISOČICU
U ORGANIZACIJI PD-a ŽELJEZNIČAR
01. srpnja 2012.

Visočica
Katarina Marić

34

Okupljanje je bilo u selu Rizvanuša pokraj devastiranog i zatrpanog izvora Pizdica. Tu je već bio veći broj planinara iz cijele Hrvatske. Stazu je osiguravala HGSS. Kad sam vidjela da ima i djece, laknulo mi je. Pomislih, ako mogu djecu dovesti na ovaj uspon, uspjeh ću valjda i ja. Kad su me u klubu vrbovali za ovaj izlet, dvoumila sam se jer sam se bojala da će biti malo prenaporno za mene, ali objašnjenje išlo otprilike ovako: sama riječ Visočica je zapravo umanjena. Dakle ako je umanjena, ne može biti velika tj. visoka, iz čega proizlazi da uspon na Visočicu nije naporan.

E, pa baš i nije tako. Visočica je visoka 1619 m. Nalazi se na jugoistočnom kraku planine i jedan je od najljepših vidikovaca Velebita i predstavlja jednu od 13 KT (kontrolnih točaka) obilaznice Lički gorski biseri.

Nakon kratkog pozdravnog govora organizatora počeli smo s usponom. Zbog različite brzine kretanja naša mala grupa se razdvojila. Uspon makadamskom cestom nastavili smo zajedno Marijana, Stipe, Floki i ja. Ugodnom šetnjom lagano smo napredovali serpentinama kroz debeli hlad bukove šume. Planom je predviđena staza preko Delukinog vrela.

Nama je očito to skretanje promaklo tako da smo ovom makadam-

Na sastanku u četvrtak nije prihvaćen prijedlog za dvodnevni izlet uz obilazak i nekih drugih vrhova uz Visočicu zbog malog broja zainteresiranih. Mislim da se zapravo u tom momentu nitko nije mogao zamisliti kako skakuće po užarenim planinama dva dana, stoga je predložen jednodnevni izlet. Prijavila se nekolicina nedovoljna za kombi.

Kad je u subotu popodne Maca pokrenula akciju i počela nas okupljati, ispalo je da smo ne samo popunili kombi već ga i prepunili. U nedjelju ujutro u 06:00 h pred klubom je stajalo nas dvanaest. U kombi su se potrpali Mate, Labor, Mara, Floki, Dija, Dragan, Maca, Stipe, Renato, Marijana i ja. Na putu smo svi bili mirni i pospani. Oko osam sati u Gospiću brzinska kava, skretanje pokraj adrenalinskog Rizvan City centra i već u devet bili smo na polazištu.

skom stazom prešli možda pola puta do vrha. Kod jedne usputne markacije skrenuli smo na planinarsku stazu odakle je počeo pravi uspon.

Staza je dosta strma, ali i dalje hladovita što uvelike pomaže u ovom iznimno vrućem danu.

Nakon oko sat vremena ovakvog uspona oko 14 h stižemo do Gojtanovog doma, ili da bolje kažem ostataka Gojtanovog doma koji je izgorio 1991. god. Pokraj te ruševine sada se nalazi malo planinarsko sklonište.

Ovdje smo stali na kratki predah pred završni juriš. Bili su tu već i neki naši iz kluba.

Mate je odmarao, a Dija curama pravila vjenčiće od cvijeća. Ovo

je mjesto gdje je dosta planinara iz drugih klubova odustalo od uspona. Ali ne i Mihovilci.

Nakon petnaestak minuta odmora Floki i ja krećemo do vrha. Ovo je svakako najnaporniji dio puta. Već smo dosta umorni, a staza je jako strma travnata padina. Nema hlada, sunce prži. Mora da je bilo +40°C. Uz kratka zastajkivanja polako napredujemo prema vrhu. Pored drugih planinara susrećemo i naš turbo duet Renata i Dragana koji su već u povratku s vrha. Oko 35-40 min od polaska s Gojtanovog doma stižemo na zadnjih nekoliko desetaka metara puta koji hrptom planine dovode do cilja. Ovdje na hrptu nešto niže od vrha nalazi se žig koji su planinari ponosno pridodali svojim zbirkama.

Stižemo na sam kraj staze – vrh Visočica. Na sjeveru prekrasan pogled se pruža na Gospić i zelenu Liku. Na južnoj strani pogled obuhvaća Velebit, more, a kako je vedro nazire se čak i Paški most. Kao i većina, popadali smo s nogu, popili dosta vode i uz kraće zadržavanje zbog jakog sunca i straha od opeklina krenuli natrag.

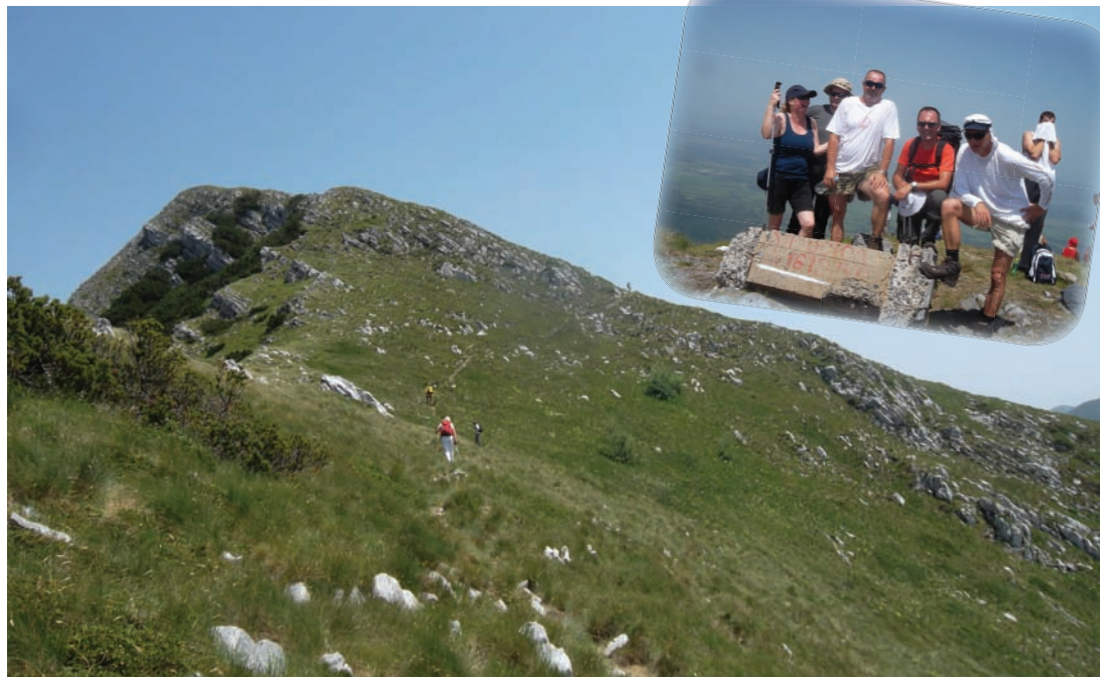
Na povratku do Gojtanovog doma naišli smo na neke naše iscrpljene, ali dobro raspoložene Mihovilce. Labor je puhao kao ris, a Matu je Mara natjerala da se drugi put penje na vrh.

Spustili smo se svakako brže negoli smo se uspeli. Ostatak ekipe čekali smo na Gojtanovom domu odmarajući u carstvu hladovine. Kad smo se svi okupili, brzo smo se spustili do kraja makadamske ceste gdje je oznaka „Pazi mine“ upozoravala da ne skrećemo s puta podsjećajući na ratna zbivanja iz devedesetih. Tu nas je čekao kombi. Brzinski smo obnovili snage hidratizirajući se vodom i pivom i vitaminizirajući se povrćem i voćem. Kroz desetak minuta potrpali smo se u kombi i krenuli na malo odmorište gdje se pripremao grah. Obzirom da smo bili prvi planinari koji su stigli, grah još nije bio gotov pa smo vrijeme iskoristili za osvježenje u obližnjem potoku.

Nakon što smo smazali grah i razmijenili dojmove toga dana, oko 18 h smo krenuli kući. Bila je aktualna i ideja da još stanemo na Zir, međutim većina nas je bila preumorna za još jedan uspon taj dan, pa makar se radilo 'samo' o Ziru.

Raspjevani jureći kombi je brzo stigao do Stanakovaca gdje smo u lokalnom kafiću u stalnom zadirkivanju Labora i Mare popili odzdravno piće.

Uz tonove nostalgичne "Da te mogu pismom zvati" stižemo u Šibenik.

*Oduvijek sam voljela netaknutu, iskonsku prirodu.
Planinski masivi u meni bude strahopoštovanje.
Promatrajući ih iz daleka, nisam se usudila približiti im se sve do učlanje-
nja u HPK Sv. Mihovil i svog prvog uspona 27. studenog 2011. na Matokit
u biokovskom zaleđu, gdje je Stipe Božić,
naš vrhunski alpinist započeo svoju karijeru.*

Matokit - Oštra planina **VRH SV. ROK 1062m** *Vedrana Vranjković*

Okupili smo se tu nedjelju
na Šubičevcu u 07:00h.

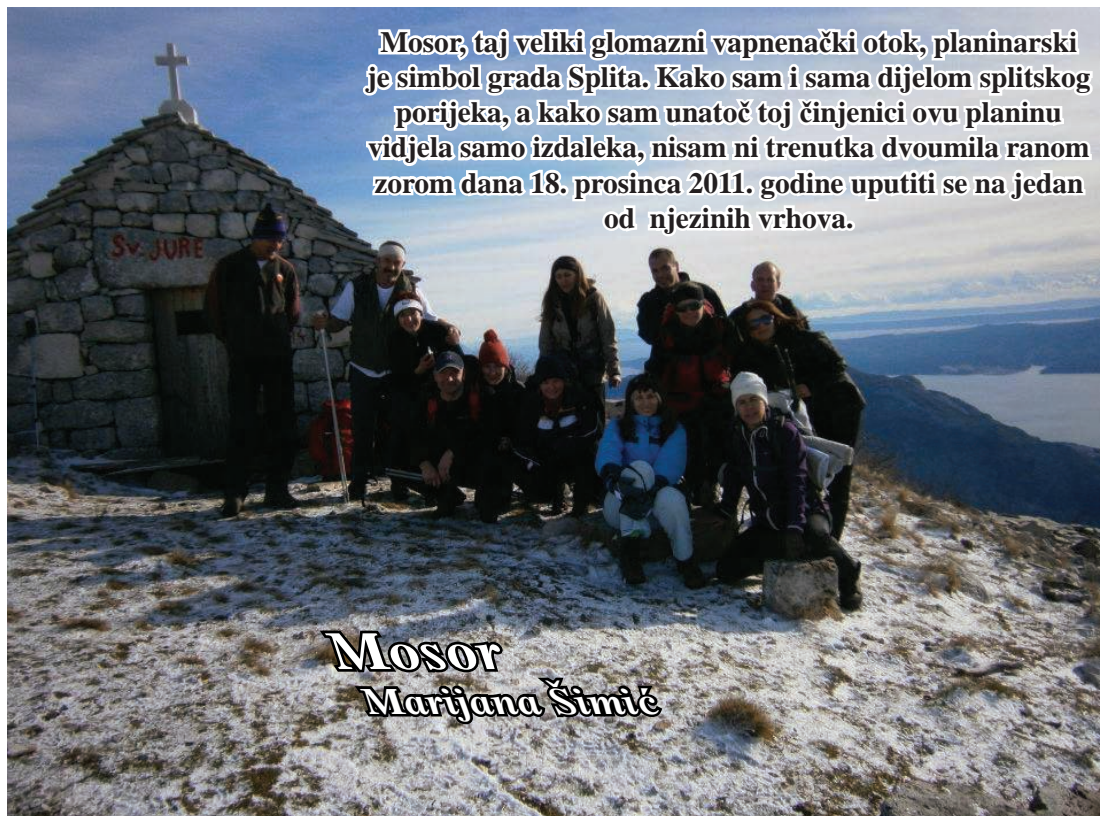
Dvosatna vožnja autoputom
nas je gotovo uspavala, pa smo
se po dolasku u Ravče, malo mjesto u blizini
Vrgorca, u lokalnom kafiću razbudili prijeko
potrebnom dozom kofeina.

Startali smo u 09:45h od obližnjeg zaseoka
Jelavići. Uspon je već pri samom početku
bio naporan, nije ni čudo da Matokit još
zovu i Oštra planina. Unatoč nedostatku
planinarskog iskustva, uočila sam da je staza
poprilično obrasla raslinjem, a markacije
izbljedjele i slabo vidljive. Nakon otprilike
polu sata strmog uspona, preko građenih
kamenih stepenica, stigli smo do prijevoja
Zagon s kojeg se otvara pogled na vrhove
susjedne planine koja nosi ime moga grada
- Šibenik. Sjeverna strana planine je došla
kao melem na moje bolne mišiće. Tu su
staze pitomije, teren gotovo ravan, zarobljen
među stablima hrasta i graba. Nailazimo
na zapuštene dolce s plodnom zemljom,
ruševine kamenih kuća, kamenice za vodu,
cisterne... sve razlozi za zastajanje i foto-
grafiranje. Priroda me opčinila, disanje se
uspориlo, srce umirilo.... Al' ne zadugo, jer
ie uslijedio novi oštar uspon u trajanju od
dvadesetak minuta. Grabila sam
krupnim koracima, misleći
da je vrh sasvim nadomak.

Izbili smo na goli greben
okupan suncem. Nisam
znala na koju stranu prvo
pogledati; istočno prema Vrgorcu
ili sjeverno ka Prapatnici i padinama plani-
na Šibenika i Biokova.

Nekoliko vršnih glavica stršilo je preda
mnom uz glave kolega planinara koji su
već dobro odmakli ispred mene. Vrijeme
idealno, sunčano, bez daška vjetra, ugod-
nih 15 stupnjeva, a prosinac kuca na vrata!
Nakon pola sata hođa po grebenu, u 12:15h,
stigli smo na cilj, najviši vrh, Sv. Rok (1062
nmv), na kojem su se mogli vidjeti ostaci
istoimene kapele. Odmorili smo jedan škol-
ski sat, marendali, kolektivno se fotogra-
firali i ponosno utisnuli žig u planinarski
dnevnik.

Labor je predložio Mati da ode po kombi,
a nama ostalima da se spustimo zapad-
nom stranom planine do samog središta
Vrgorca, gdje ćemo se ponovo svi okupiti.
Zbog krškog terena spust je bio razmjerno
težak, ali interesantan i drugačiji. Nakon
sat i pedeset minuta stigli smo među prve
kuće koje su upućivale da je centar Vrgorca
sasvim blizu. Povratak u civilizaciju me
istovremeno razveselio i rastu-
žio. Shvatila da je planina u meni
probudila osjećaje koji su
dugo spavali zimski san.

Mosor, taj veliki glomazni vapnenački otok, planinarski je simbol grada Splita. Kako sam i sama dijelom splitskog porijekla, a kako sam unatoč toj činjenici ovu planinu vidjela samo izdaleka, nisam ni trenutka dvoumila ranom zorom dana 18. prosinca 2011. godine uputiti se na jedan od njezinih vrhova.

Mosor Marijana Šimić

Čitajući planinarsko-turistički vodič „Hrvatske planine“ Željka Polaka, saznala sam da je Mosor ostatak većeg planinskog lanca od kojeg ga je odvojila vodena erozija. Pruža se od kliškog prijevoja prema jugoistoku u dužini od 25 km. Dijeli se na istočni, zapadni i središnji Mosor. Istočni dio pruža se od prijevoja Ljuto kame sve do rijeke Cetine koja svojim kanjonom čini prekrasnu prirodnu granicu. Na tom dijelu se ističe vrh Kozik visine 1319 m s kojega se, mnogi će se složiti, pruža najljepši pogled s ove planine. Stožastog je oblika i poznat kao Sv. Jure prema prastaraj, skromnoj kapelici sagrađenoj na vrhu. Upravo taj vidikovac je bio cilj nas četrnaestero, uglavnom nenaspavanih mihovilaca. Na sreću zubato sunce i lagana bura koji su nas pratili od samog početka pridonijeli su uvelike dobrom raspoloženju.

Starim, pouzdanim kombijem marke Mercedes i s još dva vozila uputili smo se prema

Splitu, mosorskom selu Dubravi i njegovom zaseoku Čotići. Brojna mosorska sela su u srednjem vijeku bila organizirana u državu pod nazivom Poljička knežija koju je krasila hrabrost i mudra diplomacija. Službeni jezik je bio hrvatski, a kao pismo se upotrebljavala bosančica. Početkom 19. stoljeća slomila ju je Nepoelonova vojska, ali uspomena na slavnu prošlost je još prisutna.

Kapelica Sv. Jure je i posvećena zaštitniku Poljičke knežije. Od spomenutog zaseoka, oko 10:00h počeo je naš uspon prema Koziku slabo markiranom stazom kojom mu samo rijetki prilaze, najvjerojatnije zbog brojnih pristupačnijih puteva vrhovima Mosora. Ova staza čak nije ni naznačena na planinarskim web stranicama. Pri dnu prolazi kroz smrike i drijen, no vrlo brzo su nas iznenadile oštre goleti s kaduljom i drugim mediteranskim biljkama među kojima se u hladu sjenovitog kamenja skrio tanki snježni pokrivač.

Snijeg me još u djetinjstvu veselio, pa tako i sad u ovim neobičnim okolnostima na ovom svijetlom kršu pod suncem.

Iza nas su se raširila terasasta polja, uspravna zimskim snom. Na nekim mjestima valjalo se penjati u pravom smislu riječi. Štapovi su postali nekorisni i najradije bih ih nekome u tim trenucima poklonila. Kolona se razvukla, ja sam kao i uvijek negdje pri kraju. Lagano hodajući i penjući se, upoznajem se čavrljajući sa susjednim hodačima. S vremena na vrijeme, što zbog kondicije, što zbog malo privatnosti razgovor utihne i pomalo se razdvajamo. Tako se odjednom zateknem sama usred bijele goleti s prozirnim snijegom, ispod modrog neba i prekrasne slike udaljenog morskog arhipelaga kakvu ni na razglednicama nisam vidjela. Miris kadulje i oštro sunce su me dodatno omamili te sam morala zastati. Jednostavno sam udisala tišinu i vrijeme koje je usporavalo i jednako teklo meni i kamenu preko kojeg sam morala prijeći. Ispred mene nije se pružala brza asfaltna cesta kojom se svaki radni dan vozim najmanje sedamdeset kilometara, već spori, kratki put nejasnih markacija, kojim se najčešće služe koze. Sjetila sam se „Priručnika za hodače“ književnika Ede Popovića i njegovog osvrta na užurbanost i vrijeme. Smatram se dijelom većine ljudi koji su u stanju stalne užurbane zabrinutosti, umnažanja obveza, skraćivanja rokova, suvišnih nametnutnih stvari i razmišljanja.

Odlazak u planinu, špilju, niz rijeku i uopće u prirodu, može usporiti vrijeme i tjera me da se suočim sa svojim strahovima i samom sobom. Uobičajne misli su polako nestajale, te sam postajala samo mali dio neobičnog krajoлика. Osjećala sam se jednako kao što je Edo Popović nastavio: „*Susret s milijunima godina starim stijenama izoštrava moj osjećaj za prolaznost*“.

I opet, laganom burom su me zapljusnile dobro poznate riječi Tomislava Ivančića: „*Ze-*

mljom prolaziš samo jednom. I ovaj dan ti je samo jednom darovan. On se nikada više neće vratiti. Ono što je jednom ostavljeno praznim nikad se više ne može ispuniti. A ono što si danas ispunio, nikad se više ne može isprazniti. Što danas načiniš, u vječnosti ćeš uživati. Sve što danas propustiš, nikada više nećeš nadoknaditi“.

Sa svojim filozofskim razmatranjima i preispitivanjima polako sam stigla do snijegom prekrivenog vrha oko 13:00h. Za nagradu tamo me dočekaao impresivan pogled na metalno-sivi krš Mosora, Poljičke planine i Omiške Dinare između svjetloplavog neba i mora prošaranim splitskim i omiškim arhipelagom. U daljini se jasno vidjela i vijugava, tamna Cetina. Imajući takav pogled na dlanu osjećala sam se skromno jer s ove perspektive ljudi su poput točkica, nezamjetni. Kao i njihove želje i problemi.

Ubrzo smo se zbog hladnoće i gladi svi uvukli u kapelicu i počeli s ručkom. Nakon hranjenja, krenulo je razigrano fotografiranje s napadajima smijeha i luckastog ponašanja, vjerojatno zbog visoke nadmorske visine. Analizirajući kasnije podatke, zaključila sam da smo u relativno kratkom vremenu svladali zavidnu visinsku razliku od 800 metara.

Predsjednik Mate se podsjetio davnih dana kada je trčao, penjao i spuštao se vrltima Mosora i upravo na ovom dijelu je bila jedna od kontrolnih točaka.

Čitajući „Helop“ saznala sam i da je na 18. planinarskom maratonu Mosor 2008. godine sudjelovalo troje mihovilaca kad je trebalo stazom proći ukupno čak 37 km. Tada su ostvarili visoke rezultate drugo i treće mjesto u muškoj kategoriji i prvo u ženskoj, što je za veliku pohvalu. Naspram njima, ja sam se na ovom, niti jogging izletu, sporo vukla.

Netko je u ovoj četrnaestočlanoj družini spomenuo odličnu kavicu i čaj koji se poslužuju u planinarskom domu „Umberto Girometta“

udaljenog tri sata pješaćenja po grebenu. Za izgradnju spomenutog doma zaslužna je grupa mosoraških entuzijazista s prof. Umberto Girometta, legandarnog predsjednika podružnice Hrvatskog planinarskog društva „Mosor“ i utemeljiteljem speleologije na ovim područjima. Informacija o mogućem posjetu planinarskom domu je kasnije pri silasku izazvala mali šum u komunikaciji pa se troje mihovilaca uputilo upravo prema tom domu. No, ubrzo su uvidjeli sitnu grešku i još brže se vratili na križanje staza i uputili pravim smjerom. S vrha se krenulo natrag u zaseok Čotići oko 13:45h dobro markiranom stazom po hrptu, pa niz greben do izvora Studenac.

Iako je zbog vapnenačke građe Mosor gotovo bezvodan, jer se sve padaline gube kroz škrape i jame, na njemu ipak postoji nekoliko izvora, među kojima je i Studenac. Voda s ovog izvora je bila svima dobrodošla, osvježavajuća i vrlo ukusna. Inače, Mosor je poznat i po svojim brojnim jamama i špiljama u kojima se ponegdje i usred ljeta zadržava snijeg, a u jednoj od njih je pronađeno i stanište čovječje ribice.

Sam silazak je bio neusporedivo lakši od uspona. Opet u rastegnutoj koloni i pomalo raštrkani, stigli smo svi do 15:30h u simpatični zaseok i uz neprestano čavrljanje, pouzdanim se kombijem i dva vozila uputili u gradsku svakodnevicu.

Još dugo nakon ovog izleta osjećala sam trpki, gorki miris kadulje, plavetnilo neba, dalekog mora, veličanstvenu tišinu i valovite obribe sivih vrhova raskošnog Mosora. Uvjerena sam da ću još koji put skakutati po njegovim škrapama, ogrebat se o draču, a moj plan je i lagano ispijati onu odličnu kavicu u spomenutom planinarskom domu.

Foto: M. Šimić

Di si viteže moj!
Joso Gracin

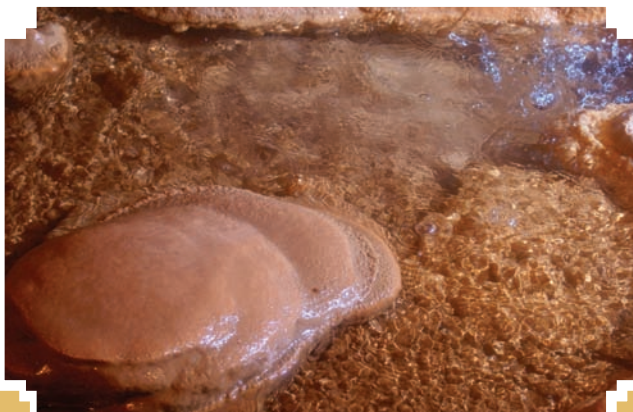
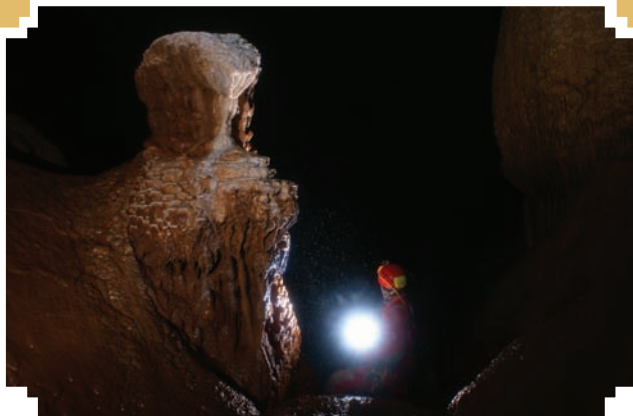
**U POTRAZI ZA ANTOM PAŠKOM MALEŠOM,
DOBRIM DUHOM ZAGORE**

BLAGO NEPOZNATE ZEMLJE

Granicom Šibensko-kninske i Splitsko-dalmatinske županije, u općinama Unešić i Lećevica, smjestila su se sela Utore, Čvrljevo, Kladnjice, Matasi, Vinovo - zaselak Gotovci. Tu se rodio veliki hrvatski kompozitor Jakov Gotovac i začele se opere „Morana“ i „Ero s onoga svijeta“, tu se nalazi i obiteljska kuća poznatog hrvatskog pjesnika, esejiste i političara, dugogodišnjeg disidenta, pok. Vlade Gotovca. Na vrhu brda naziru se ostaci

ilirske gradine, uokolo mnogobrojni tumuli, a u dolama i na zelenim padinama krševitih brežuljaka nad oporom grabovinom izdigle se bujne krošnje stoljetnih cerova i hrastova. Za jednog od njih kažu da je toliko star da pamti i krunidbu hrvatskog kralja Dmitra Zvonimira. U razvijenom svijetu takva stabla bi se već odavno proglasila spomenicima prirode i na taj način ih se barem pravno zaštitilo. Na prelijepom lokalitetu zvanom Zmajevac i na još nekim lokacijama u ovom dijelu Zago-

re, postoje prastari kameni bunari, puni pitke vode. Najslikovitiji su Rajčice, skriveni za brdima, južno od sela Matasa. Ljudi pričaju da su tu još od turskih vremena. Neki su duboki i do 10m. Nekada su lokve i bunari u ovom bezvodnom kraju značili preživljavanje. Ovaj prostor ekološki je potpuno očuvan i značajan u međunarodnim razmjerima. Praiskonska udolina i krška prašuma Ljutina omeđena je i od pogleda skrivena Zmajevim brdom i Orlovcem sa sjeverozapada, te brdom Divojska kukuljica i nizom drugih uzvišenja s jugozapada.

Ovaj dio Zagore pun je skrivenih grotla i otvora što vode u podzemni svijet krša. Mnoge jame su još neotkrivene, a mnoge su zaboravljene i više se točno ne zna ni gdje se nalaze, ni kako se zovu. Odavno su pomrli pastiri koji su znali za njih. Tek manji broj speleoloških objekata ovdje je u potpunosti istražen.

U selu Čvrljevu, uz cestu za zaselak Božiće nalazi se grotlo najdublje jame šibensko-kninske županije. Jama pod Barišinovcem duboka je 178 metara. Nekoliko stotina metara podno ceste za Matase grotlo je najdublje jame Zagore. Golubinka u Kalaševim dugim njavama duboka 210 metara, izniman je morfološki fenomen. Njena završna dvorana s dužinom od 100, širinom od 80 i visinom od preko 40 metara može se svrstati u red najvećih podzemnih šupljina u kršu Dalma-

cije. Dnom te jame, u naslagama gline i sigastim nakupinama pruža se duboko korito koje su izdubile snažne podzemne vode što se obilnije pojavljuju pri ekstremnim hidrološkim uvjetima. Ulaz jame nalazi se dva kilometra jugoistočno od ulaza u prašumsku udolinu Ljutinu, jedinstvenu u kršu Mediterana, u kojoj se nalazi lokacija predviđena za izgradnju Regionalnog centra za gospodarenje otpadom - Lećevica.

LJUTINA, POSLJEDNJA DALMATINSKA OAZA POTPUNE DIVLJINE

S dolaskom proljeća krenuo sam u potragu za čovjekom zbog kojeg sam prije pet godina

prvi puta došao u ovaj kraj, za čovjekom koji više ne korača ovom zemljom od kamena, ali koji kao da je još uvijek tu sa nama, ostavši u našim srcima i mislima. Od onog dana kad sam ga upoznao pa do dana kad je zauvijek otišao, nije prošla ni puna godina dana, a nedostaje mi kao da sam ga poznavao cijeli život. Zbog toga sam morao krenuti u potragu za njim. A gdje tražiti Antu Pašku Maleša, nego tamo gdje je ostao njegov duh isprepleten sa srcem neotkrivene Zagore. Krenuo sami u Utoře, pa preko čudesnog Zmajevca, u Ljutinu, u tu posljednju dalmatinsku oazu potpune divljine, zaraslu u gustu grabovinu, vitke jasene i stoljetne hrastove...

Dok sam s teškim ruksakom na leđima lagano prolazio ispod krošnji divovskih stabala, pored prekrasne lokve Zmajevac i okruglih bunara, kao da sam ponovo vidio njegovu crnu kosu, oči skrivene iza gustih obrva i ono njegovo nasmijano lice, kao da sam opet začuo glas što s veseljem odzvanja među suhozidima Utoře Gornjih i ono njegovo - Di si viteže moj...!

Natočio sam vodu na najbistrijem od pet bunara na tom rajskom mjestu, pa prošavši pored hrastova krštenih imenima monsinjora Srečka Badurine, svetog Antuna Padovanskog, svetog Jure, svetog Marka i blaženika Alojzija Stepinca, došao do najvećeg hrastu na Zmajevcu. Kleknuo sam na toplu zemlju i poklonio se tom hrvatskom baobabu. U svibnju 2008. godine Vitezovi Zagore krstili su ga imenom pape Ivana Pavla II.

Na Zmajevcu sam se poklonio hrvatskom baobabu

Kroz proljetni dah prirode koji oporavlja dušu, raširio se pjev ptica i spokojstvo neotkrivene zemlje. Slijedeći jedva vidljivu stazu, prošao sam sjevernom padinom brda Zmajevac i stigao na proplanak s kojeg se otvorio pogled na zeleno prostranstvo čudesne Ljutine. Put i srce vodili su me u nepoznati svijet neokrnjene divljine, a misli mi letjele dalekim vremenima, negdje između zbilje i mašte. Iznad nepreglednog saga guste šikare uzdigle se poput samotnih galaksija, krošnje divovskih stabala s vidljivim ožiljcima tisuća nevera i udara gromova koji ih lome i ranjavaju još tamo od 15. ili 16. stoljeća kada su iznikli. Podno stožastih "umaca" odjevenih u zelenu makiju, proljetni dan se pretvori u pritajeni sumrak i ja nestadoh u tajanstvenom svijetu tek prolisale gore.

Probijam se dolinom poput šumskog mrava koji napreduje stazama skrivenim pod grančicama i biljem neugaženog tla.

U mračnim šumarcima gubim se sitan, gazeći po izmetu šumskih zvijeri i tragovima divljih svinja. Mnogo ih je, sve je izrovano... Zrak miriše izgaženom travom pomiješanom mirisom zemlje i vlagom koja izdiše iz nje... Dan je prelijep poput poklona od kojeg ti srce

zaigra s radošću. Obojan je zlatilom sunca i ispunjen predivnim smirajem pred nadolazeće nevolje za koje znam da me neće zaočiti. Već s jutrom, tamo daleko s juga, stići će tamni oblaci i zamračiti svu dolinu i cijelu Zagoru. U zraku već osjećam dolazak kiše koja će kao i uvijek natopiti zemlju životom, a dušu napuniti tugom i sjetom. Trebao bih zanočiti na nekom zgodnom, zaklonjenom mjestu, ali u srcu ove velike udoline stiže me tjeskoba. Pritajeni podmukli strah raste iz korijena ovog neprohodnog nepregleda kojeg ljudi nisu bez razloga nazvali Ljutinom. Za prespavati sam u ovoj divljini treba imati hrabrosti, srca i dozu ludosti. Odlučih: prenoćit ću na mjestu otvorenom prema nebu i zvijezdama. Izlazim na mali proplanak otvoren jugozapadu i zadnjim trcima svjetlosti zalazećeg sunca. Pomislih s olakšanjem: Ovo je moje mjesto, ove livadice su moja savana, tu ću podići bivač, upaliti vatru, spremiti večeru i poći na spavanje. Tu ću dočekati svoje prvo samotno jutro u srcu Ljutine.

Oko mene jaseni, grabovina, opora trava i razbacano busenje raskopano njuškama snažnih veprova. Titraji moga srca spajaju se s titrajima savršenog mira što odiše iskon-

Pogled na prostranstvo čudesne Ljutine

44

skom divljinom. Nedaleko od mjesta na kojem ću podići logor na tlu leže ostaci golemog mrtvog hrasta uništenog snažnim udarom groma. Crna duplja što izgledom podsjeća na apstraktno djelo nekog maštovitog umjetnika, toliko je velika da bih bez problema mogao i prespavati u njoj. Razgranate krošnje dvaju hrastova izdigle se iznad svega što raste u tom dijelu Ljutine, a svugdje oko mene raširile se tek prolistale grane graba i bodljikave smrike. Jasenovi tek izbacili prve pupove, a hrastovi još čekaju svoje vrijeme. Za manje od dva tjedna, cijela udolina obojit će se svim zelenim nijansama krša. Kažu da hrast medunac lista od Jurijeve do Đurđeva, ali da li je to još uvijek tako, ne znam, klimatske promjene su iz godine u godinu sve snažnije. Sa sjeveroistoka i jugozapada dolina se u potpunosti skrila lancima brda gusto obraslih žilavom krškom vegetacijom kakve koncentrirane na jednom mjestu u ovom opsegu nema više nigdje u Europi. Ovo je prava kraška prašuma. Prema sjeverozapadu Ljutina se otvara prema pruži Unešić–Prgomet, a prema jugoistoku nestaje u izmaglici beskonačne daljine. Koliko je široka? Možda kilometar, dva. Duga? Možda šest, sedam kilometara, možda i više. Ovdje nema nikoga, samo opora divljina i jedna kamena razvalina davno umrlih pastira. Već godinama planiram prenočiti u ovom carstvu divljih svinja i grabovine i prilika je došla. Od onog dana kad sam prvi puta stigao u ovaj kraj i ugledao brda, umce i dolčiče, vrtače, stoljetne hrastove, prastare bunare i suhozide i male potleušice od kamena, poželio sam se vratiti. Onog trenutka kad sam udahnuo neporemećene mirise Zagore i začuo zvukove spokojsva, shvatio sam zbog čega je Ante Paško Maleš krenuo u borbu za očuvanje ovog, jednog od posljednjih uporišta čudom sačuvane divljine naše ispaćene zemlje Hrvatske. Mir kojeg sam tada osjetio, bio je onaj zaboravljeni mir koji nam nepovratno sve više nestaje iz života.

OTPAD U SRCU ZAGORE

Što bi značila izgradnja „Regionalnog centra za gospodarenje otpadom Lečevica“ za kvalitetu življenja u ovom dijelu Dalmacije. Razni otrovi gomilanjem na površini krša s

oborinskim vodama dospjeli bi u podzemlje, te zauvijek zagadili ogromne akumulacije čiste vode koja leži ispod površine Zagore na dubini od 250 do 300 metara. Neke vrste otrova i kemikalija, a pogotovo teški metali kao što su živa, olovo i sl. ne daju se više ni isprati, ni dekontaminirati. Trebalo bi proći i 500 godina da bi se priroda potpuno očistila i obnovila kakva je bila.

Umjesto reciklaže otpada s kojim bi se iskoristili milijuni tona korisnih sirovina ide se svjesno na uništavanje prirodnih resursa Dalmacije: pitke vode, zraka, tla i naposljetku onog najvažnijeg, zdravlja ljudi.

Ovaj krajnje nemoralni projekt predstavljao bi ekološki zločin i organizirano porobljavanje posljednjih iskonski očuvanih prostora Dalmacije i Hrvatske.

Svi smo čuli da se tamo neke ekološke udruge već godinama bore protiv izgradnje „Centra za gospodarenje otpadom u Lećevici“, ali o tome ništa ne znamo.

Male, ali hrabre i odlučne udruge, Zvona Zagore, Zvona Kaštela, Rast i novoosnovana udruga Zmajevac već više od deset godina nalaze se u bespoštednoj borbi s nepoznatim stranim ulagačima i domaćim profiterima koji su odlučili Centar za gospodarenje otpadom izgraditi baš u srcu Zagore, u srcu Ljutine. U tu nemoralnu igru bili su upleteni i ljudi iz političkog vrha države, a za nepovjerovati, i pojedini ljudi iz državnih institucija za zaštitu prirodnih bogatstava naše zemlje. Njihov „specijalni zadatak“ bio je krivotvoriti i lažirati mnoge rezultate dobivene na temelju znanstvenih istraživanja krša (geološka, hidrogeološka, speleološka i druga istraživanja). Mnogima je bio cilj da iz osobnog interesa i profita sebično unište i to posljednje blago naše izranjavane Hrvatske.

Ostala nam je djevičanski netaknuta još samo ta čista pitka voda akumulirana u skrivenom podzemlju našeg Velebita, naše Like, Gorskog kotara i naše Zagore. Hrvatska je po akumulacijama i rezervama pitke vode, uz Island i Norvešku je jedna od tri najbogatije zemlje u Europi, a u svijetu po vodi spada među trideset najbogatijih zemalja. Po kvaliteti, našoj vodi nema premca u svijetu. Zašto da i to uništimo zauvijek.

Hidro-geološka istraživanja na lokaciji planiranog Centra za gospodarenje otpadom, pouzdano su potvrdila vodenu povezanost tog dijela Zagore s izvorom rijeke Jadro. Zbog krivotvorenja nalaza u Studiji utjecaja na okoliš „Centar otpada“, moglo se dogoditi da unatoč svemu Ministarstvo za zaštitu okoliša odobri izgradnju tog centra. To bi značilo očitu smrtnu presudu pitkoj vodi Jadrana, izvoru Pantan, a možda i izvorima Jaruzi, Torku, pa i Žrnovnici...

Teško je prihvatiti činjenicu da su neki stručnjaci i znanstvenici naših priznatih instituta, te mnogi iz vladajućih struktura ostali gluhi, slijepi i neosjetljivi na djevičanska obilježja Zagore. Umjesto da zastupaju zaštitu i identitet tog prostora, a posebno zaštitu našeg najvrjednijeg blaga, vode, oni su potihom stali na stranu centara za otpad. Nije teško pogoditi i zašto.

S jedne strane veliki novac i bezosjećajna moć, a s druge strane mali čovjek iznikao iz kamena i njegovo veliko srce, spremno za borbu do kraja...I uspio je Paško dobiti najvažnije bitke tog beskompromisnog rata i zaustaviti zlo koje je odlučilo zbog osobnog interesa i profita zauvijek promijeniti lice naše prekrasne Zagore.

DOK JE LJUTINA NESTAJALA U BESKRAJNOJ TAMI

Noć je brzo padala i sve oko mene nestajalo je pod neprozirnim velom mraka. Nikada u životu nisam bio tako usamljen kao u trenucima dok je Ljutinu gutala tama. Ni pet dana izoliranosti i samoće na otoku Mani, ni dva tjedna provedena u kanjonu gornjeg toka rijeke Krke nisu me toliko izolirala i učinila da se osjećam poput posljednjeg čovjeka na svijetu. Prije polaska dobio sam upozorenje da je dolina krcata divljim svinjama, a da ni vuk tu nije stranac. Nisam mislio ići sam u Ljutinu, ali nisam mogao više ni odugovlačiti, a ponajmanje sam želio odustati od svog nauma i tako sam se, eto našao tu gdje ljudi i danju nerado zalaze, a noću baš nitko ne ostaje. Tu noću borave samo divlje zvijeri i... možda vile, vilenjaci i zalutale vještice... Od pomisli na to, sluh mi se u trenu izoštri kao u divlje mačke, a desnica stegnu oštru mačetu još jače.

Noći sam provodio i na gorim mjestima, ali sve više me je obuzimala nekakva čudna hladna nelagoda. Znao sam da je čovjek samo ono što od njega naprave njegove misli i pokušao sam odagnati sve loše od sebe, ali nije išlo. Tama je bila sve crnija, a ljepljivi strah se cijedio sporo kao vulkanska lava. Što ako na mene, ne primijetivši me, naleti krdo divljih svinja? Što ako odnekud doluta čopor gladnih vukova? Što ako sam zanoćio usred gnijezda poskoka, otrovnih noćnih lovaca? Čagljevi, bijesne lisice... njih bi mogao privući miris hrane. Možda me u toj pustoši primijete i vanzemaljci. Oni vole otimati ljude baš noću na takvim pustim mjestima. U jednom trenutku pomislih skupiti opremu i krenuti nazad prema Utorima, ali ubrzo shvatih da se s mjesta na kojem se nalazim teško i danju probiti do sela, a noću bi marš kroz Ljutinu bio nemoguća misija. Postadoh svjestan da mogu učiniti samo ono što je čovjek činio i u prapovijesti dok je još živio po špiljama – mogu podignuti dobar zaklon i zapaliti veliku spasonosnu vatru i zaogrnuti se aureolom njene tople sigurnosti. Iz iskustva sam znao kad

je čovjek sam u prirodi, treba što više raditi, pa sam se istovremeno uhvatio spremanja večere, dovlačenja drva i pravljenja preinaka na logoru.

U samoći, radeći sati prolaze brže, organizam se grije, misli su čiste, a logor postaje udobniji i sigurniji. Do ponoći sam dovlačio suho drvlje i zeleno granje. Moja samotna večera uz logorsku vatru sastojala se od ukusne leće začinjene maslinovim uljem i divljeg luka kojeg sam pronašao u prirodi. Ulaz bivka otvorih prema vatrištu, a cijeli logor zagradih grabovim granama, bodljikavom smrikom i ljutim trnjem. Dolina je toliko skrivena brdima i zarasla vegetacijom da u nju ne dopire niti jedan zvuk civilizacije. Jedini zvuk koji sam začuo tu noć nije pripadao Ljutini, bilo je to jedva čujno brujanje aviona negdje visoko na zvjezdanom nebu. Ubacivši u vatru dva suha grabova debla i zelenu granu jasena da mi tinjaju sve do zore, uvukoh se u bivač, u toplu vreću za spavanje i povukoh patentni zatvarač sve do usta. Promatrajući oštru mačetu zabijenu u tvrdu zemlju što mi je stajala nadohvat ruke i nemirne jezike spasonosne vatre, potpuno smiren, utonuh u san.

“Sa svakim novim iskustvom u kojem uistinu zastanete kako biste pogledali strah u oči, stječete novu snagu, odvažnost i samopouzdanje”
Elenor Roosevelt

DUH VELIKOG RATNIKA ZAGORE

Prohladna zvjezdana noć nestala je kao što je i došla. U snu se pretvorila u sivo, oblačno jutro, odjednom i bez najave.

Sjedeći ispred neuglednog, ali udobnog i sigurnog bivka, uživajući u mirisu netom skuhanе kave i šumu nadolazećeg juga, razmišljao sam o događanjima od prije nekoliko godina i o onome što me donijelo u ovaj kraj. Tada me je put doveo do Ante Paška Maleša i zajedno sa svojim kolegama speleolozima, spustio sam se u najdublju jamu Zagore, samo zato da bismo na njenom dnu, skrivenom duboko u podzemlju našeg krša, na dubini od 210 metara napravili snimke bistre, pitke vode. Spustili smo se tamo dolje da bi tim snimcima ljudima rekli da sačuvaju naše najveće prirodno blago, našu čistu vodu. Ne želim kupovati i piti onu "njihovu" bljutavu, industrijsku, koju nam "serviraju" u nezdravim plastičnim bocama (jedna boca takve vode košta gotovo isto koliko i kubik vode iz vodovoda). Predsjednik eko-udruge Zmajevac, moj prijatelj Dinko Milić iz Utora Gornjih, jednom je rekao:– Mnogima u Europi ne ide u prilog što mi pijemo pitku vodu iz vodovoda, jer se tako na nama ne može zaraditi.

Uz pucketanje logorske vatre ulijevajući iz lonca vrući mirisni napitak u stari aluminijski potić, nenamjerno lupajući posuđem budio sam svoje još pospane misli na najljepši mogući način. Jutro u prirodi, bez obzira na vremenske okolnosti, uvijek je inspirativno. Spoznaja da si prespavao noć potpuno sam na mjestu gdje žive samo vuci i veprovi i da tu noć u divljini nisi samo preživio, već si je svojim umijećem i iskustvom preživljavanja u prirodi učinio udobnom i sigurnom, daje snagu duhu, a mislima vraća bistrinu.

Od crne kave koju sam skuhaо bila je crnja samo noć iza mene. Zadovoljan i otvoren za misli i osjećaje koji su se polako nizali, bio sam zahvalan Ljutini što mi je tu noć ponovo potvrdila da prirodu treba poštivati i da prema njoj čovjek baš uvijek mora osjećati divljenje i poštovanje i kada je neizmjerно voli onako kako je volim ja i kako ju je volio šjor Paško. E, da me sada može vidjeti, lice bi mu se ozarilo i kliknuo bi: - Di si viteže moj...! tako glasno da bi sva šuma ječala, pti-

ce bi prestrašeno prhnule, a zvijeri bi zastale i naćulile uši, pa žurno nestale u gustišu. Eto, u Ljutini sam našao ponovo svog moćnog ratnika meka srca, svog šjor Paška. Sada me sigurno odozgo gleda ponosan na mene barem onoliko koliko sam ja ponosan što sam imao sreću i privilegiju poznavati ga.

Spavanje u bivku ako je dobro izrađen zna često biti udobno kao i spavanje u šatoru. Kad imam prilike birati između noćenja u planinarskoj kući ili u šatoru, uvijek ću izabrati šator, a između šatora i bivka, često ću izabrati bivak jer na taj način doživljavam najneposredniji dodir s prirodom. Ovdje u skrivenoj i divljoj Ljutini, sve ima još veću ljepotu i draž nekog zaboravljenog življenja. Osluškujući zvukove prirode kao da sam sa žamorom juga kroz prolistale grane ponovo začuo Paškov glas i ono njegovo:

- Di si viteže moj...! Moram ti ovo ispričati, da čuješ kako smo uništili sile zla...! Ha,ha,ha...! Ne mogu nam više ništa, gotovi su... Potpuno su izludili, od nemoći i bijesa... ha,ha,ha...!

Dok je južni vjetar šumio među granama i šumom raznosio mirise mog logora, a oblaci donosili kišu i vlagu koja je s moje kože donosila posljednju toplinu vatre koja se gasila, pala mi je na pamet priča o pradavnoj rijeci koju je narod zvao Vinjakuša, a koja je jednom davno tekla Zagorom. Ta se rijeka, zamišljam je ovdje u srcu samoće, valjda naljutila na ljude, pa se zauvijek sakrila u dubinama podzemlja gdje sam je prije tri godine pronašao kako žubori na dnu više od dvjesto metara duboke jame. Nitko ne zna ni kada, ni zbog čega je nestala Vinjakuša. Njen izvor, pričale su sijede mudre starine, nalazio se na Moseću, na velikoj nadmorskoj visini. Kazivali su kako bi se nakon velikih kiša znalo događati da iz njedara Moseća provale snažne bujice koje su nosile sve pred sobom, rušile suhoziđe, ubijale stoku i čupale bajame iz korjena. Što se dogodilo tako davno da je Vinjakuša nestala u ponoru podzemlja i zaborava? Neki žitelji Vinova kažu da se kod zaseoka Gotovci, na nekim mjestima, iz dubine krša, još može čuti šum tajanstvene Vinjakuše koji se nakon jačih kiša približava površini tla i pretvara u ljuti huk.

Sjetio sam se dana kad sam na poziv udruge Zvona Zagore, u listopadu 2007. godine prvi put došao u ovaj kraj i upoznao čovjeka, velikog borca za očuvanje naše prirodne baštine, Antu Paška Maleša. Paško je bio rođeni vođa. S jedne strane vrijedan i gostoljubiv seljak, a s druge fakultetski obrazovan, inženjer strojarstva, bornik hrvatske vojske iznikao iz rata. Imao je sposobnost da oko sebe okupi novinare, geologe, speleologe, pravnike, umjetnike...i kao što mlinar navodi mlaz vode da okreće mlinski kamen, usmjerio je sve te ljude da se složno i iskreno bore za istu stvar. Na veliku žalost, prije nekoliko godina, tragično stradavši, zauvijek nas je napustio ovaj dobar duh Zagore. Ipak, njegova duša kao da još uvijek leti ovim prostranstvima, pa ova neotkrivena zemlja još uvijek blista sjajem najljepšeg bisera. Tada sam upoznao i druge beskompromisne borce za očuvanje Zagore, Paškove vitezove - Dinka Milića, Antu Omana, predsjednika Eko-udruge Zvona Kaštela Vinka Grgurevića, predsjednika udruge Rast Anđelka Parčina i druge vitezove... Misli su me odnijele do spuštanja u najdublju jamu tog kraja i prvog susreta s crnim bezdanom Golubinke u Kalaševim dugim njivama. Sjetio sam se i znamenite izložbe Dalmatinska Zagora nepoznata zemlja, koja je krajem 2007.godine bila postavljena u galeriji Klovićevi dvori u Zagrebu. Tada me je pokojni Maleš nazvao direktno s izložbe, sa željom da dođem tamo jer se pod nazivom Pogled u nepoznato podzemlje nepoznate zemlje postavila i dodatna izložba, koja se sastojala od mojih snimaka snimljenih u podzemlju Zagore. Većina ih je snimljena u jami Golubinki na dubini od preko 200m. Pokojni Maleš mi se tada javio na mobitel i rekao – Ovdje Ante Paško Maleš. Viteže moj, tvoje fotografije su fantastične, ljudi su zadivljeni njima. Mnogi ne mogu povjerovati da u podzemlju Zagore postoje takva raskoš i ljepota. Tebe kao da je poslao sam dragi Bog da nam pomogneš u našoj borbi za spas Zagore. Prijatelju puno ti hvala. Za mene su te riječi koje je izgovorio čovjek kojeg sam do tada vidio tek jednom u životu, bile vrijednije od zlata.

Ispijajući ukusnu kavu, podsjetio sam se nezaboravnog krštenja stoljetnih hrastova na

Jedan od krštenih hrastova na Zmajevcu

Zmajevcu i markiranja planinarske staze što vodi preko Orlovca u taj rajski vrt i mnogih drugih događanja koja su me dušom i srcem vezala za Antu Paška Maleša i Zagoru.

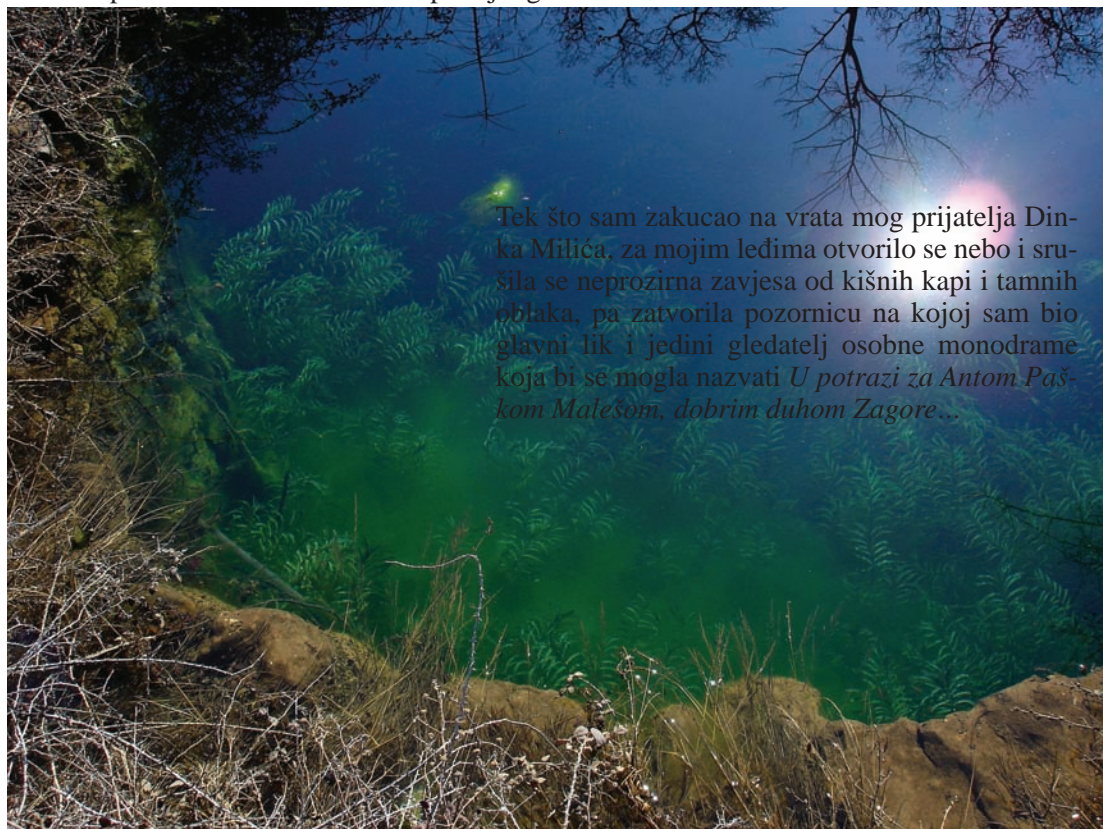
ODLAZAK IZ LJUTINE

S rađanjem novog dana poželio sam otići još dalje kroz dolinu. Dolazila je kiša, ali ja sam polako, bez žurbe, raspremao logor, gasio vatru i čistio za sobom kako bi ostalo što manje tragova mog boravljenja u Ljutini. Ostavio sam samo kamenjem ozidano vatrište neka svjedoči o mom noćenju u toj pustoši. Vjetar je gasio plamen kuhala na kojem sam imao namjeru skuhati svoj zadnji obrok u divljini. U toj predivnoj vukojebini, za marendu posrkati toplu juhu značilo je okrijepiti i dušu i tijelo. Kuhalo sam stavio u hrastovu duplju idealno zaštićenu od južnog vjetra, ali tada mi nestade plina pa sam morao prisilno promijeniti jelovnik. U plitku aluminijsku zdjelu ulio sam maslinova ulja začinjenog lišćem divljeg luka i s uživanjem stao žvakati kruh umočen u tu hranu punu života. Vođen duhom pokojnog

Maleša stajao sam potpuno sam u pustopoljini beskrajne Ljutine, uživajući u svakom trenutku tog samotnog jutra. Okrenut leđima jugu i prvim kapima kiše, odlučio sam krenuti nazad prema Zmajevcu i Utorima.

Bježeći pred daždom koji me je u stopu pratio, žurio sam kroz Ljutinu provlačeći se kroz grabovo granje kao zmajur kroz gusto raslinje. Probijajući se prema Utorima s teškim ruksakom na leđima osluškivao sam čudesan mir oko sebe, narušen samo zvukom mog korčanja po vlažnoj travi i ljutom kršu. Kiša me nije dirala, ali osjećao sam je cijelo vrijeme za sobom.

Prateći gotovo nevidljivu stazu što se pružila čitavom dolinom sve od sela Divojevića na jugu pa do prekrasnog Zmajevca na sjeveru poput indijanskog tragača, brzo sam stigao do mjesta odakle sam jučer krenuo. Umivši lice bistrom vodom iz najljepšeg bunara, ponovo sam se poklonio stoljetnim divovima i ušao u selo Utoře.

Tek što sam zakucao na vrata mog prijatelja Dinka Milića, za mojim leđima otvorilo se nebo i srušila se neprozirna zavjesa od kišnih kapi i tamnih oblaka, pa zatvorila pozornicu na kojoj sam bio glavni lik i jedini gledatelj osobne monodrame koja bi se mogla nazvati *U potrazi za Antom Paškom Malešom, dobrim duhom Zagore...*

Ušao sam u Dinkov topli dom, osjetio miris domaće juhe i začuo njegovu začuđeni glas – Pa odakle ti Joso po ovakvom vrjenu? – Evo me, stižem ravno iz Ljutine! – Pa šta si radija tamo? – Pa ništa, prispava sam u njoj – odgovorih mu. – Prispava? U Ljutini? Ma, jesi li normalan, pa tamo je puno veprova i drugih noćnih zviri. Kako si preživija? – Eto vidiš, preživija sam. – A jel' te bilo strah? – Bila mi je u početku nelagoda, ali sam je pobijedija i evo me sada ode kod tebe. – rekoh veselo Dinku. – Ma ne mogu virovati, pa neš valjda opet ići zanočiti tamo među zviri? – Neću, ali ne bi ovu noć u Ljutini minja za tisuću noći provedenih u svom krevetu.

Dok sam jeo ukusnu juhu i još bolju Dinkovu domaću kuhanu šunku, on mi reče. – Čuješ prijatelju, odvest ću te drugi puta u Jamodole. Moram ti pokazati tu udolinu. Tamo će ti biti još zanimljivije nego u Ljutini. Stabla su tamo još veća, a sve je puno rupa, vrtača i stijena. Samo mi se javi par dana prije da stižeš. – Važi Dinko, jedva čekam da me vodiš u Jamodole. Zmajevac i Ljutinu otkrili

smo svitu, a uskoro ćemo otkriti i Jamodole – odgovorih mu.

Napuštajući Utore Gornje primijetih kako kiša lagano prestaje, a na zapadnom nebu ugledah zrake otkrivajuće svijetlosti i odjednom kao da začujem šjor Paška kako mi ponavlja riječi onog mudrog indijanskog poglavice Sietla – Lipi moj viteže. Ova nam je zemlja sveta. Ova blistava voda što teče brzacima i rijekama nije samo voda već i krv naših predaka. Ako vam prodamo zemlju morate znati da je ova voda sveta...” i sjetih se kako naše poglavice prodaju našu svetu zemlju u besćenje i kako se više ne čuju mudre riječi. Zemlja koja nema cijene lagano nestaje utopljena u nemilost profita i ljudskog egoizma.

Odjednom, tamo negdje nad Nevestom ili Unešićem ili još dalje, tamo nad Mirlović Zagorom, bljesne munja i obasja jedan oblak koji mi se na tren učini nalik nasmijanom licu pokojnog Ante Paške Maleša, a izdaleka, nebom se dokotrlja odjek grmljavine i nad mojom glavom zabruji pozdravom – Di si viteže moj...!
travanj 2012.god.

Foto: J.Gracin

Kako sam osvojila Josipa Aužana

BOJIN KUK
1110 m

Sasvim slučajno saznajem da je zakazan izlet za nedjelju ... pomislim ovdje bih se mogla i ja priključiti. Prošlo je dan-dva i evo mene pomalo nervozna, ali i uzbuđena pripremam stvari za izlet, moj prvi izlet...

23.rujan., buđenje u 06:00 sati. Iza mene neprospavana noć, još sam nervoznija i uzbuđenija.

Spremam stvari u ruksak, mozgam da li sam sve uzela i što sve još trebam. Uz to silno mozganje još sam se borila s pitanjima odnosno više s odgovorima: mogu li ja to, što ako nemam dovoljno snage za sve to izgurati do kraja. Tisuću i jedno pitanje bez odgovora.

Ubrzo sam bila spremna i dalje s mozganjem i pitanjima, ali IDEM.

Inače u većini slučajeva kasnim na dogovorene susrete, ali ovaj put sam bila točna, čak sam i malo čekala. Dakle, oko sedam sati stigli smo na Šubićevac, bilo nas je oko dvadesetak. Neću nabrajati tko je sve bio jer

zapamtiti imena nije mi jača strana, samo su nekolicina bili sretnici.

Stigli smo u Starigrad. Obavili smo zadnji shopping, neki su kupovali kruh, pancetu, slatkiše, a neki su se mislili koju bi pivu kupili. Sjeli smo u kafić, popili kavice, zatim još kratko nastavili dalje s vožnjom.

Nakon dugo vremena ponovo sam s gojzericama na nogama i s ruksakom na leđima, spremna za akciju, ali ni u pola svjesna koliko me akcije čeka. Oko devet sati smo krenuli. Već u samom startu divila sam se krajoliku. Zastajkivala bih na kratko kako bih se osvrnula oko sebe, da vidim prirodu, planine, prekrasne stijene. Jednostavno prekrasno! Počeli smo se lagano uspinjati, moram priznati da nisam znala gdje se točno penjemo i gdje nam je cilj, samo sam gazila ispred sebe i nastojala uživati u svakom trenutku. Priroda me oduševila, divila sam se svakom milimetru. Popeli smo se do Jaginog kuka gdje smo kratko zastali da bi se, posebno mi žene, fotografi-

rale s jednom zaista zanimljivom stijenom. Ah, što sve priroda stvori... Nastavili smo dalje dok jednog trenutka netko nije uzviknuo: Eno Mate! Podigla sam pogled i vidjela jako visoko u daljini crvenu točkicu koja se kreće. Pomislila sam zar ću se i ja tamo popeti? Osjetila sam strahopoštovanje prema tim veličanstvenim stijenama, ali i sreću jer sam dio te vesele ekipe koja odlučno ide naprijed. Malo po malo i ja sam se našla skoro na vrhu planine. Osvrnula sam se oko sebe. Nisam mogla sakriti oduševljenje i ponos. Od tog pogleda zastaje dah. Pomislila sam OK, to je to pitajući se gdje je ta sajla o kojoj su mi pričali. Pratila sam pogledom ostale kuda idu i imala sam što za vidjeti- krv mi se sledila od šoka! No kad mogu drugi mogu i ja! Nervozno sam polako krenula prema naprijed. Nisam imala vremena previše razmišljati o strahu, do jednog trenutka gdje nisam više mogla dohvatiti sajlu. Pomislila sam: ovo nije radeno za male ljude, ne mogu dalje. Ubrzo sam začula ženski glas: Josipa, možeš li? Ne sjećam se što sam odgovorila, vjerojatno da ne mogu. Netko me pogurao prema gore i dohvatila sam sajlu. Ubrzo sam stigla do kraja i tad sam osjetila sigurno tlo pod nogama, bila

sam sretna. Došli smo do samog vrha, pogled je veličanstven. Isplatio se. Bila sam ponosna i sretna što sam uspjela. To je trenutak koji ću pamtititi cijeli život. Možda to i nije neka visina, 1110 m, ali meni je bilo prvi put da sam se popela toliko visoko. Osvojila sam vrh Bojin kuk! Malo smo se odmarali, zezali i uživali u pogledu, zatim smo krenuli dalje nizbrdo. Spustili smo se do livade koja je okružena stijenama, nešto prekrasno, bajkovito. Tu smo se zadržali, bilo je vrijeme ručka. Nakon jela ostali smo se izležavati. Ležala sam na travi i promatrala oblake kako putuju nebom, razmišljala sam o prijedanom putu, o prekrasnom pogledu... bila sam sretna. Nakon odmaranja krenuli smo dalje. Uzbrdo- nizbrdo i evo nas kod kapelice i bunara, opet smo malo zastali i odmarali. Razmišljala sam kako se izlet bliži kraju, a meni je bilo tako dobro da nisam željela da završi. Želja mi je vratiti se opet na taj vrh, samo bi voljela da me netko pogura na onom dijelu gdje je sajla. Čekao nas je još dug put natrag, ali najteže je prošlo. Nakon duge šetnje napokon smo došli do auta, poprilično umorna ali i ponosna pogledala sam prema Bojinom kuku koji je bio jako daleko i visoko. To je nešto prekrasno! Dobila sam odgovore na sva moja pitanja, uspjela sam!

Hvala svima koji su bili uz mene cijelim putem, hvala onoj ruci koja me pogurala kad nisam mogla dohvatiti sajlu.

I za kraj savjet za sve buduće osvajače Bojinog kuka: obavezno nosite fotoaparata, šteta je da to ne zabilježite.

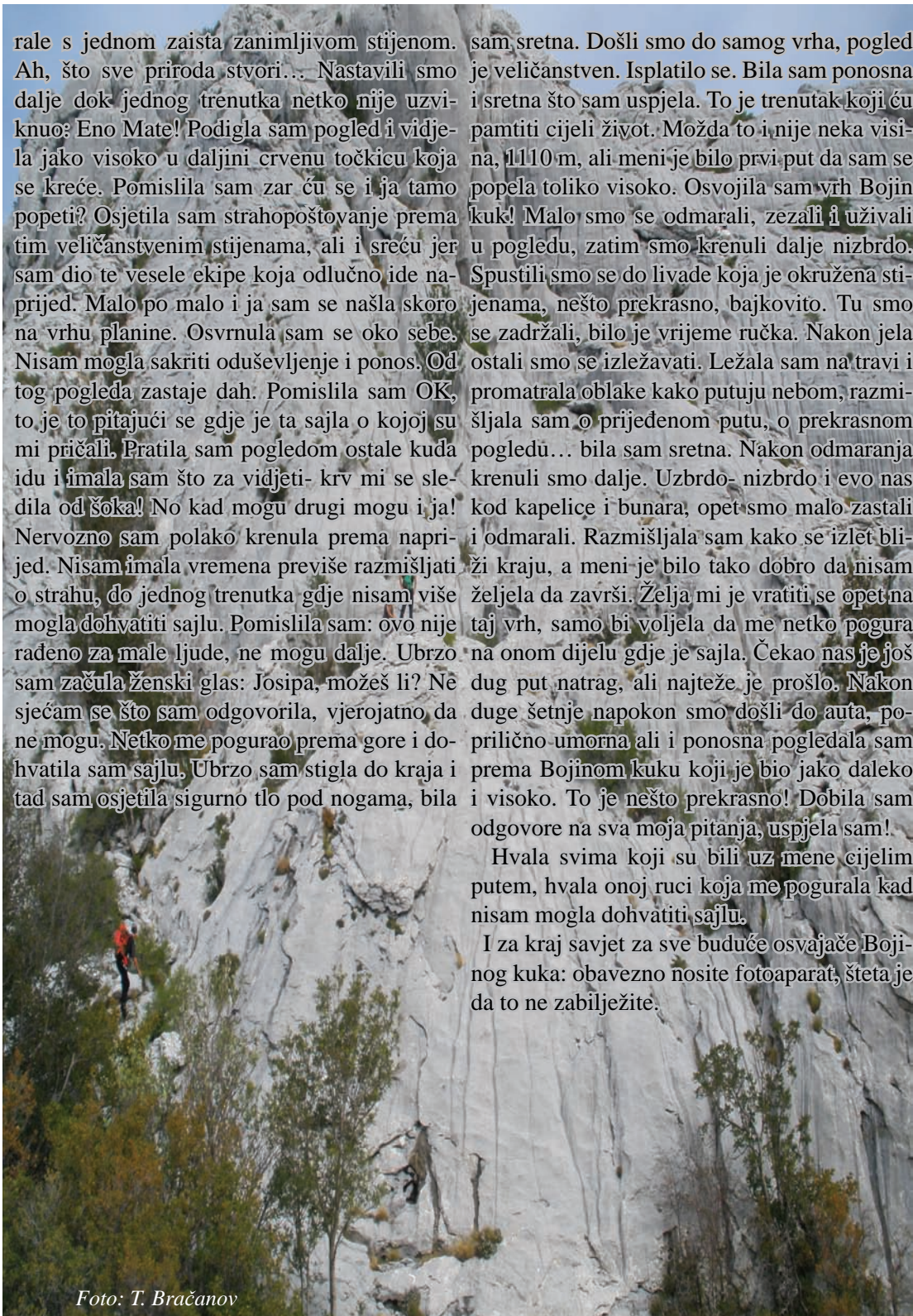
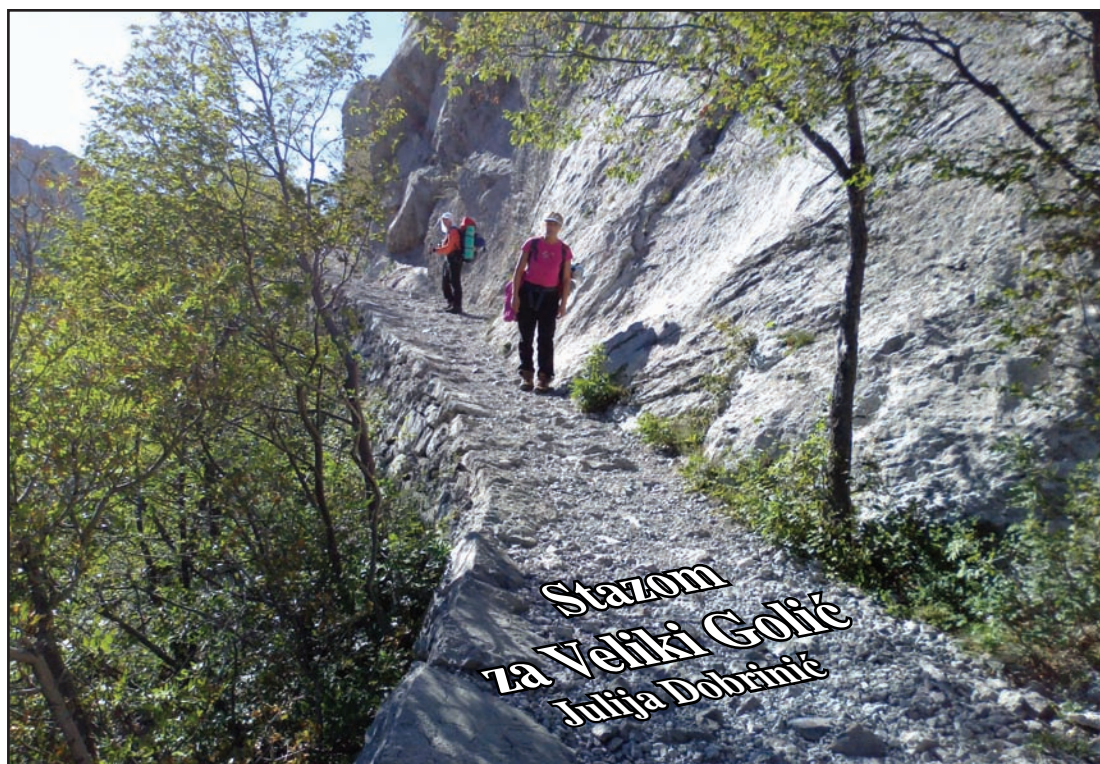

Foto: T. Bračanov

07. i 08. listopada 2012. -dva dana za planinu. S Mihovilcima nismo išli na Bijele stijene i odlučili smo Anči, Branko i ja za bližu destinaciju. Nismo požalili, tura je bila odlična. Start iz Starigrada–Paklenica (Punta) putem preko Mirila do Tomića (ostaci starih kuća). Slijedimo markaciju za Vidakov kuk.

Staza vodi uz suhozid pa uzbrdo kamenim skalinama kroz sveprisutnu grabovinu. Nakon dva sata hoda stižemo na prijevoj između Vidakovog kuka i Vidakove kose. Pogled s Vidakove kose, bunar s vodom, marenda. Ne penjemo se na Vidakov kuk, to ćemo u povratku.

Nastavljamo Njivarskom stranom kroz Ramiče, (dvije lijepo obnovljene kamene kuće s otvorenim bunarom, tragovi nekada bogatog života), selo Marasovići ostaje nam s desne strane, a mi napredujemo jedva vidljivom markacijom kroz pomalo zaraslu stazu, koja srećom biva kratko takva, prolazimo pored ograđenog bunara, skoro presušenog, put vijuga uzbrdo do križanja lijevo za Rujno, a

desno prema Goliću, slijedimo putokaz i izbijamo na prijevoj Sirjakušu, neočekivano pred nama iskrasne kanjon V.Paklenice, svi okolnih vrhovi, zastaje dah od od tog nepreglednog prostranstva. Osjećaj strahopoštovanja prema toj postojanosti prirode i osjećaj pripadnosti istom krugu života. Čeka nas uspon na vrh Golića, hodamo hrptom od njegovog podnožja, ne znam što je ljepše, s lijeve strane pogled prema moru ili desno gdje se strme litice Golića obušavaju u Suvu dragu (Anči to zove napolitankama), a mi hodamo rubom tog ponora iščekujući vrh.

Staza je za poželjeti, krševita, vodi nas kroz nisku grabovinu kamenitim usponom, pri samom vrhu crni bor i nakon više manjih vrhova za koje smo mislili da je su onaj pravi, stižemo na cilj - Veliki Golič.

Dajemo oduška očima: Rujno na dlanu, Bojin kuk, Buljma, Lipa staza, Sveto brdo, more.

Igra sunca i oblaka pojačava čaroliju. Kratko zadržavanje i put nastavljamo spuštanjem kroz nagorjelu borovu šumu, ukrcavamo se na

stazu što od Rujna vodi ka Strugama, stižemo do Stražbenice, križanje planinarskih puteva i biramo markaciju za Dom kroz gustu šumu nizbrdo (sada Golić gledamo odozdo) preko Popove pošte, preskačemo potok, osjeća se miris dima u zraku, sigurno smo blizu cilja, ionako se polako prikrada sumrak, a mi trebamo konak.

Stižemo u Dom Ramiće, stara kuća odiše spokojom i davninom. Zaštićeni debelim zidovima, ušuškani u duple madrace slušamo kako vjetar huči kroz klanac. Drveni pod i strop, starinske kočete, dah minulih vremena. Nikad bolje spavanje. Tu valja doći.

Sutradan ujutro kava u staroj kužini uz 'špaher's našim domaćinima Antom i Marijom i po rakijica za bolju cirkulaciju, jutro je pro hladno.

Krećemo niz kanjon Velike Paklenice, dobar sat hoda do odvajanja staze za Manitu peć. Penjemo se vijugavom stazom prema kuku od Manite peći. Pred ulazom par stranaca i mi. Obilazimo tu katedralu prirode i njene čudesne oblike, još raste, živa je.

Nastavljamo desno od Manite peći markacijom za Vidakov kuk kratkim strmim usponom uz podnožje Zoljinog kuka još jednom čarobnom, krševitom, velebitskom stazom, penjući se kamenim gromadama do uskog prolaza koji nas uz pomoć sajli penje na sam Zoljin kuk. Suncem okupan krajolik, more koje zlati, suri kukovi koji izbijaju iz Zemlje - neprocjenivo.

Čeka nas Vidakov kuk, hitamo mu ususret, spuštamo se stazom preko doca Kravovac, još malo sive kamene fantazije, provlačenja kroz procjepe i evo nas na vrhu. Kratak predah, upijamo tu božansku ljepotu, pogledom se opraštamo od prijednog puta i planinskih vrhova, vidimo stazu za Tomiće kako vijuga nizbrdo i zove na povratak, zatvorili smo krug. Iz planine je uvijek teško otići.

Foto: J. Dobrinić

Bespućina Velebita *Damir Labor*

Odavno u meni tinja želja za posjetom Šugarskoj dulibi na Južnom Velebitu. Nakon pakleno vrućeg ljeta ukazala se idealna prilika prije zime i snjegova.

Za ovaj je izlet bilo više zainteresiranih, ali zbog nedostatka prijevoza ostajemo na jednom vozilu pa se prema Lici zaputismo nas četvorica: Damir, Niko, Tome i Neven.

Dovukli smo se do Rizvanuše (10 km od Gospića) te makadamom 6,5 km do križanja Visočica–Jelova Ruja.

Penjemo se dalje serpentinama po šumskoj cesti do prijevoja Ravni Samar (1175 m) ispod brda Klepetuše, pa onda spust do slijedećeg križanja Jelova Ruja–Panos, ukupno 14 km dobrog makadama. Tu kreće naš planinarski pohod.

55

Već na početku zapuštene ceste na stijeni stoji natpis "Tito", podsjetnik na neka prohujala vremena.

Prvo odredište je Panos na 1258 m visine, čije je pravo povijesno ime koje se spominje u stranoj i domaćoj literaturi Velebitska Nedođija. Na Panosu se nalaze devastirani ostaci objekta bivše JNA s mnoštvom tunela. Predivan pogled puca na cijeli Pag, a na jugoistočnoj strani pogled seže do kuka Stapina preko Debelog kuka.

Vidi se i Visočica u pozadini, a na sjeverozapadu pogled se pruža prema Velikom Stocu. Kažu da je to opasna zona i da nema smisla riskirati zbog mina. Objekt je mirno predan već na početku Domovinskog rata 1991. godine, netaknut i navodno neminiran. Nakon toga

dolaze pojedinci s kamionima i traktorima i odnose sve što se može odvući nakon čega kreću lokalne razmirice za lovačku kuću, ali kad se sve zbroji i vidi koliko treba uložiti u obnovu nakon pljačke, odjednom je više nitko ne želi.

Par godina nakon toga, kraj ulaza kod žice, odjednom čovjek staje na "paštetu". Tada krenu priče kako je cijeli objekt miniran, pa cijelom okolinom, cijelim obronkom sve do Visočice zavlada panika.

Međutim, nakon par tjedana se ispostavilo da je "nekom jako moćnom" bilo stalo da se tim krajem ne hoda dok su određeni "likovi" probijali ceste od Jelove ruje prema Jandrinoj poljani, Kajinom mirilu, Šarića duplji i Debelom kuku, te da je u planu cesta od Panosa prema Šugarskoj dulibi do Oštarija (kroz netaknutu

divljinu Velebita). Sve to tobože nitko nije vidio, nitko tobože nije vidio koliko se trupaca "na crno" izvezlo šleperima talijanskih registrarskih pločica, nitko nije čuo koliko se gore municije utrošilo i koliko se plemenite divljači poubijalo. Međutim, kad se priča počela sve više spominjati, odjednom su obavijesti o miniranosti nestale, čitavo je područje postalo čisto te su krenule priče o protupožarnim putevima. Pod svaku cijenu hoće uništiti "Vilu Velebita".

Krećemo dalje Velebitskim planinarskim putem (VPP) kroz bukovu šumu i izbijamo na livade Malog Stolca. Pojedinci nameću tempo za koji treba dobra kondicija. Ponovo ulazimo u zonu bukove šume.

Staza se najprije spušta pa onda od jame Snježnice penje uz Brdašca i dalje do prostrane livade pod Velikim Stolcem. Slijedi izuzetno strm uspon po travnatim obroncima. Stalno uživanje u čudnom okruženju prirode, čovjeku ispunjava i srce i dušu tako da potpuno zanemaruje napor uzrokovan strmim usponom.

56

Veliki Stolac (1406 m), čiji je prijašnji naziv Kovačev vrh, najposjećeniji je vrh u okolici Šugarske dulibe a ujedno i najveći u primorskom nizu vrhova. S travnatog hrpta odličan je vidik na sve vrhove u okolici ali i mnogo dalje – od Dabarskih kukova i Visočice do mora, otoka Paga i dalje Panosa, Bojinca i najviših Velebitskih vrhova. Zanimljiva je vrtača sjeverno od vrha, čiji biljni pokrov očigledno pokazuje da se ovdje dugo zadržava voda.

Foto: D. Labor, N. Magazin

Slijedi strmi spust do skloništa u Šugarskoj dulibi (dolini).

Nameće se pitanje – gdje je ta dolina? Ima je, samo je zarasla u šumu jer nema više stoke na ispaši niti se više kose livade. U tom, naoko najljućem kršu Velebita, nalazi se, kao detalj pun prirodnih krasota Šugarska dolina sa svojim zanimljivim i lijepim okolišem. Tu je još davne 1909. godine marljivo botanizirao i Ljudevit Rossi, čuveni istraživač hrvatske flore.

Tri su razloga zbog kojih je ova dolina važno planinarsko odredište. Jedan od njih svakako

je mogućnost posjeta staništu Velebitske degenije. Drugi je razlog voda. Naime, već je početkom 20. stoljeća izgrađen bunar koji je na sreću ostao u uporabi do danas. Voda je u ovim krajevima dragocjena pa do današnjih dana nikom nije palo na pamet uništiti gusternu. Treći je razlog prenočište. Nekad je to bila lugarnica, a danas planinarsko sklonište–kontejner. Planinari su nekad noćili u lugarnici, velikoj kamenoj zgradi stalno nastanjenoj lugarima. U prvom svjetskom ratu teško je oštećena pa je u upotrebi ostala samo jedna prostorija. Ti su ostaci izdržali do drugog svjetskog rata, nakon čega su ostale samo ruševine. Pogled na današnje ostatke ne da naslutiti veličinu nekadašnje zgrade. Nakon drugog svjetskog rata, pola stoljeća nije bilo prenočišta za planinare na putu od Baških Oštarija do Stapa da bi konačno u rujnu 1989. godine, nedaleko od bivše lugarnice, na mjestu koje se zove Plančica postavljeno novo sklonište–kontejner koje je 1999. godine obnovljeno i uređeno.

Ljeti je dolina pitoma, no zimi zna biti itekako divlja. Na glasu je zbog oštre bure i snježnih nanosa. Tako je jedan od lugara, Ivo Radaković, još davne 1924. godine ostao zatrpan u kući pod snijegom, sam u ovoj samotnoj sredini. I mi smo po našem dolasku naišli na lovca, kojem smo očito bili suvišni tjerajući .... mu divljač našim glasanjem, pa smo se

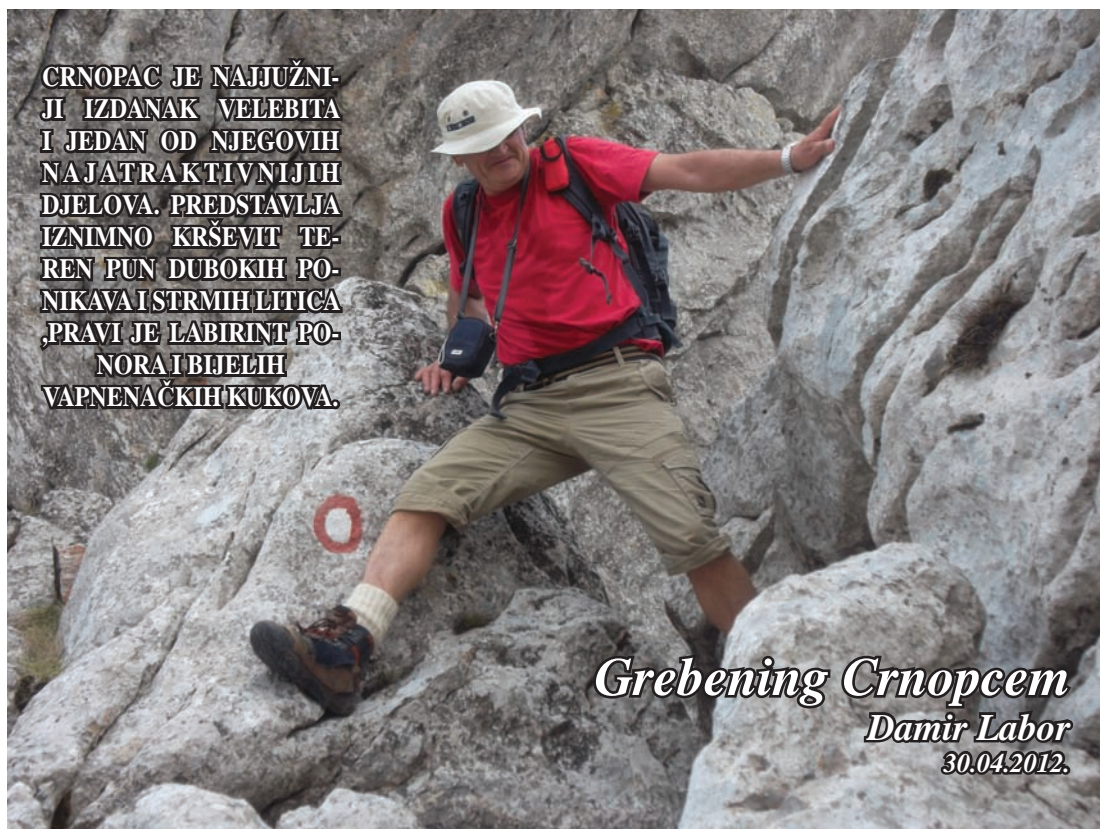
vrlo brzo udaljili. Okrenemo li se oko sebe ispred skloništa, vidjet ćemo brdo Krug, sjeverno Sijaset, istočno Veliki Stolac, te prema moru Saljev kuk, Šaljev kuk, Krivi kuk i Kuk od Jasenovca.

Mi smo puni elana i odlučujemo se na Krivi kuk. U vojnim kartama dvije su skupine kukova označene ovim nazivom. Južni su kukovi bliže skloništu i na njih se penjemo. S njih se vidi ljuti primorski krš sve do Lukovog Šugarja. Sjeverna skupina kukova svojim neobičnim izgledom jasno pokazuje nastajanje imena. Sklonište Šugarska duliba je na visini od 1212 m. To je stara ruševna lugarnica, nekad planinarsko sklonište s gusternom u kojoj danas caruju šišmiši.

Slijedeći cilj je povratak VPP-om do ceste za Panos te spust na Jelovu ruju (950 m). Jelova ruja je planinski proplanak na dnu šumovite, duboke i duge doline, s jedne strane otvorene prema moru, a sa ostalih strana okružena vijencem visokih i strmih vrhova. Ime Jelova ruja sačuvalo je spomen na nekadašnju jelovu šumu (nekad su ovdje rasle divovske jele) i na izvor Ruju gdje se sada nalazi gusterna. Na staroj lugarnici piše da je do Stapa tri sata. Vuče nas želja dalje, ali nad ovo golemo šumsko prostranstvo pada noć. Ostavit ćemo to za neko drugo vrijeme. Obecavamo: vratit ćemo ti se Velebite i otkrivati tvoju čarobnost...

**CRNOPAC JE NAJJUŽNI-
JI IZDANAK VELEBITA
I JEDAN OD NJEGOVIH
NAJATRAKTIVNIJIH
DJELOVA. PREDSTAVLJA
IZNIMNO KRŠEVIT TE-
REN PUN DUBOKIH PO-
NIKAVA I STRMIH LITICA
,PRAVI JE LABIRINT PO-
NORA I BIJELIH
VAPNENAČKIH KUKOVA.**

***Grebening Crnopcem**
Damir Labor
30.04.2012.*

Naš put započinje iza tunela Prezid (768 m) na cesti Obrovac–Gračac. Iako se ova staza preporučuje uglavnom za silazak jer je dosta strma, nas trojica (Neven, Niko i ja) ipak se odlučujemo za uspon od Prezida.

Odvajamo se na staru cestu koja vodi prema odašiljaču Čelavac gdje i počinju prve markacije. Staza u prvom dijelu vodi preko travnate padine prema jugu do dva veća bunara. Kod njih skreće prema istoku i ulazi u bukovu šumu. Tu u šumi postoji i odvojak staze prema planinskom skloništu koji se uglavnom koristi za vrijeme velikih snjegova. Nastavljamo dalje prema vrhu preko prekrasnih malih dolaca okruženih slikovitim kukovima. Odišu nekim mirom i mame da se zalegne u njihovu travu koja širi mirise proljeća. Možda bi i poneki krpelj bio kazna za takav užitak.

Napuštamo šumovito područje i prelazimo na kameniti teren koji nas prati više-manje sve do samog vrha. Eto nas kod napuštenih Veselelinovića stanova na kojima su vidljivi ostaci

nekadašnjeg života u planini, ostaci vremena kad su ova mjesta vrvjela životom na ljetnim pastirskim stanovima gdje su ljudi dovodili stoku na ispašu. Izgradnjom magistrale i razvojem turizma, ovaj nomadski način života se potpuno ugasio. O tome nam danas pričaju porušeni kameni zidovi, suhozidi i komadi limenih krovova razbacani uokolo.

Tu u sjeni prastarih stabala bukve nakratko odmaramo, a dobro nam dođe jer je mladi Niko nametnuo jak tempo uspona. No ipak mu nas dvojica, a imamo zajedno preko sto godina, pušemo za vratom cijelo vrijeme. Čak nam odaje priznanje hvaleći nas kako ipak nismo "za baciti". Prašimo dalje kamenjarom pa nam se i koji poskok kojem remetimo iskonski mir u njegovom staništu užurbano miče sa staze.

Vidimo greben Crnopca, ali se najprije treba spustiti do ruba ponikve te započeti završni uspon. Evo nas već na izrazito uskom grebenu te nakon manje od dva sata stižemo na vrh (1402 m).

Specifičnost Crnopca u odnosu na ostatak Velebita i na ostale planine dinarskog smjera pružanja je u tome što se pruža u smjeru istoka i na taj način pruža rijetku mogućnost pogleda na kompletan Velebit. Vidik s vrha otvoren je na sve strane, na Liku i Dalmaciju te je jedan od najljepših vidikovaca na Velebitu.

Nakon kraćeg odmora krećemo grebenom prema skloništu. Memorijska kartica fotoaparata se puni lijepim prizorima i vidicima. Put nas vodi izrazito kamenim terenima, spuštajući se i dižući, a na više mjesta pomažu nam sajle i klinovi.

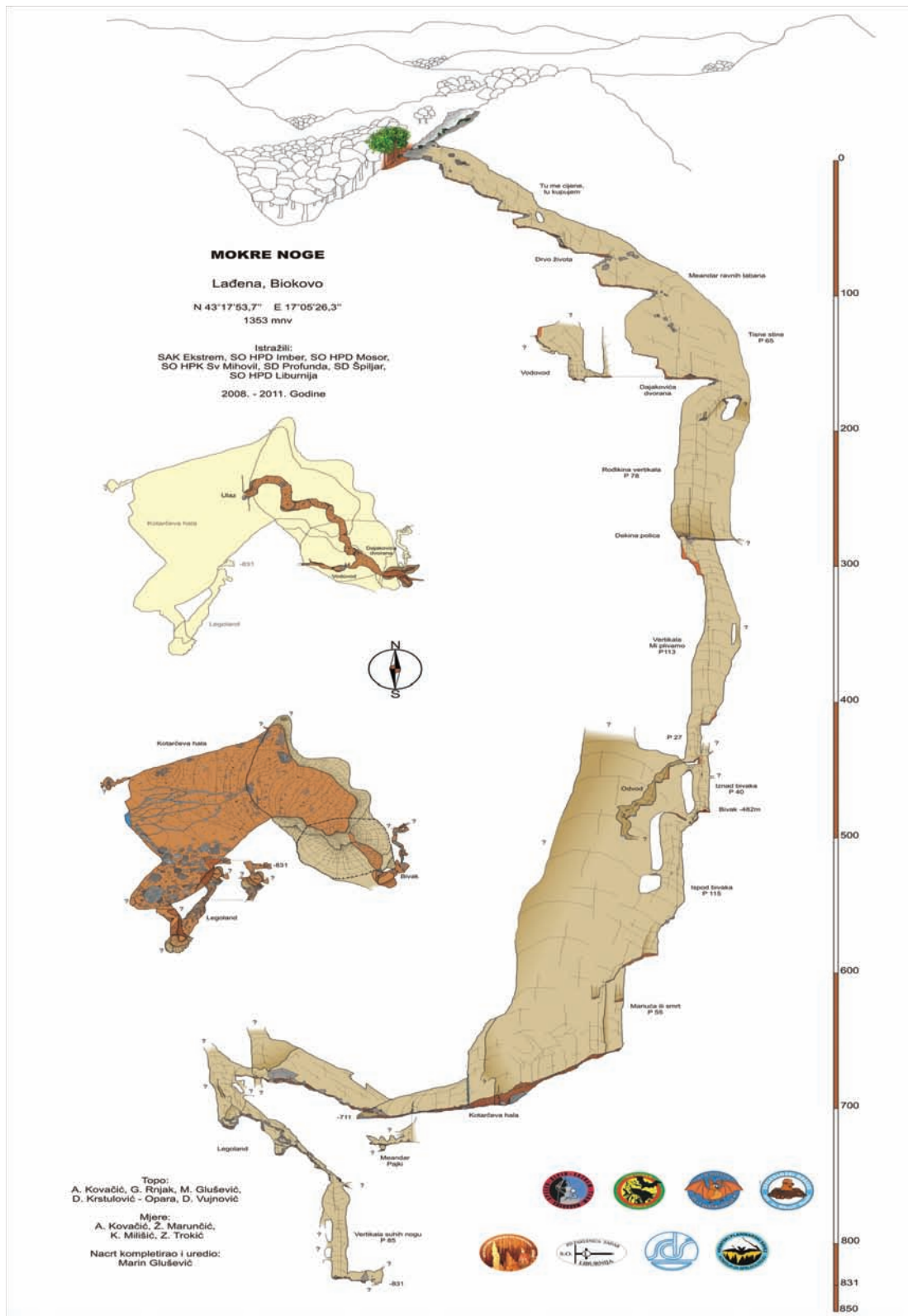
Otvaraju se vidici na akumulacijsko jezero kod Gračaca. Greben je tako divlje rastrgan i pretvoren u skup klisura i kukova, vrlo zanimljiv put koji obiluje stalnim usponima i silascima uglavnom kroz stijene, pa ruke rade koliko i noge. Prošli smo greben Malog Crnopca, spuštamo se na južnu stranu nad Veliki bat, opet se dižemo pa kroz vrtače i stijene prelazimo na sjevernu stranu i za nekih dva sata stižemo do skloništa kojeg je izgradio zadarski planinar Slavko Tomerlin–Tatek.

Iako umorni i iscrpljeni od vrućine, nastavljamo dalje stazom Malog princa koju smo obećali pokazati mladom Niki. O ovoj stazi već je dosta napisano pa ću ovaj put preskočiti detalje. Žurimo dalje, treba se još vratiti do početne točke gdje smo ostavili auto. Bila je ovo jedna zaista iscrpljujuća i lijepa dionica od otprilike osam sati hoda po ljutom kršu jugoistočnog Velebita.

Foto: D. Labor

JAMSKI SUSTAV KITA GAČEŠINA -DRAŽENOVA PUHALJKA

Teo Barišić

LISTOPAD 2011-RUJAN 2012

62

Speleološko istraživanje najduljeg našeg sustava traje i dalje. U zadnjih nekoliko akcija ukupna duljina pomiče se vrlo polako. I ranije je napredovanje znalo biti usporeno tehnički zahtjevnim penjanjima, prećkanjem i provlačenjima. No, upravo je ta upornost rezultirala pronalaskom spleta kanala koji započinje iznad bivka u Ašovu, najbližem ulazu. U tome spletu kanala od Sonje, preko Hardera, Veseljka i TIM-skog meandra pronađena su dva nova spoja s donjom etažom u Divljem Zapadu i Facebooku, a na drugu stranu preko Nadgrađa, Kupreških vata i Bosanskih posla spoj na Kitapenu pod Kitobranom. Ukupno je kartirano oko 1750m novih kanala. Krajem prošle godine napravljen je i niz istraživanja u donjoj etaži u kojoj se brže pronalaze lakše prohodniji kanali. Kako su novopronađeni kanali sve udaljeniji tako je za njihovo istraživanje potrebno odvojiti više dana od uobičajenih vikenda. Prvi ovogodišnji pokušaj je propao jer je istraživačka akcija prekinuta puknućem pločice međusidrišta i ozljeđivanjem speleologa te pretvorena u akciju speleospašavanja

u kojoj je sudjelovalo više od stotine spašavatelja HGSS skupa sa speleolozima koji su krenuli na istraživanje. Ozlijeđeni speleolog je izvučen s više od 400m dubine gotovo dva kilometra daleko od ulaza. Nosila s nesrećnim su iz jame izašla za 26 sati od zaprimljene dojava. Marin Glušević je ipak i ove godine „potegnulo“ vikend istraživanje u nastavku najdublje dotadašnje točke na -667m i s još četiri speleologa iz Splita, Šibenika i s Brača spustio se na sadašnje dno na -737m. Jamski sustav KG-DP je u međuvremenu postao jedna od 200 najduljih špilja na svijetu.

U nastavku slijedi Mariov tekst u kojem je sočno opisao prošlogodišnju akciju u kojoj su se, slijedeći tragove koje je ostavio francuski speleolog Johan Culot na jednom ranijem istraživanju, spustili do -667m, te opis sadašnjeg „dna Kite“ Gorana Rnjaka. „Francuz“ je s puno hvale opisao svoja speleološka iskustva s hrvatskim speleolozima, no u Hrvatskoj je vrlo brzo izgubio društvo speleologa kod kojih su njegove speleološke tehnike prouzročile stanoviti nemir.

***IZVOD IZ E-MAILA JOHAN CULOT-A, speleologa,
F.S.G.Francuska, O DIJELU ISPOD -665m***

During the descent of «Message in the bottom » you have to keep your legs down, there is several passage in the emptiness where the foot are just usable to scratch the border, to brake. So when I went quickly to the pit I didn't notice immediately that it was it. Anyway I'm still alive and I have put the rope in a place that you are sure to feel going down even at worst with your legs.

Down and down, the batteries of the driller begin to get low and suddenly after a bend surprise !

Nirvana's Waterfalls! Yes I found the name of this big, big, pig pit !

«Nirvana's falls»! So happy to find you, I was expecting so strong for that, it's like if the life tell me, you get it because your heart was right !

Until now I have no idea of the depth of this pit.

The rigging is complicate: 5 centimetres of Moonminlk recovered the stone which are in pieces with cracks. A lot of thinking and research to find good place to spit, but at the end still some probably just psychological insecurity.

My batteries is relay low, I have to be smart if I want to go 20meters down this pit.

I manage to do it joining my two last ropes with a knote. Even 20meters down I'm still not able to see the bottom. This pit is very huge I think that it's the water collector, my stream his throwing in 70meters of air in the middle of this complex cylinder that can be 40meters large in his bigger parts. There is lot of natural sculpture that are all recovered by a brown moonmilk.

3-4.12.2011. Nekako gledamo zatvarati sezonu Kitarenja jer snjegovi i velika voda sve su bliži. Ali svi znamo da sezona u Kiti nikada ne završava, možda se samo tješimo jer nam praznički dani kojih je prepun prosinac nameću drugačije vikend-obaveze. Uglavnom, nepotvrđena činjenica da bi Kita mogla prijeći 700m dodatni je motiv za "završavanje" uspješne godine u Nebozemlju – upravo se navršava godina dana od prvog ulaska u taj nestvarni svijet čudnih i beskrajnih kanala na već prozvanoj Trećoj etaži. Pružajući se duboko pod Crnopcem, Nebozemlje je glatko prešišalo nadaleko poznatiju Postojnsku jamu. A vijest od toj dubini je došla od čudnog Francuza koji se u čudnoj akciji sam spustio niz vertikalnu u Kanalu bijele zastave i meandrom odsolirao nekoliko skokova i kosina te je provlačeći se i pužući kroz vodu stigao na rub velike vertikale koju je procijenio na 80 do 100metara!

Iskorištavam vikend kad su svi zauzeti tečajem topografije u Omišu i sakupljam malu grupu speleologa – četiri čovjeka: dvoje za postavljanje, dvoje za crtanje - Kate, Vjetar, Perka i ja. Sasvim dovoljno za posao koji namjeravamo odraditi. Cilj nam je provjeriti francusku tezu uz nadu da je istinita. Raspitujem se kod učesnika prošlih istraživanja o opremi na dnu – užeta ima sasvim dosta, željezarije dodatno uzimamo sa sobom. Na Kiti smo u pristojnim večernjim satima. Do ponoći stižemo u Truli bivak. Rakijica i be-

vanda razvezuje jezike pa se šaljimo na račun new-age kolega – sagradili su maleni bivak od ceradi i zamki i potrošili četiri INOX fiksa na to! Uz to su još i rastegli zamku za opremu – svaki kraj zabili na fiks, ovalni karabiner i pločicu! Koji rasipnici opreme! Vidi se da je nisu kupovali u svojim društvima već je samo preuzeli u oružarnici.

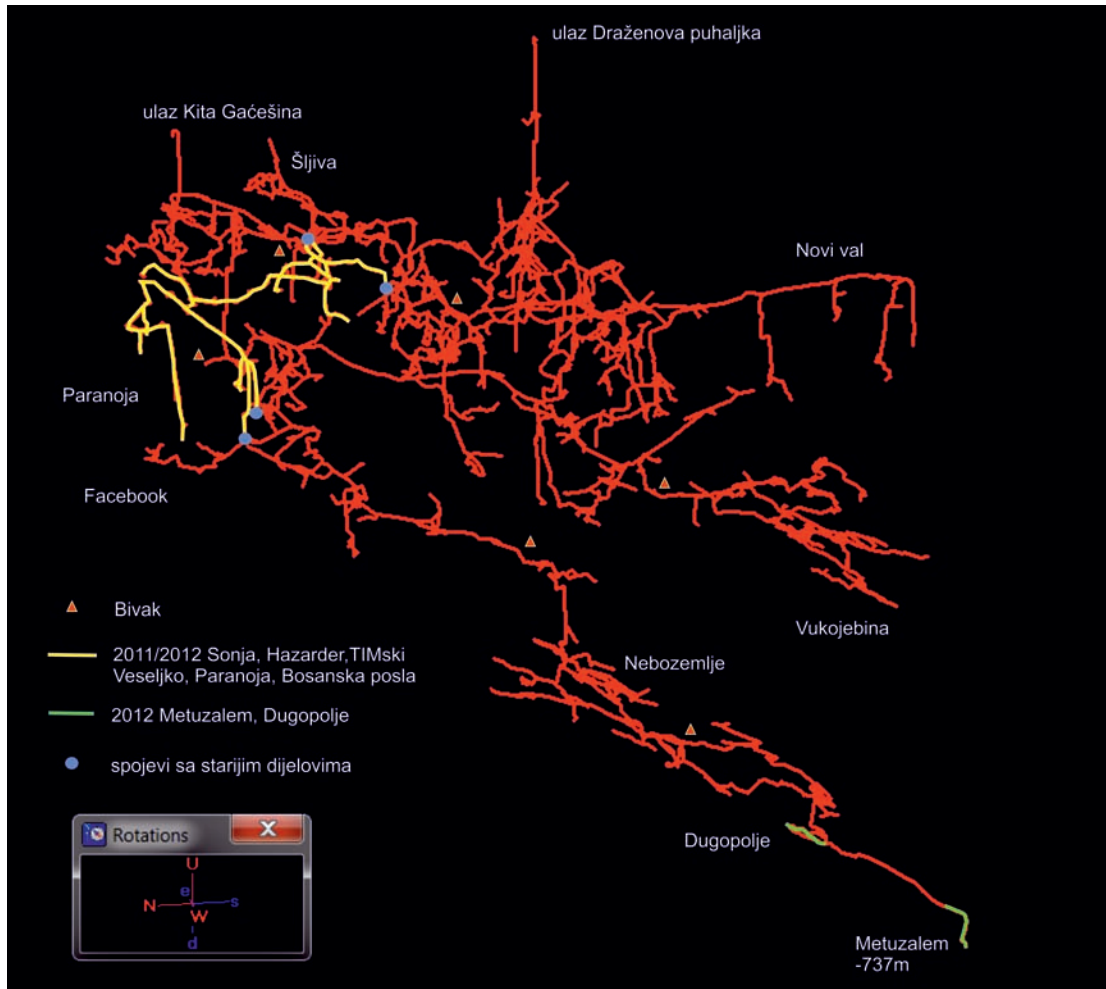
Ujutro se lijeno ustajemo – vikend je i nakon napornog radnog tjedna valja odpavati malo duže. Doručak, kava, krećemo. Vjetar prvi put ulazi u Nebozemlje i svako malo pita kamo ide ovaj kanal, kamo onaj, jel' se bilo tamo, penjalo gore... Samo mu turnem nacrt u ruke pa neka gleda. Ulazimo u Kanal bijele zastave. I sam sam prvi put na tom mjestu pa hodamo polagano prateći sve odvojke i svaki detalj. Dolazimo do užeta na glondžama. Malo naprijed je meandar u koji se treba spustiti. U njemu se čuje voda. Malo prepravljam Francuzova sidrišta i spuštam se 40-ak metara do početka meandra. Voda pomalo pere, kasnije će mi biti žao što nisam stavio nekakav devijator da nas udalji od vodopada. Meandar je prepun blata, nevjerojatno klizav i nastavlja se manjim, užim skokom.

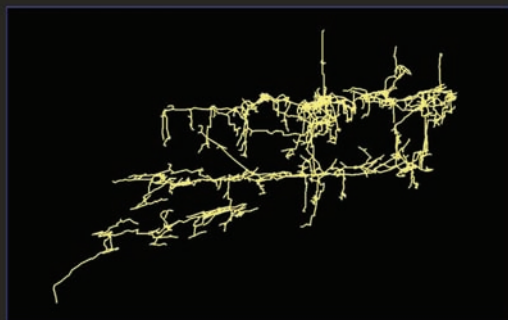
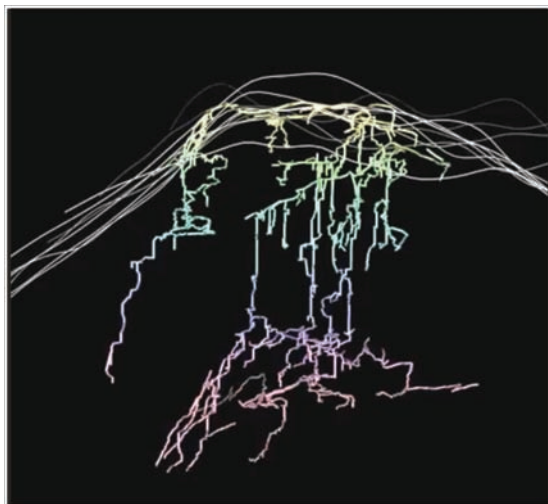
Otpenjavam upirući se o leđa i koljena i već sam sav mokar. Ima i boljeg načina za prolaz – Sidrište oko glondže, dva fiksa i jednostavno zaobilazim suženje u višem dijelu meandra. Vjetar i Kate pomalo crtaju za nama... Ubrzo se stiže na novi detalj. Opet nema užeta, a bilo bi potrebno. Predaleko smo u jami za

junačenje. Tada nam dolazi do glave da bismo mogli ostati bez opreme prije famozne ogromne vertikale. Što je - tu je. Nižu se blatni skokovi i vodeni tobogani, a uže pomalo nestaje iz transportne. Gdje bi Francuz legao u vodu i prošao par metara mokrog suženja mi bismo jednostavno prešli preko penjući se na blokove i blato i s nešto malo konopa spustili se dalje u meandar. A, ludonje, non-stop ponavljamo. Slijedi dugi blatni tobogan. Nije prestrm, ali žitko blato ne ulijeva mnogo povjerenja u siguran silazak. Klizne li se, to bi bila nezaboravna vožnja od 40-ak metara koja bi završila atraktivnim skokom u vertikalu. Naravno da je Francuz pokušao i tuda i gotovo došao do vertikale. Vjerojatno se lijepo zabavio sudeći tragovima prstiju što klize

i grebu po blatu... Poslije je legao u najveće suženje uz vodu i prošao ispod. Mi smo, naravno, upotrijebili zadnju transportnu užeta i spustili se niz tobogan niže u meandar. Novi skok. Trošim zadnji komadić užeta što ga Perka cijelo vrijeme vuče za sobom na pojasu. Iza toga nova vertikalica. Opreme nema više. Potrošili smo sve pločice, sve karabinere, sve fikseve, svo uža. Ima još komadić užeta koji visi do polovine vertikale kojim se spustio Francuz. Gledam mu sidrište – sigica debljine dva prsta, tanka ušica probijena bušilicom kroz koju je provučena zamkica. Ok, nećemo dolje. Pomalo nas sustižu Kate i Vjetar. Nacrtali su naš kanal i još jedan dolazni meandar koji naravno ide dalje. Kreće priča o Francuzu, meandru. Meandar je predivan, s vodenim

tokom. Dijelom nas podsjeća na fantastične dijelove iz Nevidne vode, ali uz mnogo više blata. A, bogme, dobra je Kita u Francuza. A što bi bilo da se priključio SOŽu u Mudima labudovima? Vjerojatno bi za uru vremena postala Muda Francuzova! Eh, Francuz, Francuz, al mu pamet smeta? Prazni, bez užeta, opreme, hrane i karbita, pomalo se vraćamo u Truli bivak. Vruća juha nas je za tren poslala u vreće. Tri su sata ujutro. Opet se lijeno budimo. 10 je sati, a mi još u vrećama. Mala smo i brza grupa, ne trebamo žuriti prema izlazu. U daljini se čuje voda, malo je pojačala. Vjerojatno je vani pala kiša. Nakon ugodne šetnje kroz Otomansko carstvo, Divlji zapad, Šibenski kanal, stižemo pod vertikalalu. Auuuuuuuu, opet će Super-Dališa u upotrebu. Voda tutnji, slap se ruši preko užeta! Jednako kao i prije godinu dana, u isto vrijeme! A za one koji ne znaju, Super-Dališa je plašt koji se napravi od najlona. Na četvrtastom najlonu se probije rupa, taman da glava prođe. Zatim se navuče preko ramena i preko njega se stavi prsni pojas. Na taj način se zaštite ramena, leđa i prsa od vode. Preko glave se stavi kapuljača ili vrećica i zatim kaciga. Nemojte misliti da ćete ostati suhi ispod tog dizajna! Uloga Super-Dališe je da voda ne pada direktno na tijelo i da vam ne ispire toplinu – nemate direktno vodeno hlađenje! Mokra odjeća se koliko-toliko ugrije uz tijelo i sprječava

prebrzo pothlađivanje... Dališu je patentirao naš Dalibor u Velebiti kada ga je dobro oprao vodopad... I- krećemo u vodu. Treba penjati brzo da se ne izgubi toplina. A voda pere i pere! Cijelu vertikalalu pod Grličem, cijelu vertikalalu pod Pješčarom i cijelu ulaznu vertikalalu! Gotovo 300m! Kada smo krenuli kordure su nam bile prepune blata. Izašli smo čisti, crveni, kao iz veš-mašine! Dobro je, završila je i ta avantura.

Na parkingu ispred Kite našli smo se pred

**Istraženo novih 291.m
Dubina 665m ili
tačno 600m pod donjim ulazom.
Duljina 21.909m.**

smiraj dana. Mala kolona uskoro curi preko Pješčare, Vrata percepcije i Grlića na donju etažu. Tragovi skore akcije spašavanja očiti su. Preko Šibenskog kanala i Divljeg zapada pravi je mali put. Uz malo rada dobili bi turističku stazu. Oko 23h našli smo se na Trulom bivku. Kratko vijećanje i nastavljamo put kroz Nebozemlje ka bivku u Lego dvorani. Ovaj bivak prvi put je postavljen na prošloj akciji koja zbog nezgode na kraju nije imala istraživački karakter. Sam bivak nalazi se na 580m dubine, a od ulaza je udaljen 5 do 6 sati spuštanja, hodanja i provlačenja.

Metuzalem ispod 700

07-08.07.2012. IZVOD

Goran Rnjak

Nakon prijeko potrebnog odmora krećemo u Francuza gdje nastavljamo s postavljanjem i crtanjem. Marin se dobro namučio u potrazi za pogodnim mjestima za postavljanje sidrišta. Talog sedimenta na stijeni debeo je i po 20cm, tako da je prije postavljanja sidrišta uvijek morao kopati. Količina vode koja protječe po meandru daleko je manja nego prije godinu dana kada smo bili ovdje. Vlak po vlak i stižemo na dno, svojevrzni kraj...nema više. Dubina je oko 735-740m, ali na žalost ovaj podatak do daljnjeg nije moguće potkrijepiti jer je nacrt ostao u jami prilikom popisivanja opreme. Nastavak jame, ispod Francuza, odnosno do dna, dobio je ime Metuzalem.

Voda se na dnu gubi sitasto kroz šljunak, a prilika za napredovanje dalje ne postoji na samom dnu. Na vrhu zadnje 30metarske vertikale je bočni, fosilni kanal do kojeg bi trebalo dosta prečkati i penjati ali...prije treba napraviti druge izglednije perspektive za prodor dalje. Samo dno izgrađeno je od metar visokih, blatnih stalagmita.“

Najdulja jama Slovenije - Sistem Migovec

Teo Barišić

13. kolovoza 2012. stigla je dugoočekivana vijest iz susjedne Slovenije. Speleolozi su povezali dva dugačka speleološka objekta Sustav Vrtnariju-Vilinsku jamu s Migovačkim sustavom uz pronalaženje više od 3km novih kanala. Prema prošlogodišnjim izračunima sustavi su uz nepoznatu grešku bili udaljeni svega 4metra. Novi sustav Migovec je dosegao duljinu od 24.900m s dubinom od 975m. Sustav se sastoji od 5 ulaza; najviši - Kavkna jama (M2) na nadmorskoj visini od 1861m koji se istražuje od 1972., M16 koji se istražuje od 1982., Jama Strgane srajce (M18) koja se istražuje od 1994. kad su se u istraživanje uključili engleski speleolozi. Ove tri jame su 1998. povezane u „stari“ Sistem Migovec, a te godine su prošli 2metra od ovogodišnjeg velikog spoja. Vrtnarija se istražuje od 2000., a Vilinska jama od 2008. kad je iste godine odmah spojena s Vrtnarijom. U blizini novoga sustava nalazi se 5kilometarska jama Primadona.

U listopadu prošle godine je i Jamski sustav KG-DP prešao 20.570m što je duljina Postojnske jame i postao najdulji speleološki sustav u Dinaridima. Gotovo 10 mjeseci smo tako imali i sustav dulji od najduljeg slovenskog. Jamski sustav KG-DP je i dalje ostao najduljim sustavom Dinarida jer se nova najdulja slovenska jama nalazi u alpskom gorju koje zauzima gotovo polovicu teritorija Slovenije.

Sve čestitke našim susjedima na, vjerujem, ostvarenju njihova sna da pronađu nešto dulje od Postojnske jame koja dugo godina bila nedohvatljiva institucija na ovim prostorima.

Kao posebnu zanimljivost navest ćemo podatak da su se engleski speleolozi iz Imperial College Caving Cluba iz Londona, koji već 18 godina kroz višetjedne ljetne logore istražuju Migovački plato, za Uskrs 2009. trebali kao gosti priključiti našim istraživanjima KG-DP. Iznenadni snijeg onemogućio ih je u namjeri pa su posjetili špilju Debeljaču, jamu Mamet i dobro se proveli u Šibeniku i okolici.

Više informacija se može naći na <http://union.ic.ac.uk/rcc/caving>

Kronologija istraživanja Jamskog sustava Kita Gaćešina – Draženova puhaljka Listopad 2011-Rujan 2012

Br.	datum	sudionici	mjesto	ново	ukupnon
65.	28.- 30.10.2011	Anton Vukičević (SO Promina), Mario Blatančić, Zlatan Trokić, Antonija Mihaljvić i Goran Rnjak (SOSv Mihovil). Ante Markoč- Bunar, Nestija Juretić i Marko Begović- (SO Mosor) Marko Budić- Tesla i Zvonimir Završki- Zvonac (SOŽ) Magdalena Pandžić (SKOL) Anja Žmegač i Dina Kovač (SOV)	Hazarder	172m	20656m
66.	04.-6.11.2011.	Ana Bakšić, Zvonimir Vrbanec (SOV), Valentina Lipovec (SUKZ), Johann Culot (FSG, Grenoble- Francuska)	Super soap	402m	21058m
67.	09.11.2011.	Goran Rnjak, Teo Barišić, Antonija Mihaljević, Iva Pekas, Mario Blatančić, Zlatan trokić, Matko Čvrlijak (SOSvM), Mile Močić (SOPr)	Veseljko	397m	21455m
68.	10.- 12.11.2011.	Marko Rakovac (SOV), Valentina Lipovac (SUKZ), Johann Culot (FSG)	Message in the bottom	163m	21618m
69.	02.- 04.12.2011.	Marin Glušević, Katja Milišić, Ivica Perković (SOM), Goran Rnjak (SOSvM)	Brave Pit	291m	21909m
70.	10.- 11.12.2011.	Dalibor Jirkal – Dado, Ivan Mišur – Ivo, Stipe Tutiš, Zvonimir Završki, Vedran Jalžić, Danijel Malenica (SOŽ)	Božja brada, Kitobran	138m	22046m
2012					
71.	6.-9.04.2012.	Ana Bakšić, Tea Selaković, Marko Rakovac (SOV), Domagoj Tomašković (SKS), Marin Glušević, Katja Milišić (SOM), Vladimir Milutinović-Kobi (ASAK)	Veseljko, Tim ski meandar	473m	22483m
72.	4.-6.05.2012.	Ana Bakšić, Tea Selaković, Anja Žmegač, Ivan Limić, Darija Šarić, Marin Mustapić, Anita Trojanović, Andrija Perušić, Edo Vričić, Filip Filipović, Marinko Malenica, Dean Bratušek, Matija Čepelak, Vida Zrnčić, Neno Suvajac (SOV), Andrej Turina – Deda (SKS), Tamara Mihoci (HBSD)	Veseljko, Tim ski meandar	83m	22602m
73.	12.05.2012.	A&T Barišić, Mario Blatančić, Luka Dubravica (SOSvM), Mile Močić (SO Pr)	Nadgrađe i Dipšit	81m	22683m
74.	16.05.2012.	Goran Rnjak – Vjetar, Mario Blatančić, Iva Pekas (SOSvM)	Iznad Dipšita	84m	22767m
75.	7-9.06.2012	Ana Bakšić, Anja Žmegač, Marijan Marović, Vladimir Milutinović, (SOV) Marin Glušević, Katja Milišić, Antonijo Plazibat (SOM) Domagoj Tomašković, Ana Komerički (SKS), Neven Ris, Frane Kožemelj(SDŠ), Antonio Kovačević (SOI), Edo Vričić, Andrija Perušić	istraživanje prekinuto radi spašavanja		
76.	16.- 17.06.2012.	A&T Barišić, Zlatan Trokić (SOSvM), Mile Močić (SOPr)	Paranoja	62m	22829m
77.	06- 08.07.2012.	M.Glušević, Antonijo Plazibat (SOM), Davor Cvitanić (SO Prufunda), Frane Kožemelj (SDŠ), Goran Rnjak - Vjetar	Metuzalem , Dugopolje	207m	23036m -737m
78.	20- 22.07.2012.	SO Velebit - Tea Selaković, Ana Bakšić, Anja Žmegač, Edo Vričić, Dina Kovač; SK Ozren Lukić - Vedran Sudar, Damir Janton; SK Samobor - Tomislav Guščić; SO Mihovil - Goran Rnjak i SD Karlovac - Neven Ris	Zlochat - divlji zapad	119m	23155m
	23.07.2012.	L.Dubravica, Z.Trokić, T.Barišić, M.Blatančić (SOSvM)	Vlažna Mađarica		
79.	29.08.2012.	G.Rnjak, Z.Trokić, A&T.Barišić (SOSvM)	Lolek i Bolek	102m	23257m
80.	01- 02.09.2012.	M.Glušević, Katja Milišić, Domenika Milišić,(SOM), Goran Rnjak (SOSvM)	Creamer	77m	23334m
81.	22- 23.09.2012.	Mario Blatančić, Goran Rnjak (SOSvM), Dina Kovač (SOV), Bruno Bešker (SOPr)	Bosanska posla		

Komentar fotografija:

Str.60: Speleospašavanje Marijana Maretića, foto: Z.Kujundžić, A.Bakšić/ str. 62: Na „dnu“ Kite u Metuzalemu, foto:MGlušević/ str.63:Amazona kod Ašova u par sati razlike vremena, foto:M.Glušević / str 64: Dugopolje, Pentagon, foto: M.Glušević, M.Blatančić / str.66: Migovec–Kita; usporedba 3D modela Sistema Migovec i Primadone i Jamskog sustava KG-DP u istom omjeru (T.Barišić)

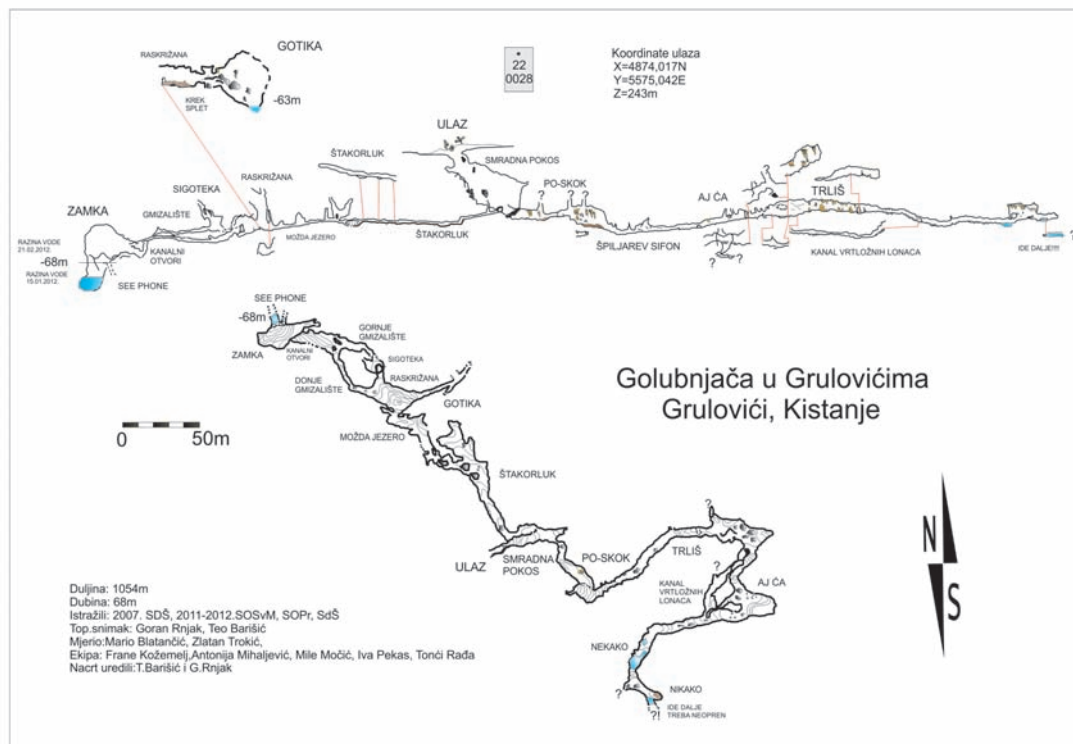
Golubinka u Grulovićima Goran Rnjak-Vjetar

Ljetna kiša koja je toga dana poškopila Bukovicu, kao da je stvorila još veću zagušljivost i sparinu. Iz zemlje, asfalta i kamena dizala se para. Zrak je bio težak. Vraćajući se iz Biograda, pogledao sam u svoj rokovnik. Kistanje, Grulovići... ovdje negdje je jama ucrtana na karti. Ubacio sam koordinate u GPS i krenuo se voziti.

Tada nisam znao, ali ušao sam u Bezbradice, pa dalje makadamom kroz krš. Našao sam se 300m sjeverno od koordinata. Odnekud se širio strašan smrad. Nadao sam se da nije, ali da, bio je upravo iz Golubinke u Grulovićima. Štakori skaču oko ulaza i po ulaznoj vertikali, muhe se kupe na ovci u fazi raspadanja... Navukao sam majicu preko nosa, napravio skicu ulaza i otišao.

Ipak, vrug mi ne da mira. Čekam hladnije dane kako bih ipak ušao u jamu. Tko zna što je dolje. U srijedu 01.veljače 2012. hladan dan sa susnježicom nošenom burom, koristim kako bih s An-

69

tonijom Mihaljević (SO Sv Mihovil) i Milom Močićem (SO Promina) ušao u špilju. Smrad je užasan. Postavljam na „junaka“ kako bi što brže bio dolje. Antonija crta i psuje me. Štakori su po svuda. Spuštamo se niz 35 metarsku vertikalu i bježimo u široki, horizontalni kanal. Fotografiramo i prolazimo ga u duljini od oko 300m. Nemamo dovoljno vremena kako bi nacrtali sve što smo prošli, a do kraja i bočnih kanala nismo ni došli. Plan je okupiti ekipu crtača i doći crtati. Naš pronalazak javljamo Teu Barišiću i Marinu Gluševiću kako bi se okupili i došli odraditi crtanje ove špilje s jamskim ulazom.

U međuvremenu na području Dalmatinske zagore, pa i Bukovice, pada veliki snijeg koji nam nakratko onemogućava pristup objektu, a akcije GSS-a odvođe nas u drugom smjeru. U srijedu 15. veljače 2012. sastajemo se u Kistanjama, ali u smanjenom broju. Marin Glušević (SOM) i Krešo Prskalo (SO Liburnija) moraju raditi, Tonči Rađa (SD Špiljar) nema volje ići sam iz Splita itd. Mihovilci ne zakazuju. Dolaze Teo Barišić, Iva Pekas, Mario Blatančić, Zlatan Trokić, Ranko Laketić i ja (Goran Rnjak) s ciljem ulaska i crtanja, a Antonija Mihaljević, Anton Vukičević i Mile Močić kako bi kamerom napravili snimke ulaza. Snijeg koji je pao prekrio je dobar dio smeća u ulaznom dijelu te neutralizirao dio smrada. Dijelimo se u dvije crtačke ekipe te

se ispod ulaza razilazimo svatko u svoj kanal: Teo u sjeverozapadni, ja u jugoistočni. Tko prije završi, ide kod druge ekipe. Hrana ostaje u mojoj grupi, a Teova ostaje gladna. Kanali se otvaraju na obje strane. Crtamo glavni kanal, po putu ostavljajući upitnike. Objе ekipe nacrtale su ukupno 964m.

Ulazni dio dobio je naziv „Smradna pokos“ iz koje se kanal horizontalno dijeli na dvije strane. Sjeverozapadni kanal u kojem je radila Teova ekipa dobiva ime „Štakorluk“, široki i niski kanal u koji se ulazi direktno iz „Smradne pokosi“. Ovdje je carstvo štakora koji tu dolaze piti vodu i malo odmoriti poslije ručka na ulazu. Slijede „Gornje i Donje gmizalište“, kanali koji se prolaze u puzećem položaju. Sve je i dalje široko i nisko. Ovi kanali ulaze u dvoranu imponantne veličine iz koje se dalje granaju na tri strane. Kroz „kAnalni otvor“ preko skoka od 5m, ulazi se u „Zamka dvoranu“. Dvorana završava sifonom nazvanom „See phone“ u kojem je voda porasla 12m u roku od šest dana. Voda se diže i puno više, što svjedoče tragovi po kanalu koji vjerojatno bude u potpunosti potopljen i čini aktivni vodeni tok. To je ujedno i mjesto na kojem je potrebno tražiti perspektivu za daljnje napredovanje. Druga dva odvojka su „Sigoteka“ i „Gotika“.

Jugoistočni kanal počinje također ulaskom

iz „Smradne pokosi“. Kanal u koji ulazimo dobio je ime „Po-skok“. Ovdje voda radi aktivno, što svjedoče kante, vrećice, štednjaci i ostalo nanoseno smeće. 50m od ulazne dvorane skok je od 5m te se kanal strmovito spušta na mjesto gdje nastaje prvi povremeni sifon.

To je mjesto gdje su još 2001. godine članovi SD Špiljar iz Splita naišli na vodenu prepreku. Tako ovo mjesto dobiva naziv „Špiljarev sifon“. Mi smo imali sreću i prošli ga u potpunosti suhog. Kanal postaje sve viši te na mjestima doseže visinu i preko 15m s prosječnom širinom od 5m.

Iz glavnog kanala nazvanog „Trliš“ odvajaju se znatno uži i niži bočni kanali, a nalaze se na jasno izraženim tektonskim rasjedima te načelno idu u smjeru istoka. Dva takva kanala otvaraju mogućnost daljnjeg napretka. Slijedi dvorana iz koje vodi pravi mali splet kanala te penj koji se nakon 15m opet vraća u glavni kanal. Iz ove dvorane glavni kanal nastavlja se u visini od 5m i ima naziv „Aj ća“.

Slijedi još jedna dvorana nakon koje se kanal strmo spušta prema hidrološki aktivnom dijelu špilje. Ova dvorana jedino je u potpunosti suho mjesto u špilji. Nastavak kanala imenom „Nekako“ ima sve više vode te na kraju i završava u polu-sifonskom jezeru u koje bi trebalo zaplivati.

Tu namjeru za sada nismo uspjeli ostvariti zbog visoke razine vode prilikom zadnjeg

ulaska u špilju. Nažalost, morat ćemo pričekat i iduće sušno razdoblje. Sam sifon nazvan je „Nikako“. Iz kanala „Nikako“ vodi i niski 5m široki „Kanal vrtložnih lonaca“ koji nakon 60m prelazi u dvoranu „Trliš“ kanala.

Prilikom trećeg istraživačkog ulaska (Teo Barišić, Mario Blatančić, Goran Rnjak – SO Sv Mihovil, Tonći Rađa, Frane Kožemelj - SD Špiljar) sreća nas nije pretjerano služila. U stvari, naočigled smo spoznali brzinu rasta vode koja nam je onemogućila napredovanje. Ipak, nešto metara smo nacrtali, napravili dobre fotografije, a Tonći Rađa je prikupio nešto buba. Već po povratku kućama Teo je podatke obradio i izbacio duljinu 1054m i dubinu -68m.

Dakle, špiljarsku sreću pronašli smo 30-ak kilometara od svojih domova. Špilja ide dalje, a nadam se da ćemo o njoj slušati još puno. Jedinu muku oko ulaska čini ulazna vertikala s nesnosnim smradom i prijetnjom zaraze nas samih i vode koja ovdje protječe.

Ovo je područje plitkog i propusnog krša, a špilja Miljacka II je relativno blizu pa... tko zna. Hi, hi.... Imamo kilometarsku.

GOLUBINKA U GRULOVIĆIMA TRENUTNO JE 54. PO DULJINI U HRVATSKOJ, A BIT ĆE ZANIMLJIVO BROJATI KOLIKO OBJEKATA PRESKAĆE PRILIKOM SVAKOG ULASKA.

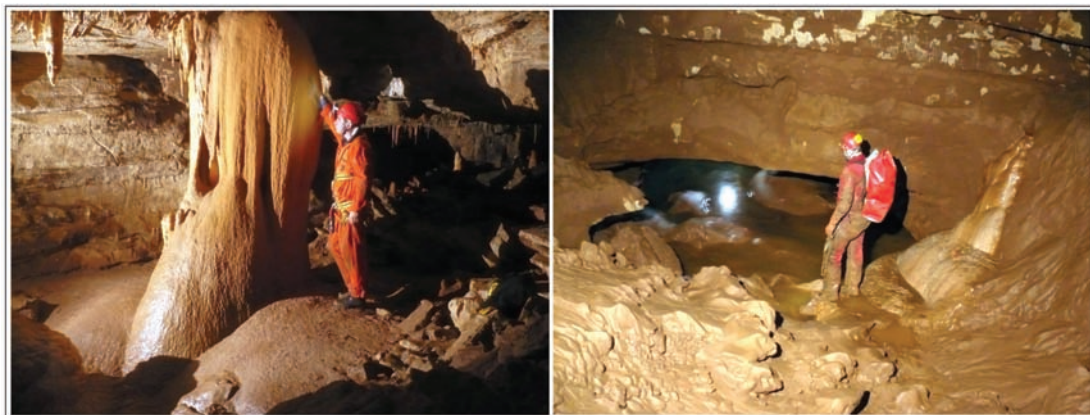

Foto: A. Mihaljević, Goran Rnjak, Tonći Rađa

Debeljko i Debeljača *Teo Barišić*

U Špilji u kamenolomu Debeljača ili kako je sve češće zovu Špilja Debeljača zadnji put su 2005-te pronađeni novi špiljski kanali. Tada su se nakon niza istraživanja koja su vodili speleolozi SO PDS Velebit, u zadnjem istraživanju pridružili i speleolozi SO PD Mosor i SO HPK Sveti Mihovil. Izračunata je ukupna horizontalna duljina kanala od 908m. Mnogi speleolozi kažu da se radi o sigama najukrašenijoj špilji Hrvatske.

72

U brojnim istraživanjima koja su uslijedila nakon njezina pronalaska znanstvenica Petra Bajo je u svom radu, nakon analize strujnica po zidovima kanala i sadržaja sedimenta u špilji iznijela zanimljivu teoriju o kretanju vode u vrijeme nastanka špilje koja je bilo suprotno od današnjih podzemnih tokova na tome području.

Nedavno sam tragajući za njenom stvarnom duljinom, povukao poligon po nacrtu i dobio brojku od 998m. Nedostajalo je samo 2metra da se špilja uvrsti na popis najduljih hrvatskih špilja. Naravno da bi se na starom nacrtu mogao naći neki kanal kojim bi se protumačila ta razlika no tih dva metra učinilo se kao dobar motiv za novu istraživačku akciju.

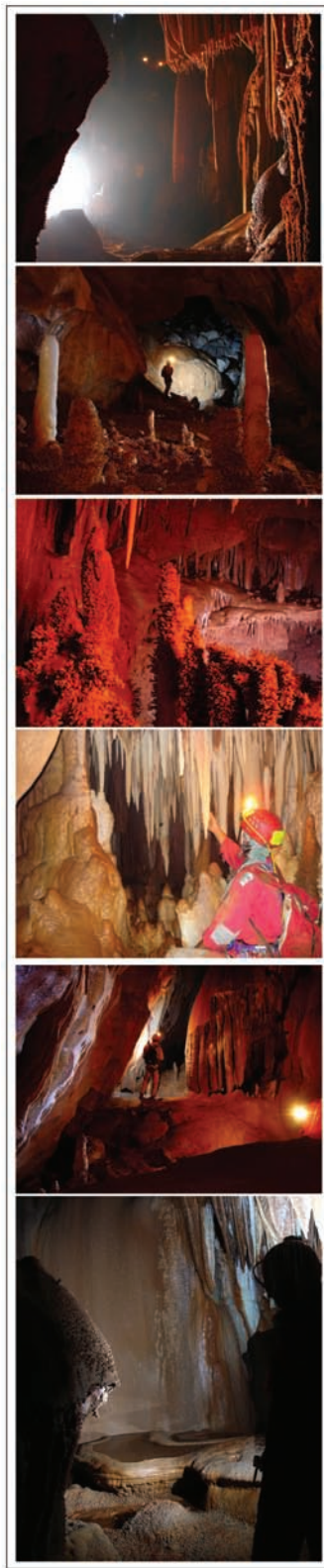

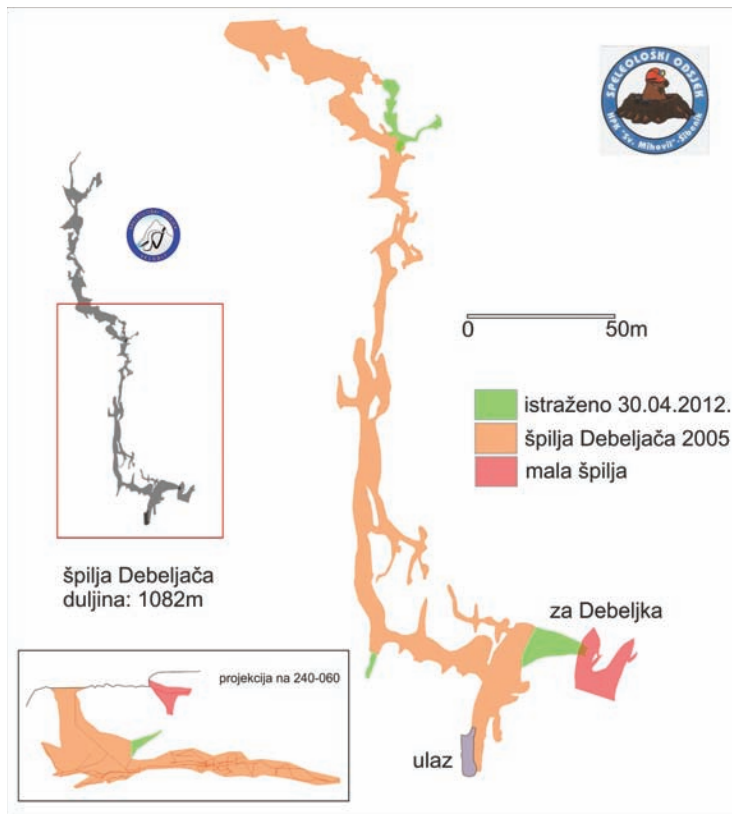
Prvi put smo se Goran Rnjak i ja našli na jamskom ulazu u povratku sa stručnog seminara u Krasnom. Kiša koja je neprestano ljevala, kasno popodne i umor u glavi i nogama od prethodne noći nas je odgovorio od ulaska. Našu pažnju je ipak privukla mala špilja u blizini jamskog ulaza u veliku špilju. Iako smo vidjeli fotografije iz 2009., s nevjericom smo zurili u tamnu šupljinu i prazan most na kome se nekoć nalazio prekrasni kalcitni stup čija je jarko žuta boja blještala na suncu. Njegova ljepota uvrstila ga je u sve turističke vodiče po Lovinačkom kraju i vrlo brzo je postao simbol – logo špilje za koju je predviđeno turističko uređenje. Naprosto je nevjerojatna činjenica da ga je, kako policija kaže NN počinitelj, širokim gurtinama vezao i pokušao uz pomoć građevinske mehanizacije izvući i valjda posaditi u svoju, ili se ulizati kakvom moćniku u njegovoj vikendici. Pokušaj je propao jer je kalcitni stup pukao i slomio se na nekoliko mjesta i danas ga možemo vidjeti na dnu male špilje s još omotanim dijelovima gurti.

Zaključili smo da bi naše istraživanje započeli pažljivim pregledom, topografskim snimanjem i stavljanjem male špilje u odnos sa špiljom Debeljačom.

I tako, 30.travnja 2012., sakupila se mala mihovilska ekipa: Zlatan Trokić, Mario Blatančić, Luka Dubravica i Teo Barišić. U podne smo startali s pregledom i snimanjem male špilje. Izmjericili smo da se njen ulaz nalazi 40m istočno od jamskog ulaza u Debeljaču. Utvrdili smo njenu ukupnu duljinu od 49m i imali priliku vidjeti ostatke čuvenog stupa. Jamski ulaz u špilju Debeljaču je preuređen sa 8mm fiksevima i ubrzo smo se svi našli na dnu ulazne dvorane. Mario je na istočnom zidu tehnički počeo penjati 15m visoki kalcitni saljev. Saljev se dalje nastavlja isprva strmom pa sve blažom kosinom u duljini od 20metara. Na sigovini prekrivenoj špiljskim mlijekom nekoliko je velikih kamenica. Najviša točka saljeva nalazi se točno ispod dna kalcitnog saljeva lijevog kraka male špilje. Visinska razlika je prema našim i ranijim mjerenjima negdje oko 8m s nepoznatom greškom. Ovime smo utvrdili da je veza između male špilje i Debeljače prekinuta prirodnim rastom kalcitnog saljeva, a ne zarušavanjem uslijed miniranja u kamenolomu. Glavni cilj ulaska u špilju bio je ostvaren. Utvrdili smo odnos između špiljskih kanala i prešli kilometar duljine. Novopronađeni kanal je nazvan „Za Debeljka“.

Dalje u špilji oko 100m daljine od ulaza Mario je ponovo ispenjao 11-metarski saljev, no nakon 5metara kosine kanal je također zasigan bez veće perspektive daljeg prolaza. Otišli smo još nekih 100-tinjak metara dalje. Još jedno, ovog puta bezuspješno penjanje, ali smo bez penjanja topografski snimili dva kanala

duljine 15m i 35m koji se ne nalaze u nacrtu. U oba smo na početnim dijelovima našli tragove prolaska speleologa no do njihova kraja se trebalo provlačiti kroz ljepljivo blato. Vrijeme je konačno iscurilo iz pješčanog sata. U 21:40 svi smo bili vani, najeli se i zadovoljni uspješnim istraživanjem zaputili kućama u Stankovcima, Vodicama i Šibeniku. Tako su u kratkom razmaku Mihovilci na popis najvećih hrvatskih špilja ugurali još jednu. Ukupna duljina Špilje Debeljače iznosi 1082m i na 52. je mjestu. Praksa pokazuje koliko je važno pri posjeti poznatim speleološkim objektima sa sobom ponijeti nacrt jer uvijek postoji mogućnost pronalaska novih prostora.

LITERATURA: Ujević Petra., Paar Dalibor., 2005: Špilja u kamenolomu Debeljača, *Subterranea Croatica* br.3, 21-25 (2005) / Bajo Petra.,2006: Speleogeneza Špilje u kamenolomu Debeljača (Lovinac, Lika), *Hrvatski geografski glasnik* 68/1, 99-111 (2006) /Paar Dalibor., 2009: Devastacija Špilje u kamenolomu Debeljača, *Hrvatski speleološki poslužitelj*, 2012

KOMENTAR FOTOGRAFIJA: str.72: pozicija ulaza u Špilju u kamenolomu Debeljača (050310) i Male Debeljače (030444); Brojna speleološka ekipa iz Zagreba, Splita i Šibenika 2005. U pozadini se vidi Zir, foto: T.Barišić; / str.73: Unutrašnjost špilje u kamenolomu Debeljača bogato je ispunjena kalcitnim formama, foto: J.Gracin / str. 74: Kalcitni most sa stupom 2005, foto J.Gracin – lijevo, Speleolozi Sv.Mihovila pred ulazom u malu Debeljaču, 2012. U pozadini kalcitni most na kome je nekada stajao stup.,foto:L.Dubravica; Jamski ulaz u Špilju u kamenolomu Debeljača. U pozadini Lovinac, foto: T.Barišić

Jelar ponor *Teo Barišić*

JELAR PONOR NALAZI SE UZ JUGOZAPADNI RUB ŠTIKADSKOG POLJA, OKO 500m ISTOČNO OD ZASEOKA GUDURA, NA NADMORSKOJ VISINI OD 547m.

Voda iz rijeke Ričice nekoć se povremeno ulijevala kroz njegov ulaz dok se danas prikuplja u akumulacijsko jezero Štikada. Za vrlo visokih vodostaja koji prijete prelijevanjem preko brane, voda iz jezera se kroz evakuacijsku ustavu pušta u staro korito Jelar ponora. O silini i količini vode koja tada protječe ponorom najbolje svjedoči nekoliko željezničkih pragova, bačvi i drugih predmeta koji se mogu naći i u najvišim dijelovima objekta.

U nizu istraživanja od 1974. do 1983. godine, speleološke ekipe Geološkog zavoda iz Zagreba i članova SOŽ-a istražen je i topografski snimljen ulazni dio (Božičević, Kuhta) i fosilni uzvodni kanal u ukupnoj tlocrtnoj duljini od 174m. Na dnu pod samim ulazom uočen je pritiskom vode nabijen razni materijal koji je umanjio propusnu moć ponora. Nakon neuspješnog miniranja pristupilo se čišćenju i uređenju ulaznog dijela sa zaštitnom rešetkom koja je trebala spriječiti ponovno začepljenje. Po probijanju čepa, speleolog Jadranko Ostojić – Makina prošao je 150m novog kanala i najavio veliku perspektivu daljnjih istraživanja.

90-tih godina prošlog stoljeća, nakon Domovinskog rata, speleolozi SO Dubovac iz Karlovca su u više navrata istražili veći dio ponora, no nacrt objekta nikad nije objavljen.

Jedan od učesnika tog istraživanja, speleolog Dinko Novosel, još od vremena uspostave moderne speleološke scene u Šibeniku stalno nas nagovara da odemo u ponor. Hrvoje Cvitanović - Cvite dodatno je potaknuo našu maštu iznijevši podatak da Jelar ima tlocrtnu duljinu od 990m.

Potaknuti rekorderstvom i nezdravim ambicijama, zaključismo da bi bilo baš lijepo testirati ovaj podatak i ove godine ugurati i treći objekt dulji od 1000 m na popis najduljih objekata Hrvatske.

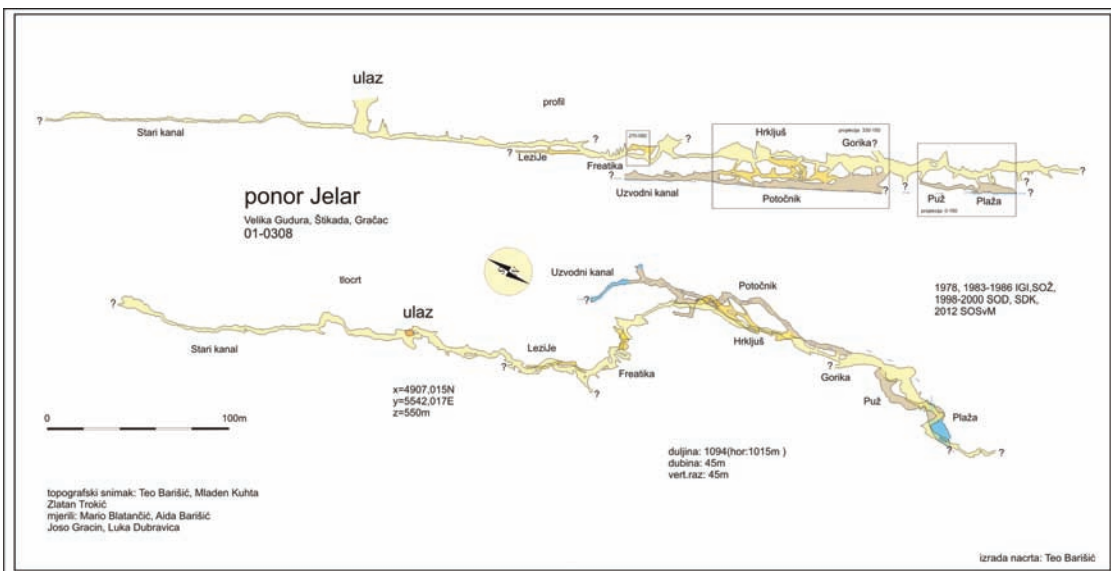
Sa tek 174m tlocrtne (181m stvarne) duljine što ih je Kuhta zabilježio u svom diplomskom radu krenuli smo gotovo ispočetka. Srećom, zaštitna rešetka na ulazu i dobra navika lokalnog stanovništva da se ne rješava viškova po jamama osigurala je da dosadašnja dva ulaska budu pravo zadovoljstvo. U prvome, 23.lipnja su Aida i Teo Barišić nacrtali slijedećih 186m. Kanal bez blata i freatske sige u većem dijelu objekta izazvale su naše ushićenje.

Jaki dojmovi doveli su nas na ulaz već nakon 14 dana. Peteročlana ekipa: Mario Blatančić, Zlatan Trokić, Joso Gracin, Luka Dubravica i Teo Barišić su topografski snimili 747m kanala čime je ponor dosegao 1091m duljine.

Špiljski prostor je izvanredno različit; od prekrasnog dolaznog kanala kojim i u ova sušna vremena teče znatna količina vode, zadnje nizvodne dvorane sa 16m dugim dubokim jezerom, preljevnog kanala ispunjenog svijetlim freatskim sigama do visokih meandara kojima po dnu preko šljunka teče vodeni tok i u kojima treba tražiti mogućnost daljeg napredovanja. Splet kanala se pokazao izuzetno

zapatljanim, teškim za prolazak i topografsko snimanje. U uvjetima povećane aktivnosti vodenog toka, što su uvjeti koji vjerojatno vladaju većinom godine, otežan je, a možda i onemogućen prolazak kroz veliki dio objekta. Najniža točka se prema našim izmjerama nalazi na -45m od jamskog ulaza u ponor podno zaštitne rešetke.

Na koncu zadovoljstvo. U svega dva ulaska postigli smo zacrtano i imamo dobar pouzdan nacrt koji će biti pravi temelj za buduća istraživanja. Potrebno je naglasiti da našim istraživanjem nismo prošli neke dijelove koje su prošli raniji istraživači; dio kanala do uzvodnog sifona, blatni meandar u nizvodnom dijelu objekta kao ni penj u dijelu koji je nazvan Gorika. Bit će tu još dosta posla, a s nacrtom će se mnogi odlučiti posjetiti ovaj izuzetno lijepi ponor. Jelar je dobio i svoje zasluženom mjesto na popisu najduljih špilja u Hrvatskoj. Za Jelar su se od nedavno zainteresirali i bispeleolozi. Od nekadašnjeg razmišljanja o povremenoj hidrološkoj funkciji ovog objekta danas znamo da se radi o protočnom objektu sa stalnim tokom i najzanimljivije pitanje je njegovo porijeklo. Da li se radi o gubicima na akumulacijskoj brani i da li se taj gubitak povećava s vremenom. Sigurni smo da će se u budućnosti još dosta pisati o njemu.

REAKCIJE I PODACI O RANIJIM ISTRAŽIVANJIMA NA SPELEONEWSU NAKON OBJAVLJENE INFORMACIJE O IZRADI NACRTA OD STRANE ŠIBENSKIH SPELEOLOGA

Neki podaci od kojih je većina objavljena i u fondovima stručne dokumentacije naših institucija:

- srpanj/ kolovoz 1978. obilazak, miniranje i snimanje ponora do 65 metara;
- 5 obilazaka Ponora tijekom 1978. godine;
- 8. kolovoza 1983. godine, prođeno oko 160 metara;
- 10. kolovoza 1983. istraživanje bočnog kanala;

Ima još datuma i podataka između 1983. i 1986. godine s popisom svih sudionika itd. Svi poslovi su rađeni za potrebe naručitelja "Elektroprivrede" za "Izvyještaj o ponorima na horizontu Štikadskog polja". Ako tih podataka nemate i ako Vam trebaju, mogu pomoći koliko znam. O obližnjem Tučić ponoru ima također mnoštvo podataka o desetak akcija koje su obavljane šezdesetih godina te u razdoblju od 1978. do 1989. godine (istraživanja, miniranja, proširivanja, itd.). Bilo bi dobro da se to ne zaboravi, jer mi se čini da jedan broj naših mlađih speleologa o tome ne zna ništa i nažalost misli da je sve počelo s njima te da nitko prije njih nije uočio potencijale takvih speleoloških objekata s ponorskim hidrogeološkim funkcijama, a kamo li da je u njih ulazio ili istraživao s ondašnjom opremom i tehnikom. Rezultat nekadašnjih istraživanja su i današnje "građevine" na ulazima koje su donekle spriječile daljnje zatrpavanje i zaštopavanje ponora. Nije bilo lako uvjeriti investitore o potrebi izgradnje zaštitnih rešetka i taložnica. O miniranjima unutar ponora da se i ne govori.

Gara (Mladen Garašić)

Pozdrav,

Kako sam sudjelovao nekad davno u istraživanjima i pokušao se izboriti sa nacrtom napišem ti što je meni poznato:

18.01.1986. - prvi posjet ponoru: B.Jalžić, J.Ostojić, I.Jelinić, M.Kuhta - prođeno oko 1000m kanala nije ništa crtano

08.02.1986. - Topografsko snimanje M.Kuhta, mjerili: J.Ostojić, I.Jelinić - nacrtano 180m glavnog kanala, 38 sporednih

10.05.1986. - Topografsko snimanje: M.Kuhta, mjerio: O.Lukić. Ekipa: J.Ostojić, Hrvoje Korais sniman glavni kanal do vode i uzvodni do jezera. Ukupno 611m kanala

14.-15.02.1998. - Istraživanje i topografsko snimanje: Crtali: I.Jelinić (SOD), Z.Balaš(SDK),

mjerili D.Basara(SOD), Ž.Bačurin(SDK). Ekipa:D.Novosel(SOD), H.Cvitanović(SDK) - nacrtano oko 400m

22.-24.04.2000. - Istraživanje i topografsko snimanje.Crtali: Z.Balaš(SDK), Ž.Bačurin(SDK) D.Novosel(SOD).Ekipa:B.Šavor(SOD),I.Hrastovčak(SOD),I.Jelinić(SOD),Ž.janjanin(SOD),L.Pavlaković(SOD),S.Munjas(SOD),I.Jurković(SOD),S.Moravec(SOD),H.Cvitanović(SDK),Z.Šuković(SDK), D.Basara(SOD) - nacrtano oko 300m

--- Kako nisam sudjelovao u crtanju a pokušao sam kasnije objediniti taj nacrt. Naš generalni problem je bio što smo se oslanjali na nacrtano što smo dobili od Kuhte i nastavili smo se na to a u kasnijoj obradi pokazalo se da se drastično razlikuju padovi u našim i njegovim mjerenjima pa smo zaključili da bi trebalo sve skupa i ispočetka ponovno nacrtati. Kako se nismo uspjeli nikad konkretno uhvatiti tog problema ajd da je napokon i ponor Jelar nacrtan. Svaka čast. Nacrt u obliku u kojem ga imamo donekle složenog (hrpa papirića i pauza zalijepljenih međusobno) i cd sa pomalo kaotičnim compass file-ovima šaljem poštom samo mi javi adresu pa ti možda pomognu u daljnjim istraživanjima. Ja imam zapisano kao glavne perspektive daljnjih istraživanja u Jelaru tri stvari: uzvodni sifon u vodenoj etaži (čak nismo bili sigurni ni da li je to sifon ili samo jezero), nizvodni kraj do kojega nismo došli ali je postalo preekstremno kretanje po onom uskom, visokom i blatnom meandru (malo mi je taj dio u magli al znam da smo čak i razmišljali nositi hrpu drvenih klinova da zabijamo u ono ljigavo blato a na mjestima smo pokušali otkopati do stijene i blato je preko 30cm debelo), te penjanje u gornje etaže gdje smo se u glavnom kanalu u jednoj dvorani popeli nekih 30m i to se nastavljalo dalje.... --- Još informacija sigurno možeš dobiti i od Jele i Cvite koji su bili najangažiraniji oko pokušaja crtanja Jelara

Bas (Damir Basara)

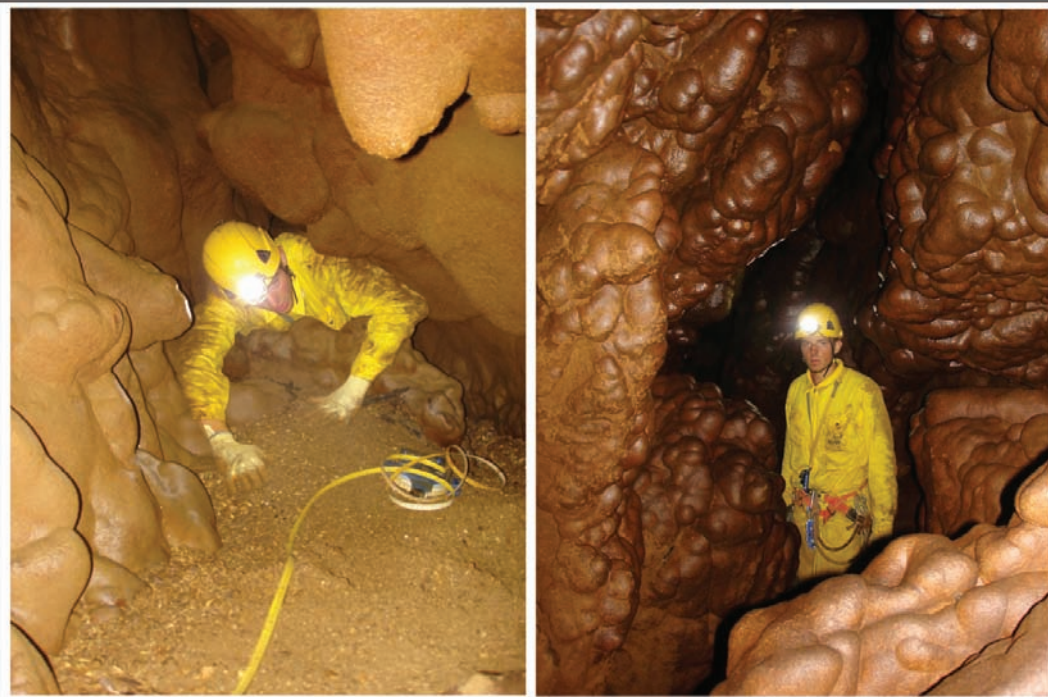

Foto: str.75: ulaz u Jelar nalazi se uz šumski put, lako je dostupan osobnim vozilom, rešetkom zaštićen od unosa krupnijeg materijala (foto:J.Gracin); Vodeni tok u ponoru (foto: J.Gracin, L.Dubravica)/str.77:Zlajo u akciji, kamenica na freatskoj sigi (foto: J.Gracin)/str. 78: Freatske sige u ponoru (foto:J.Gracin)

Hrvatski Planinarski klub Sv. Mihovil Šibenik
Speleološki odsjek

Organizira 1. Šibensku speleološku školu
od 04.03. - 14.04.

Predsjednik: Mate Protega
Voditelj škole: Teo Barišić
Pročelnik: Ešref Bajrić

3. ŠIBENSKA SPELEOLOŠKA ŠKOLA
SO HPK SV. MIHOVIL
15.03. - 26.04.2005.

Informacije:
098/445502 ili utorkom i četvrtkom od 19,30 sati
u prostorijama Kluba,
Prilaz Tvornici 33 - iza Bazena u Črnci

POČINJE!!!
ČETVRTA ŠIBENSKA
SPELEOLOŠKA ŠKOLA

Od 07.03. - 18.04.2006

U organizaciji HPK "Sv. Mihovil"

Pozvani su svi koji žele doživjeti
nešto drukčije!

Voditelj škole:
Andrijan Kučić

Tel:091-533-8051

U organizaciji SO HPK Sv. Mihovil, Šibenik
2. ŠIBENSKA SPELEOLOŠKA ŠKOLA
17.03.-28.04.2004.godine

SPELEOLOŠKI
TEČAJ
06.03.-17.04.2007.
Informacije:
www.sv-mihovil.hr
Tel: 098/445502
Aida Barišić,
voditelj škole

godina
Šibenske speleološke
škole

VI. ŠIBENSKA
SPELEOLOŠKA ŠKOLA

OD 04.03. - 15.04.2008.
U ORGANIZACIJI
SO HPK "SV. MIHOVIL"

VOĐITELJ ŠKOLE:
ANDRIJAN KUČIĆ
MOB: 091-533-8051

8. ŠIBENSKA SPELEOLOŠKA ŠKOLA
09.03.-10.04.2010.
www.sv-mihovil.hr

7. ŠIBENSKA
SPELEOLOŠKA ŠKOLA
10.3. - 21.4.2009.

broj polaznika ograničen

INFORMACIJE
četvrtkom od 19:30 u prostorijama
HPK Sv. Mihovil - stara kuća
na mjestu kod bazena u Črnci
ili
mob: 098/445502
e-mail: info@hpksibenik.hr
voditelj škole: Aida
www: sv-mihovil.hr

9. ŠIBENSKA SPELEOLOŠKA ŠKOLA
08.03.-19.04.2011.
www.sv-mihovil.hr

X. ŠIBENSKA SPELEOLOŠKA ŠKOLA
06.03.-17.04.2012.
www.sv-mihovil.hr

predavanja i spuštanje po špiljama, speleološka tehnika, geologija, antropologija, arheologija, paleontologija, klimatologija, vjetrovi u špiljama, izrada karata i mapiranja u špiljama, izrada karata i mapiranja u špiljama

KAKO SMO SVLADALI SVE ZAPREKE I POSTALI SPELEOLOZI PRIPRAVNICI

Mario Škorin

Moram priznati da nikad nisam mislio da ću jednom postati speleolog (ako se to može reći za nekog tko je prošao jednomjesečnu speleo-školu) iako sam sa zanimanjem pratio rijetke dokumentarce koji bi se nekim čudom pojavili na programu neke TV kuće. Zanimljivo i često napeto, gledao sam istraživačka spuštanja nepoznatih, hrabrih ljudi niz tanašni konopac, skromno osvjetljavanje klizavih, mračnih dubina, provlačenja kroz iznimno uske prolaze kroz koje naizgled ni dijete ne bi moglo, valjanje u blatu da bi se savladao još koji metar prostora, a onda sretan osmijeh kad se osvjetli galerija prekrivena tisućljetnim ukrasima različitih oblika ili bunar kristalno čiste vode kroz kojeg se probijaju zrake svjetla koje dopiru iz male svjetiljke prikvačene za kacigu. I sve je to bilo lijepo i zanimljivo na televiziji, gledati udobno zavaljen u fotelju i predati se razmišljanju o tome kako li je to biti s njima, dijeliti napor i uspjeh i ponovni izlazak na sunce... ili mjesec. A onda sam vidio, ponajviše zahvaljujući supruzi Jeleni koja se voli s planinarima pentrati po vrletima naših prekrasnih planina, obavijest o speleološkoj školi. Znaš, kaže ona, evo kad ne voliš uzbrdo, evo ti prilike, ionako si uvijek govorio kako bi radije u rupu nego na neki vrh. I bi tako. Upisah se, a ostalo je povijest (ne tako obimna, ali zahvaća veći dio ožujka i dijelici travnja, no ovdje je ipak riječ o školi, a ne o mojim nevelikim uspjesima).

Škola je počela u utorak, 06. ožujka uvodnim predavanjima osobama koje uglavnom nisu znale ili su znale površno što je to speleologija. Upoznali smo se, dakako, ali vrug je zapamtio tko se kako zove što i nije bilo bitno. Bar ne tada. Kasnije je na početku, znalo zasmetati ako kome nisi znao ime, pa si čekao da ga netko drugi zovne pa da pokušaš zapamtiti, ali se to uglavnom miješalo s drugim imenima pa je bilo čuda ili – daj mi kaži kako se ono zove taj i taj... Bilo nas je desetak školaraca, pa nije ni čudo. Neki su u početku otpali, ali o tome kasnije. Ha, školarci. Još mi odzvanja u ušima. Idemo, školarci, viknula bi Aida, nastavaaaa! Tu smo večer saznali neke osnovne pojmove o speleologiji, načinu ponašanja u objektima, što se smije a što ne, nazive speleoloških udruga u Hrvatskoj i imena

voditelja. Barem ja. Nisam još bio potpuno siguran tko je tko, no izredali su se oko nas Teo, Aida, Antonija, Mario, Goran, Zlajo, Iva, Anton, Joka...uh, nedostaje li itko? I svi su oni imali nešto za reći, uigrana ekipa koja se poznaje i koja je podijelila nezahvalan posao da od nezalica napravi poštene speleologe na koje se kolega može uvijek osloniti. Teo bi pričao, a Antonija i Zlajo do vrata, jedno do drugog čista suprotnost, k'o crno i bijelo. Antonija malecka, vrcakava s vječnim osmijehom od uha do uha, a Zlajo dvostruko krupniji i hladan k'o špricer, samo naizgled nezainteresiran za sve što se zbiva oko njega. A za to je trebalo podijeliti znanje, a nama školarcima prihvatiti ga i primijeniti u stvarnosti, na djelu pod budnim njihovim okom. Tad još nismo znali što nas čeka.

Prvi vikend praktične vježbe. Planinarski dom na Promini. Predavanje o orijentaciji u prirodi, kako najprije pronaći sebe da bi pronašao bilo što drugo. Teo se dobro pobrinuo za to i nešto nam je ostalo u glavi. Za čvorove se pobrinula Antonija uporno nam ponavljajući kako se koji radi. Aida je obavila provjeru i uglavnom nas hvalila iako nam je trebalo nekoliko puta da ulovimo bit i zašto je nešto ovako a ne onako. Pazite da vam čvor izgleda kako valja jer o tome vam može ovisiti glava, rekla bi. Navečer smo se spustili do omalene, ali lijepo špilje Liluša, tek toliko da osjetimo kako to izgleda uvlačiti se u špilju. Bez konopa i opreme, samo s karabtkama i kacigama. Malo blata, malo provlačenja kroz uzane prolaze i eto nas u oveloj galeriji. Zatim je Teo održao kraće predavanje o špiljama i sigama, a onda van. Na spavanje. Ujutro nas je Joka poveo do obližnjeg gustiša da nam objasni i približi bivakiranje. On je u tome već iskusan pa nam je, dok je pokazivao kako se rasteže šatorsko krilo i na što moramo obratiti pozornost, pričao o mnoštvu svojih dogodovština, bilo da je bio sam ili u društvu. Ručali smo pa krenuli put napuštenog rudnika Kalun. Spuštanje kroz dugački hodnik i našli smo se

na oko 150 m dubine. Vodeći nas kroz poznate hodnike, naletjeli smo sasvim slučajno na jedan zatrpan sipinom do samog vrha. Nismo znali što je naprijed. Što mislite, upita Teo koji je uvijek pri ruci imao kameru kojom je bilježio pojedine situacije da bi ih kasnije bjeđinio u filmsku cjelinu: „ Da pokušamo naprijed ili da se vratimo?“ Vraćanje nikom nije bilo niti na kraj pameti pa smo zdušno krenuli u otkopavanje rukama barem toliko da se možemo provući. Nakon nekog vremena stvorilo se dovoljno prostora da smo mogli puzeći prijeći na drugu stranu, nakon nekih pedesetak ili više metara. Ukazali su se novi tuneli, jame i okomiti prolazi kojima se spuštalo na niže razine. Nakon par sati istim putem natrag, presvlačenje i put pod noge. Netko kući, a netko na još malo druženja u Drnišu uz kavu ili pivo. Tada smo neke od školaraca vidjeli posljednji put. Očito je puzanje kroz uske prolaze, mrak i malo neizostavne prljavštine bilo previše za njih.

Idući utorak predavanje. Kakve nas opasnosti mogu zadesiti i vrebati na nas u planinama i speleološkim objektima. Upoznavanje sa speleološkom opremom, što je što i kako se koristi. Jedva smo čekali idući vikend da sve to stavimo na sebe i vidimo u prirodi kako izgleda visjeti na konopcu. Planiran je odlazak na izvor Cetine. Okupljanje je bilo u Vrlici, a potom još malo vožnje do izvora. Parkirali smo nedaleko logora pa mi moj šerpa nije imao odveć posla, no svejedno moj pretpotopni šator nikako nije htio stajati. Nije to bilo niti toliko važno. Jedva sam čekaio isprobati opremu i okačiti se o konopac. Instruktori su postavili nekoliko

vertikala, a nešto dalje Teo nas je poučavao u praksi kako se to nekada radilo. Nikada ne bih pomislio da netko može tako brzo trčati niz strminu držeći se za konopac, ali Teo je imao

mnogo utakmica u nogama. Nama je išlo malo teže, ali smo herojski i taj dio svladali, više–manje. Na početku svake nevelike vertikale ne više od desetak metara, čekaio nas je instruktor i pripremao nas za spust objašnjavajući nam točno što moramo raditi.

Vjetar, Mario, Iva, Antonija, Zlajo... dok je Aida orkestrirala i budnim okom pazila u podnožju i na nas i na instruktore. Prvo je spuštanje bilo

malo šakljiivo jer je neprirodno opustiti se leđima prema ponoru, no prvi je strah ili bolje reći nelagoda svladana i svaki idući bio je poput pjesmice. Dakako, da biste se spustili, morali ste se po istoj ili drugoj vertikali i popeti. Hodanje uglavnom nije dolazilo u obzir. Mislim da

možu reći da su nam instruktore bili uglavnom zadovoljni, obzirom da nam je to ipak bio prvi put. Nitko nije odustao niti pokazao nepremostivi strah.

Izgledalo je da smo dobra sirovina za buduće speleologe i istraživače. Nakon odmora, posjet Rudelićevoj špilji. Prilično duga i mjestimično blatnjava prikazala se u svojoj ljepoti, uz iskusno vodstvo Tea,

Gorana i Zlaje. Neki su školarci ostali na ulazu dok sam ja uporno slijedio voditelje na svakom koraku.

Povratak u kasnim satima uz svjetlo karbitke, malo priče i smijeha uz logorsku vatru, razmjena iskustava uz miris pečenog mesa i ne osobito hladno pivo a onda pravac šator. Umorni, zaspali smo bolje nego u mekom krevetu nekog apartmana.

Sutradan, poslije buđenja i neizostavne kave oko vatre, ponovo penjanje i spuštanje, utvrđivanje gradiva, zatim kratki odmor i skupljanje opreme, raspoređivanje vertikala i

priprema za odlazak. Adio Cetina, adio Rudelićeva bilo je lijepo. Jednom ćemo se opet vratiti na isto mjesto.

Idući utorak opet teorija, topografsko snimanje speleoloških objekata, simboli koji se koriste pri topografskom snimanju, za što nam je trebao milimetarski papir i kutomjer i arhiviranje i dokumentiranje speleoloških objekata i istraživanja. Prvi smo put imali priliku upoznati se i sa spravama bez kojih bi takva mjerenja u današnje vrijeme bila nezamisliva. Bilo je to pripremanje za novi izlet i obuku u okolini Karina. Bijele vode.

Otrprike pola sata trebalo nam je stići do mjesta za logor i špilje Bijela voda. Iako sam uza se imao šerpu u obliku moje supruge koja je prenijela veći dio našeg tereta, odlučio sam da mi je naš prapovijesni šator ipak prevelik teret i da se više na takvim putovanjima nećemo družiti, iako sam ga ovaj put pravilno složio na kamenitoj uzvisini na samoj stazi. Klinovi nisu htjeli u kamenito tlo, a pod nama je bilo desetak metara kamenite provalije. Ipak, sve je dobro prošlo iako većinu noći nisam spavao jer su naleti vjetra prijetili da nas odnesu zajedno s klinovima. Ovaj put vertikale su bile više, no iskusni školarci svladali su i njih skoro kao od šale iako je povremeno bilo i problema. Najveći od njih bio je kako koristeći se spravama i stečenim iskustvom prijeći preko čvora. Netko bi ga svladao brže a ponekad je trebalo i pola sata visjeti dok se napokon ne bi dotaknulo zemljice, uz veliki zamor svakog mišića, a poglavito sive mase. Svatko je od školaraca prošao sve vertikale po nekoliko puta a onda su instruktori rastegnuli Tirolsku prečnicu pa smo imali i to zadovoljstvo na koloturniku preletjeti omanju provaliju. Usporedo tomu, rastegnut je i gelender kojeg smo prošli iznenađujuće dobro i time je i taj dio obuke završio. Nastavak je slijedio u špilji gdje je glavnu riječ vodio Zlajo, pokazujući nam praktično kako se označavaju i crtaju objekti u špilji i kako se određuje u prostoru. Podijeljeni u parove, svatko je odradio dio mjerenja, a ostali bi zapisivali. Na kraju, crteži su ispali prilično dobro. Sutradan opet po vertikalama da bismo utvrdili gradivo. Meni se osobito svidjelo spuštanje i baš sam bio u elementu, no trebalo se i popeti pa bi

nam Aida svako malo sugerirala kako je potrebno stajati i odgurivati se nogom kroz pedalu da se što manje umorimo. Ipak većini je stražnjica ipak pritezala unatrag pa je trebalo dodatno upregnuti mišiće ruku. Na kraju svi smo bili zadovoljni. Umorni, ali zadovoljni što smo opravdali povjerenje instruktora. Jedino mi je bilo žao što se još koji put nisam spustio niz prečnicu. Onih pedesetak metara tako je kratko trajalo da bih to ponavljao cijelo popodne. Dobro smo se družili i postali kompaktna ekipa. Smijeha i zezanja uz učenje nije nedostajalo. A onda je došlo vrijeme za polazak. Školarciiii, spremanje... viknula je Aida i označila završetak obuke za ovaj put. Svaki vikend izgleda sve kraći i kraći iako smo zašli u proljeće i dan je duljio. Da je bilo još jednom se spustiti... Ipak, treba poći kući.

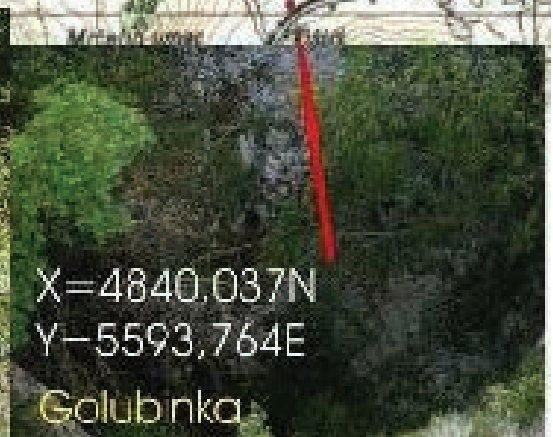
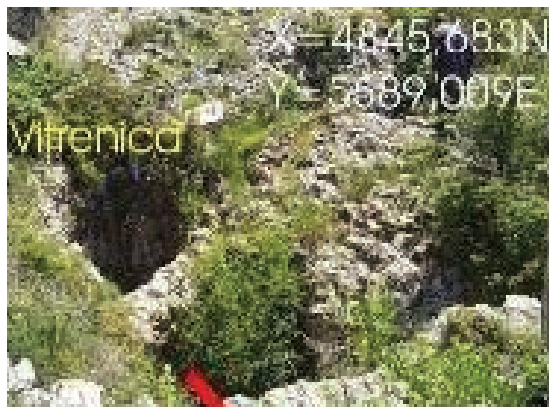
Učenje se nastavlja idući utorak. Kako smo prethodno gradivo uspješno svladali, nastavili smo kratkom poviješću speleologije u Hrvatskoj, špiljskom meteorologijom i geološkim osnovama speleologije. Svatko je dobio CD na kojem je bilo ukupno gradivo koje smo prošli do tada i još malo više. Idući vikend škola se zaputila u Gornje Planjane blizu Unešića, u posjet jami Jamar, dubokoj 100 m. Trebalo je vidjeti kako će školarci primijeniti stečeno znanje na dugoj vertikali, upotrebu sprava i kopčanje pupka, uz budno motrenje instruktora koji su bili na metar od školaraca, spremni pomoći i dati savjet, ustreba li. Prvi dan moja malenkost je izostala, no dočim sam se oslobodio obveza, zaputio sam se tamo uz neizostavnu pratnju šerpe u liku, kako sam to već rekao, moje supruge. Uz malo lutanja i propitkivanja, stigli smo na odredište, ali ipak malo prekasno za spuštanje. Ostavit ćemo to za sutra. U međuvremenu, ostali školarci, podijeljeni po grupama već su bili na putu prema gore. Ja sam u međuvremenu rastegnulo i podigao novi šator, nezamislivo lakši i jednostavniji od prvog. Okupili smo se oko vatre. Pričalo se o novom iskustvu i umoru. Nikakvo čudo. Treba savladati 100 metara dolje, malo odmora, pa opet gore, dosta sporije, doduše, jer se trebalo penjati snagom mišića. Ujutro sam bio prvi za spust pa sam u društvu Antonije i Aide koje su me pratile uspješno stigao do dna. Već na pola puta svjetlo ulaza

u jamu nije se više vidjelo pa smo se oslanjali na svjetlost naših kaciga, no osjećaj spuštanja bio je neponovljiv i onaj tko to nikad nije radio ne može razumjeti. U podnožju je trebalo sačekati druge pa onda polako prema gore. Bloker, krol i pedala - pa do prvog sidrišta. Pupak, otkoči prebaci nategni, otkači pa gore do idućeg i tako do vrha, uz malo klizanja i odmaranja. Skoro cijeli sat ili nešto manje. Usput smo vidjeli i golublje gnijezdo s dva jaja, ali bojim se da ih nije nitko slikao. U međuvremenu je Jelena nabrala gomilu šparoga, a kasnije i ja uokolo jame dok sam čeka ostale da izađu. Uz rub, čekali su Teo, Goran, Mario i Zlajo. Sve je moralo biti savršeno. I bilo je. Nedugo poslije, uputili smo se natrag. Do vozila je trebalo nekih pola sata po kamenjaru. U Unešiću zorno mjesto za druženje uz kavu i pivo i povratak. Svi zadovoljni. Zašto vikend ne traje još jedan dan?

Ostatak škole morao sam preskočiti i koliko se god radovao Kiti Gaćešinoj o kojoj sam se toliko naslušao, morao sam ostati doma zbog dugotrajne viroze i ostaviti instruktore i školarce da se sami snalaze po njenim bes-

pućima. Sve što o tome znam, iz njihovog je pričanja i njihovih fotoaparata. Ne mogu sebi oprostiti što sam se razbolio u najnezgodnije vrijeme. Rekli su da im je bilo super u što nisam ni sumnjao osim da im je bilo malčice zima i da su samo malo pokisli, ali koga briga za malo kiše pored takvog doživljaja. Većina je i polagala i položila ispit, a nas par naknadno, no uspješno u našim prostorijama. Trebalo je zatim još podijeliti i priznanja za zvanje speleolog-pripravnik. To je nešto posebno. Ako je tko mislio da je to klasično davanje diplome i rukovanje, prevario se. Svaki se je novopečeni speleolog trebao i krstiti po starom provjerenom običaju. Čime drugim nego konopcem po stražnjici uz najbolje želje za nastavak suradnje, a i ponekim prigovorom koji je, uz treskanje smotka po stražnjici, trebao izazvati smijeh. I jest, uglavnom kod onih koji su gledali. I tako su školarci uz smijeh i pivo prestali biti školarci i uspješno svladali 10. speleološku školu. Hvala svima na novom znanju i predivnom druženju s ljudima koji su uvijek spremni pomoći i pokazati svoje znanje. I budućim školarcima...

TRI PUTA 1000

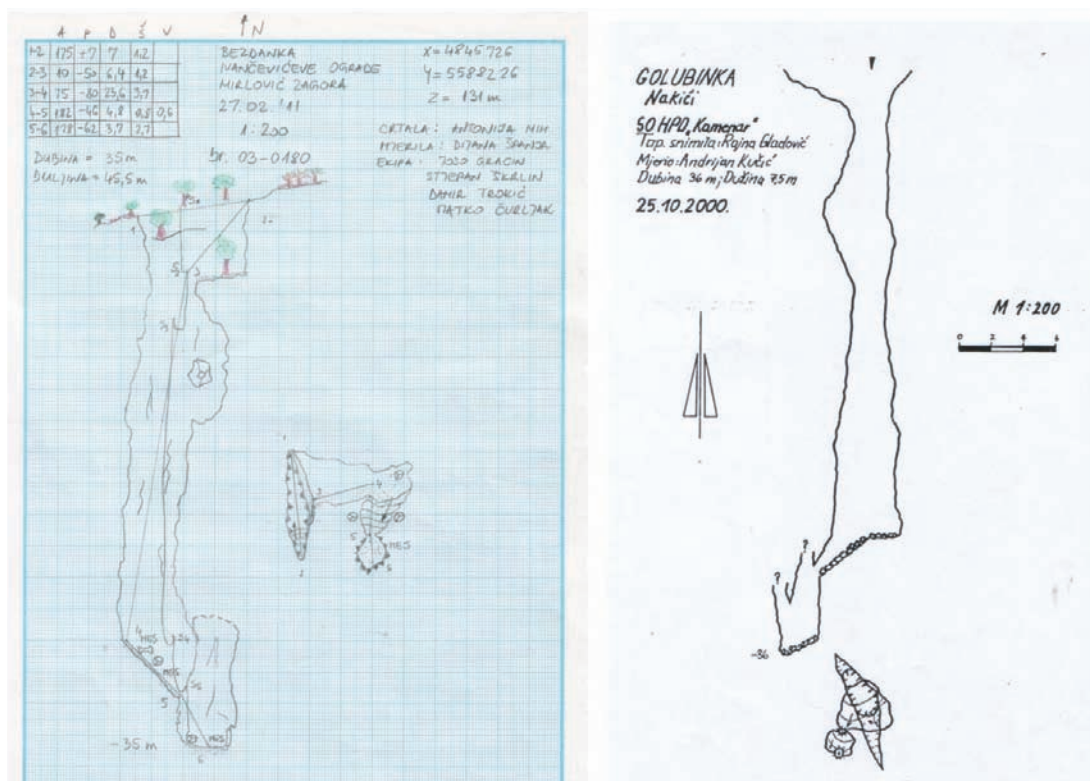
50. Špilja Čude	Kanjon Zrmanje	1101 *
51. Jelar Ponor	Gudura, Lika	1091
52. Jankovićeve špilje	Drežnik Grad, Kordun	1087 *
53. Špilja u kamenolomu Debeljača	Lovinac, Lika	1084
54. Sustav Kicljeve jame	Ravna gora, Gorski kotar	1075 *
55. Izvor Zagorske Mrežnice	Ogulinsko-Plašćanska zavalala	1070 *
56. Golubinka u Grulovićima	Grulovići, Dalmacija	1054
57. Špilja Piskavica	Gologorica, Istra	1036 *
58. Sustav Pećine - Veliko vrelo	Ogulinsko-Plašćanska zavalala	1035 *
59. Močiljska špilja	Osojnik, Dubrovačko primorje	1034
60. Kaverna u tunelu "Obrovac"	Južni Velebit	1030 *
61. Ponor pod Kremenom	Slunj, Kordun	1019 *
62. Rokina bezdana	Jezerane, Lika	1016 *
63. Jama u Birbovoj dragi	Buzet, Račja vas, Istra	1001 *

ISTRAŽI ME i što je bilo poslije

Teo Barišić

Jednom, sad se čini već tako davno, nakon 2. speleološke škole, u lipnju 2004, zajedno s Damirom Trokićem zaputio sam se na područje Ljubostinja s namjerom da pronademo ulaz u koji speleološki objekt kako bi mogli istraživati nešto bliže Šibeniku. Malo propitivanja i brzo smo dobili vodiča koji nam je pokazao ulaze u jamu Katinovac i obližnju Golubnicu. Potom smo se odveli dalje prema Zagori i pješice do ulaza u Vitrenicu – nešto plitko iz čega je dolazio smrad i jame koju su rekli da je zovu Bezdanicom kod Ivančevičevih ograda. Vratili smo se do sela gdje smo s ljubaznim domaćinima prekardašili s rakijicama. Starija ukućanka nam je uz mnoštvo potresnih detalja ispričala kako je kao mala pastirica krajem drugog svjetskog rata vidjela kolonu zarobljenih njemačkih vojnika koju su partizani pobili i bacili u tu Bezdanicu. Produžili smo dalje, pronašli i topografski snimili manju špilju pod Uminom i pred noć stigli do velikog ulaza u Golubnjaču kod Viture. Stanovnici su nam rekli da je jama jako duboka i da su je istraživali splitski speleolozi. Po mraku smo se vratili u Šibenik i u društvenim prostorima uskoro je osvanuo plakat s fotografijama ulaza u jame, koordinatama, ucrtanim ulazima na topografskoj karti i natpisom „ISTRAŽI ME“.

86 U Mihovilu se odmah skupila manja ekipa za istraživanje, no opremanje Katinovca se za relativno neiskusnu ekipu pokazalo pretvrdim orahom pa su se spustili tek u 10metarsku Golubnicu. Na jamu Katinovac je nakon nekoliko dana krenula iskusnija ekipa: Marko Gojčeta, Damir Trokić, Jurjana Radaljac i Teo Barišić. Bez bušilice obilato smo se koristili prirodnim sidrištima, gurtnama i samo s jednim spitom spustili se na 104m dubine što je za Šibenčane bila sasvim pristojna dubina. Događaji oko Kite i GSS-a će malo usporiti naredna događanja. O Golubinki kod Viture smo kasnije našli da ju spominje U.Girometa u svom radu „Jame i pećine srednje Dalmacije“ u Glasniku geografskog društva, sveska 9, Beograd 1923, gdje za nju kaže:

„72. Golubinjska“ (Koprno), Morfološki pripada tipu D. Otvora se malo koračaja sa zapada željezničkoj stanici u Koprnu. Jama je na više tavana. Istražena je do trećeg tavana, koji se nalazi na dubini od 46m. Ljestve“

16.02.1997-me je u jamu pokušala ući mješovita ekipa SO Mosora (I.Marinov, M.Miljuš) i SO Kamenara iz Šibenika (R.Gladović, A.Kučić, M.Antolos, A.Branica) no pod ulazom su našli kako kažu stado ovaca, goveda i pse koji se pretvaraju u naftu. U siječnju 2007. je u jamu ušla speleološka ekipa SD Špiljar iz Splita, načinila zanimljive fotografije šišmiša i jame koji se mogu vidjeti na Internetu. Spustili su se jako duboko. Iz tog vremena potječe i gluhi telefon informacija o čovječjoj ribici u jami koju su novinari vjerojatno pomiješali s pričom iz poznatog ponora u Vrgorcu koji su u to vrijeme također istraživali speleolozi Špiljara. Čak je objavljen i članak u novinama o malom zmaju iz Viture što je postalo referenca za prijedlog ove jame u ekološku mrežu Natura 2000. Glasine su se među splitskim speleolozima pomalo širile pa je na jamu

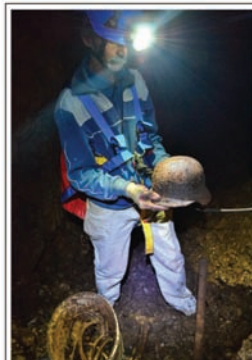
2010. došao Marin Glušević koji je tragao za objektima pogodnim za predstojeći tečaj speleospašavanja HGSS-a. U dvije akcije tako je topografski snimljena jama za koju se pokazalo da je trenutno s dubinom od 177m druga u šibensko-kninskoj županiji.

Iste te godine su se Mihovilcima u istraživanju jama po Zagori kroz jedan vikend pridružili i Velebitaši. Vitrenica je sa svojim smradom i ovog puta odbila istraživače, a isto je načinilo i par ručnih bombi u Bezdanci kod Ivančevih ograda koje su speleolozi uočili još sa užeta.

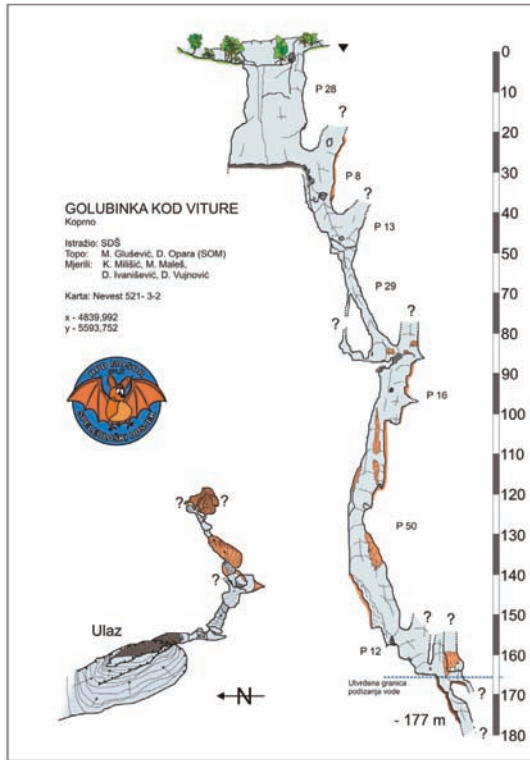

Ipak 2011, u Bezdanku kod Ivančevičevih ograda ušla je hrpa Mihovilaca (A.Mihaljević, J.Gracin, S.Škrilin, D.Španja, M.Čvrljak i D.Trokić), a Antonija Mihaljević načinila je topografski snimak.

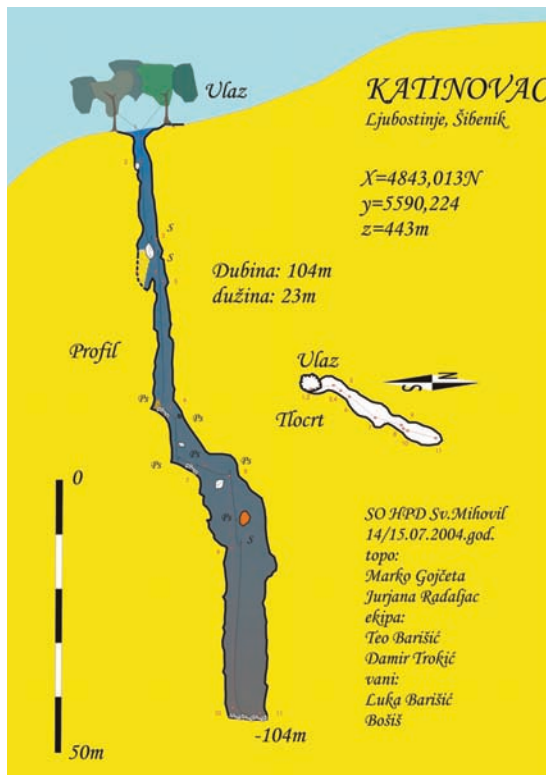

Odozgo prema dolje:

Ulaz u Katinovac, Marin u Vituri, Pred Bezdanicom, kaciga, pločica i krunica njemačkog vojnika

Kad je nacrt dogotovljen shvatili smo da imamo već jedan takav koji nam je ostao od ugaslog SO HPD Kamenar. Na njemu je naziv jame Golubinka (ima u njoj golubova i ispaljenih lovačkih patrona oko ulaza) i drugog sela jer su oni tada do jame došli putem iz Nakića još 25.listopada 2000.god. (R.Gladović, A.Kučić), bez preciznije lokacije. Iz jame je u listopadu ove godine izvađeno desetak ručnih bombi i ljudski ostaci, a njihova analiza je u tijeku.

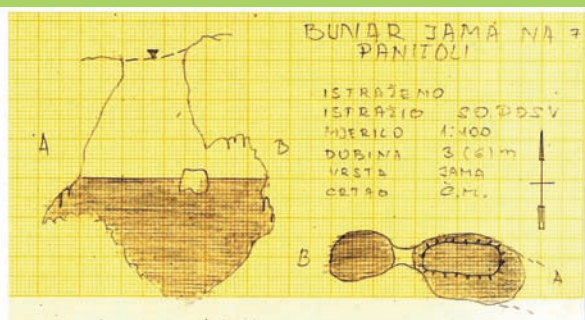

Revizija speleoloških objekata u prijedlogu za Natura 2000 ekološku mrežu u Šibensko-kninskoj županiji

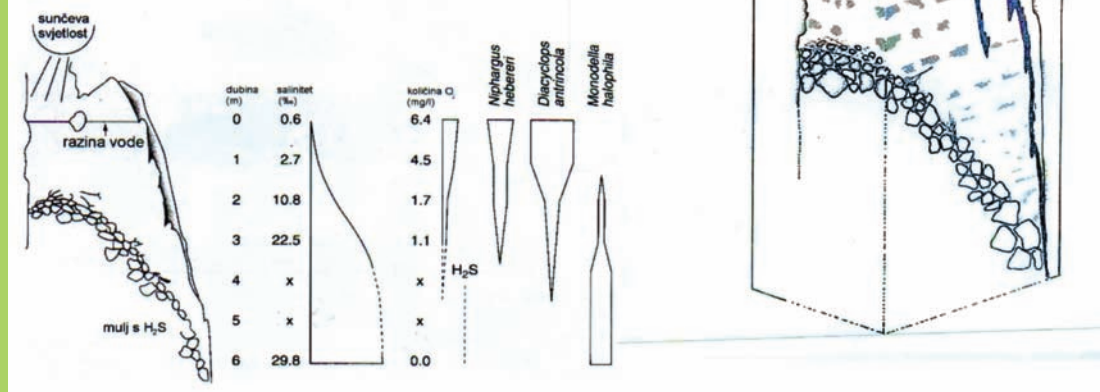
Teo Barišić

Još od svog osnivanja Speleološki odsjek Planinarskog kluba Sveti Mihovil je među svoje trajne zadaće uvrstio speleološka istraživanja šibenske okolice i to:

1. Prikupljanje podataka o istraživanjima šibenske okolice od strane drugih speleoloških udruga u Hrvatskoj
2. Prikupljanje povijesne arhivske građe o ljudskoj aktivnosti u speleološkim objektima šibenske okolice
3. Inventarizacija speleoloških objekata odnosno stvaranje trajne i dostupne arhive
4. Rekognosciranje terena s ciljem pronalaska objekata čiji otvori nisu poznati stanovništvu koje živi u okolici objekata
5. Posjećivanje poznatih objekata, fotografiranje, izrada točnijih nacrti i točnije utvrđivanje lokacije uz pomoć suvremenih uređaja.
6. Pomoć znanstvenicima pri prikupljanju paleontološkog, geološkog i biološkog materijala s ciljem inventarizacije špiljske faune, izrade geoloških karata...
7. Trajno označavanje istraženih objekata.
8. Aktivnosti na revalorizaciji i zaštiti značajnijih speleoloških objekata i njihovo uključivanje u gospodarsko korištenje.

nacrt M.Čepelaka iz 1967 (gore), B.Sketa iz 1988 (desno) i obrađeni nacrt u knjizi Raznolikost i ugroženost podzemne faune Hrvatske - S.Gottstein Matočec i sur. (dolje)

Uspostavom ekološke mreže „Natura 2000“ potreba povećanog stupnja zaštite jednog broja speleoloških objekata u županiji postaje primarni zadatak . Da bi se isto postiglo potrebno je na jednom mjestu prikupiti postojeće podatke o objektima.

Od 2004-te godine SO HPK Sveti Mihovil započeo je sa sustavnim prikupljanjem podataka o speleološkim objektima u Šibensko – kninskoj županiji. Isprva je ova inventarizacija potaknuta s dva projekta NP Krka, pa su se tako aktivnosti usmjerile na područje parka. Tom prilikom, izlaskom na teren ispravljani su dotadašnji podaci o lokacijama špilja i jama jer su

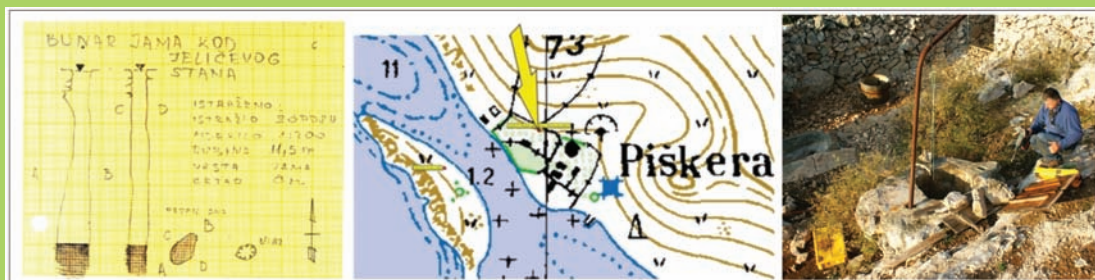

GPS uređaji postali lakše dostupni i standardna oprema speleologa. Za neke od tih objekata se uspostavilo da će postati dio prijedloga ekološke mreže Natura 2000.

U SO HPK Sveti Mihovil je ustrojen županijski speleološki katastar u kome su do rujna 2012-te prikupljeni podaci o 387 prirodnih speleoloških objekata dok ih je 30-tak u obradi. Svi objekti u katastru su tako dobili katastarski šestoznamenkasti broj npr. 15-0341 pri čemu broj 15 označava redni broj županije, a četveroznamenkasti broj redni broj objekta u katastru.

Kad je uspostavljen prijedlog NATURA ekološke mreže, za prikupljanje podataka o speleološkim objektima se zainteresirala tek osnovana JU za upravljanje prirodnim vrijednostima Šibensko – kninske županije te su kroz dva manja projekta u 2009-toj i 2011-toj speleolozi SO HPK Sveti Miho-

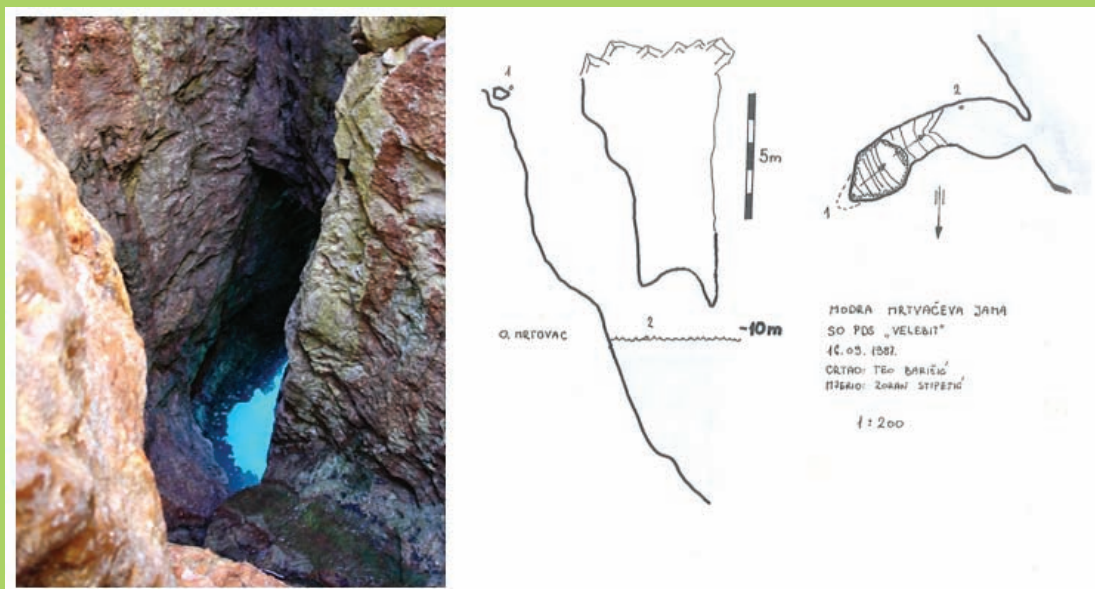
vil prikupili podatke o objektima NATURA 2000 van područja NP, odnosno pod nadležnosti JU.

Za završetak potpune revizije speleoloških objekata na području ŠK županije uključila se i Državna uprava za zaštitu prirode te su speleolozi Sv. Mihovila u studenome 2012 ponovo izašli na teren, prvenstveno na područje NP Kornati.

Provedbom ovog projekta u potpunosti je dovršena inventarizacija NATURA lokaliteta u Šibensko – kninskoj županiji. Tijekom revizije kroz ovaj, ali i ranijih četiri projekta određena je točna lokacija svih objekata, za svaki objekt je prikupljen ili izrađen nacrt ili skica

objekta, te većina objekata označena ID pločicama. Za neke je utvrđeno da se nalaze kilometrima daleko od pretpostavljene lokacije, za 5 objekata da su po dva puta pod raznim šiframa predviđeni da budu dio ekološke mreže NATURA 2000, za jedan da ne postoji (Ivinjska jama), dok jedan unatoč naporima na terenu nije pronađen (Jama u Studencu - mogućnost zatrpavanja).

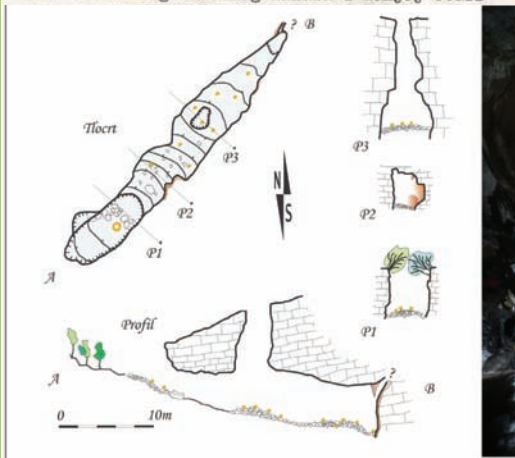
Osim lokaliziranja objekata i prikupljanja ili izrađivanja nacрта, prikupljeni su izvadci iz literature gdje se ti objekti navode ali i provjereni uvjeti zbog kojih su predviđeni za posebnu zaštitu te je utvrđeno da su već zagađeni otpadom, da u njima nema vode ili se na neki način eksploatiraju (bunari).

1990

Dio erodiranog završnog kanala u donjoj etaži

Komentari priloga

str.90.

Prilikom traganja za Jamom u studencu na o. Smokvici pronađene su dvije jame istraživane još 1967-me godine – foto:J.Gracin

E.Lemac postavlja ID pločicu na ulaz u podmorsku špilju – foto:T.Barišić

str. 91.

Bunar jama kod Jelićeva stana, istraživana 1967 i danas se koristi kao jedni prirodni izvor slatke vode na tom dijelu o. Piškere – foto:E.Lemac

Fantastična Modra mrtvačeva jama u klfu o. Mrtovca foto:J.Gracin

str. 92.

Tijekom prikupljanja podataka o ranijim istraživanjima prikupljane su i fotografije, Topla pećina u kanjonu Čikole

U špilji Trogrlo kod Biočića 1925. pronađena je nova životinjska vrsta, tijekom revizije izrađen je njen novi nacrt za Atlas špiljskih tipskih lokaliteta.

Danas je špilja vrlo zagađena i najugroženiji špiljski lokalitet iz prijedloga Natura 2000 ekološke mreže, foto: G.Rnjak

Revizija NATURA 2000 speleoloških lokaliteta – SO Sveti Mihovil, Šibenik

rbr	NATURA šifra	NATURA 2000 naziv	Broj i naziv u katastru ŠK županije SO Sveti Mihovil	područje
1	HR3000201	Bunar jama - Žakno	15-0142 Bunar jama -Žakno	NP Kornati
2	HR3000315	Bunar jama kod Jeličevog stana	15-0332 Bunar jama kod Jeličevog stana	NP Kornati
3	HR3000304	Bunar jama na Levrnaki	15-0326 Bunar jama na Levrnaki	NP Kornati
4	HR3000310	Bunar jama na Panitoli	15-0331 Jama Živa voda	NP Kornati
	HR3000309	Jama Živa voda		
5	HR3000313	Bunar jama na Smokvici	15-0100 Bunar jama na Smokvici	NP Kornati
	HR3000204	Jama u Vode		
6	HR2000215	Bunar Šipnate	15-0145 Bunar Šipnate	NP Kornati
7	HR2000216	Bunar u Vruljama	15-0094 Bunar u Vruljama	NP Kornati
8	HR2000217	Bunar Uvala Strižnja	15-0099 Bunar Uvala Strižnja	NP Kornati
9	HR2000020	Čulumova pećina	15-0023 Čulumova velika pećina	
10	HR2000033	Gospodska špilja	15-0021 Gospodska špilja	
11	HR3000318	Ivinska jama	ne postoji	
12	HR3000202	Jama bunar na Bisagi	15-0144 Jama bunar na Bisagi	NP Kornati
13	HR2000229	Jama bunar na Škulju	15-0143 Jama bunar na Škulju	NP Kornati
14	HR3000319	Jama Gradina	15-0263 Jama Gradina	
15	HR3000203	Jama Gravrnjača	15-0141 Jama Gravrnjača	NP Kornati
	HR3000305	Jama na Kurbi		
16	HR3000211	Jama ispod Vrljuskog Brda	15-0096 Jama ispod Vrljuskog brda	NP Kornati
17	HR3000308	Jama na Balunu	15-0328 Jama na Balunu	NP Kornati
18	HR2001129	Jama nasuprot Torka	15-0013 Jama nasuprot Torka	NP Krka
19	HR3000317	Jama Nozdarica	15-0032 Jama Nozdarica	
20	HR3000320	Jama pod Orljakom	15-0029 Jama pod Orljakom	
21	HR3000302	Jama u Kravljačici	15-0334 Jama u Kravljačici	NP Kornati
22	HR3000314	Jama u Studencu	nije pronađena	
23	HR2000062	Kotluša špilja	15-0022 Špilja kotluša	
24	HR2001209	Jama na Korani	15-0270 Jama na Korani	
25	HR3000321	Mandalina špilja	15-0027 špilja Mandalina	
26	HR3000300	Morska jama u uvali Male Vrulje I	15-0330 Morska jama u uvali Male Vrulje	NP Kornati
	HR3000301	Morska jama u uvali Male Vrulje II		
27	HR3000185	Morska špilja uz Levrnaku	15-0327 Morska špilja uz Levrnaku	NP Kornati
	HR3000307	Sketova jama		
28	HR2000129	Stražbenica špilja	15-0028 špilja Stražbenica	
29	HR2000132	Škarin Samograd	15-0030 Škarin Samograd	
30	HR3000303	Špilja (otok Mrtvac)	15-0325 Modra mrtvačeva jama	NP Kornati
31	HR2000142	Špilja kod mlina na Miljacki	15.0054 Špilja kod mlina na Miljacki	NP Krka
32	HR3000306	Špilja na Gustacu	15-0085 Vjetruša	NP Kornati
33	HR3000312	Špilja pod Manom	15-0329 Špilja pod Manom	NP Kornati
34	HR3000311	Špilja s vodom na Mani	15-0214 Mana I	NP Kornati
35	HR2000167	Špilja Tradanj	15-0025 špilja Tradanj	
36	HR2000175	Trogrlo špilja	15-0026 Trogrlo špilja	
37	HR3000316	Vodena jama (o. Kukuljar)	15-0261 Vodena jama (o.Kukuljar)	
38	HR3000206	Vodena jama na Gustacu	15-0085 Vodena jama na Gustacu	NP Kornati
39	HR3000414	Zmajevo uho	15-0031 Zmajevo uho	
40	HR2001241	Jama Golubinka	15-0219 Golubinka u Vituri ?	
41	HR3000195	Jama iznad Vrulja	15-0095 Jama iznad Vrulja	NP Kornati
42	HR2001194	Izvor Krke	15-0304 Špilja Izvor Krke	
43	HR2000224	Jama - Velika Ropotnica	15-0058 Jama iznad uvale Velika Ropotnica	NP Kornati
44	HR2000154	Miljacka II	15-0010 Miljacka II	NP Krka

Speleološki objekti na području grada Vodica

Teo Barišić

Zaleđe poznatog turističkog grada Vodica zasad ne krasi speleološki objekti velikih dimenzija (tabela u prilogu). Najdulja poznata špilja dugačka je tek 39m, a najdublja jama skromnih 15m. Ono što je neobično je da od njih devet čak tri špilje u sebi nose pridjev Vilinska odnosno izvedenicu Vilenuša. Nije rijetko da i druge špilje i jame nose takav epitet jer su ljudi špilje često smatrali obitavalištem vila i drugih nadnaravnih bića.

Špilje i jame na području Vodica su očito vrlo dobro poznate ljudima pa ih je većina vrlo precizno ucrtana u topografske karte, a i navedene su u povijesnim popisima speleoloških objekata. Usprkos ovoj činjenici nigdje u literaturi nismo pronašli njihove nacрте. Većinu objekata su u skorije vrijeme obišli članovi ugaslog SO Klen iz Vodica. Nacrte prve tri špilje u kanjonu Guduće (špilje Guduća II i III i Vilenuša) načinili su Goran Rnjak i Teo Barišić u listopadu 2009-te u sklopu projekta

JU za zaštićene prirodne vrijednosti Šibensko – kninske županije, te su sa zapisnicima i fotografijama među prvima postali dio današnjeg speleološkog katastra županije.

Upravo zahvaljujući šibenskim speleološkim školama nekolicina Vodičana, članova SO HPK Sveti Mihovil iz raznih generacija škole potakli su daljnja speleološka istraživanja u svojoj okolini pa su tako Blanka i Josipa Lučić, Mario Blatančić, Zlatan Trokić i Dijana Španja uz društvo ponekog „nevodičana“ pomalo izradili nacрте speleoloških objekata.

Iako skromnih dimenzija špilje su nas se dojmile svojom raznolikošću. Kad su mladi speleolozi načinili dojmљive fotografije kolonije šišmiša u Vilinskoj jami pod Okitom rekli smo im da im je to bila rijetka prilika u špiljarskom životu, no slično se ponovilo niti petnaest dana kasnije u Vilinskoj jami na Šabinu. Upravo radi ovih atraktivnih fotografija špilje je ljetos obišla i biologinja mr.sc. Dani-

Obrambeni zid na ulazu u Vilenušu, u pozadini autoput

1042. VILINSKA JAMA NA ŠABINU - 4,5 km N od Vodica, SW od Rocinog Stana - Db 10 - DŽ oko 50 - Izv 2,168.

1043. VILINSKA JAMA POD OKITOM - 2,5 km N od Vodica, 800 m S od vrha Okit (kota 125) - 3 m okomito, pa 10 m koso prema dole i dalje vodoravno nepoznate dužine - u toku II. svjetskog rata partizansko sklonište - Izv 2,169.

Izvod iz elaborata I. Baučića

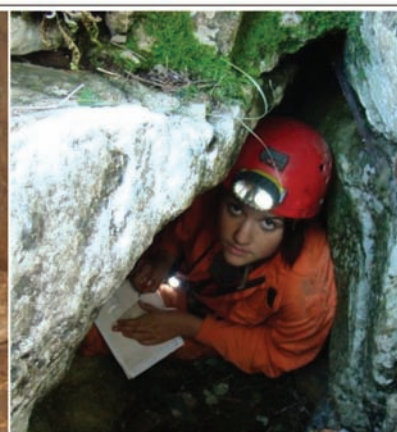
jela Hamidović, stručna suradnica Državnog zavoda za zaštitu prirode, dobitnica Whitleyevе nagrade 2000. Ovih dana uzorkovana je voda iz anhialne Vodene jame na Srimi u sklopu priprema domaćih znanstvenika za 2. Međunarodni simpozij o anhialnim ekološkim sustavima 3-6.10.2012. u Cavtatu, a rezultati se tek očekuju. U većini istraženih špilja pronađene su zidovi građeni ljudskom rukom čija je svrha bila priprema za obranu ili boravak tijekom povijesti na ovim, zbog učestalih ratova, nesigurnim prostorima.

95

Speleološki objekti na području grada Vodice

Katastarski broj	naziv	pločica	duljina	Hor.	Dub.	Vis. Raz.	lokacija	Datum i učesnici istraživanja
15-0033	Guduća II	03-0138	6	6	0	0	Guduća	31.10.2009 SOSvM Teo Barišić, Goran Rnjak
15-0036	Guduća III	03-0144	6	6	0	1	Guduća	31.10.2009 SOSvM Teo Barišić, Goran Rnjak
15-0037	Vilenuša	03-0135	22	22	4	4	Guduća	31.10.2009 SOSvM Goran Rnjak, Teo Barišić
15-0186	Tucanj	03-0007	26	26	4	4	Gaćezezi	08.05.2010. SOSvM, Josipa Lučić, Blanka Lučić, Ante Ercegović
15-0258	Vodena jama na Srimi	03-0245	13	10	6	6	Srima	23.04.2011. SOSvM Josipa Lučić, Damir Trokić, Blanka Lučić, Dijana Španja, Zlatan Trokić, Mario Blatančić, I. Palinić
15-0259	Vilinska jama pod Okitom	03-0195	39	31	15	15	Okit	23.04.2011. SOSvM Josipa Lučić, Damir Trokić, Blanka Lučić, Dijana Španja, Zlatan Trokić, Mario Blatančić, Ivan Palinić
15-0275	Vilinska jama na Šabinu	03-0235	25	22	8	8	Šabin	07.05.2011. SOSvM Josipa Lučić, Zlatan Trokić, Mario Blatančić, Matko Čvrliak, Ante Maleš
15-0278	Jama na Starom brigu	03-0293	7	4	5	5	Stari brig	07.05.2011 SOSvM Zlatan Trokić, Mario Blatančić, Matko Čvrliak
15-0335	Jama u Kreševu	03-0296	18	9	12	12	Kreševo	05.11.2011 SOSvM Zlatan Trokić, Mario Blatančić

Školarci nisu više djevičanski Josipa Lučić

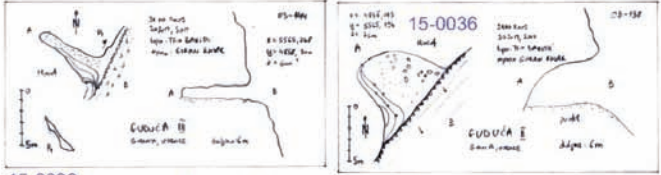

Nakon kave u Virade krenuli smo istražiti prvu jamu na Srimi. Rekognisciranje terena nam nije pošlo za rukom, tako da smo tražili pomoć Blanke, koja nas je za minut dovela do Vodene jame. Prvi koje se našao u jami je Damir koji se bez užeta spustio unutra te pronašao vrtno škare, čekić i konop. Zatim smo se spustili i mi ostali; Dijana Zlatan, Mario, Floki i ja. Ušavši unutra ustanovila sam da ima jamski ulaz od 3metra i preostalih 7metara dužine. Unutra smo naišli na slatkovodno jezerce s blagim slanim okusom.

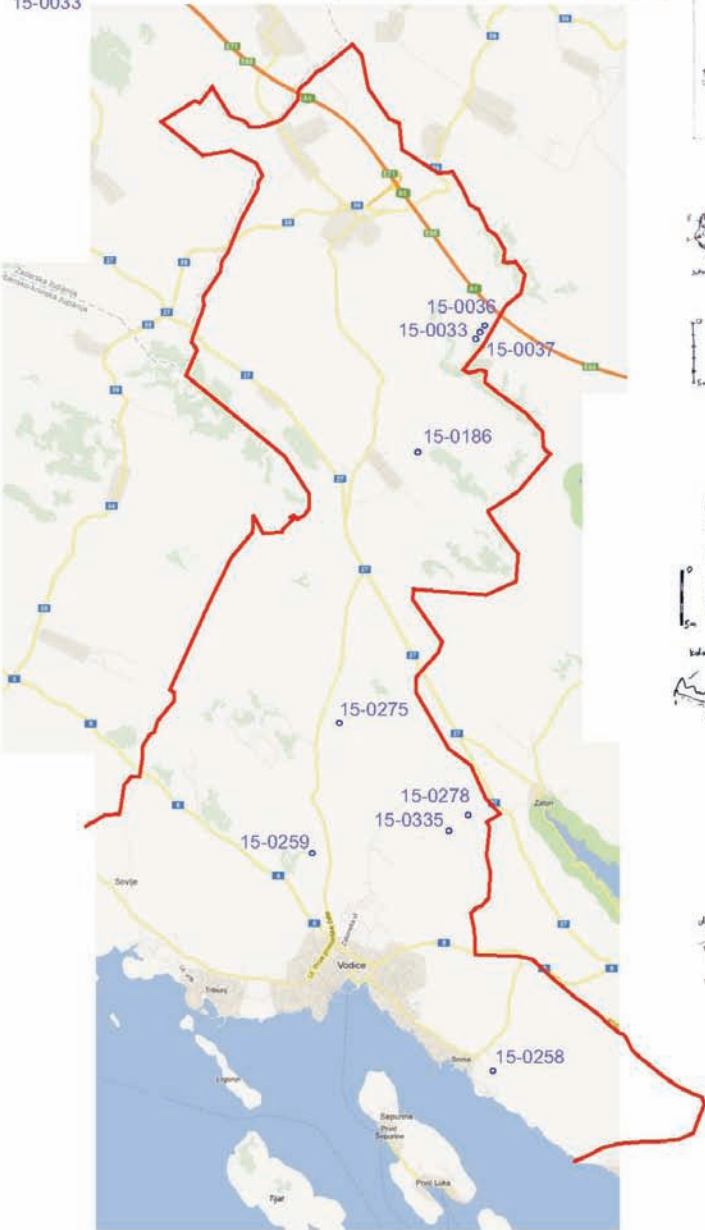
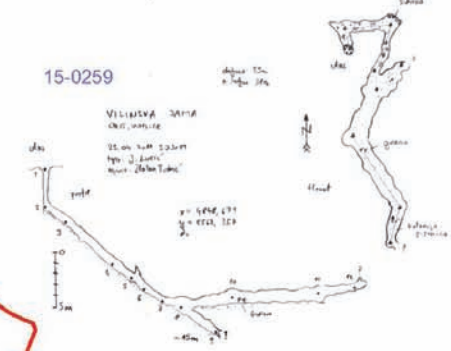
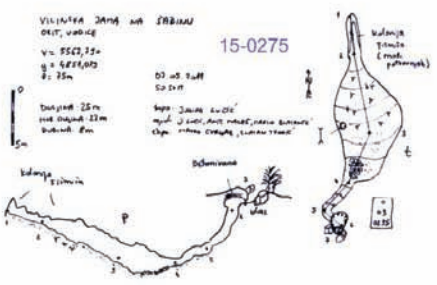
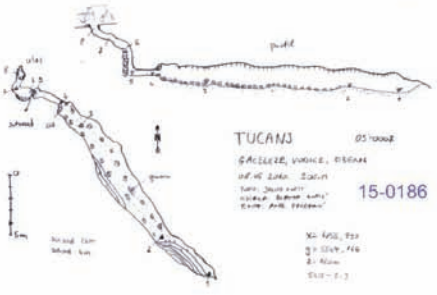
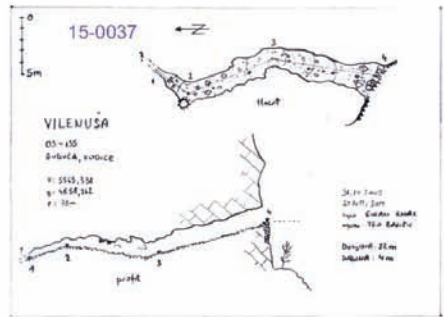
Nakon što su me tentali da brže nacrtam tu jamu, krenuli smo na Okit. Po mještanima smo čuli glasine da postoji jedna Vilinska jama koja ima ulaz na Okitu 50m od vrha, te da ima izlaz u dolini ispod Okita. Krenuvši za glasinama, rekogniscirali smo teren od vrha Okita prema dolje, u strijelcima, po teško prohodnom terenu ne našavši ništa. Na pola puta smo upalili GPS s pretpostavkom da je izlaz Vilinske jame u podnožju Okita jama čije smo koordinate imali pa smo krenuli prema njoj. Došavši do izlaza Vilinske jame kroz gusto raslinje s pokojim krpeljom na sebi ušli smo unutra. Jamski ulaz je oko 3m te duljine oko 25m. Do kraja jame su otišli Dijana, Mario, Damir i Floki dok smo Zlatan i ja ostali crtati jamu od ulaza. Na kraju smo ustanovili da to nije Vilinska jama, pa smo prema toj zabuni jamu prozvali Ne vilinska jama. Jama ima par zanimljivosti: kolonija šišmiša na koje smo naletnjeli, a druga su dva upitnika koja su tolika suženja kroz koja se ne može provući.

Imali smo dobru namjeru nastaviti istraživanje još dviju jama, ali nas je primamio dogovoreni roštilj u Dijinom polju, tako da smo se natukli mesine i ribe koje smo zalili pivom.

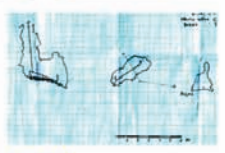

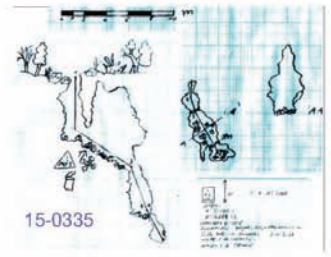
15-0033

15-0258

15-0278

15-0335

HGSS Stanica Šibenik u 2012

Teo Barišić

Kraj prošle godine obilježile su još dvije potražne akcije; jedna u Brodarici gdje je starija, psihički bolesna ženska osoba tri dana bježala pred gorskim spašavateljima i policijom da bi se pojavila na Ražinskoj cesti, a druga na Hahličima u Primorsko-goranskoj županiji. Ponovo su izvučena još dva živa psa iz jama u Planjanama Gornjim i kod Validžića sa obronaka Dinare. Iza Nove godine klasika; osiguranje Snow Queen Trophy, skijaški i turno tečajevi, a onda:

OPĆI SNIJEG

Od 3. do 20. veljače šibenski i drniški spašavatelji su svakodnevno izvlačili nemoćne, bolesne i ozlijeđene osobe s terena, dostavljali hranu, lijekove i potrepštine i tragali za nestalim osobama u snježnoj svakodnevnici koja je zahvatila županiju. Radi neprohodnosti putova prvi smo stigli do nagibnog vlaka koji je iskočio s pruge na području Otrića u Zadarskoj županiji i pomogli ukrajinskim nogometnim reprezentativcima da prebace stvari u slijedeći vlak koji se stigao pokvariti do Zagreba. U neke zakutke zadarske županije moglo se doći tek skijama iz kninskog područja preko teritorija BiH. Članovi stanice uključili su se u rad Stožera zaštite i spašavanja u snježnim nevremenom pogođenim gradovima i općinama županije. Posljednje akcije bila su čišćenja snijega s ostataka urušenog krova pogona šibenskog TLM-a i škole na Šubićevcu. Snježna mećava donijela je i neke koristi za stanicu; Landrover se konačno u potpunosti raspao pa nam je iz HGSS stigao drugi na posudbu na neodređeno vrijeme, a konačno smo dobili i snježnu nosiljku – akiju koju već dugo tražimo od službe (vrijednost 17.000 kuna).

Nakon snijega uslijedio je jedan mirniji period pa su se članovi mogli uključiti u vlastitu edukaciju na zimskom tečaju HGSS, kao i edukaciju novih planinara i spele-

Opći snijeg, Foto: A. Mihaljević

ologa pripravnika u Šibeniku i Drnišu. Šibenska stanica bila je domaćin HGSS-ovog tečaja zbrinjavanja nesrećenih osoba u speleološkim objektima koji se trebao održati na Promini, ali je zbog zametenosti puta prebačen u HGSS-ovu kuću u Paklenici. Stanica je bila domaćin i predlicencnih priprema za potražne timove s psima koji je održan na Martinskoj i u Vodicama.

Članovi stanice su dežurali i spašavali penjače na penjalištu u NP Paklenica i osiguravali biciklističku utrku u Vodicama. Lipanj nam je donio novu akciju spašavanja iz speleološkog sustava Kita Gaćešina–Draženova puhaljka. Ona prošlogodišnja je bila proglašena najuspješnijom akcijom spašavanja u Sustavu zaštite i spašavanja u Hrvatskoj i smatrana najkompleksnijom akcijom speleospašavanja u Hrvata dosad.

U ovogodišnjoj je pak nesrećeni izvučen na nosilima sa četverostruko veće udaljenosti i 150m veće dubine. Osim 12 šibenskih članova u akciji je ukupno sudjelovalo gotovo 150 spašavatelja pri čemu je istovremeno u jami znalo boraviti njih 70. Prilikom širenja Grlića kojim su trebala proći nosila ispucano je 220 eksplozivnih punjenja.

U istom mjesecu članovi stanice sudjelovali su u ekshumaciji ljudskih ostataka iz Bibića jame kod Drniša te osiguravali djelatnike HEP-a pri remontu cijevi HE Miljacka. Srpanj je donio nove dvije potražne akcije u Kistanjama i na Orlovači, ali i veliku potražnu akciju i izvlačenje tijela nesretno stradalog slovenskog državljana na Pelješcu.

U kolovozu smo tradicionalno osiguravali uspon na Dinaru povodom obilježava redarstvene akcije Oluja te komemorativni skup na Kornatima. Pono-vo su uslijedile potražne akcije u Kistanjama, Kostićima i Primoštenu. Visoko na obroncima Dinare

Desno: Vrste bivaka koje se uvježbavaju na HGSS tečaju zbrinjavanja nesrećenih osoba u speleološkim objektima – Paklenica 2012, Modrić špilja, foto:D.Bakšić

jedna je starija ženska osoba pala s magarca i zadobila prijelom butne kosti pa je uz desetak spašavatelja angažiran i spasilački helikopter. Ljetnu sezonu okrunila je Beta – naš potražni pas koja je nanjušila sumnjiv miris u velikoj potražnoj akciji na Marijanu u Splitu. Ante je uredno javio koordinate voditelju akcije i ubrzo je riješena jedna od najvećih ovogodišnjih enigmi – pronađeno je tijelo ubijene meksičke državljanke.

Od opreme smo ove godine nešto bogatiji s novim prijenosnim računalom, printerom i nekoliko GPS uređaja koje smo kupili zahvaljujući donacijama NP Krka i NP Kornati. Kupili smo i malu video kameru, par jakih rasvjeta s kacigama i par pojaseva s kompletima za penjanje i spuštanje.

Broj aktivnih članova stanice se smanjio jer su u zadnje vrijeme manje aktivni; Branko Tetlo, Ivica Ninić, dr. Antonija Baranović, Andrijan Kučić i Darko Bačić prešli su u pričuvni sastav radi obiteljskih i poslovnih obveza, dok su u redove spašavatelja pristigle nove snage: Mile Močić iz Drniša i Mario Blatančić iz Vodica. Naš pročelnik Anton Vukičević je u ovoj godini postao prvi instruktor HGSS s ovih prostora. U cijeloj Hrvatskoj ih je aktivno tek desetak. Instruktori HGSS su voditelji osnovnih tečajeva HGSS-a za cijelu Hrvatsku. U prvu generaciju instruktora potražnih timova za potrage odnosno rad sa potražnim

psima je uključena i naša Blanka Lučić iz Vodica, tako da je i ona sve češće voditelj obuke na brojnim licenciranjima i vježbama potražnih timova. Oba naša potražna tima s psima; Blanka Lučić s Aki i Ante Ercegović s Betom, posjeduju obje licence za traganje za živim osobama i tijelima mrtvih osoba te su često u ispomoći u potražnim akcijama na području drugih županija.

Godina traje i dalje. Još ćemo se dobro narditi do njezina kraja.

**Kad već postoji planina
Kad već postoji planina treba se penjati
Strpljivo i dugo do samoga vrha
Kad već postoji planina treba je upoznati
Srcem i uhom ko materinsku riječ
Kad već postoji planina treba je osvojiti
Polako i mudro kao jednu ljubav
Kad već postoji planina treba je zavoljeti
Predano i nježno kao dijete rođeno
Zato i postoji planina
Da bismo otkrili pute neprohodne
I vratili ljepotu daljinama**

(Iz zbirke "Trudno kao dažd",
Zagreb, 1976.)

Ljerka Car Matutinović

Aki i Blanka, Beta i Ante, potražni timovi HGSS Stanice Šibenik

27.	24 . i 26.09.2011	Kanjon Krčića – izvlačenje psa iz jame
28.	04.10.2011	Krčić – unesrećena osoba – srčani udar
29.	08-09.10.2011	Osiguranje moto utrke Primošten
30.	16-17.10.	Kistanje, Smrdelji – potražna akcija
31.	29.10.2011	Paklenica – osiguranje penjališta
32.	10.11.2011	Brodarica – potražna akcija
33.	17.11.2011	Planjani gornji – izvlačenje psa
34.	25.11.2011	Validžići – jama Golubinjka – izvlačenje psa
35.	01.12.2011	Hahlići – potražna akcija
akcije spašavanja i intervencije HGSSStanice Šibenik 25.09.2011-01.10.2012		
1.	2-5.01.2012	Sljeme, osiguranje SQT (grad Zagreb)
2.	03.02.2012	Cesta Drniš – Knin – izvlačenje vozila zatrpanih snijegom
3.	04.02.2012	SEDRAMIC-izvlačenje unesrećenih
4.	04.02. 2012	RUŽIĆ- izvlačenje unesrećenog za dijalu
5.	05.02. 2012	VISOKA- izvlačenje srčanog bolesnika
6.	05.02.2012	Vodice – starije osobe bez vode
7.	05.02. 2012	BOGATIĆI MILJEVAČKI- prijevoz doktora do bolesnika
8.	05.02. 2012	SKRADIN- izvlačenje unesrećenog
9.	06.02. 2012	GALIĆI (MILJEVCI)- izvlačenje unesrećenog
10.	06.02. 2012	ČVRLJEVO- izvlačenje unesrećenog
11.	06.02. 2012	LUKAR, MATASI, ČITLUK, MRATOVO, DOGANI, UJAKOVIĆI, BOGATIĆI PROMINSKI- opskrba hranom i lijekovima
12.	07.02. 2012	RAZVOĐE- izvlačenje unesrećenog
13.	07.02. 2012	ZRMANJA- iskakanje nagibnog vlaka(zadarska županija)
14.	07.02. 2012	OKLAJ- prebacivanje starije osobe u starački dom
15.	07.02. 2012	LOZOVAC; BRNJICA- saniranje krova i opskrba hranom i lijekovima
16.	08.02. 2012	MATASI, ŠTIKOVO-opskrba hranom
17.	09.02. 2012	SVILAJA- potražna akcija
18.	09.02.2012	RAZVOĐE/ JUKIĆI- opskrba hranom
19.	10.02. 2012	DRENOVAC- TIŠKOVAC,
20.	10.02. 2012	IZVOR KRČIĆA- opskrba hranom
21.	12.02. 2012	ĐEVRSKE- dojava o unesrećenoj osobi, HMP stigla prije
22.	13.02.2012.	VELUŠĆE, DOGANI, P. BOGATIĆI- opskrba hranom
23.	13.02. 2012	ORLOVAČA- izvlačenje planinara iz pl. skloništa
24.	13.02. 2012	PLAVNO- izvlačenje unesrećene osobe
25.	14.02. 2012	TLM- čišćenje krova, prijetnja od urušavanja
26.	16.02. 2012	PLAVNO- izvlačenje asmatičara
27.	17.02. 2012	DRENOVAC- opskrba hranom
28.	17.02. 2012	SPECIJALNA ŠKOLA ŠUBIČEVAC- čišćenje krova
29.	20.02. 2012	TLM- čišćenje krova, prijetnja od urušavanja
30.	27-28.03.2012	Sonković Potražna akcija
31.	29.04.2012.	Vodice – osiguranje biciklističke utrke
32.	26-27.05.2012	Paklenica – dežurstvo na penjalištu – spašavanje ozlijeđenog alpinista
33.	08-09.06.2012.	Crnopac Kita Gačešina – spašavanje ozlijeđenog speleologa
34.	09.06.2012	Drage – potražna akcija (zadarska županija)
35.	20.06.2012.	HE Miljacka – osiguranje djelatnika HEP-a pri ulasku u cijevi centrale
36.	20.06.2012.	Promina – ekshumacija posmrtnih ostataka osobe iz Bibića jame
37.	12-16.07.2012.	Orebić – potražna akcija i izvlačenje tijela unesrećene osobe
38.	18.07.2012.	Orlovača – potražna akcija
39.	26-27.07.2012	Kistanje – Nunić - potražna akcija
40.	05.08.2012.	Dinara – osiguranje tradicionalnog uspona na Dinaru
41.	07.08.2012.	Dinara – Uništa – izvlačenje unesrećene osobe
42.	09.08.2012.	Primošten – potražna akcija
43.	12.08.2012.	Konjevrate – izvlačenje jareta iz bunara
44.	14.08.2012.	Dinara – Kostići – potražna akcija
45.	23-25.08.2012	Split – Marjan – potražna akcija (splitsko – dalmatinska ž.)
46.	27.08.2012.	Kistanje – lalići – potražna akcija
47.	30.08.2012.	Kornati – osiguranje
48.	18.09.2012.	Skradin – potražna akcija

Važnije aktivnosti HGSS Stanice Šibenik osim intervencija i akcija spašavanja u 2012

1.	14.01.2012.	Poštak – vježba – potražni psi	A.Ercegović, B.Lučić
2.	15-19.01.2012.	Sljeme – osnovni tečaj skijanja HGSS	A.Vukičević, B.Bešker, D.Španja, T.Kokić, M.Čvrlijak
3.	26-29.01.2012.	Blidinje BIH, zimski tečaj	A.Vukičević, I.Došen, A.Mihaljević
4.	27-29-01.2012.	Omanovac - tečaj prve pomoći	B.Bešker, M-Močić
5.	27-29-01.2012	Baške Oštarije – vježba potražnog tima	B. Lučić, A.Ercegović
6.	02.02.2012.	Gospić – IO HGSS	T.Barišić
7.	16.02.2012.	Gospić – helikopterska komisija	A.Vukičević, Ž.Vukušić, A.Mihaljević
8.	17-19.02.2012	Paklenica – tečaj zbrinjavanja u speleološkim objektima	T.Barišić, G.Rnjak, A.Mihaljević
9.	18-19.02.2012.	Platak – vježba potražnih timova	B.Lučić, A.Ercegović
10.	18-25.02.2012.	Platak – zimski tečaj	A.Vukičević, M.Čvrlijak, T.Kokić
11.	08.03.- 19.04.2012	Predavanja i instruktoraža na 10. šibenskoj speleološkoj školi	svi
12.	Travanj, svibanj 2012	Predavanja i instruktoraža na planinarskoj školi PD Kamenar i HPK Sveti Mihovil	svi
13.	26.02.2012.	Kozjak – vježba potražnih timova	B.Lučić, A.Ercegović
14.	05.03.2012.	Promina -- vježba potražnih timova	B.Lučić, A.Ercegović
15.	07.03.2012.	Zadar – suđenje za Kornate	T.Barišić
16.	10.03.2012.	Promina –stanična vježba	A.Vukičević, Ž.Vukušić, M.Močić, T.Barišić, A.Barišić, A.Ercegović, M.Blatančić, S.Paić, A.Mihaljević
17.	16-18.03.2012	Martinska – vježba potražnih timova za 2.licencu – domaćinstvo za južni dio RH	B.Lučić, A.Ercegović
18.	24-25.03.2012.	Polaganje za instruktora HGSS	A.Vukičević
19.	29.03.2012.	Orebič- sahrana člana HGSS	A.Vukičević, A.Mihaljević
20.	21-22.04.2012	Pl.dom Putalj – Kozjak – tečaj prve pomoći	M.Blatančić, H.Bratić
21.	24-25.04.2012.	Program pripremnih i provedbenih aktivnosti za turističku godinu 2012 – sastanci žurnih službi i lokalne uprave u županiji.	T.Barišić
22.	25.04.2012.	Skradin – seminar o razminiranju	A.Vukičević, B.bešker
23.	27-29.04.2012	Baške Oštarije – polaganje za 2.licencu	B.Lučić, A.Ercegović
24.	02.05.2012.	Paklenica – polaganje za spašavatelja	A.Vukičević
25.	05-12.05.2012.	Mosor – ljetni tečaj HGSS	A.Vukičević, D.Španja, B.Bešker, A.Ercegović
26.	25.05.2012.	Baške Oštarije – vježba potražnih timova	B.Lučić, A.Ercegović
27.	29.06.2012.	Slovenija – Logatec - Balkanski skup speleologa	T.Barišić
28.	04.08.2012.	Krčić – stanična vježba	A.Vukičević, Ž.Vukušić, D.Španja, T.Jerković, M.Protega, A.Ercegović, T.Barišić, M.Močić, M.Blatančić, T.Kokić, S.Škrin, R.Laketić, M.Mihaljević, A.Mihaljević, S.Paić, B.Bešker
29.	15-16.09.2012	Drniš – priprema članova HGSS Stanice Osijek za tečaje speleospašavanja HGSS	A.Vukičević, M.Mihaljević, A.Mihaljević, M.Blatančić,

Put Oluje

Julija Dobričić

Put Oluje planinarski je put preko vrhova Kamešnice i Dinare koji je započeo u Voštanima 30.07.2012. a završio u Kninu 05.08.2012. na Dan pobjede i domovinske zahvalnosti.

Hodnjom Put Oluje evociraju se sjećanja na Oluju kao najblistaviju vojnu pobjedu HV tijekom domovinskog rata. Hrvatski dio dinarskog masiva je u tom kontekstu imao ključnu ulogu jer su se upravo na tom prostoru izvodile najvažnije hrvatske vojne akcije koje su iznjedrile samu Oluju. U Voštanima je bio obučni kamp slavne 4. gardijske brigade.

Na Dinari se uspješno provela akcija Zima 94. kojom se zauzelo sve visove u okruženju Knina i napravio obruč oko Zvonimirova grada u kojem je bilo sjedište velikosrpske agresije na Hrvatsku. Ne zovemo je uzalud majka Dinara.

PU Dinaridi Split utkala je suvremenu hrvatsku povijest u planinarske sadržaje te su ljepotu i baštinu oslobođenog prostora ugradili u planinarski put koji je krenuo 2011. godine s namjerom da se pretvori u tradiciju. I tako je sve počelo.

Ovogodišnji put je drugi po redu, za njega sam saznala slučajno iz razgovora s Tončom iz Dinarida kojeg smo Anči i ja srele na Lišanjskom vrhu u svibnju ove godine na Danima dalmatinskih planinara. Prijavila sam se za taj put željno iščekujući polazak.

PRVI DAN

30. srpanj. Dan okupljanja na gradskom stadionu u Sinju. Dvadesetšest sudionika iz dvanaest planinarskih društava. Sjedamo u bus pa za Voštane u crkvu Presvetog srca Isusova na blagoslov kod don Petra.

Oko devet sati formiramo kolonu i krećemo na pl. sklonište Sv. Mihovil na Žlabini, kraći odmor i zatim stazom na najviši vrh Kamešnice, Konj (1865m), te grebenom Kurljaja (1809m) do pl. skloništa Bunarić. Nakon kraćeg odmora i obnovljenih zaliha vode idemo dalje grebenom preko Blizničkog briga (1668m), Garjete (1773m), Burnjače (1770) na Kurtagića dolac (1450m) gdje je bilo pl. sklonište koje je izgorjelo.

Mihovilci su prvi zatekli zgarište ove godine krajem ožujka. Ne napredujemo svi istom brzinom pa se nakon kraćeg čekanja upućujemo prema Rosnom docu i nakon 11 sati hoda i prijeđenih 27 km ugledamo našu logistiku, kamion HV, defender, Bugija i Božu kako uz vatru spremaju večeru. Krijepimo se toplom juhom, kako je bilo dobro! Podigli smo šatore, raskomotili se uz vatru, častili se hladnom pivom i lubenicom. Najteža dionica je za nama, broje se žuljevi, zbrajaju dojmovi. Umorni i zadovoljni odlazimo na počinak.

DRUGI DAN

31.srpanj. Već u šest sati čuje se žamor u taboru, miris kave zove na ustajanje. Troje ljudi zbog žuljeva i bolova u mišićima ne kreću s nama. Tigar i Zvone odlaze na oporavak kako bi nam se kasnije pridružili na nekoj od dionica, a Braco odluči pomoći logistici, ali zato Dragica ne odustaje usprkos brojnim žuljevima. Žene! Osim Dragice i mene tu su još Biba I Vesna iz Zagreba. Četiri žene. Nakon što smo skupili šatore i sve ubacili u kamion postrojavamo se i krećemo na drugu dionicu dugu 25 km, koja nije naporna, prolazi prekrasnim pašnjacima i livadama. Od Rosnog doca kolnim putem dugim 3 km stižemo do prijevoja Vaganj, zatim preko lokve Prašnjake, potpuno isušene, za oko tri sata stižemo do speleološkog objekta Mračna peća. Stvarno je mračna i hladna, snop svjetla jedva probija tamu. Tu se osvježimo hladnom vodom koja kapa iz stropa pećine i skuplja u drvenom koritu. Pravo osvježenje nakon prevrućeg dana. Odavde za manje od jednog sata stižemo do Kurbegove jame, gdje molimo za duše svih stradalnika koji su završili u njenom grotlu. Od Kurbegove jame pješačimo prema Malom Maglaju. Na Petrovcu kratak odmor, ali kakav: stiže Stipe Božić da bi snimio prilog za Dnevik HTV-a, a sa Stipom i Anđela naša kurirka i naravno dvije gajbe hladnog piva. Tko sretniji od nas, sunce nas je ionako ispijlo, a bura isušila. Okrijepljeni krećemo prema

Malom Maglaju i velikom mramornom križu koji je postavljen u spomen svim braniteljima Domovinskog rata. Bura nasmiljeno puše, spuštamo se do bivšeg vojnog objekta gdje naša vrijedna logistika završava gulaš, a mi postavljamo šatore. Nakon večere uz vatru smijeh i pjesma.

TREĆI DAN

01. kolovoza. Jutro, bura je uporna pa na brzinu skupljamo šatore i odlazimo s najvažnije točke otpora u Domovinskom ratu (Operacija Zima 94 krenula je upravo s ovog mjesta). Sa Malog Maglaja krećemo grebenom do kolnog puta kojim stižemo do lokaliteta Sajmište, mjesta stradavanja dvojice inženjera, a malo dalje i troje diverzanata, svi pripadnici 126. brigade HV-a. Ovdje nas je Ivan Gabelica (zvali smo ga Gvardijan) predano vodio u molitvi za duše poginulih. Krećemo dalje ispod Vještice gore preko Goveđe kose, Katića torine i dolazimo na zgarište pl.kuće na Ledenoj kosi pod Troglavom. Tražimo hlad za predah i marendu. Tu se dijelimo u dvije gru-

pe, jedna ide na Troglav (i ja sa njima) a druga će nam se preko Klekovihi glavica pridružiti na Velikoj Duvjakuši. Svidio mi se Troglav, a osobito spuštanje na divlje nemarkiranom stazom.

Na Velikoj Duvjakuši spomenik podignut u čast poginulih pripadnika 7. gardijske brigade, legendarnim Varaždinskim Pumama. Umjetničko rješenje ovog impresivnog znaka sjećanja na 31 branitelja palog na području Dinare postignuto je u izvrsnom skladu s prirodnim okruženjem. Spomenik je sastavljen od kamenih ploča s uklesanim imenima poginulih boraca posloženih u obliku križa na popločanom četvrtastom postolju. Odajemo počast molitvom. S Velike Duvjakuše se spuštamo iza Torlakove glave gdje nas logistika čeka s primamljivim mirisom večere i logorskom vatrom. Tu nam se pridružio Tigar koji je nakon opravka spreman nastaviti put sa nama.

ČETVRTI DAN

02.kolovoza. Logor se budi u hladnom i vlažnom jutru, topla kava, spremanje stvari i put

pod noge prema Ćorinom lacmenu, mjestu pogibije pripadnika 6. dp HV. Popravljamo od vremena oštećeni križ i odajemo počast poginulome gdje je također postavljeno sklonište s pogledom na Dinaru, Svilaju, Mosor, Biokovo, Kamešnicu, Peručko jezero, more. Prostor se otvara pred očima, osvaja dušu, osjećaj pripadnosti surom kamenu i nepreglednim planinskim vrhovima.

Nakon kraćeg odmora krećemo prema Marinom bunaru nepresušnom izvoru vode na tom dijelu Dinare, tu nam se pridružuje još jedan član Puta Oluje, Bere. On nas vodi preko prostranstva Dinare na Antića glavu (1539m), najžešćeg uporišta srpskog agresora. Sam vrh je pun ukopanih položaja i rupa od granata. Spuštamo se sigurnijom (nemiranom) stranom brda i nastavljamo prema planinarskom skloništu Rupe. Tu nam je kamp za četvru noć. Iza nas je put od 19 km i 10 sati pješaćenja. Svesrdno se predajemo hrani i odmoru.

PETI DAN

03. kolovoza. Ranije ustajanje i spremanje stvari jer je pred logistikom dug put od Rupa do Glavaša, našeg slijedećeg odredišta. Započinjemo usponom na Lišanjski vrh (1794m), potom se spuštamo stazom preko Preočkih dolaca do izvora Cetine. Dan je vruć, sunce nemilosrdno prži, ali raspoloženje družine je odlično. U dnu duše osjećam sjetu jer se primiče rastanak, ali ipak, čeka nas Knin. Na izvoru Cetine pravo osvježanje u hladnoj pivi i kupanju za hrabrije. Nakon dužeg odmora krećemo prema Glavašu i planinarskoj kući gdje nas čeka logistika i MK Noćni jahači iz Trilja koji su nas počastili odličnom večerom, pjesmom i druženjem. Na Glavašu nam se priključuje još osam sudionika pohoda među kojima je i jedan mihovilac, Branko Dobronić. Druženje traje do dugo u noć, iako nas sutra čeka uspon na Sinjal. Taj dan smo prevalili 23 km.

ŠESTI DAN

04. kolovoza. Šesta dionica, kao i prva zahtjevna je, penjemo se na najviši gorski vrh Hrvatske, Sinjal (1831m), ali imamo dosta vremena, ukupno pješaćenje će trajati 8 sati, pa se polako spremamo, obzirom na sinoćnju večer. Formiramo kolonu pa putem pored tvrđave Glavaš uzbrdo do skloništa Martinove košare, kratak odmor uz vodu iz bunara i nastavljamo put prema vrhu. Na krovu Hrvatske razvijamo zastave i pravimo zajedničku fotografiju.

Potom se spuštamo preko prekrasnog Dulera prema Brezovcu, zadnjem logorovanju na ovom putu. Sutra nas čeka zadnja dionica i cilj našeg puta. Na Brezovcu nam se pridružuje još ljudi za sutrašnji pohod. Sve nas je više oko vatre.

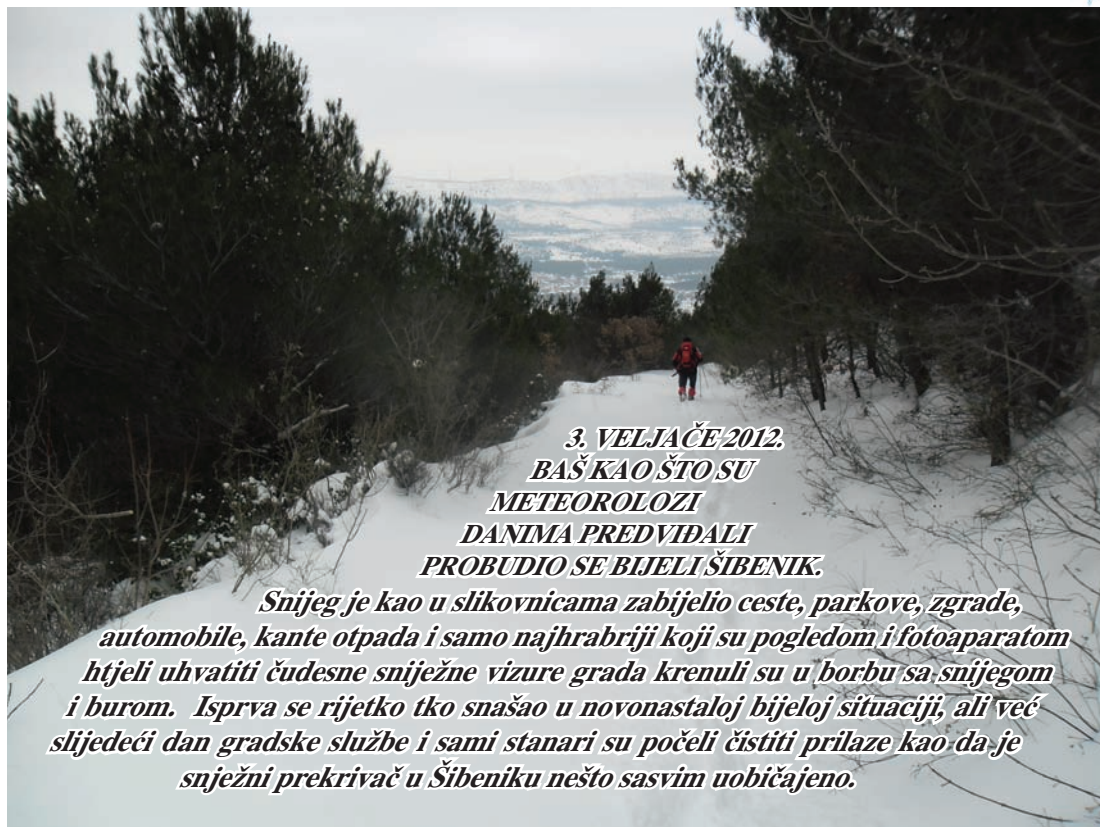
SEDMI DAN

05. kolovoza. Dan Oluje, dan Domovinske zahvalnosti, rano ustajanje. Polazak je u šest sati. Već oko pet sati iz jutarnjeg sivila izranjaju dva poznata lica, Anči i Maca, cijelu noć su hodale od Glavaša preko Sinjala, naravno na vrhu nađu koga drugog nego Miju, pa do Brezovca, da bi mi predale zastavu kluba. Iza njih neprospavana noć i put dug 14 km. To su Mihovilke.

Krećemo preko Crvene zemlje. U tišini hodamo jedan za drugim, ovim putem se išlo u slobadanje Lijepe naše. U Gugama posljednje pripreme, svi oblačimo majice s natpisom Put oluje, postrojavamo se u kolonu pa sa pono-

som, uzdignuta čela pod zastavama ulazimo u Knin. Jedinствен osjećaj. Na Trgu Ante Starčevića ispred spomenika Hrvatske pobjede Oluja 95 zajednička fotografija. Nastavljamo put tvrđave, zadnji metri našeg puta. Napokon na tvrđavi. Klepton s hrvatskim barjakom, Ivica sa zastavom Dinarida i ja sa zastavom Sv. Mihovila prvi stižemo pod hrvatski stijeg. Sjaj u oku, osmijeh, srca poput planina koje smo prošli. Emocije na našim licima su očite, ljubimo se, grlimo, čestitamo jedni drugima na ostvarenom cilju i prijednom putu. Ovo nije običan planinarski pohod, sedam dana, 150 km, 40 ljudi + troje vrijednih logičistara bez kojih ne bi bilo moguće pohod privesti kraju.

Dobro raspoloženje i druženje stvorili su neraskidive veze zajednički proživljenog puta, sklad i zajedništvo obilježili su ovaj pohod. Druženje nastavljamo na Kosincu hladeći noge na izvoru.

**3. VELJAČE 2012.
BAŠ KAO ŠTO SU
METEOROLOZI
DANIMA PREDVIDALI
PROBUDIO SE BIJELI ŠIBENIK.**

Snijeg je kao u slikovnicama zabijelio ceste, parkove, zgrade, automobile, kante otpada i samo najhrabriji koji su pogledom i fotoaparatom htjeli uhvatiti čudesne sniježne vizure grada krenuli su u borbu sa snijegom i burom. Isprva se rijetko tko snašao u novonastaloj bijeloj situaciji, ali već slijedeći dan gradske službe i sami stanari su počeli čistiti prilaze kao da je snježni prekrivač u Šibeniku nešto sasvim uobičajeno.

Ova veljača bit će u našim krajevima od onih koje će se pamti. Glavni aktori snježnog udara bili su ciklona Flora koja se u srijedu stvorila kao reakcija na dolazak hladne zračne mase i ciklona Gabor koja je nastupila u četvrtak navečer i odjenula Šibenik u svečano izdanje. Prvih sati subote u srednjoj Dalmaciji padala je ledena kiša koja je napadani snijeg okovala u ledenu koru. Dolaskom hladnijeg zraka, ledena kiša je ponovno prešla u snijeg. Na taj način u gradu je izjednačen dosadašnji rekord meteoroloških mjerenja iz 1956. godine s 35cm snijega. Hladno vrijeme nastavilo se i idući tjedan, a u je petak ponovno pao snijeg.

*Snježna Orlovača
Marijana Šimić*

Večer prije, na sastanku kluba, Mate je, s obzirom na novonastale sniježne okolnosti, predložio izlet u nedjelju (12.02) na svima znanu obližnju Orlovaču i tom prilikom upoznao prisutne s nepisanim pravilom da se s prvim šibenskim snijegom krene na Orlovaču. Neven je s prvim snijegom pravodobno reagirao slijedeći tu odredbu i popeo se do mihovilskog skloništa „Zlatko Prgin“ osjetivši nesvakidašnju ljepotu zimskog penjanja nadomak svojeg stana.

Orlovača nije udaljeno elitno zimsko penjaliste, nije ni surovi Velebit, ni zahtjevna Dinara, ali je ipak „naša“ i trebalo bi joj pokloniti više pažnje i upoznati je u ovakvom bijelom raskošnom izdanju, razmišljao je Mate. Kako je od prošlog snježnog rekorda prošlo punih pola stoljeća, po nekim svojim teorijama vjerojatnosti predviđala sam jednake okolnosti tek za idućih pedesetak godina i zaključila da bi bilo dobro poslušati Matu i iskoristiti polustoljetnu jedinstvenu priliku. No kako je prije spomenuto, iduću večer je napadalo novih desetak centimetara pahulja pa sam se našla u nedoumici ići ili odustati i prije samog početka. Naime, sporedna ulica nakon višednevnog čišćenja ponovo je bila zatrpana i pojavio se problem kako obiteljsko vozilo izvući do prohodne državne ceste. Tu večer i u rano oblačno subotnje jutro poslala sam Mati nekoliko SMS poruka, sumnjajući i u njegove namjere. No, on je bio prilično siguran: „Ja idem i gotovo“, jasna je bila zadnja poruka. Nakon toga, više nije bilo razmišljanja. Nakon jednosatnog lopatanja, vozilo sam uspjela izvući iz dvorišta i uskoro sam se nakon oprezne vožnje našla na Šubićevcu. Kraj kuglane nestrpljivo me na moje iznenađenje, čekao samo Mate. Nekolicina zainteresiranih je odustala, najvjerojatnije zbog opravdanih teškoća u prometu. U silnoj žurbi, zaboravila sam kući navući gamaše pa sam to morala napraviti na startu smrzavajući se dugih desetak minuta.

I tako je hrabri duo lagano čavrljajući krenuo kroz šumu Šubićevca mimo starih bunkera.

Snijega je prosječno bilo otprilike tridesetak centimetara s tim da ga je u zaklonjenim predjelima bilo i mnogo više, nego na vjetrovitim padinama. Bio je mekan, suh i jednostavno neodoljiv. Neobično je bilo putem vidjeti grane bora i niskog mediteranskog raslinja savijenih pod krpicama pahulja.

Došavši na prijeko Jamnjaka i Kamenara nanosa je bilo sve više, Mate je krenuo naprijed, a ja za njim gazeći u njegove utabane stope. Spuštali smo se tako pokraj bijelih uspavnih vinograda i maslinika i stigli do Rakova sela, te se, burom pometenom asfaltnom cestom, ispod nadvožnjaka uputili u Rupiće. Bura nas je poprilično pljuskala na tom dijelu, tako da je svaki razgovor bio naporan. Brzo smo došli do planinarske kuće „Čičo“ koja je bila uređena razigranim bijelim nanosima. Mala pauza nakon koje počinje pravi uspon. Mate kojemu je ovo tko-zna-po-koji-put odlazak na Orlovaču je išao prvi i prtio snijeg, a ja mudro gazila iza njega. Markacije se nisu vidjele. Iako ih je znao napamet, Mate je, zbog dubokih nanosa smišljao nove smjerove. Unatoč tomu nekoliko puta je do struka propao u snijeg što je kod mene izazvalo malu lavinu smijeha. Nisam ni ja bolje prošla, pa se i Mate imao čemu veseliti.

Tada smo saznali da se i Neven uputio prema nama, ovo mu je drugi zimski uspon na Trtar u manje od desetak dana. Neven je jednostavno, stari zaljubljenik u Orlovaču, pa nas odlukom nije nimalo iznenadio. On se doduše dovezao automobilom do Rakova sela odakle je počeo uspon prema drugim dobro zapamćenim markacijama. Mate ga je upozorio da mu to nije baš pametna odluka obzirom na duboke nanose i savjetovao mu da krene za nama zapadno, pa prema hrptu, no Neven je slabo mario za to i krenuo zacrtanim smjerom pravo prema skloništu „Zlatko Prgin“ i naravno, mnogo puta lako upadao i teško se izvlačio iz dubokog snijega čudeći se preko mobitela ovakvim snježnim uvjetima u odnosu na one od prije devet dana. Približavajući se hrptu,

bura nas je sve jače šibala. Došavši do prvih vjetrenjača krenuli smo zatrpanim makadom prema Trtru. Nikad do tada nisam doživjela takvu buru kao na dijelu hrpta od prve do sedme vjetrenjače. Taj dio sam prešla licem okrenutim u desnu stranu. Zbog vjetra nisam imala želju niti udariti pečat i upisati se u upisnu knjigu na vrhu. Silazak kod sedme vjetrenjače, zaklonjen od vjetra je bio idiličan pa sam tek tada s guštom promotrila modrobijelu panoramu. Na trenutak je provirilo sunce i kao zlatom posulo valovite obrise polja, brda i udaljenih otoka. Uistinu je vrijedilo krenuti ovamo ako ni zbog čega drugog, ono jedino radi pogleda. Napokon smo došli i do zametenog, usamljenog planinarskog skloništa „Zlatko Prgin“ koje se sad našlo u rangui onih željnih skloništa i domova na više tisuća metara nadmorske visine. Kroz sitne pukotine na krovu vjetar je na gornju etažu uspio ugurati poprilično snijega dok je donja ostala nedirnuta. Mate je naložio peč i uskoro se mala prostorija ugodno ugrijala.

Dobili smo i društvo: Ana i Mišlav su se terencem dovukli do vrha pa se pješke spustili do nas. A tvrdoglavi Neven se još dugo izvlačio iz snježnih nanosa na strmom usponu. Kad se konačno i on popeo do skloništa, zadihano je izjavio da mu u njegovih šesnaest godina planinarskog staža nikad nije bilo naporanije do tog dana. U tom trenutku prepla-

vio me ponos što sam se upustila u ovakvu snježnu postolovinu. U svakom slučaju, zaključili smo da se u skloništu našlo pet puta više planinara nego prošlog tjedna što je ipak svojevrсни napredak. Kratko nakon što nam se pridružio začudeni Neven, Mate je odlučio krenuti natrag, ovaj put prema Protegićima. Tamo, u obiteljskoj kući njegove majke dežurali su Dok i Tome, te u maniri Gorske službe spašavanja, a u izostanku na svu sreću ozbiljnih intervencija, opremili drva, očistili prilaze i napravili još štošta korisnoga za domaćina i okolne susjede.

Veselu tročlanu družinu smo napustili i uz puno bezopasnog kotrljanja i pješačenja za manje od sat vremena našli se u Matinoj obiteljskoj kući za stolom na kojem je mirisao topli kiseli kupus sa svinjetinom i pancetom. Pravi zimski, snježni ugođaj u dobrom društvu kakav ne bih mijenjala za nikakva otmjena, skupa snježna odmarališta.

Time je završila jedna krasna bijela avanturica nadomak našeg grada i kao što je Neven izjavio: „Danas 12. veljače nije trebalo planirati ni Vel ebit, ni Dinaru, a ni bilo koju drugu destinaciju. Dovoljno je bilo otići na našu Orlovaču i doživjeti naporno snježno penjanje“. Nesvakidašnje, lijepo, domaće snježno penjanje, dodala bih.

23.06.2011.

održavalo se otvaranje planinarskog skloništa na Rupa-
ma podno Lišanjskog vrha.
Kako smo se nekoliko puta bezu-
spješno dogovarali mi Mihovilci
napraviti uspon na Lišanjski vrh,
odlučili smo uveličati njihovo
slavlje i osjetiti bajkovitost uspo-
na koju su nam prenijeli
planinari „Dinarida“.

Nas nekoliko iskusnih i onih manje isku-
sni planinara, uputili smo se poznatom rut-
tom Šibenik–Knin. Po dolasku u Knin uobi-
čajena komešanja tko će kavu, čaj, kupovina
kruha, nadaleko poznatog bureka kojem nitko
od nas ne može odoljeti.

Dalje prema izvoru Cetine, kraške rijeke s
vrlo zanimljivim prirodnim obilježjima koja
svojom ljepotom privlači pozornost ljubitelja
prirode, osobito planinara.

Uspon na vrh počinje ispod kamenoloma u
mjestu Cetina, iznad Gornjih Barišića.

Put nas vodi stazom koja je djelomično u
hladovini, lagano preko Preočkih dolaca na
kojima se mogu vidjeti napuštene i porušene
stočarske kućice.

Uspon izlazi na travnato kamenite padine,
te se poslije dva i pol sata izlazi na zaravan
Rupe (1350m). Tu je izgrađeno već spomenu-
to planinarsko sklonište koje može primiti de-
setak planinara, a koje će služiti kao ishodišna
točka za uspon na mnoge vrhove oko Trogla-
va kao i važna točka koja povezuje uzdužnu
stazu preko cijele Dinare i Kamešnice.

Po dolasku u sklonište zatekli smo osta-
le planinare u veselom raspoloženju, negdje
njih oko pedesetak. Mi Mihovilci ne tražimo
hladovinu, već vodu, netko travaricu i odmah
krećemo dalje da se ne ohladimo i da dota-
knemo prekrasan drugi vrh po visini u Lijepj
našoj s kojeg pogled doseže do polovice BiH
i Dalmacije.

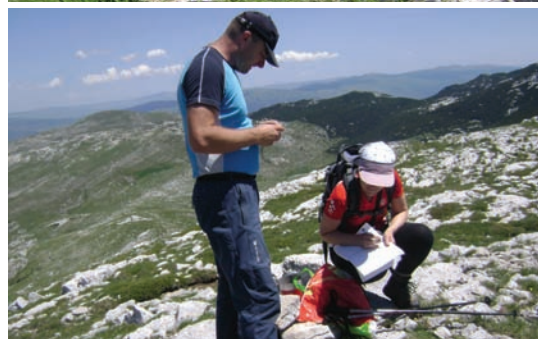
Stigli smo za jedan i pol sat i to po terenu bez

markacije jer je vidljivost bila dobra. A kad
je magla?

Uživali smo u ljepotama koje nam je pogled
obuhvaćao, daleko do Čvrsnice i naših otoka.
Tu smo se malo izležavali, poneki odmarali
pa krenuli put skloništa gdje smo objedovali
i bacili po „neku“ s poznanicima planinarima.

Pozdravili se sa svima, ruksake na svoja
mjesta i ravno put Cetine. Onako primamlji-
va i dobrodušna ponudila nam je kupanje od
kojeg smo odustali čim smo je dotakli bosom
nogom. Hladna, baš hladna!

Biloje predivno dotaknuti drugi po veličini
vrh u Hrvatskoj. Lišanjski vrh!

Malo je poznato da je Lišanjski vrh drugi po visini u Hrvatskoj. Nalazi se u središnjem dijelu Dinare, na visini od 1794 m. Dovoljno nije bio osobito posjećivan ni poznat, no markiranjem staze i postavljenjem planinarskog skloništa Rupe, ovaj atraktivni dio Dinare otvorio se na najljepši način ljubiteljima planina.

U susret proljeću usponom na Lišanjski

Tatjana Bračanov

Odlučili smo se za uspon na Lišanjski vrh u četvrtak, 01. ožujka 2012. Mate Protega, Neven Magazin, Damir Labor i ja.

Automobil ostavljamo iznad sela Cetina, u zaseoku Gornji Barešići, podno kamenoloma, odakle započinje markacija koja vodi kroz rijetku šumu hrasta kitnjaka i bukve, klasični dalmatinski krš, suhozide i nisku vegetaciju, neprekinutim usponom do Preočkih dolaca: napuštenih i porušenih pastirskih stanova-košara. Ovdje napuštamo posljednje rijetko stablo i ulazimo u carstvo travnatih padinastih pašnjaka koje gazimo do vrha.

Na 1363 mnv dolazimo do velike zaravni Rupe, gdje su splitski Dinaridi 2011. godine postavili istoimeno planinarsko sklonište, dobro opremljeni metalni kontejner obzidan drvom. U skloništu se nalazi upisna knjiga, pečat te osebujna knjiga utisaka. Iako mar-

kacija kaže tri sata do skloništa, put smo prevalili za dva.

Snijega na putu gotovo nema, samo poneka padina okrenuta sjeveru odupire se naletima dinaridske bure. Od skloništa pak markacija je pokrivena većim dijelom sniježnim nanosima i nije vidljiva osim pokojeg markacijskog štapa, no orijentacija prema vrhu nije teška. Markacija vodi lijevo serpentinama prema prijevoju Privija i na mjestu gdje se spaja skreće desno hrptom prema vrhu – prostranoj zaravni Lišanjski vrh, 1794m. S vrha puca pogled na Dinaru i Sinjal, Veliki Bat, Troglav, Šator, Svilaju, Kijevski Bat i dalje prema ši-benskom arhipelagu.

Vrijeme nam je cijelo vrijeme bilo naklonjeno, sunčano bez vjetera, pravo proljetno, no na hrptu od Privije do vrha bura nas je pošteno 'osušila' stoga vadimo kape i rukavice koje nam do tada nisu trebale. Nalazimo upisnu knjigu, pečata nažalost nema.

Visinsku razliku od oko 500m od skloništa do vrha svladali smo za nešto manje od sata. Ukupna visinska razlika koju smo toga dana prevalili, od prve markacije iznad Gornjih Barešića do vrha, iznosi oko 1300m za što nam je trebalo manje od tri sata. Glavno obilježje ove 'kondicijske' rute neprekidan je uspon i nedostatak visoke vegetacije, te ova ruta može biti izuzetno naporna u ljetnim mjesecima. HPK Sv. Mihovil Šibenik ovime bilježi svoj drugi uspon na Lišanjski vrh.

Foto T. Bračanov

Odnekud iz visina povjetarac donese miris ovaca i zvuk njihovog glasanja kojeg mi, planinari rado u šali volimo oponašati. Tako se znamo ludo zabavljati kad zablejimo između sebe u svim intonacijama pa se na tren učini kao da smo prave ovce !

(Možda bi mogli i proći kao takvi, no zbog ljudskog mirisa padamo na ovčjem ispitu.)

Hodajući tako uz obronke Dinare podižem glavu i vidim stado ovaca koje se spušta prema meni i uz put mirno pase sočnu travu. Pedesetak ovaca oko kojih stalno kruže tri hrvatska ovčara, pastir i njegova sputnica. Iz daljine javljaju mi se rukom jer na ovakvom mjestu svaki susret je rijetkost i rado će razmjeniti poneku riječ sa slučajnim prolaznikom. Gledam starinu u nekim srednjim šezdesetim, raščupane kratke kose i lica prepuklog od silnog sunca i vjetra koje je istrpjelo u sve te godine po Dinari. Maskirna HV jakna, pleteni torbak preko ramena, hlače od grubog platna i crne 'trike' ispod kojih su bijeli kalci njegov je dress-code. Za pojasom kožna futrola iz koje izviruje crna drška pištolja. Iznenaden sam time, ali poštujem njegov izbor, njegovo iskustvo je na ovim terenima ogromno i zna zbog čega ga nosi. Počinjem gledati planinu drugim očima, nakon dvadeset i pet uspona pomislio sam da znam puno o njoj, ali otkrivam da ona krije još mnoge tajne i opasnosti.

- *Dobar dan!* - javljam im se, a oni radosno uzvraćaju.

- *Dobar dan ...oklen vi?*

- *Evo malo na Dinaru u šetnju, pobiga iz grada malo u prirodu.*

- *Iđeš' do vrha il ćeš tudan okolo bazat?* - pita čoban na razgovijetnom seljačkom.

- *Da, da do vrha. Gori ću marendat pa lagano nazad* – odgovaram - *a vi?*

- *A ja* - opet će starina - *eto čuvan ovce tudan štać. Iman tri pasa i tako odamo svukudan za ovcamin. Nije lako godne su pritsle, a štaš moraš nešto radt. O čegaš živt bogareti?*

- *A vidim i gospođa je sa vama i ona voli tako sa vama hodat za blagom?* - rekoh pokazujući na njegovu družicu rumenoga lica ispod šudara i tamnoplave traveše koja je kao zastava treperila na vjetru.

- *Ma đava, ona tako dođe dikod sa menon vako liti kad se ide po ovin ispašaman,* reče on.

- *Gospođo* - pitam ja- *jel' vam teško tako odat za ovcama po brdu svukuda?*

- *A štać ja jadna da nisan vaik kokće selin dion,*

odgovori „gospođa“.

U ovoj pustoši naše najviše planine u slučajnom susretu s pastirom i njegovom boljom polovicom, gledajući ih tako odjevene i mirisom stopljene s okolinom, zaparalo mi je uši to njezino, „selin dion“. Naravno da sam odmah pomislio na svjetski poznatu kanadsku pjevačicu. Rekoh u sebi: pa neka je obična seljanka s obronaka Dinare, ipak prati glazbene trendove. Nisu ni babe sa sela k'o što su nekad bile. Zsigurno ispod traveše ima iPhone, a u pletenoj torbici i laptop, pa umjesto da vrti preslicu i prede vunu surfa po Internetu i chata na Facebooku, a u duge zimske noći kraj komina gleda filmove s DVD-a, pa joj je tako pod ruku i došao Titanic i "My heart will go on" i Celine Dion.

- *Selin dion?* - ponovih ja naglas začuđeno.

- *E, selin dion. Štaš moraš za ovčurnan vaik letat. Unda i ja tako šnjimen dikoda iden, selin dion tute i ja.* - odovori pastirica.

- *He, he!* - nasmijem se ja i ne pokušavam im objasniti zašto.

Poželim im ugodan dan, na što mi oni uzvrate na isti način, pa produžih dalje uz brdo. Razmišljam tako koliko je njihovo znanje o ovim prostorima nakon možda i četrdeset godina provedenih svakodnevno po tim padinama. Mi planinari najčešće idemo uhodanim markiranim stazama što je u skladu s kodeksom ponašanja u planini i uvijek se divimo okolišu oko sebe, a toliko je toga na sve strane gdje nogom još nismo kročili. U tom trenutku pogled mi odluta u daljine i odlučih krenuti jednom tom divljinom...

Nakon par mjeseci sredinom svibnja osvanuo je dan i za tu avanturu. Četa mala, ali odabrana. Samo dva člana, ali odlučna da pod gojzerice stave kamenjar koji rijetko osjeti ljudske korake. U rano jutro Tome i ja krećemo iz Šibenika. Po starom dobrom običaju prije uspona zastajemo u Kninu na burek i pivu. Kupujemo kruh i sitnice potrebne za dva dana u divljini i krećemo za Glavaš. Prilazeći Kijevu, ispred nas s lijeve strane, u daljini, nestvarno poput velikog plakata izronila je Dinara pružajući svojom ljepotom nesvakidašnju ugodu oku i duši svakom ljubitelju prirode. Svojom pojavom nikako se ne uklapa u okoliš, poput neke optičke je varke, montažne strukture koju je netko poduzetan postavio na ovo mjesto pogodno za fotografiranje putniku namjerniku.

115

Ubrzo podno kule Glavaš punimo ruksake i krećemo. Teško natovareni tekućinom, hranom, šatorima, vrećom za spavanje, nešto robe i podosta sitnica, grabimo prve korake uz brdo. Staza vodi desnom stranom brda, ali da bi ostvarili svoj naum, moramo na drugu - lijevu. Krećemo vodoravno niz vododerinu koja dijeli brdo na dvije polovice ne bi li se dokopali druge strane pa zatim krenuli na uspon. Sve je jako zaraslo u draču i makiju da ne uspijevamo pronaći puta do druge strane iako je vidimo na samo pedestak metara od nas. Poželih da sam ptica i da preletim na drugu stranu, ali ništa od toga. Vraćamo se nazad, spuštamo petnaestak minuta niz brdo, obilazimo usjek i ponovo krećemo prema vrhu. Ovaj

put uspijevamo i avantura počinje.

Iz daljine sve je izgledalo vrlo prohodno poput velike zelene kosine s ponekim grmom ali kad se pride bliže to nije niti blizu istine. Penjemo se sporo, trava je visoka i meka, noge pod težinom stvari na leđima upadaju duboko. U travi se ne vidi oštro kamenje o koje stalno zapinjemo, a nemoguće je pretpostaviti gdje bi nas slijedeće moglo iznenaditi. Svaki korak je lutrija i priča za sebe. Povremeno zalazimo u niska stabla ne viša od tri metra i koja nam priječe pogled u daljinu i orijenciju. Jedno je sigurno - treba stalno ići prema gore.

Penjemo se na najvišu točku u Hrvatskoj, pa što drugo očekivati nego neprekidan uspon! U našem slučaju uspon od 550mnnv iz Glavaša

do 1831 metra na Sinjal, na vrh Dinare. Sredina je svibnja koji ponekad zna biti čak i hladan, ali ovaj put nije tome tako. Vrućine koje su nas zadesile ove godine već su počele. Gledam na sat koji pokazuje 30 stupnjeva Celzijusa - nimalo ugodno za šetnju po suncu na ovako viskoj nadmorskoj visini s teretom na leđima.

Kako se kasnije pokazalo, nakon dva dana smo obojica preplanuli od siline fotona sa centralne zvijezde našeg dijela svemira. S desne strane cijelim putem okom pratimo markiranu planinarsku stazu koja se inače koristi u ovoj prigodi jer obje gotovo paralelno vode u istom smjeru. Oko nas je golet posuta debelim travnatim tepihom pa očajnički tražimo malo hlada da otpočinem. Napokon daleko ispred nas ugledamo stablo na osami koje nam je izgledalo kao palma izgubljenima u pustinji. Pogled nam se prikovao u tom smjeru i držao pravac dok su umorne i bolne noge žurile koliko su god mogle do iščekivanog komadića Raja. Nakon pola sata stižemo u dva kvadrata hlada i bacamo se u sjenu kao u najbolji hotel sa pet zvijezdica

Na obojici je sva odjeća mokra i zaljepljena za tijelo. Od marame na glavi do čarapa, sve je natopljeno znojem. Iz ruksaka vadim hladno vino i mineralnu pa pravim gemišt za suha usta i sve stanice mogā bića. Limeni pot se u trenu izvana orosi, ne bi mu ni mrtvi odolio! To je bila cuga koja vraća u život, lako moguće i te mrtve.

U hladu uz ledeno piće i povjetarac uživali smo pola sata i teškom mukom krenuli dalje. Opet nas je čekalo naporno kretanje kroz divljinu Dinare i vrućina s neba. U potiljak nas je tuklo sunce, a u lice vrućina koja se dizala s tla i pregrijanih kamenih ploča. Tri sata stalnog uspinjanja bez ijednog metra vodoravnog terena nas je dobro izmorilo. S desne strane vidimo Martinovu košaru koje je na 1300mnv i stotinjak metara ispod nas.

Na toplom kamenu sunča se mladi poskok spokojan u svom prirodnom staništu koji se

na prve vibracije naših gojzerica sklanja u prvu pukotinu u stijeni. Na brzinu odabran zaklon nije mu po mjeri jer je u trenu došao dok kraja rupe i kad je shvatio da mu je rep ostao vani nebranjen od mogućeg napada slučajnih prolaznika, u djeliću sekunde izvodi manevar, vozačkim riječnikom rečeno: polukružno se okreće u tom malom prostoru, uvlači rep i izbacuje vani glavu dajući nam na znanje da produžimo u miru s kojim smo i došli.

... Ko uklet jedrenjak U gusti modri mrak Uranja kolodvor O dobra noć Banja Luko Ne ne dolazim samo prolazim Nismo se videli dugo Dal to beše čast Šinjel maslinast ...

Odmah mi u glavi zvone stihovi Đorđa Balaševića koje pjevušim preplašenoj zmiji s naglaskom na ne ne dolazim samo prolazim, a da ne bi sve ostalo samo na riječima pružamo korak dalje u prostranstva pred nama Uživamo u mordoplavom cvijeću među sivim kamenjem, ponekom šarenom gušteru u istoj pozi poput našeg „poskočnog“ prijatelja. Na sve strane pogled na meni još nevidene dijelove planine. Nailazimo na polja izgorene klevovine razgranate po ljutom kršu koje Tome proziva grobljem slonova. S pravom jer sve izgleda kao počivalište slonova na kojem su skončali mnogi i nakon dugo vremena ostale su od njih samo hrpe kljova i kostiju.

Stižemo do Dubokog kleka, velike vrtače koja se nalazi na markiranoj stazi koju smo ovaj put namjerno izbjegli i od koje se odvajamo. Staza tu lagano kreće desno, a mi ćemo lijevo. Oba smjera u konačnici se opet spajaju na vrhu, ali izbjegavaju dio pun malih vrtača i brežuljaka. Sa vrha Dubokog kleka u daljini vidimo Sinjal i križ - mjesto je odlično za pogled, dovoljno je s markirane staze pri dolasku na klek poći pedeset metara lijevo uzbrdo. Ovakav fantastičan pogled na vrh Dinare nije moguć s markirane staze zbog konfiguracije terena. Hodamo po samom hrptu Dinare divći se dubokoj provaliji pod nama. Pogled je neopisivo dobar, digitalac neumorno radi na

sve strane. Ispod nas je i samogradski kuloar, strmi procjep u stijeni dug par stotina metara pun sipara i krupnog kamenja, još jedan manje poznat i dosta zahtjevan put kojim se može doći do vrha.

Popodne je. Pravimo grubi plan kako dan privedi kraju. Vrh i nije tako daleko, stigli bi bez problema do njega za dva sata šetnje, jedan cijeli dan je još pred nama pa ne žurimo. Vrijeme je da naplatimo današnji trud i muku pa tražimo pogodno mjesto za kampiranje. Pucketanje vatre, miris mesa s gradela i podignuti šatori su ono čemu stremimo svim srcem. U daljini ugleđamo prigodno mjesto za bivak: mali komadić zelene trave u kršu, vodoravan, okružen s dosta suhog drvlja, idealno. Pružamo korak i za desetak minuta smo tamo, no zbog vjetra odlučujemo se vratiti i kampirati u vrtači Duboki klek.

Spuštamo se duboko u jamu, na dno koje je potpuno u zelenoj travi. Suhoh granja ima dovoljno i ovdje bacamo sidro za večeras. Podižemo dva šatora. Kopam rupu u zemlji koju ograđujem iskopanim kockama zemlje i za tren imamo spremno ognjište. Obojica prikupljamo drva i za tili čas vesela vatrice plamti. Sunce je već nisko, ubrzo će zaći za brdo i temperatura pada. Godi nam toplina vatre i miris mesa koje se peče na gradelama. Od velikog ravnog kamena pravimo stol i uz čašu vina blagujemo.

Noć polako pada i oko nas je sve tamnije. Planinu lagano prekriva crni plašt noći. Gube se obrisi okolnih stijena i naša vatra je jedino svi-

jetlo u krugu od nekoliko kilometara. Već je poprilično hladno pa u jaknama sjedimo pokraj komina i čakulamo. Umor nas je ubrzo svladao i već oko osam sati zavlačimo se u šatore. U toploj vreći je kao u hotelu, mišići se opuštaju. Odmaramo umorna tijela. Kroz naše najlonske zidove nastavljamo čavrljati još sat-dva, ali sve smo tiši i tiši... planina nas je umorila i zove nas u san, najbolji san koji postoji, san u divljini, na dnu vrtače daleko od civilizacije, san u miru, tišini, u mirisu bilja, u zvukovima povjetarca koji češlja listiće po

noć se pretvorila u divlju oluju. Još uvijek je mrak. Ležim budan ne želeći poduzimati ništa. Dozivam Tomu koji zbog loše postavljelog šatora nije ni spavao pa pravimo plan za dalje. Palim tikicu i skupljam stvari razasute oko mene. Trpam sve u ruksak bez ikakvog reda s jednim ciljem da sve potrpam u što kraćem roku. Bliži se jutro, potežem patent na šatoru i bacam pogled vani. Sve oko nas je u magli i vidljivost je manja od 20 metara. Nebo je oblačno, počinje kiša koja nošena vjetrovom pada skoro vodoravno. Od jučerašnjih

grmlju.....nema boljeg sna od toga ...

Moj najsladji san prekida baš ono što mi ga je i donijelo. Majka priroda koja me uspavala svojom tihom glazbom i mirisima u ranu zoru budi me na sva zvona. Šator se prelama od udara bure i drhti kao osuđenik pred smaknuće. Titrave tanke stijenke moje kuće vjetar povija do tla i lijepi ih za moje lice. Čarobna

paklenih 30, osvanuli smo na 10 stupnjeva Celzijusa. Nakon dvadeset i pet uspona na Dinaru po prvi put sam dobio znak pa sam ga tako i shvatio: vrati se kući. Odluka pada vrlo brzo. Sretni zbog svih pohoda do sada u kojima smo uživali, poštujemo volju planine, pokoravamo se i spremamo za povratak. Tužna srca, ali bistrre glave iskačem iz šatora i hitro se bacam na njega da ga vjetar ne odnese.

Gužvam ga u loptu zaobilazeći uobičajenu proceduru kako bi što prije krenuli.

Krećemo prema rubu vrtače, prema prvim stijenama nevidljivih u magli i došavši do njih penjemo uzbrdo. Povremeno se gubimo iz vidokruga i dozivamo zvižducima provjeravajući da li je sve u redu. Ubrzo izlazimo i hvatamo se markirane staze. Još jednom prije silaska razmatramo odluku o povratku nadajući se da ćemo naći barem mali razlog da nastavimo prema gore, no planina i uvjeti ulijevaju strahopoštovanje i vraćamo doma uz zalag da nam je ovo ispravna odluka i viza za mnoge nadolazeće uspješne uspone.

Koračamo prema Martinovoj košari mokre odjeće dok nas vjetar gura nizbrdo. Kiša nas stalno prati, a oblaci se zajedno s nama spuštaju u dolinu. Nadali smo se bar bistrijem pogledu kad budemo niže, ali oblaci kao da su nam poslani za petama kako bi nas ispratili sve do podnožja kao mjera opreza u slučaju da se predomislimo i pokušamo ponovo krenuti na vrh. Prate nas u stopu cijelim putem i ne odustaju od svog nauma. Namještam najlakši korak koji znam i s rukama u džepovima koračam po mokroj travi. Rastežem ove zadnje trenutke ne bi li trajali što duže i uživam u mirisu pokisle planine. U toj surovij okolini opet sve je tako lijepo. Ovdje su misli

sređene i mirno lelulaju kroz vrijeme. Nema svakodnevnog pritiska kojeg imamo živeći u civilizaciji. Nema vječitih pitanja koje od pamtivjeka postavljamo bezuspješno tražeći odgovore. Ovdje mi ne pada na um razmišljati od koje se ribe pravi sir ribanac, zašto se u kineskom dućanu ne može kupiti „čajna“ pašteta, zašto kad god pogledam u frižider bez razloga gori svijetlo i da li je Paco de Lucia doista rodom iz Pakovog sela. Ništa od toga me ne muči dok mirno hodam niz kliske padine Dinare. Tužan sam zbog odustajanja i sretan što sam pričao s planinom, što me prepoznala i poslala poruku.

U slutnji u čežnji daljine daljine U srcu u dahu planine planine Malena mjesta srca moga Spomenak Brača Imotskoga - Pjevušim u sebi mokrih hlača dok mi raskvašene gojzerice gnjecaju po kamenjaru. Ruksak natopljen vodom još je teži dok se polako bližimo kraju našeg pohoda. Posljednji put ovog dana osvrćem se iza sebe i bacam pogled prema vrhu. Cijela planina je prekrivena ogromnom bijelom pekom magle i oblaka. Poput djevojke pred udaju obukla je bijelu vjenčanicu pa se šepuri pred ogledalom.

Šepuri se i namiguje: vrati se brzo. I hoću, sigurno će tako biti.

Mirno spavaj lijepa djevo ...

Foto: M. Kožić

„Kada dođeš na planinski vrh, nastavi dalje u visinu“ (zen-izreka)

Odlučili smo se popeti na vrh Bijelih i Samarskih stijena. Osam Mihovilaca planinara i ja, njihov član, a planinar hm...vidjet ćemo. Krenuli smo 06.listopada 2012., dan subotnji, topao lijep i ugodan. Stigli smo na mjesto polazišta i započeli našu avanturu od Trinaetog kilometra Vihoraškim putem. Moram napomenuti čitateljima Helopa koji nisu članovi kluba, da sam se poslužila literaturom "Planinski vodič po Hrvatskoj" Alana Čaplara kako bih jasnije predočila sliku o Bijelim i Samarskim stijenama.

Gorski Kotar *Nada Protega*

06.10. 2012.

Penjemo se na vrh Bijelih stijena - Nadvišeni kamen. Vihoraški put najzahtijevnija je planinarska staza ovog predjela. Put se odvaja s pristupne staze prema Samarskim stijenama koja započinje na trinestom kilometru Begove staze u trajanju oko četiri sata, ovisno o spretnosti planinara. Staza spaja Samarske i Bijele stijene koje se nalaze na rubnim dijelovima grada Ogulina prema Gorskom kotaru. Proglašene su strogim rezervatom 24. siječnja 1985. godine u ukupnoj površini od 1175ha. Najviši vrh Samarskih stijena nalazi se na visini od 1302 m, a zapadno od njih su Bijele stijene s najvišim vrhom od 1335 m. U rezervatu od flore moguće je naići na runolist, srčanik i dragušac, u sačuvanom rezervatu prirode obitava medvjed, lasica, puh i kuna.

Jedno za drugim uspinjemo se lagano u koloni. Uživamo u ljepoti koju je priroda nesebično podarila ovom području. Koristimo i ruke i noge da bismo obrlili nadolazeću stijenu nakon koje čeka slijedeća i, taman kad pomisliš da im je kraj, jedna za drugom, nanizane, sajlama povezane, otvaraju nove se u svojoj punoj ljepoti.

Pri samom vrhu pred nama se ispružilo čudo prirode - Kameni prsti, zaštitni znak Bijelih stijena. U tom trenutku pomisliš kako je priroda upotrijebila maksimalnu klesarsku vještinu, kad ih je tako prekrasno isklesala da zaista nalikuju prstima ljudske ruke. Popeli smo se na vrh. Pogled nam pada na Bjelolasicu, Klek i Samarske stijene. Svi zadovoljni, ozareni, a ja sretna što sam došla do nove spoznaje o vlastitim mogućnostima planinarenja.

Slijedi povratak u planinarsku kuću na Janjčarici gdje su nas dočekali Ana iz PD „Kamenar“ i Mislav iz PD „Promina“. Oni će sutra s nama zajedno na vrh Samarskih stijena. Mala kućica s dvanaest ležajeva, bez struje i s vodom iz cisterne. Maca i Kojo odmah pale vatru jer predvečer je već hladno.

07.10. 2012.

Podizali se, pospremali ruksake i krenuli. Kombi smo ostavili na Mlečikovom lugu odakle započinjemo uspon na vrh Samarskih stijena oko 45 minuta. Danas nam je vrijeme podarilo kišu. Stijene su mokre i kliske, ni nalik jučerašnjem danu. Svejedno, penjemo se do samog vrha. To je kamenita glavica koja izviruje iz šume i pruža vidik prema južnoj skupini stijena,

a na ostale strane je ograničena vegetacijom. Na vrhu se nalazi kutija s upisnom knjigom i žigom. Odavde se razdvajamo u dvije grupe. Jedna grupa kreće prema Ratkovu skloništu: Maca, Mate i ja, a ostali Mrkopaljskim putem na sjeverni dio Samarskih stijena. Među njima je i Tina koja će izvestiti o usponu do vrha.

Put za Ratkovo sklonište (1174m) uspinje se kroz šumu kao širok šumski put. Nas troje oprežno zbog kliskih stijena za oko 45 min stigismo do njega. Pred nama se pojavila drvena brvnara smještena u polušpilji ispod okomite stijene Šerpas koja je nadvisuje kao prirodni krov. E, ljudi, ovo je ljudska ruka prekrasno napravila. Brigu o skloništu vodi PDS Velebit iz Zagrebam, a ime nosi po njihovom članu, alpinistu Ratku Čapeku koji je poginuo u Alpama.

Slijedi povratak do kombija. Ukrčamo se i pravo na Janjčaricu u našu kućicu. Hoćemo nešto toplo spremi za ručak, iščekujući naše ostale supenjače. Nakon sat, dva stigli su i naravno najprije za stol, podizanje poklopaca, otvaranje teća i navali na sve što se našlo na stolu. Prošao je i ovaj dan.

08.10.2012.

Dan kad se treba pripremati za povratak kući, ali prije toga treba se popeti na vrh Bjelolasice. Uputili smo se kombijem sa Janjčarice do podnožja Bjelolasice. Kuda sad? Kako dr. Poljak kaže "Oba puta su pristupačna samo vještim osobama koje se ne plaše pogleda u dubinu i samo za lijepa vremena". Odlučimo se preko Vrbovske poljane preko koje prelazi šumska cesta Mrkopalj–Begovo Razdolje–Jasenak i ona je najbliže ishodište za uspon na Bjelolasicu. Prati nas jedan od ljepših jesenskih dana. Čak je pomalo i vruće.

Put je vrlo strm i vodi kroz šumu sve do hrpta. Tu izlazi na livade do raskrižja odakle se stiže na vrh preko planinarskog skloništa „Jakob Mihelčić“. Jedno od ljepših skloništa na ovom prostoru, nazvano po lugaru koji je planinarima u 19. stoljeću otkrio put do vrha Bijelih stijena. Zastanemo na nekoliko minuta, a nakon toga pravo na vrh Bjelolasice. Evo nas na najvi-

šem vrhu Bjelolasice - Kula (1534 m) ujedno i najvišoj točki u masivu Velike Kapele i Gorskog kotara. Kako se s vrha pružaju pregledni vidici na sve strane, iskoristimo i taj trenutak za uživanje, pa obuhvatimo pogledom sve što se dalo i na dugo i na široko.

Povratak i pripreme za kući uz obećanje svih nas: Doći ćemo u proljeće kad se runolist pokaže u svojoj ljepoti.

„Cvijete dostižni, a opet daleki čuvaj ovu našu priču do ponovnog susreta“.

Tvoji Mihovilci!

Samarske stijene *Tina Šarić*

DRUGI DAN GORSKOKOTARSKOG TRODNEVLJA

Drugi dan naših trodnevnih puteštvija po Gorskom kotaru deveteročlana ekipa: Mate, Nada, Maca, Tatjana, Kojo, Branka, Aco, Labor i ja, plus dva pridružena člana, Ana i Mislav, uputila se prema Samarskim stijenama. Kiša je slinila od samog jutra i dan nije bio obećavajući, ali od zacrtanog plana se ne odustaje olako. Izvukli smo se iz planinarske kućice Jančarice u 08:30, a sam polazak na turu je bio trinaesti kilometar Begove staze. Zajedno s Bijelim stijenama spadaju u strogo zaštićeni rezervat od 24.01.1985. godine. Vrh Samarskih stijena je na 1302m nadmorske visine. Stijene se često dijele na sjevernu (zapadnu) i južnu skupinu. Početni plan bio je obići kompletnu rutu.

Kratki strmi uspon prema vrhu Samarskih stijena ne bi bio ni najmanje težak da nam vremenski uvjeti nisu odlučili pomrsiti račune. Teren je bio vrlo klizak i potrebno je bilo podosta spretnosti, a pomalo i hrabrosti za svladavanje cilja. Još veće razočaranje je bilo kad smo poljubili maglu na samom vrhu.

Skupina se razdvojila već na ovoj točki. Mate, Nada i Maca se odlučuju na lakšu stazu do Ratkovog skloništa, ali većina se ipak odlučila nastaviti dalje zacrtanom rutom. Šumoviti teren neprestano nas je dizao i spuštao i unatoč kiši nitko nije ostao ravnodušan na ljepotu i snagu velebnih jela i bukvi, na osjećaj nemoci u toj nepredvidljivoj prirodi, a i na osjećaj da bi nam odnekud lako mogao izletjeti i medvjed. U tri dana vidjeli smo podosta divljih životinja, a kako i ne bi kad smo zagazili tako duboko u njihov teren.

Prolazeći kroz sjevernu skupinu prošli smo kroz Faraonovu dolinu, Dolinu vila i Dolinu suza u kojoj je suza stvarno i bilo, ali s obzirom na to da se sve dobro završilo na ružnim se dijelovima izleta ne bih zadržavala. Osim tih dolina prošli smo i atraktivne stijene Stepenice, Piramidu i popeli se na vidikovac

iznad Doline suza koji nam je jedini i pružio čisti pogled na okolne stijene i predivnu šumu. Usponi na te vrhove su kratki, no potrebno je biti oprezan ako je vlažno. Stijene su vrlo skliske, a osobito treba pripaziti na mokro lišće kojima je pokriveno i na isprepletenu korijenje stabala.

Nakon kraćeg odmora dolazimo do velike stijene zvane Kocka šećera od koje se može zaputiti prema Ratkovom skloništu ili prema južnoj skupini.

Obzirom na kišu, obilazak južne rute (oko 5h) teškog srca odlučili smo ostaviti za drugi put. Ne bih željela da se stekne krivi dojam da nam je kiša sve pokvarila, dan je bio doista iskorišten i izvukli smo maksimum iz njega. Staze su zanimljive, a priroda očaravajuća. Strahopoštovanje koje ti nametne krajobraz neopisiv, mir koji ostaje u srcu iza toga neprocjenjiv.

U Ratkovom skloništu smo oko 12:30. Neka ekipica se već raširila unutra, ali svejedno se odlučujemo na ostanak. Vadimo svoje ba-

gaje, iced i piće, a grije nas i suši peč na drva, prava milina. Ratkovo sklonište je ukomponirano u stijenu zvanu Šerpas. Napravili su ga 1952. planinari PDS „Velebit“ iz Zagreba.

Odmorni krećemo prema polazišnoj točki trinaestim kilometrom. Dolje smo oko 15:30. Naš Mate nas čeka s pivama i kombijem. S obzirom na njegovo iskustvo zna on što svakom planinaru treba nakon takvog napora. Idemo natrag u našu Jančaricu zadovoljni i spremni za sutrašnji uspon na vrh Bjelolasice.

HPD „Jelinak“ iz Trilja, u rujnu povodom proslave Dana grada Trilja i blagdana sv. Mihovila tradicionalno organizira uspon na vrh Kamešnice - Konj.

Kamešnica- Konj (1856m)

V. Vranjković i N. Crljenak

KAMEŠNICA JE PO NADMORSKOJ VISINI NAJVIŠA PLANINA RH I PRIODNA JE GRANICA S BIH. PRODUŽETAK JE DINARE I PROTEŽE SE U DUŽINI OD PRIJEVOJA VAGANJ NA SZ UZ CIJELU DUŽINU UMJETNOG BUŠKOG JEZERA SVE DO KAMENSKOG.

124

Tog nedjeljnog jutra Mate, Dijana, Dragan, Branka, Kojo, Renato i nas dvije uputismo kombijem do Trilja, do mjesta Otok gdje smo stali na pauzu za kavu i čaj. Nastavak vožnje nije bio nimalo ugodan, dugotrajno truskanje po 12km makadamskoj cesti preko sela Rude razbudilo bi i najpospanije. Bubrezi i jetra zamijenili su strane.

Stigosmo do predjela Žlabine, pred pl.skl. Sv. Mihovil izgrađeno na proplanku okruženo bukovom šumom. Nakon tople dobrodošlice i jedne „ljute“ nasatavili smo dalje lagano u pratnji kolega iz kluba PD „Jelinak“ uživajući kroz gusti bukvik, u plodovima divljeg šipka, upijajući mirise jeseni. Lišće je šušalo pod gojzericama. Ugodnu šetnju nakon sat vremena je zamijenila zahtjevnija dionica oštrijeg uspona od desetak minuta kroz šumu da bi posljednjih dvijestotinjak metara visinske razlike bilo savladano po otvorenom terenu ugodnom za hodanje. Otvara se predivan vidik s pogledom na jadranske otoke prema jugu, Buško jezero na istoku i sinjski kraj, te susjedni vrh Glavaš (1308mnv) na zapadu koji su taj dan pohodili kolege iz HPD-

„Kamenar“ Šibenik. Prema sjeveru je pucao pogled na Livno i Livanjsko polje.

Nas dvije stigosmo posljednje na vrh nakon 2ipol sata, ali zadovoljne postignutim. Ostali su već završili s marendom, taman vremena za kolektivnu fotografiju. Vrh je bio prepun planinara koji su navirli sa svih strana. Nastavili smo grebenom prema zapadu. Nas pet se odlučilo spustiti preko Donjeg korita i vrha Kruge (1606mnv), a Dragan, Dija i Renato su nastavili hrptom prema Kamešnici (1809 mnv). Silazak je bio ugodan kao i vrijeme. Po dolasku u pl.sklonište, okrijepili smo se kuhanim grahom koji su posebno za ovu prigodu pripremili naši domaćini. Pohvala HPD „Jelinak“ za odlično markirane planinarske staze i ukusan grah.

Nakon što smo se svi okupili, oko 16:00h uputismo se natrag polako, u pravom smislu te riječi jer smo spuštajući se makadamom na selo Voštane ustanovili da je prednja desna guma na kombiju počela lagano ispuštati. Na sreću uspjeli smo je napumpati do prve pumpe i tako sve do Šibenika zaustavljajući se uz pjesmu na svakoj slijedećoj.

Iz Gospića smo krenuli cestom prema Karlobagu. Cesta je rađena 1847.g. i povezivala je Liku s primorjem. Kao i danas, imala je svoje osterie (tal.gostionica), otuda i naziv Oštarije

Baške Oštarije
Nikolina Crljenak

Tog sam se prohladnog jutra dvoumila ići ili ne; volim planinarenje, kao i sve što je vezano za prirodu, jedino iskonski stvarno, ali ne podnosim hladnoću i rano buđenje. Ali ne volim odustajati!

Svi su veseli, razdragani, moram se razbuditi. Tu su Mate, Desa, Ankica, Tatjana, Marijana, Branka, Mijo, Kojo, Maca, Nikolina, Goga i Stipe P. s djecom i njihovi prijatelji s djecom. Ubacili smo ruksake i torbe u kombi, stvorivši hrpu među koju je sjeo Mijo s gitarom. Koliko god smo tračali to brdo od ruksaka, sarmi i pancete, to smo ga više hvalili kada je svojom i našom težinom spriječeno prevrtanje naletom masleničke orkanske bure na naš kombi.

Iz Gospića smo krenuli cestom prema Karlobagu. Cesta je rađena 1847.g. i povezivala je Liku s primorjem. Kao i danas, imala je svoje osterie (tal.gostionica), otuda i naziv Oštarije.

Ubrzo dolazimo do PD "Vila Velebita" tik uz cestu, u neposrednoj blizini hotela „Velebno“. Snijega ima samo u nanosima, što je razočaralo djecu, a i nas, očekivali smo snježnu avanturu.

Zato nas je dočekala bura dolazeći u snažnom naletu s okolnih vrhova koji su se uzdizali prema oblacima. Hladne prostorije doma ubrzo su zagrijane pećima na drva, a u dvorišnoj konobi na roštilju se peklo meso.

Svi željni planinskog zraka krenusmo na buru. Jedna grupa je prošetala uz cestu, do Kubusa (ura ili kocka), zanimljivog spomenika u obliku kocke od klesanog kamena na četiri kugle, do kojeg vode 33 stepenice. Izgrađen je kao podsjetnik na važnost i završetak ceste. Maca i ja smo krenule u drugom smjeru, prema Ljubičkom brdu, 1320m/nm, Mate nam je dao potrebne podatke. Krenule smo cestom do crkve desno. Tu počinje markacija makadamom desno preko livade čijim rubom teče potok.

Na početku bukove šume, kod oznake Gre. put, lijevo i Metla naprijed, išle smo lijevo. Markacija nas je vodila uskom stazom kroz šumu starih, visokih stabala bukve, čije je korijenje puzalo površinom tla prekriveno opalim lišćem i mahovinom. Kada smo izašle iz šume na ogoljeli hrbat, bura nas je snažno zaljuljala. Više puze-

ći nego hodajući jako strmom stazom, udarani burom, uspele smo se na dugu površinu brda. Tanki sloj prhkog snijega, bura je kovitlala u zraku. Kod križa s oznakom vrha, napravile smo snimak držeći se za stup da nas vjetar ne odnese. Pogled na panoramu Like s mirnom dolinom okružena planinskim vrhovima, naš trud se isplatio. Ostavile smo ovaj drugi planet i vratile se nazad u okrilju šume, gdje nas je sreća Ankica E. krenuvši nam u susret. Dok se spuštala noć ravnicom, planinski vrhovi su doticali zvijezde, gubeći se u daljini kao tajna koju treba otkriti. U potrazi za novim, otišli smo do hotela „Velebnost“, no nismo ostali dugo jer nije bilo grijanja i barmen je nestrpljivo čekao da odemo, mi - jedini gosti. Vratili smo se u svoj pl. dom, gdje su nam brižni članovi kluba zagrijali dnevni boravak. Pred sumrak su doputovali Stipan i Nada s malenom i Dragec. Dok je vani fijukala bura uz vatricu iz peći na drva, kolačiće, pivo i nezaobilaznu Mijinu gitaru, ispratili smo dan.

126

Subotnje jutro, uspavani pogled kroz prozor, snijeg nije zabijelio. Teško se bilo izvući iz tople vreće za spavanje, ali ulazak u topli dnevni boravak, čaj na stolu i veselo društvo i učas sam budna. Spremanje ruksaka za duže planinarenje, čemu se svi radujemo. Kombijem cestom oko 100 m, do mostića potoka Ljubica, zatim desno makadamskom cestom do 3km dalekog mjesta Stupačinova. Tu u blizini česme s kamenom gravurom „selo Petrovac“ smo ostavili kombi i krenuli desno, ostrim zavojem do izvora Kamenice. Prošli smo između kukova Kize, sedla Alaginac

i Grabara do Crnog Dabra i zanimljive cisterne iz 1940. godine. Ovdje je 1953. godine živjelo 110 stanovnika o čemu svjedoči staro groblje. Sada je to samo mjesto ljubitelja prirode i stanište nekih divljih životinja. Šuma je uglavnom bukova, ima i lijeske, hrasta, drijena i jele. Dovoljno za ljubitelje divljih plodova: i medvjeda i čovjeka. Stabla sežu visoko, a tlo je prekriveno naslagama suhog lišća i zelenog divlje ciklame. Napajajući svoja čula nismo osjećali umor. Penjali smo se, silazili, zastajkiivali i dovikivali se na zavojima novih smjerova, oko dva sata hoda do pl. doma u Ravnom Dabru. Dom se nalazi na 723m/nv i leži u dolini kamenih kukova Batinovače, Visibabe i Čelince. Objekt od zidanog kamena s arhaičnim detaljima priča nam o vremenima kada je to bila škola i živjela nekim drugim životom, kao i sve oko nje. U dvorištu doma smo sjeli za velikim, drvenim stolom, pojeli sendviče kao da čekamo poziv učitelja na nastavu. Još jednom sam osjetila čar planinarenja, česte inspiracije okolinom i slike prošlosti, a nova saznanja za sadašnjost. Penjali smo se u smjeru Dabarska kosa do makadamske ceste, zatim kratko dijelom Premužićeve staze koja je inače duga 57km. Izašli smo na veliku dolinu napuštenih sela Pržine i dalje oznakom B. Oštarije do sela i česme Petrovac došli do Stupačinova. Dan je bio na izmaku, a mi puni toplih dojmova stigli u pl. dom za već postavljeni stol na kojim se pušio ogroman lonac toplog fažola i suhog mesa. Hvala vrijednim rukama! Zabava se nastavila gdje je prekinula prvu noć, sa zvucima Mijine gitare i dobrim raspoloženjem.

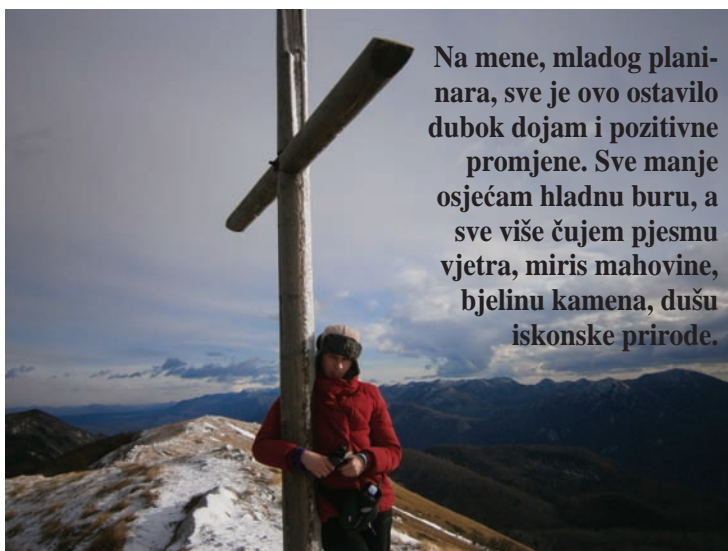

Nedjeljno jutro, sneno i bučno. Još samo jedna prilika za udahnuti čisti, planinski zrak. Svi žurno spremamo ruksake. Jedna grupa će prošetati cestom preko Stupačinova, putem prema Štirovači i pl.kući «Sveti Josip» i osjetiti reski, planinski zrak gazeći utore snijega i naslage otpalog lišća. Bila sam u drugoj grupi koja je krenula na vrh Veliki Sadikovac, 1286m/nv. Krenuli smo nazad prema Gospiću, prešli cestu desno, markacijama jugoistočno prema vrhu.

Zanimljiva je struktura staze, penjanje, spuštanje, pa opet penjanje stijenama. Zatim ravno kroz šumu u koju se sunce probijalo između visokih stabala, sijajući na snježnom pokrivaču koji je škripio pod našim gojzericama. Zastali smo kod ploče preminulog planinara, moleći za njegov miran pogled na ljepotu brežuljaka i vječno planinarenje. Nadomak vrha, na samom rubu s lijeve strana, naišli smo na široku i duboku jamu bez zaštitnog kruga, što nas je iznenadilo. Kako li izgleda kada napada snijeg? Oko 100m naprijed je vrh Sadikovac s kojeg je predivan pogled na Pag s vrhom Sv.

Vid, na predivno more s beskrajem u daljini, a na drugoj strani puca pogled na Ličko polje i neke daleke vrhove.

Bura nas je tjerala nazad, ali promijenili smo stazu kretanja. Strčali smo se niz padinu prema moru i markacijama kroz šumu, zatim starom cestom do zavoja, pa poviše Oštarija izašli preko skijaške staze kod hotela Velebno i sve to za nepuna tri sata kako bi stigli u domu ugodno ručati, počistiti prostorije i krenuti prema svojoj Dalmaciji.

Na mene, mladog planinara, sve je ovo ostavilo dubok dojam i pozitivne promjene. Sve manje osjećam hladnu buru, a sve više čujem pjesmu vjetra, miris mahovine, bjelinu kamena, dušu iskonske prirode.

Dabarski kukovi

Neven Magazin

27.05.2012.

Zadnja nedjelja u svibnju, osvanula je sunčana i kao stvorena da trinaestoro mihovilaca krene u avanturu otkrivanja onoga što Dabarske kukove čini tako posebnom i atraktivnom destinacijom Srednjeg Velebita.

128

Dabarski kukovi se nalaze na sjevernom dijelu Baških Oštarija i protežu se u smjeru istok- zapad u dužini od 6-7 km od Ljubičkog brda (kuk Laginac) na istoku, do Bačića kuka na zapadu.

Ljepota tog niza naredanih kamenih gromada osobito dolazi do izražaja u proljeće kad olistaju bukve i kada je kontrast između zelenog, plavog i bijelog najizraženiji. Tada ta bijela kamena ogrlica naprosto izvire iz mora zelenila koje je obrubljuje i čije se strane strmo spuštaju u Stupačinovsku i Dabarsku dolinu. Uz malo mašte, Dabarski kukovi se doimaju poput okamenjenog dinosaura koji se izležava na suncu. Glava bi mu trebala biti Bačića kuk na zapadu, a prelijepi kameni šiljci koji se protežu prema istoku repni dio. Ti kameni šiljci koji izvire iz bujnog zelenila bili su cilj našeg današnjeg izleta.

Na odredište, tj. polaznu točku, izvor Kamenica povrh Stupačinova stigli smo klupskim kombijem, jedva dočekavši da se iskrcamo iz pretrpanog vozila u koji se naguralo čak nas trinaest. Stupačinovo je zaseok na istoimenoj zaravni povrh Baških Oštarija.

Nekad su ljudi tu živjeli preko cijele godine obrađujući zemlju i uzgajajući stoku. Danas su ovdje uglavnom vikendice.

Sunce se već pripeklo kad je naša kolona krenula uzbrdo.

Odmah na početku staza vijuga strmo kroz bukovu šumu i vrlo dobro je markirana. Na kukove Grabar i Pećicu ne idemo iako su u blizini. Dogovor je da prvo dođemo do Kize, a onda ćemo procijeniti sposobnost družine za brzinu kretanja i ostalo. Požurujem društvo jer mi se čini da idemo presporo, a najteži dio tek slijedi poslije kuka Kiza.

Među nama je nekoliko planinara čije sposobnosti mi nisu poznate jer su tek odnedavno članovi kluba. Pokazalo se da je moja bojazan bila bezrazložna, ekipa je bila kompaktna, orna i sposobna za napore koji su slijedili.

Popevši se na **Kizu**, kuk koji položajem i visinom od 1278 m dominira tim dijelom Dabarskih Kukova, uživamo u pogledu na krajolik oko nas. Na vrhu nema previše prostora, nas je trinaest i svi želimo u isto vrijeme biti na njemu, što nam i uspijeva.

S desne strane, duboko dolje, prostire se šumovita zelena dolina Crnog Dabra. Lijevo pogled klizi preko Stupačinova, travnate visoravni prošarane oazama njegovane šume, brežuljcima Badnjom i Basačom, sve tamo do morskog plavetnila u kojem se zrcale otoci Pag i Rab. Pravilan kameni niz bijelih kukova ispred nas, omeđen bujnim zelenilom, podsjeća nas da moramo dalje. Spuštamo se prema **Žutom kuku** težim pravcem, a koji je i zanimljiviji jer prolazi kamenom usjeklinom

između Žutog i Vranjeg kuka, što je za većinu iznenađenje. Naime ulazimo u gusto zelenilo, takozvane Vrtove, pravi botanički vrt. Tu su zbog strmine i kamenih okomica postavljene sajle i klinovi. Malo usporavamo, ne toliko zbog težine staze koliko zbog želje da se ovjekovječi ta ljepota fotografiranjem. Taj dio je meni najljepši, a mislim da bi se i ostali s tim složili.

Na Žutom kuku se malo odmaramo. Pogled unatrag prema Kizi nam dočarava predio koji smo prošli. Inače, većina planinara koja se penje na Dabarske kukove se odlučuju za penjanje samo na Žuti Kuk ili Kizu. Rijetko se ide na cjelokupno prolaženje Dabarskim Kukovima. Zbog toga vode zasebni pravci penjanja na ta dva kuka.

Ispod **Vranjeg Kuka**, u bukovoj hladovini činimo dužu pauzu. Najteže smo prošli pa si dajemo oduška u jelu i piću. Mogli smo to i ranije, lakši bi nam bili ranci.

Na Vranjem Kuku smo učinili zajedničku fotku, doduše bilo je malo tijesno zbog prostora, ali sve je prošlo u redu. Nitko nije iskazao želju da se popne i na sam vršak nekih 5-6m okomice. To je za specijaliste penjače.

Nakon Vranjeg kuka staza kontinuirano gubi na visini, tek dolaskom na **Široki kuk** se ponešto uzdižemo. Sa Širokog kuka gledamo Ravni Dabar, koji nam je kao na dlanu nekih 500m ispod nas. Nekadašnja školska zgrada koja je danas pretvorena u planinarski dom svjedoči da se ovdje nekad živjelo u velikom broju.

Dolaskom na **Butinovaču (1127m)** završavamo našu "putešestviju" po Grebenu. Slijedi ugodan silazak preko cvjetnog proplanaka, na kojem se ističe cvijet irisa, do Premužičeve staze kojom tu prolazi jedan od njenih najljepših dijelova i na kojem ona zapravo završava. Premužičeva staza je izgrađena još davne 1933. godine i dužinom od preko 50km proteže se od Zavižana do Baških Oštarija. Zasjele smo na samu stazu, izležavajući se u hladovini visokih stabala bukve. Na stazi je prava promenada. Deseci planinara prolaze stazom dolazeći iz pravca Alana ili s Baških Oštarija.

Nakon 2-3km laganog hoda po Premužičevoj stazi, naglo prestaje šuma i staza izbija na Prpić Dulibu. S lijeve strane nam se otvara pogled na cijeli niz kukova koje smo netom prošli.

Dio nas odlučuje se popeti na **Badanj (1164m)**, brdo zanimljiva oblika koje se uzdiže nad okolnim dolinama i s kojeg puca prekrasan pogled na sve što smo danas prošli. Na kraju smo svratili u Pl. dom "Prpa" gdje smo se uz crno velebit-sko pivo dobro odmorili, sredili dojmove, nakon čega smo krenuli kući.

Učesnici izleta: M.Protega, A.Ercegović, A.Bumbak., T.Bračanov, N.Ivas, N. Magazin, N.Crljenak, Maca, A. Roško, T. Pašara., D.Labor, M.Rončević, N.Grubišić. Foto: N. Magazin

Đir do Marinog bunara

Tomislav Pašara

131

Sat zvoni u 06:00.h Dižem rolete, vani oblačno, dere bura, nimalo prikladno za izlet. Pretpostavljam da će biti mali odaziv, ali na moje iznenađenje ispred bazena okupilo se dvanaestak mihovilaca.

Nakon kraćeg razgovora upadamo u vozila i krećemo put Vrlike. U Vrlici nam se pridružuju Đigi i Julija. Nakon ispijanja jutarnje kave u obližnjem kafiću krećemo u pravcu Ježevića, te slijedimo putokaz za Marin bunar.

Preko suhopolja dolazimo u podnožje središnjeg dijela Dinare, parkiramo vozila i lagano krećemo u pravcu Crvenih greda. Staza je izvrsno markirana, lokalno stanovništvo stazu je koristilo za gonjenje stoke na ispašu.

Do vrha masiva ima nekoliko serpentina. Sa staze pogled puca na Peručko jezero, iza njegega u pozadini proteže se Svilaja, a desno je Kijeovski Bat. Na vrhu masiva nalazi se visoravan kojom dolazimo do Dražića dolca. Preko Modrič dolca stižemo do Marinog bunara.

Marin bunar je okruglog oblika, promjera šest do sedam metara i koristio se za napajanje stoke. Nakon fotografiranja vraćamo se u Dražić Dolac. Slijedi gozba, odmor i povratak kući. Do Marinog bunara može se doći iz pravca pl. skloništa Rupe, ali to je znatno duža varijanta i traje oko 4ipol sata.

Vremenska udaljenost:

Start (podnožje Dinare) – Marin bunar: 2,5h

Marin Bunar – Dražića dolac: 20min

Marin bunar–start: 1,5h

NAPOMENA:

Ove vrijednosti vrijede ako Red Bullu.

Ukupna dužina staze: cca 13 km.

U điru sudjelovali:

Zora, Ante, Marina, Đigi, Julija, Dragan, Tatjana, Mate, Labor, Jozo, Anka, Dijana, Mara i ja.

Datum: 01.04.2012.

Neven, vođa puta, opisuje turu i uvjete koji nas čekaju, a koji se mogu sažeti u tri riječi: teško, sparno, naporno. „Ko bi iša? “glasilo je njegovo pitanje na kraju izlaganja. Nema ruku u zraku. Mate „spušta balun na zemlju“: „Ma pustite Nevena, nije to tako teško ka' šta on govori“. Ohra- breni Matinim riječima, dižu se tri ruke.

I u Paklenici ima Raja

Renato Pulić

132

Ponedjeljak, 25.06.2012. Prema dogovoru, u šest sati se okupljamo kraj bazena. Unatoč, “plašenju“ potencijalnih izletnika da uvjeti nisu pogodni za kretanje po kanjonu Male Paklenice, okuplja se jedanaest planinara (Dijana, Tome K., Macca, Marina, Krešo, Anka, Antonija, Kristina, Ana, Neven i ja). Raspoređujemo se po automobilima i krećemo.

Stižemo u Rovanjску. Neizbježna jutarnja kava i posljednja nabavka namirnica. Nakon pola sata krećemo put Selina, ulaz u Malu Paklenicu. Ubrzo stižemo do ulazne recepcije koja je ujedno i mali edukacijski centar o važnosti ptica grabljivica koje obitavaju na ovom području. Sa info-panoa iščitavamo:

“Vodotok Male Paklenice izvire iznad Vlačkogradske Drage na oko 1000m, manjeg je kapaciteta, a ovisi o godišnjem dobu i obo- rinama. Vodotok postupno ponire do sutoka Orljače, a u kanjonu je potok aktivan za kiš- nih jeseni, zime i ranog proljeća kada mu se na koti od 484 m ulijeva bujični tok Orljače koja izvire ispod obronaka Svetog Brda“.

Oko osam ipo krenuli smo u bespuća Male Paklenice. Živa u termometru je već skočila na gotovo trideset stupnjeva. “Samo za isku- sne planinare!” piše na početku staze, koja prolazi širokom travnatom naplavinom. Sun- ce je dobro zapeklo kad smo ušli u kanjon koji je u početnom dijelu vrlo uzak. Staza ide malo lijevom, malo desnom stranom, a djelomično i koritom. Bočne stijene su sve strmije, staza se sve više penje. Markacije su svuda, a skoro da ne trebaju. Nailazimo na zaobljene kamene gromade koje je nekad davno snaga vodene bujice odlomila.

Nakon malo manje o dva sata dolazimo do Kapljarke, špilje u kojoj stalno kaplje pitka voda. Brzim tempom došli smo do dijela gdje se kanjon Male Paklenice spaja s kanjo- nom Orljače. Tu se kanjon mijenja, bokovi su blaže nagnuti, šuma se spušta do šljunkovitog korita. Na jednoj krivini je sajla za prelazak preko bujice (kad je ima). Iskusna GSS-ovka (netom završeni ljetni tečaj) demonstrira nam prelazak. Nastavljamo dalje kroz kanjon.

Pred nama se odjednom otvori Raj. Iz pakla vrućine zakoračismo u dio kanjona gdje u sjenovitom dijelu iz zemlje izbijaju potočići. Nestvarno je, a mislili smo da nas čeka pakao. Hodajući dalje nailazimo na prve kaskade gdje voda prelijevajući se tvori slapove bogate vodom, čineći u podnožju jezercu i po nekoliko metara u promjeru i preko dva metra duboka.

Nismo mogli odoljeti da ne skočimo u te "jaccuzije" i zaplivamo u bistroj hladnoj vodi. Većina učesnika nije krila svoje oduševljenje kupanjem i ostalim što su tog dana doživjeli dok je nekolicini je bilo žao što nisu ponijeli "badiće". Odmor i kupanje je potrajalo skoro

dva sata. Odustajemo o prvotnog cilja, doći do početka kanjona koji kilometar uzvodno. Vraćamo se nizvodno do markirane staze koja vodi do uspona za Lekine njive.

Staza dalje vodi prijeko po visoravni kroz Jurline, do sedla kod Anića Kuka i strmim spustom na stazu kroz Veliku Paklenicu. Nakon dolaska do ulazne recepcije Velike Paklenice pada dogovor da u obližnjem selu, točnije najbližem ugostiteljskom objektu koji radi, sačekamo da vozači odu po svoja vozila koja su ostavili pred ulazom u Malu Paklenicu. Nakon male okrijepe, umorni i sretni krećemo natrag u Šibenik. Zaključili smo: dogodine ponoviti.

Prije Male Paklenice, uvalom Modrič, desno skrećemo za Sv. Ivan. Na 1200nmv ostavljamo vozilo i s Velikog Libinja s kojeg puca pogled na Veliko Brdo skrećemo desno. Pred nama su Jerkovac, Mali i Veliki Kom, naš današnji plan - velim plan jer poći nam je nakon Vlaškog Grada bez markacija na spomenute vrhove pa kanjonom Orljače do zaseoka Kneževići kako bi zatvorili krug.

Kuda ni lisica ne prolazi!

Tatjana Bračanov

134

Lagani uspon prema Velikom Libinju, zastajkujemo na izvoru Pećica, voda se tek nazire pod stijenom pa dalje uzbrdo, radujem se susretu s konjima. Zastajkujemo, zaboravljam na fotoaparat, fotografiram umom, prolaze pored mene, ponosno slobodni, ne obazirući se na naše prisustvo, navikli na susrete s prirodnjacima. Jedna crna ženka zastajkuje tik do mene i gleda me ravno u oči. Što mi poručuje? Fascinirana na trenutak ostajem bez daha šireći nemoćno ruke u gesti da nemam što ponuditi zauzvrat. Iz čudesnog trenutka trgne me Tomin glas: pogledaj, ždrijebe joj se ocrtava na trbuhu! Uočavam tanašne nožice i odraz malenog tijela koje se rasteže uzduž crnog trbuha. Ždrijebica ostaje još trenutak-dva proučavajući me i lagano otkáže. Tek tada primjećujem Nevena koji je zalegao pored slobodnog krda s foto-aparatom podsjećajući me kako bih i sama mogla ovjekovječiti ove nesvakidašnje velikolibinjske trenutke. Nastavljamo uspon prema Vlaškom Gradu

prolazeći stazom koju presijeca crveno stijenje razbacano uokolo poput umjetničke instalacije. S ruba pogled prema dnu otkriva još ostatak libinjskog krda koje se lijeno pomiče poput roja tamnih točkica. Sasušena trava i crljenica utapaju se u travnati zeleni proplanak Vlaškog Grada. Spuštamo se kroz zimzelen do planinarskog skloništa. Marenda, hladna piva i fotografiranje s pozadinskim scenarijem za bogove. Svantevid kraljuje velebit-skim krajolikom: Bojinac, Buljma, Crnopac, Golić, Crni Vrh, kanjon Male Pakelnice, Debeli Kuk na obzorju...i skroz desno veličanstveni vrh Svetog Brda.

Poći nam je na vrh Vlaški Grad klekovinom, niskim raslinjem, stijenjem odakle vizualno određujemo rutu. Pronalazimo žlijeb u stijeni pa siparom prema podnožju Jerkovca. Odatle je lijepi uspon kroz gustu borovinu i bukovinu. Zastajkujemo, osluškujemo ljepotu, prepoznajemo ostatke nekadašnjeg šumskog puta glasno razmišljajući tko li je ga je zadnji

put koristio. Neven je pronašao u Hrvatskom planinaru iz 1933. godine članak dr. Josipa Poljaka* koji je opisivao dio ove zaboravljene staze koju danas gojzamo. 1933! Davno je ovuda zadnji put gojzao planinar! Meko travnato tlo godi stopalima i unatoč toplini uskoro smo na vrhu. Pogled na Sveto Brdo iz nesvakidašnje perspektive. Pred nama naborene padine Komova: Velikog i Malog (1252m i 1085m), hrvatskog Prutaša, kako ga Poljak naziva. Raduje me naš slijedeći cilj. Spuštajući se s Jerkovca prebirem u mislima zašto li je jedna ovako ugodna ruta lijepih vizura nepravedno zanemarena. Šuma nam izmiče. Pred nama par oštrih, strmih stijena, volim ovakve hvatove u kojima napredujem četveroudno prema gore. Brzo se nađemo na vrhu. Hrptom nam je poći prema istočnom kraju Velikog Koma koji gledajući iz perspektive Velikog Libinja podsjeća na piramidu. Rijetko nisko raslinje na vrhu. Zastajkujem, fotografiram.... Pred nama izvanredan pogled prema moru, Maloj Paklenici, na jugoistoku Maslениčko Ždrilo, Ravni kotari, zapad otkriva orise Velike Paklenice, a pogled iz Stariogradskog krasta otkriva glavice Bojinca. Malog Golića, Zvirnjak, na sjeveru greben sv. Brda, Jerkovac, Vlaški Grad, Močila. S istoka smiješe se Lički Dolac, Libinje, Lokvica, iza njih Čovik, Krun. Veliki Golić i Šarića Vrh.

* str 139: izvod iz članka dr. Poljaka

Dečki nalaze jedino proširenje u hladu stijene s pogledom ravno na Sveto Brdo. Vrijeme je ručka. Dva ipol sata su. Neven po običaju vadi odjednom sve iz ruksaka: mesni doručak, razmravljeni kruh, tanku traper-košulju, pivo, kolače za koje mu je prodavčica tvrdila da iste takve sama sprema doma (vjerojatno je krase izuzetno čvrsti zubi), pamučnu crvenu majicu i prezrelu bananu. Tome je na terapiji pohane peradi, a ja zgotovljam maništru sa šalšom o'pomidor, papriku ubranu u vrtu negdje u Vlajima i prepuštam se postojanju...

...Hrptom prema dnu. Spuštanje je prošlo jednostavno i nezahtjevno. Pred nama je Mali Kom. Odluka je proći između oba Koma makijom pa suhim koritom Orljače. Vizualno nezahtjevno, pregledno. Kanjonom nizvodno s lijeve strane trebali bi naići na stazu koja vodi prema zaseoku Kneževići. Neven je tim dijelom prolazio zadnji put prije dvanaest godina. Konzultiramo kartu. Sve se poklapa. Ulazimo u srednje visoko raslinje, izbjegavamo oštro nazubljeni vapnenac koliko je moguće krećući

se zamišljenim smjerom prema dolje, prema stazi koju smo locirali s vrha. Raslinje se vrlo brzo pretvara u oštro stijenje. Stijenje prerasta u škrape, grote, mjesečev krajolik. Nazubljen, oštar, negostoljubiv. Polako napredujemo ... ili nazadujemo obzirom na smjer kretanja prema dolje. Uživam u lagano uzlaznoj putanji adrenalina. Pažnja je usmjerna na gojzericu na ivici škrape, na ruci u hvatanju stijene, pogledu koji pretražuje ponikvu, kretnji izvijenog tijela među trnovitim raslinjem, u dahu kojim napredujem, u pulsiranju životnosti u meni i oko mene. Nema propinjanja, nepromišljenih kretnji. Na svakom metru uočavam apstraktne pukotine u koje je moguće umotati ljudsku figuru. Neven glasno primjećuje kako su škrape više, oštrije, nazubljenije od kornatskih. Nepregledna vapnenačka rijeka škrapa. Odgovara mi ovaj mjesečev krajolik. Sunce nas ne zaobilazi. Voda iz ruksaka u cjevčici spremnika zagrijana je na temperaturu ugodno toplog čaja. Škrapa, grota, škrapa, ponikva, ruka, stijena, gojzerica, ruksak, ruka, pogled,

udah, gutljaj, u neprekidnom nizu sadašnjih trenutaka. Pred nama se nazire spasonosni hlad bukвика. Ili fatamorgane. Tlo na kojem rastu ova granata dvometarska bića goli je kamen. Ulazimo hrabro u krajolik koji je potpuno negostoljubiv prema našim razodjevenim udovima. Rub kanjona kojem težimo i nije toliko daleko. Spuštajući se koračamo preko grbavog čvorovitog granja, zapinjemo o suhe umrle čvorove i ostarjela debla. Pazimo na tlo. Stijene skrivene uokolo razbacanim busenjima trave. Važno je što stabilnije aterirati gojzericu, na ogoljele ruke se ne osvrćem. S izleta se valja vratiti s ponekim suvenirom: ogrebotinom, razderotinom, modricom. Uživam u izazovu unutoč mrmljanjima koje povremeno naslućujem ispred sebe. Odužilo se ovo naše šumarenje. Van puta, van staze, van ruba kanjona. Zastajkujemo upleteni u oštro granje. Rehidracija. Groždani šećer. Nakon kojeg dečki dobiše krila. Na gojzama. Poput

Kairosa. A ja dobih naziv Žičara-Podizač. A groždani postade Dinamik.

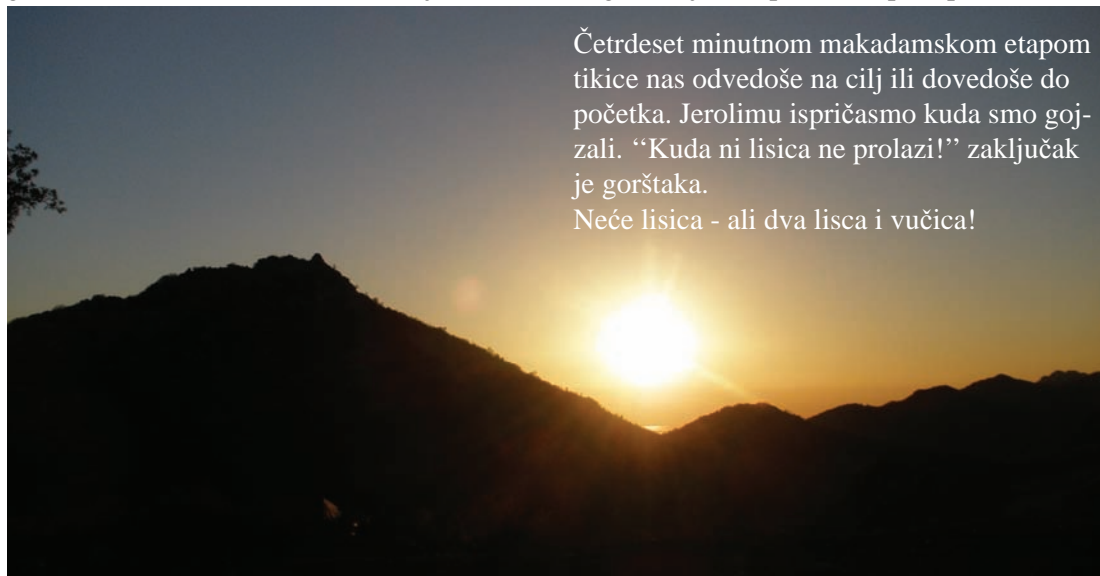
Stigosmo napokon do željno očekivanog ruba kanjona. Pod nama je poprilično spusta. To nas ne obeshrabruje. Na drugoj strani kanjona, među šumom uočavamo nešto što se nazire stazom: put do Kneževića! Suho dno korita Orljače nam se raduje u očekivanju. Odluka: lijevo ili desno. S obje strane isti izazov prema dolje. Oštre teško prohodne stijene. I drvlje. Grbavo. Negostoljubivo. Dračavo. Na ovom mjestu počinjem razmišljati o zamka u ruksaku i zbrajati im metre. Ima li kraja vapnenačkoj priči? Činilo se bliže promtrano s podnožja Velikog Koma. Prvi dio priče u idiličnoj lijenosti toplog ljetnog dana nije upućivao na izazov. Zbrajam, odnosno oduzimam zalihe vode. Odbrojavam Solar.

Poći nam je dalje. Dolje. Četveroudno. Kamen po kamen. Kržlju po kržlju. Do suhog korita.

U koritu smo se obreli pedeset minuta prije zalaska sunca. Potrebno je pronaći policu na lijevoj strani korita odakle počinje staza za Kneževiče. Nizvodno ili uzvodno. Krenusmo nizvodno. Dvadesetak minuta. Odgovara mi umirenost kanjona, oble stijene koje se nakon oštrog vapnenačkog iskustva čine poput najmekše mahovine. Noge su zagrijane i lagane. Skakuću. Trčkaraju. Dijete. Čujem Nevena: polica je ipak uzvodno. Povratak mi ne pada nimalo teško. Ubrzat ćemo, to je nekih desetak do petnaest minuta povratka. Ostaje nam još dvadeset minuta do sumraka. Kad jednom dotaknemo stazu tikica će nas poput krijesnica navoditi do cilja. Zastajkujemo do jedne lokve iz koje Neven puni zalihe vode. Ustajale, žute vode kojom halapljivo gasi žed. Napokon se pred nama otvara polica! Desno od nje par metara ono što bi trebao biti put za Kneževiče. Na šestmetarskoj polici uočavamo produkte ljudskih ruku, sajle. Na ovom mjestu domaći dolaze crpiti vodu. Kad teče. Raduju nas tragovi civilizacije. I misao na hladnu tekućinu u Kneževičima. Napredujemo podziđanim putem koji se već nakon dva metra pretvara u šumsku stazicu stiješnjenu među dvije uspravne stijene da bi nakon njih izgubila obrise. Nastavljamo po zdravoj logici nizvodno uz šumoviti rub kanjona (čini

mi se da se vraćamo dobar dio puta koji smo već jednom odradili dolje nizvodno i uzvodno u samom koritu) pa kroz šumu zapadno do oziđanih obora. Kneževiči bi trebali biti blizu. Na uzvisini ponad šume nad oborima, sa smirajem dana ugledamo obrise kamenog zdanja. Šumom uzbrdo i učas umirišemo u priču velebiteskih čobana. Tragovi i mirisi sitnopapkara, zarđali odbačeni lonac, stara razlijepljena cipela...nejasno mi je tko gubi jednu cipelu s noge, ne primjećujući gubitak hoda li jednostobosnog dalje ...?

Kneževiči. Tri niske, u nizu kamenom oziđane prostorije, povezane kamenim krovom i ograda za papkare. Iznad kuća desno zavija makadamski put. Gazim po slojevima crnih brabonjaka. Njihova mekoća godi gojzama. Rumeno sunce. Pas. Bunar je zakatančen. Nikoga. Bijeli kubik sa spasonosnom tekućinom. Rehidracija ugrijanom vodom. Divno godi. S nedalokog obronka zvuk zvona. Blejanje i uzvik: "Jeste li zalutali?" Jerolim Knežević iz Kneževića ovdje je od ožujka do prvih hladnoća. Zimi je u Modriču. Njegovo stado sitnopapkara i supruga, koja nam ne prilazi zabavljena dnevnom rutinom u oboru nakon ispaše. Crno vino, mrzla voda iz bunara, Cola i Karlovačko. I simfonija purpurno modrosivog obzorja nad planinom pred počinak.

Četrdeset minutnom makadamskom etapom tikice nas odvedoše na cilj ili dovedoše do početka. Jerolimu ispričasmu kuda smo gojzali. "Kuda ni lisica ne prolazi!" zaključak je gorštaka.

Neće lisica - ali dva lisca i vučica!

VELEBITSKI PRUTAŠ

Dr. Josip Poljak

*(Hrvatski Planinar, br.1, siječanj 1933.
Zagreb - izvod iz članka)*

...u Velebitu nalazimo sve oblike, koje susrećemo diljem brojnih gorskih kosa Dinarskog vijenca

I ovome mome članku je zadaća, da upozna čitatelje Hrv. Planinara s jednom pojavom, koja je osobito razvijena na Durmitoru, a kojoj nalazimo dvojnika i u našem Velebitu. U br.2 Hrv. Planinara iz 1931.god. Na str.39 nalazimo opis jednog od najviših vrhova Durmitora, a to je Prutaš. U tome opisu je ujedno i prikazano, koji su bili razlozi, da je taj vrh dobio ime Prutaš. Nešto posve slično nalazimo i na Velebitu i to u njegovom južnom dijelu. U gorskoj skupini Sv. Brdo, Vlaški Grad i Jerkovac nalazi se kao južni sastavni dio te skupine mali kameniti greben Velikog i Malog Koma. Dolazimo li od istočne ili južne strane, dakle od Velikih ili Malih Libinja prema Ličkom Docu, već nam se iz daleka ističe iz te skupine gola i oštra glavica Velikog Koma. Što joj se više približujemo sve to jače izbijaju preko cijele kose Koma neke pruge, koje polaze od vrha grebena do njegova podnožja. Napokon promatran greben Koma iz neposredne blizine tj. sa zapadnog dijela Ličkog Doca, prikazuje nam sliku, koja je potpunoma suglasna sa slikom zapadnog dijela Prutaša na Durmitoru...

...postanak pruga na grebenu Koma u glavnom je posve sličan postanku pruga na Prutašu. Kada je naime koncem tercijarnog doba u razvoju zemlje došlo do stvaranja i dizanja velebitskog grebena, dogodilo se da je poradi jakog postranog tlaka popucala površina kamenja taloženog iz raznih mora i da su stanovite česti bile rastrgane i uzdignute do stanovite visine. Kod toga procesa stvaranja bregova duž današnjeg Velebita bila je i današnja trupina Velikog i Malog Koma rastrgana i otrgnuta od svog iskonskog t.j. horizontalnog položaja, i duž jedne pukotine, koja danas čini torent Orljaka, uzdignuta do današnje visine. Uz dizanje slojeva do gotovo okomitog položaja očitovale se najjače na njegovoj istočnoj

strani, gdje je uslijedio prekid slojeva kako se to i danas vidi. Kako je među kompleksom slojeva bilo i takvih, koji su bili manje otporni utjecaju postranog tlaka, to su oni bili znatno jače zdrobljeni od slojeva sa većim otporom protiv rečenog tlaka. Posljedica toga je bila, da su kasnije nakon izgradnje Koma kao i ostalih velebitskih vrhunaca oborinske vode počele sa svojim razornim djelovanjem, a koje još i danas konstantno nastavljaju. Tom su prilikom oborinske vode ispirale i odnosile rastrožene česti kamena, a efekt toga djelovanja bio je osobito jak na slojevima, koji su bili jače zdrobljeni. Posljedica toga je bila, da su na tim mjestima nastale udubine, a između njih su zaostali slojevi poput brazda sa jačom otpornom snagom prema djelovanju vode, t.j. slojevi, koji su bili otporniji prema postanom tlaku. Eto to je razlog, da je istočna strana Velikog i malog Koma isprutana, i to daje zasebnu značajku istočnoj trupini Koma, da se naočito ističe prema susjednim trupinama Sv. Brda, Jerkovca i Vlaškog Grada. Kamenje od koga je izgrađen Kom, pripada liasičkim vejnencima, koji su sastavljeni od nejednake debljine, a koji se u pravcu SZ-JI pružaju i dalje, gdje svuda stvaraju nizove niskih grebena, dok su na Ličkom Docu tek nešto malo nagnuti, jer je ploča Doca kod dizanja zaostala gotovo u svom prvobitnom položaju. Okolišni pak vrhunci kao Sv. Brdo, Jerkovac, Vlaški Grad nemaju ni na jednoj svojoj strani sličnih pruga, jer su sastavljeni od druge vrste kamenja, koje je, iako su ovi vrhunci bili znatno uzdignuti, ostalo više kompaktno, što je razlogom, da su ti vrhovi bez pruga i više oblog oblika. ...

...istočna strana Velikog i Malog Koma strmo je odlomljena prema torentu Orljaka, pa je najveća strmina baš u pravcu šiljka Velikog Koma. Ona je posve gola i kamenita, pa samo na nekim mjestima starih točila nalazimo zakržljale bukve, koje imadu velike borbe za svoj opstanak, koliko od samog terena i suše, toliko i od vjetra koji nemilice udara po cijeloj površini... Uspon na Veliki Kom moguć je sa zapadne strane, premda je dug i vrlo naporan, jer je vrlo teško hodati po slojnim glavama liasičkog kamenca, a i gusta šuma priječi planinara u njegovu napredovanju. ... “

U subotu 10. ožujka 2012. održan je na otoku Pašmanu, sedmi po redu škraping – trčanje i brzo hodanje po britkim ostrim obalnim stijenama – škrapama.

Pobjeda duha i viteške plemenitosti Tatjana Bračanov

U Light utrci ove godine su po prvi put sudjelovali i članovi HPK Sv. Mihovil Šibenik, Tatjana Bračanov i Matko Čvrlijak.

Startalo se iz Tkona u 09:30 sati sa ciljnim limitom 16:00 sati na istom mjestu. Cilj utrke je bio proći rutom sa zadane četiri kontrolne točke. Na natjecateljima je bilo da sami izaberu kojim će putem unutar kontrolnih točaka u najkraćem roku doškrapati do cilja.

Na zahtjevnom terenu se izmjenjivala oštra makija i drača, britke, nesigurne i ponegdje klizave škrape, kozje staze, suhozidi, kameniti usponi i gudure. Mnogi atraktivni lokaliteti otoka, vidikovci i panorame kojim ruta vijuga, između škrapiranja i ispijanja magnezija su se maglovito urezali u sjećanje.

Zahvaljujući Matkovom podstreku za vrijeme čitave utrke i njegovoj odlučnosti da kao tim zajedno uđemo u cilj, nakon tri sata i četrdeset

i sedam minuta rezultat je bio slijedeći: Matko, startni broj 404: šezdeset i drugi u muškoj konkurenciji i Tatjana, startni broj 365: deveta u ženskom poretku.

Nakon večere i svečanog proglašenja pobjednika te dodjele nagrada uslijedio je i večernji dernek.

Osim novog adrenalinskog iskustva, sudjelovanjem na pašmanskome škraperskom polumaratonu, oboje smo imali za cilj popularizirati i pobuditi interes članova našeg kluba za masovnije sudjelovanje u ovoj utrci u narednim godinama.

Bila je ovo pobjeda duha, kako kaže Matko. Dodajem i viteške plemenitosti jer zbog odluke o timskom ulasku u cilj, Matko je direktno žrtvovao svoj izgledni vrhunski i pobjednički rezultat.

Važno je napomenuti. Nek' se zna.

O ŠKRAPINGU:

Škraping je vrlo zahtjevna i specifična disciplina koja traži veliki oprez natjecatelja obzirom na zahtjevan i naporan krški teren. Ruta kojom prolaze natjecatelji odabrana je od strane organizatora i obuhvaća najtežu otočku rutu. Utrka se dijeli da dvije kategorije. Ultra-težu dužine 42 km i Light-lakšu dužine 21 km. Konačni poredak je odvojen za žene i muškarce.

Idejni začetnik prvog po redu Škrapinga na Pašmanu, 2006. godine je Josip Tomić, atletski stručnjak, voditelj kluba AK Soline, Biograd n/m. Nakon uspješnog početka, Pašman je bio domaćin utrke 'Škraping 007' 2007., 'Škraping evolution' 2008., 'Škraping Pašman Revival' 2010. i 'Škraping Pašman Roots' 2011. godine. Organizatori ovogodišnje utrke 'Škraping Pašman 2012' su Javna komunalna ustanova 'Prvenj' Tkon i AK Soline Biograd n/m.

Svaki natjecatelj plaća kotizaciju/startninu u koju je uključeno osiguranje utrke od strane GSS-a, doktor i medicinska sestra, prateći brodovi, kombi, medalje, nagrade i diplome, majice utrke i večera sa zabavnim programom u Tkonu.

Foto: T. Bračanov

**CILJ NAM JE KURTAGIĆA DOLAC, JEDNA OD NAJLJEPŠIH UDOLINA
NA PLANINI KAMEŠNICI NA
NADMORSKOJ VISINI OD 1460 METARA.**

Dobro sam odmjerila dvadesetak ljudi pred bazenom. Ovo mi je prvi izlet ovog tipa s njima. Izgledaju iskusno i opasno, al' što ću: probudila sam se, dovukla ovdje i sad je gotovo - ide se! Na moje veselje doznajem da ima još 'novih', valjda neću ostati sama tamo negdje usred neke planine da me koji medvjed pojede.

Prvi problem nastaje već na parkingu kad nekolicina članova shvaća da prelazimo granicu i da im je potrebna barem osobna iskaznica koju naravno nemaju uza se, ali to se brzo rješava. Krećemo. Prema Sinju nas je osmoro u kombiju, ostali u tri automobila. Kava i marena. Nastavljamo prema toj čuvenoj granici, malo nas zadržavaju zbog propisa, pravila, papira, procedura, reda radi...prolazimo. Uбудуće, vele, trebamo poslati dan ranije listu s imenima planinara jer prelazimo neslužbeni granični prijelaz.

Krećemo od Vaganjskog prijevoja. Vidi se da ima snijega, ali već je lijepo toplo. Navukli smo gamaše. Već za deset minuta započinje svlačenje jakni. Vruće je. Ne mogu se nadiviti miru, tišini, ni činjenici da sam u ožujku u kratkim rukavima na snijegu. Šetnja je ugodna. Put vodi i uzbrdo i nizbrdo i ravno pa

Kamešnica
Tina Šarić

čak ni ja nisam ispustila dušu cilja. Za ovu rutu do lijepe kućice u Kurtagića Docu treba tri sata. Nama je trebalo oko dva do dva i pol sata.

Šok i nevjerica! Lijepa kućica, odnosno planinarsko sklonište koje su prije samo dvije godine izgradili članovi HPU Dinarid Split uz pomoć HGSS-a, članova HPD Prpa te svojih planinarskih prijatelja iz PD Kamešnica-Livno do temelja je izgorjela! Naslućujemo namjerno i planski.

Tik do kućice sjedamo za vatrom netaknuti drveni stol. Iznenadim se što sve iskusni planinari vade iz ruksaka: bilo je tu kolača, voća, kuhane hrane, rakije, vina... bogatiji stol nego doma.

Punog želudca dio nas se zapućuje prema vidikovcu, nekih dvadesetak minuta iznad skloništa odakle se pruža pogled na okolne vrhove i udoline.

Par fotografija i krećemo natrag. Kupimo preostalu ekipu putem, osvćemo se prema zgarištu i silazimo. Upadamo u snijeg do koljena. Uživancija! Cipele promočene, čarape natopljene i baterije su napunjene do sljedećeg vikenda i duže.

Put nazad, stanaka za piće zaokruži izlet i oko sedam smo doma.

U osam sati spavam kao dijete.

Zaključak: Idem ponovo!

Durmitor

Sanda Paić

Subota . 21.srpnja. Jutro. 04:00h. Parking „kod Mate“. Svi razdragani i veseli. Ruk-saci, torbe i mnogobrojne vrećice guraju se u vozila kojima nas petnaest bježimo od nesnosne vrućine prema crnogorskom Durmitor na osmodnevno osvježenje.

143

I tako krećemo do Neuma: zaslužena kava i čaj. Prve zrake sunca nas omamljuju i uspavljaju, podsjećajući nas na neprospavanu noć.

Iza Dubrovnika, krenemo prema Brdgu Gornjem, te u 10:40h ulazimo u Crnu Goru, na prijelazu Ilino Brdo.

Tatjana se pre-hladila zbog Marijanine klime u autu, ali Marijana se iskupila dobrom glazbom. Najprije Marijana vozi svoju mazdu, zatim Teta preuzima kormilo, a Marijana-olovku. Tatjana se vrti na zadnjem sjedalu pokušavajući zaspati.

Uz kanjon rijeke Trebišnjice dolazimo do Trebinja i evo nas u Nikšiću na daleko poznatom Nikšićkom pivu. Tu nam se, u kafiću Tatami pridružuje naša članica Meri Zornija.

Smatra se da ime Durmitor potječe od keltskih riječi koje znače „planina puna vode“. Po ljepoti i neokrnjenosti, kao rijetko i autentično djelo prirode, Durmitor je 1952.g. proglašen nacionalnim parkom. Smješten na sjeverozapadu Crne Gore, park obuhvaća osnovni masiv Durmitora s kanjonima Tare, Drage i Suše i gornji dio kanjonske doline Komarnice, zauzimajući površinu od 39000ha.

U 12:30h krećemo prema masivu Durmitora. Prolazimo kroz kotlinu gdje se smjestilo simpatično mještašće Šavnik za čije se stanovnike misli da su potomci dalmatinaca jer pričaju ikavicom. Zatim nam se ukazuje kanjon Nevidio na rijeci Komarnici. U 13:20h ulazimo u nacionalni park Durmitor. Simpatične planinske kućice obložene drvetom i aluminijem razbacane su po niskoj makiji, a jezerce na zelenoj livadi prekrasan je uvod u nacionalni park. Konačno nakon više od 500km stižemo u Žabljak, turističko mjesto i najviše urbano naselje na Balkanu, na 1450 mnv. Smješten je u srcu Durmitora i okružen s 23 planinska vrha od preko 2000mnv, 18 planinskih jezera i kanjonom rijeke Tare. Danas u gradu i okolici živi preko

4500 stanovnika. Zimi je to skijaški centar, a ljeti – planinarski.

Smještamo se u privatnu kuću kod gazdarice Beke. Cijeli ovaj osmodnevni izlet planom i programom (kojeg se mi uglavnom nismo držali), kao i smještaj za koji smo izdvojili samo 30€ za 6 dana, organizirala je, isplanirala i omogućila naša članica Desanka Delić Crljenak, poznatija kao Maca. Konačno odlazimo na zasluženi ručak u restoran „Old wolf“ gdje nam nakon dogovora s Macom, vlasnik daje supu, pečeno meso, salatu i čaj ili kavu za 7,5€ Dobra cijena! Ručak traje do 17:00h.

Sat nakon toga odlazimo u obilazak ledenjačkog Crnog jezera. U najveće značenosti i prirodne vrijednosti Durmitora ubraja se specifičan reljef s 18 ledenjačkih jezera, poznatih kao Gorske oči, na visinama višim od 1500m. Najljepše, najveće i najpoznatije je Crno jezero, smješteno u crnogoričnoj šumi u samom podnožju gorostasnog vrha Meded, nadomak Žabljaka. Borova šuma dominira ovim jezerom dajući mu smaragdnozelenu boju. Ostajemo dok sunce ne zađe za visoke vrhove, dajući jezeru čaroban izgled.

Umorni od neprospavane noći i dugog puta, brzo tonemo u san.

Nedjelja, 22.srpnja. Već mijenjamo plan puta zbog najavljenog lošeg vremena, kiše i zahlađenja odlučimo ići na Bobotov kuk, koji je sa svojom visinom od 2523m najviši vrh Durmitora od 48 vrhova preko 2000mnv.

Uspion krećemo s prijevoja Sedlo, na 1907m, odakle se prvo penjemo, pa vijugavim putem spuštamo, pa penjemo-spuštamo. . . Prolazimo pored vrha Uvita greda (2199mnv) koji od magle nismo vidjeli. Na prijevoju Surutka dol prvi smo put ugledali sunce i Zupce (2309m) veoma nalik našim Tulovim gredama. Spuštamo se do Zelenog vira, jezera na najvišoj nadmorskoj visini na Durmitoru. To nam je zapravo zadnje pravo odmorište prije dosta strmog uspona. Nakon fotografiranja preko Danilove ploče, između Đevoyke i Lučina vrha, stižemo do Velike Previje, prijevoja na 2351m visine. Tu počinje uspon na Bobotov kuk. Sama stijena Bobotovog kuka

nije osigurana, iako je na nekim mjestima pripremljena da se može provući uže. Uspón olakšava sama površina stijene, koja je vrlo neravna i stoga pogodna za hvatanje i oslanjanje. S vrha se pruža prekrasan pogled na Veliko i Malo Škrčko jezero, Đevojku, Zelene i Šarene pasove, na Prutaš i Grude. Putem upoznajemo Martina, austrijskog ambasadora u Crnoj Gori koji nam želi „uzeti“ našu Aletu. Ali mi se držimo one „nije u šoldima sve“ i ne pada nam na pamet žrtvovati našu curu za tamo neke milijune eura!

Na vrhu se odvajamo. Jedna grupa vraća se nazad istim putem, a druga, brojnija kreće dužim putem prema Previji, pored Kleknate glave, preko Valovitog dola prema Biljeg dolu, put Oble glave i Ledene pećine. Na putu upoznajemo Zorana Vojinovića-Šacu, prof. fizičke kulture, crnogorskog GSS-ovca i vodiča, čije se ime nalazi na dnu geografske karte pomoću koje smo se pokušavali orijentirati, koji nas je uputio kako do Ledene pećine.

Ledena pećina je čudo prirode na visini od

2164m, jedan od simbola Durmitora. Skriivena podno vrha Obla glava i zimi i ljeti je ukrašena ledenim skulpturama stalagmita i stalaktita, visina preko 2 metra.

Smrznuti, ali opčinjeni ljepotom Ledene pećine krećemo dalje, umorni, preko Korita do mjesta Stari katun (Lokvice), zatim preko Kamenjače (šumoviti predio uz Crno jezero), te s upalom mišića na nogama i pokojim žuljem, stižemo u Žabljak.

Ponedjeljak, 23. srpnja. Dižemo se naspavani, opušteni, sretni. . . s bolom u mišićima nogu. Odlučimo da ćemo danas. . . nešto laganije.

Marenda traje od 8 do 10 sati, kako se tko digne. Zadnja je ekipa, po pitanju hrane, najjača: kajgana s hamburgerom (s Bobotovog kuka), domaći kajmak koji je kupila Maca, jogurt, kava, ali i bevanda.

U 10:30h krećemo u obilazak Zminjeg jezera (ili Zmijinjeg) Vozimo do rampe za ulaz na Crno jezero, tu ostavljamo automobi-

le i krećemo prema Ivan Dolu. Na rampi nas zaustavljaju, 2€ treba platiti ulaz u nacionalni park, svatko mora imati svoju kartu.

Plaćamo i krećemo odmah uzbrdo, najprije cestom, pored kampa i lijepih planinskih kućica, a onda naglo uzbrdo kroz šumu. Kojo i ja „grintamo“, bole nas noge, mišići reagiraju na svaki korak. Rečeno je da ćemo danas odmarati, nešto „laganini“... kad ono puca uzbrdica pred nama. Rado bi odustali i sjeli negdje u Žabljaku na pivu.

Ipak, krećemo za ekipom. Polako, polako! Čeka nas Maca i pokazuje „farmu“ borovnica, a njih je većina od nas prvi put i vidjela i probala. Tu ima i mnogo šumskih jagoda, koje Alena niže na travčicu da se ne zgnječe. Zanimljivo!

Stižemo do jezera. Opet nas mami čarobni odblesak na površini vode. Nižu se fotke, razvija se zastava Sv. Mihovila, dižemo ruke u zrak za „veselu fotku“. Malo dalje je izvor i drveni stolovi s klupama. Tu se osladimo čen-trunom koji je Maca kupila još u Nikšiću, a Tome ga donio na leđima, u ruksaku. Dolaze nam renderi, čuvari parka i traže da svi pokažemo karte. Mi, poštteni planinari pokazujemo svatko svoju.

U dobroj atmosferi, veseli i opušteni, vraćamo se nazad. Na parkingu čekamo neke naše koji se nisu izgubili, nego su promašili put!

Za danas je bila najavljena kiša i samo kiša. . . ali nas je vrijeme poslušilo. Oblačno je, ali ne pada.

Idemo na vidikovac Čurevac, na 1625mnv, odakle se s jedne strane vidi panorama Durmitora, a s druge kanjon Tare kojim vijuga rijeka usječena u kamene litice.

U 17:00h imamo zakazanu večeru – pečeno janje – kod Miše. Mišo nam poručuje da malo zakasnimo. Stižemo pola sata kasnije i ugledamo lijepo malo mjestašce na uzvisini, kamp sa nekoliko planinskih kućica i šatora. Dočeka nas Marijana, a na vratima gazda Mišo. Rukuje se sa svima, donosi stolicu za sebe, sjeda s nama za stol i kaže da je običaj da se nazdravi: šljivovicom, medicom ili kruškovačom. Uz lijepu zdravicu, pjesnički sročenu, gazda priča li, priča - kako sam zapisala u

notesu: „Gazda nas manta, dok spiza ne bude gotova! Ali, mi se ne damo „smantati“, pa tučemo zdravicu za zdravicom!“ Maca kaže da je zdravica samo jedna, a ostalo se plaća! Ops! Konačno je u 18:00h jagnjetina gotova. Svatko sa svojim tanjurom i komadom mesa na njemu, ulazimo u zatvoreni prostor, taman kad je počelo pljusak. Na stolu, u kutu prostori-rije, nalaze se ovali s narezanim sirom i pomidorama. Premjestimo to za naš stol da nam popuni prazninu u želudcu jer ono janjetine nije bilo dovoljno. Ali- to je bilo namijenjeno sljedećim gostima. Baba u čudu, skoro plače: „Ajoj, Bože moj, ovi pojedoste sve!“ Nama je neugodno, skrivamo smijeh od domaćina. Kojo kaže: „Ko je poija, taj će i platiti!“

Slijedi još nekoliko medica. Đuka, Mišina žena nam prodaje kreme od propolisa koje sama radi, protiv bora. „To sve ruskinje kupuju od mene!“ Tako nas tri kupimo čarobnu i svestranu kremu za 5€ koju ni do danas nisam uspjela rastopiti.

Još jedna putna. I 10€ po osobi (dogovor je bio 7,5€ ali medica, i sir, i pome... Kući krećemo prečicom koju je Mišo „pronašao za nas da ne bi naletjeli na policiju!“ I gle čuda, sti-gnemo pred kuću za 5 minuta.

Spuštamo se do kafića „Čudna šuma“, gdje svira živa glazba. U ovoj je priči bitan konobar, kojeg je Tatjana uporno zvala „momče, momče!“ a on od muzike ne čuje. „Zovi ga momčino!“ savjetuje Kojo. I zaista, momčina se okrene. „Kako da te zovemo?“ pita Tatjana. „Zovite me Dejo! ili konobar, dođi amo!“

Nikšičko, nikšičko, nikšičko, i pokoji čaj od mente! Do dugo u noć! Dalje vam ostavljam na volju i maštu.

Utorak, 24. srpanj. Danas se po planu ide na Prutaš, ali dok se vraćam iz pekare, donesem odluku – ne idem danas nigdje, treba mi mir i psihički odmor! A sutra ću na Međeda.

Plan se ponovo mijenja i grupa odlazi na Međeda. Sritno im bilo! Bog ih čuva i pratilo ih lipo vrime!

Još je šest osoba, zbog istih ili sličnih razloga, odlučilo danas ostati. I tako nas sedmo-

ro „laganini“, na godišnjem smo! Treba nam odmor, opuštanje! Iskoristili smo to pa sve polako, s noge na nogu! Dan je za kupovinu, treba unucima nešto kupiti, a i koji magnetič za frižider. Kvalitetno, obilato i jeftino ručamo u restoranu Duga (nešto kao naša Penkala). A zatim nas četiri, Nada, Branka, Alena i ja odlazimo frizerki po novi imidž! Toliko zabave, smijeha i veselja nisam davno prošla! Baš mi je trebao jedan ovakav dan. A i ekipa se s Međeda vratila, mokra od kiše, ali zadovoljna i ispunjena.

Srijeda, 25. srpnja. 06:30h, dignem se prva i uskliknem: Sunce! Odem u kupaticu i dok se vratim već su svi na nogama, razmilili se po suncu, vezuju konope, slažu mokru robu.

Danas idemo na Prutaš, na 2393 m visine.

Uspón kreće od Todorovog dola i od početka je direktan i strm. Kažu da uspon traje samo do–vrha! Na dnu staze ugledamo puževe koje odlučimo sakupljati za večeru. Veliki su, pravi planinski, pa ih nazivamo planinski puž Prutaš. Sakupljajući ih, gotovo smo neosjetno došli do dijela na kojem se treba penjati preko velikih kamenih gromada. Za završni dio uspona spremamo planinarske štapove jer su nam potrebne obe ruke za uspon po viso-

kim i veoma skliskim stijenama. Pogled na Prutaš je fenomenalan, cijeli je ispletan čudesnim kosim slojevima, prutovima po kojima je dobio ime. Kako se samo lijepo priroda poigrala tim planinskim vrhom, s kojeg se pružaju najljepši pogledi. A tek livade koje okružuju Prutaš i koje su tako lijepo zelene i bogate cvijećem, kao stvorene za izležavanje, odmor i uživanje... što smo nakon povratka dobro iskoristili.

Odlazimo na seosko imanje, tek nekih dvjestotinjak metara udaljeno od našeg odmorišta. Na kući velikim slovima piše: SIR VINO, SOK, SKORUP. Ali, nikakvog pića nema! Ma nema veze, navalimo na mladi sir i kajmak. Mene je posebno oduševio skorup, koji me vratio u djetinjstvo kad sam se s mojim ocem takmičila tko će ga prije pojesti s ohlađenog mlijeka.

Nakon nekih sat vremena odlazimo sretni, zadovoljni i prejedeni.

Kući kod naše Beke priuštimo si kratki odmor, a zatim krećemo na vidikovac Štouc. Malo ispod vidikovca zaustavimo se u restoranu Momčilov grad, s čije se ogromne terase pruža pogled na sve oko nas i ispod nas. Tu jedemo svašta: od miješanog mesa, karadževog odreska, pastrmki (koje je trebalo vratiti, jer nisu bile svježije), do juhe, palačinki i

uštipaka. I na kraju strka oko plaćanja, svatko plaća svoje! Ludilo!

Čim se vratimo kući, muška ekipa, vođena Tomom, hvata se pripreme puža. A to traje više od sata nakon čega slijedi kušanje i ...ponovno prejedanje! Zatim biraмо kućice za naše drage prijatelje mihovilce koji u ovim trenucima nisu s nama, a koje ćemo im donijeti na sastanak u klub. Ono puža šta je ostalo dečki će za sutra spremi na salatu. 23:00 sata su, malo-pomalo svi nestaju, a Tome sjecka kapulu za očišćene puže. Kužinavanju kraja nema. Odoh spavati!

Četvrtak je, 08:00h. Odjednom–ludilo! Red za WC, gužva u kuhinji (čudno koliko ljudi može stati u tako malu kuhinju). Kojo nam čita horoskop i novine na ćirilici, Vala i Tome jedu čokolino, Tatjana pahuljice s jogurtom, Ale pije čaj, Marijana kavu, ja moju najdražu Nescafe, Matu opet bole križa, mora na injekciju.

Slobodni smo do podne pa odlazimo u grad na

završnu šetnju, kupovinu i kavu.

Vraćamo se kući na marendu, a tamo švedski stol: puževi na salatu, 16 jaja s kapulicom i šampinjonima, goveđa pečenica, goveđa i svinjska domaća kobasica, mladi sir, sir škripavac, salata! Dobar tek!

U podne dolazimo u kamp Razvršje kod našeg znanca, gazde Miše preko kojeg nam je Maca organizirala rafting Tarom. Slavko Kraljević je naš skiper i šofer kombija koji nas preko kamenog mosta na Đurđevića Tari dovozi do Kljajića Luke. Tu vise gumena odijela, kacige, pojasevi, posložena vesla, gumene cipele. Adrenalin raste, popije se po koja kruškovača. Plaćamo rafting 45€po osobi. Čitavo vrijeme fotografiramo sve i svašta, oblačimo zaštitna odijela, postavljamo tisuću pitanja pa opet fotkanje!

Opremljeni za rafting spuštamo se kombijem do rijeke. Skiper kaže da krećemo od drugog logora, od Đurđevića Tare. Pregrijani od vožnje u gumenim odijelima, skaćemo u hladnu Taru, zatim se smjestimo u dva gumena čam-

ca i veslamo slušajući upute naših skipera. Prolazimo ispod kamenog mosta na Đurđevića Tari i tek sad shvaćamo koliko je veleban, visok, star, postojan. Građen je od 1939. do 1941.godine bez plana i nacrt. Na njemu je radilo oko 250 radnika i samo jedan arhitekt. U gradnji je sudjelovalo 9% Hrvata, pa se toliki dio mosta i danas smatra hrvatskim. Iz Splita je za gradnju dovezeno 2 kubika cementa. Most je dug 365, a visok 150 metara.

Vodostaj rijeke je nizak, pa ni voda nije baš brza na brzacima koji se protežu cijelim tim dijelom toka. Za rutu nam je trebalo nešto više od dva sata, ali skiperi kažu da je na proljeće vodostaj viši i voda brža. Tada se organizira rafting duž cijelog toka Tare, koji traje dva dana i cijena mu je 200€

Kanjon Tare je najveći klanac u Europi, drugi u svijetu, poslije Grand Canyona u SAD-u, duljine 144 km i dubine od 1000, na mjestima i 1300 metara. 1977.godine uvršten je u svjetske ekološke rezervate biosfere Svijeta.

Raftingom završavamo oko 17h. Skidamo pojaseve i kacige i skačemo u Taru. Bacim se u vodu i osjetim kako mi hladnoća ulazi kroz rukave i nogavice kombinezona, oduzima noge, ruke i dah. Brzo izađem i ponovno se bacam u hladnu rijeku. Čeka nas i hladna piva koju pijemo u hladnoj Tari. Sve za dobru fotografiju!

Vraćamo se do Kljajića Luke, gdje nas čeka janjetina. Ovaj put kuhana, ali dobra i obilata. Našoj sreći nema kraja. Nakon dva sata okrijepe i odmora, vraćamo se u kamp kod Miše gdje nas Marijana opet dočekuje s medicom. Dan je

bio dug i ispunjen. Svjetla se gase u 23:00h.

Petak, 27. srpnja. Danas odlazimo iz Žabljaka. Tatjana je jutros u turističku zajednicu odnijela naš Helop i usput novinaru Obradu dala izjavu za lokalni nezavisni tjednik Vijesti!

Krećemo za Bijelo polje, grad na sjeveroistoku Crne Gore, koji se smjestio u dolini rijeke Lim. To je živopisan grad, okružen bogatim pašnjacima, izvorima i nepreglednim šumama. Misli se da je Bijelo polje dobilo ime po cvjetovima bijele boje, koji su u proljeće prekrivali čitavo područje ovog grada.

Ovdje smo posjetili Manastir Sv. Nikole u kojem se nalazi bogata biblioteka i u potpunosti očuvane freske s početka XIV stoljeća.

Zatim svih petnaest odlazimo u obiteljsku kuću na piće i kolače kod Macine sestre.

U 13:00h šetnjom kroz grad odlazimo na čevape „Kod Senča“, muslimana koji već 40 godina uspješno drži čevabdžinicu, kvalitetom i cijenom odolijevajući godinama. I zaista za 3€ smo se najeli preko glave. Na pivo odlazimo u caffe-pizzeriu Montenegro na glavnom trgu, preko kojeg se po cijeli dan prešetaavaju djevojke (a sad već i momci) da bi bili viđeni. Komentiramo kako su crnogorke baš lijepe.

Nakon ručka i pive imamo dva sata slobodno, razmilimo se svatko na svoju stranu. Samo da napomenem da je Tatjana naučila Alu dva grama kulture u Zavičajnom muzeju, a Joka je ugledao grožđaru vinjak i poželio malo degustirati kakvo fino piće kad ono na vratima piše: gvoždara vinjak! Ah, ta ćirilica!

U 16:00h krećemo u nacionalni park Biogradska gora, u čijem se prekrasnom Biogradskom jezeru neki okupaju dok ostali uživaju u šetnji uz jezero.

Noćas spavamo u nekom planinarskom domu na Bjelasici za 5€ Znamo da je domar naložio vatru, pa stajemo u Kolašinu da bi kupili meso i kobasice za roštilj. Čekajući ispred dućana da se svi okupimo, susjed koji je nešto čeprkao oko svoje kuće, pozdravi Matu i upita jesmo li iz Šibenika. Saznajemo da voli Šibenik i Arsena Dedića, Dalmaciju i Hrvatsku. Zaželi nam sretan put i puno zdravlja. Vožimo se prema domu 40minuta po lošem makadamu. Kombi grabi bez problema, ali Polo i Mazda su niski, pa vozimo polako i pažljivo. Dok me srce boli slušajući kako kamenje udara o dno auta, koristim svaku priliku za fotografiranje prekrasne livade i šume kroz koju se prelamaju zrake sunca stvarajući nestvarne slike prirode kroz koju prolazimo.

Dom Vranjak na 1760m, PD "Bjelasica" iz Kolašina. Divota, i dom, i okolica. Da je barem bliže našem Šibeniku bili bi ovdje česti gosti.

Uz odsjaj vatre, u prohladnom zalazu sunca, s tikicom na čelu, pišem nove redove u mom notesu. Večera je opet preobilata, ali se uz domara Veselina Medenicu osjećamo ugodno, nekako- domaće! Veso za tren dobije novo ime Dinko (s Promine). Agregat domar pali tek kad padne mrak, ali večeras dolazi do nekakvog kvara i ostajemo u polumraku. Naši se dečki hvataju posla i odjednom svijetli kao da je podne! Druženje, šala i smijeh nastavljaju se do dugo u noć (ne predugo).

Svanuo je i naš zadnji dan u Crnoj Gori. U 07:00h napuštamo Dinka i krećemo do 70km udaljenog glavnog grada Crne Gore, Podgorice. Priroda je predivna, čisto zelena, a iz koje izranjaju goli vrhovi planina (nešto kao Mawenzi u Africi) koji se svojim šiljcima zabijaju u nebesko plavetnilo, a uz cestu kanjoni, duboki i tamni da se na mjestima čini kao da nemaju dna.

Na ulazu u Podgoricu čekamo Macu, kad iz auta podgoričke registracije iziđe starija žena, teško hodajući, ali ozarenog lica dođe da nas pozdravi: „Zovem se Nađa, ja sam iz Splita,

a već 45 godina živim ovdje. Imam artritis, pa mi je teška vožnja do Splita. Sad idem na nove lijekove, pa se nadam da ću izdržati tih pet sati vožnje. Pozdravite mi more!“ Priča te žene pune optimizma i zdravog razuma nas je dirnula.

U Podgorici provedemo nešto više od sat vremena. S manjom grupom popijem kavu na trgu, a onda odemo do Intersporta da vidimo ponudu i cijene. Većina odlazi na tržnicu po kulen, kajmak i slične namirnice.

U 11:00h krećemo za Cetinje, lijepo, malo mjesto, puno stabala i zelenih površina koje stvaraju ugođaj svježine na uzavrelim 33 stupnja. Tražimo gdje ćemo ručati. Kažu nam da je najbolji restoran Kole, dosta jeftin i sa svježim namirnicama. Uvjerimo se da je zaista tako i saznamo da je Kole skraćena od Nikola Kaluđerović (vlasnik). Na parkingu saznamo da je i drugi dio ekipe ručao u nekom najboljem restoranu. Hahaha! Glavno da smo svi dobro ručali! Dok čekamo Matu, koji je otišao primiti još jednu injekciju, popijemo kavu i pojedemo ubojitu tortu od čokolade i oraha.

U 14:00h krećemo dalje. Penjemo se prema Njegušu, na Lovčenu. Uz kratko stajanje, zbog fotkanja, u 15:20h stižemo u Kotor. Da bismo skratili put, odlučimo se za trajekt. Vožnja trajektom traje 5 minuta, a stoji 4,5€ U 13:35 smo u Igalu, u 16:45 na granici, a u 17:50 prelazimo granicu i ulazimo u Hrvatsku.

Do Dubrovnika stižemo nešto iza 18:30. Nije nam bilo u planu spustiti se u grad, ali Ale nikad nije bio u Dubrovniku. Nije ni Neven. Tu

već počinje avantura: brzina kojom smo donijeli odluku o kavi na Stradunu, a već smo promašili skretanje za Dubrovnik, produžujemo do skretanja za Mokošicu, zovemo Nevena i nagovorimo ga da ide s nama. Maca ga ostavlja na mostu gdje ga kupimo. Ulazak u Dubrovnik, parking, pa kamenitim stepenicama do jezgre. Ale se i okupao podno gradskih zidina, fotkamo ga iz svih pozicija, ipak je to kupanje u Dubrovniku! Kava na Stradunu, u Gradskoj kavani. Pada noć, pale se svjetla i tek tada postajem svjesna da prvi put vidim Dubrovnik noću. I mogu reći da je čaroban! Na gradskim ulicama ugledamo Brunca koji sad ovdje živi i radi, fotografiramo se s njim i njegovim papagajima. A onaj sjaj u Alinim i Nevenovim očima i osmjeh koji im nije silazio s lica - za to se isplatilo spustiti do Dubrovnika. Ližemo sladoled u laganoj šetnji osvijetljenim Stradunom. Na-

kon neka dva sata krećemo iz Dubrovnika napunjenih baterija, naša sreća bila je opipljiva. Na ulazu u Neum stajemo na večeru. U ugodnoj, opuštenoj, sretnoj atmosferi, uz dobru hranu ostajemo do 24:30h.

Prelazimo još jednu granicu i ponovo smo u Hrvatskoj. Pomalo nas hvata san, ali ne damo se, šteta je prespavati tako dobru atmosferu. A moramo biti potpora i našoj Marijani koja je danas sama odvozila cijeli put i to vrlo dobro. Čestitke! U 03:30h stižemo u Šibenik s nekim dogovorima za sljedeću godinu, ali i za jutarnju kavu na Šubićevcu i razmjenu fotografija.

*U počivalištu
planinskih
bogova*
Josó Gracín

USPON
NA
MEĐEDA

U davnoj prošlosti, Durmitorci su mislili da je Durmitor s okolinom centar svijeta, centar svemira, jedini svijet na ovom svijetu.

Učeni i civilizirani Europljani tada nisu imali jasnu predodžbu o Balkanu i o ljudima koji tamo žive. Balkan su smatrali divljim područjem, prašumu načičkanu visokim planinama, surovim, strmim i nepristupačnim, a Durmitor je predstavljao pravu sliku te njihove predodžbe.

I grčki antički geografi i prirodoslovci smatrali su Balkan divljim krajem, iz čijeg su se središta izdigle tako visoke planine da se s njih mogu vidjeti sva mora uokolo - Crno, Egejsko i Jadransko.

Velika i Mala Kalica

Gusta magla nad nama, s neuhvatljivom bjelinom prekrila je razlomljene vrhove soa* nebeskih i njihove tajne skrila velom neprozirne tišine. Probijamo se gustom crnogoricom prema podnožju Međeda. Ne znamo što su oblaci, a što magla. Ne znamo kolikom snagom nam prijete planina, kiša i gromovi i da li ćemo po ovakvom vremenu uopće uspjeti stići do hrptova ovih gorostasnih podupirača neba. U šumi nailazimo na divovske mravinjake. Stožastog oblika neki se uzdižu i preko pola metra u visinu. Nisam znao da u šumama Durmitora postoje mravinjaci tek nešto manji od građevina termita koje smo vidali u afričkoj savani.

Stižemo do izvora Točak i račvanja putova. Kratki odmor na igličastom tlu u jutarnjoj tišini mračne durmitorske šume. Staza desno vodi nizbrdo prema Crnom jezeru, a mi krećemo lijevo, gore prema Mioč poljani i Vučjoj jami, pa na novom skretanju uđemo desno u još gušću šumu. Na rijetkim proplancima i planinskim livadama, maglena zavjesa se za čas podigne prema nebu pa nam na trenutke otvori pogled na goleme stijene Malog Međeda nad nama.

Krenuli smo iz Razvršja. Gazda Mišo, stari iskusni planinski vuk, nije se ljutio što smo mu sinoć pojeli svu hranu koju je imao, već nas je opet srdačno dočekao i objasnio nam kako ćemo najkraćim i najjednostavnijim putem stići do podnožja Međeda. Usput nam je rekao kako se na samom kraju ogromne ledenjačke udoline zvane Velika Kalica, što se ugurala među durmitorskim gorostasima, Međedom i Savinim kukom, nalazi posljednji durmitorski ledenjak, a vjerojatno i posljednji ledenjak Dinarida. Zove se Debeli Namet, i svakako trebamo izaći na njega. Na odlasku iz Razvršja ispratila nas je nasmijana Xena ratnica, Marijana. Ale je obećao da će joj s Međeda donijeti kitu planinskog cvijeća koje će nabrati na visini od preko dvije tisuće metara.

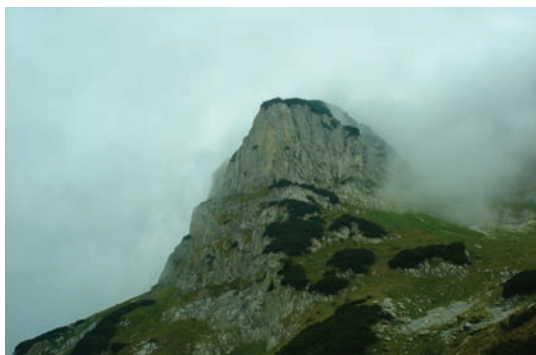
Na izlasku iz šume počinje neizbježna klekovina. Biljni pokrivač najvišeg dijela Durmitora odlikuje se svojim biljnim katovima. Od Žabljaka prema najvišim vrhovima Durmitora, do 1600m visine prvo kreće kat če-

tinara, smreke i jele. Nakon toka započinje bukva koja raste sve do 1800m. U neznatnoj mjeri, u njoj se javlja i breza, a najviši kat pripada boru krivulju (pinus mughus), u narodu i među planinarima, poznatijem kao klekovina. Penjući se prema Strugi prolazimo uz rub Male Kalice, okruglog ledenjačkog kotla provaljenog prema sjeveru. Na suprotnoj strani kotla, na vrhu strmog sipara, u dnu stijene otkrivene lebdećom maglenom zavjesom, primjećujemo špiljski otvor visok sigurno preko 20m. Na Strugi iz Male Kalice prelazimo u Veliku Kalicu. Prelazimo u novi svijet izoliran od svega okolnog. Dojam je fantastičan. Sredina ljeta je, kraj je srpnja, nalazimo se samo 500kilometara daleko od našeg Šibenika, a mi s punom zimskom opremom prolazimo kroz gotovo himalajski ambijent. U prvom dijelu, izduženo dno ledenjačke doline, išarano je plohama zelene klekovine, a u drugom dijelu, puno je ljutog krša, polomljenih stijena, velikih blokova i sitnih kamenja, koje je u davnoj prošlosti dovaljao veliki ledenjak. Očarani smo krajolikom. Velika Kalica duga je 1300m, a prosječne je širine oko pola kilometra. Hodamo uskom planinskom stazom, pedesetak metara iznad dna te samotne ledenjačke udoline.

Alpski bivak

Cilj nam je što prije se domoći alpskog bivaka, planinarskog skloništa u gornjem dijelu Velike Kalice i tu se odmoriti. U tom surovom okolišu već iz velike udaljenosti ugledamo sklonište. Mala crvena točka smještena u fantastičnom carstvu kamena i stijena, izgledala je kao crvena ruža bačena u sivi kamenjar. Iza skloništa, pomiješana s bijelim maglenim ruhom, zračila je, u isto vrijeme i sablasna i privlačna svijetlost vječitog ledenjaka. Debeli Namet kao da se skrio u nekoj ogromnoj rupi iza bedema ledenjačke morene i uperio svoje bijele zrake visoko prema nebu i nevidljivim vrhovima Šljemena.

Par stotina metara prije skloništa primijetimo kolonu od desetak planinara koja je pristizala iz pravca Velikog Međeda. Počnemo se kladiti tko su? Neki od nas kažu da su Slovenci, drugi misle da su Crnogorci, kad ono ispred skloništa susretnemo se s neizbjež-

str.153: Moćni zidovi Međeda; str. 155: Jedan od hrptova Međeda/U podnožju Malog Međeda/Planinskom stazom kroz Veliku Kalicu/Na posljednjem ledenjaku Dinarida Debeli Namet; str.156: Savladavanje opasnog detalja nad provalijom dubokom 300m; Na hrptu Međeda; Na Južnom vrhu/Bljeg pred nevremenom

nim Česima. Stigoše na to posebno mjesto iz drugog pravca, ali gotovo u isto vrijeme kao i mi. Crveni zimski bivak "Dr. Ratko Stojanović", nazvan tako u spomen na tog planinara, alpinistu i ljubitelja Durmitora, podignut je na posebnom mjestu. Za svakog planinara to mjesto je samotni hram na kojem će osjetiti čudesnu snagu prirode i pokloniti se bogovima Durmitora. Ovaj minijaturni planinarski objekt izgrađen na malom izdignutom platou podno visokih stijena Terezinog bogaza, zimi u ovoj pustoši, za svakog planinara predstavlja spas. Izvana obloženo crvenim limom, zaštićeno gromobranom, sklonište s odlično iskorištenim unutrašnjim prostorom omogućuje udoban boravak za šest osoba, u slučaju potrebe i dvanaest. S čeonim lampama na glavi, nakratko uđemo unutra da pogledamo kako izgleda. U mraku ugledamo skupne drvene ležajeve, police s uredno složenim namirnicama, željeznu peć srebrnkaste boje na kojoj piše "Visokogorci", a na zidu neki prastari crno-bijeli zemljovid Durmitora.

Sjednemo vani pored Čeha, pa među planinskim cvijećem podno Debelog Nameta izvadimo hranu i počnemo jesti.

155

Debeli Namet

Popevši se na prag ledenjačke morene, zakoračimo gojzericama na ledenu, prljavo-bijelu površinu posljednjeg durmitorskog ledenjaka. Debeli Namet. Za ovaj široki pojas vječnog snijega i leda, širokog oko 150, a dugog oko 350metara, neki će reći da i nije pravi ledenjak, već tek ostatak nekad moćnog ledenjaka čiji je dio preživio samo zbog toga što se skrio pod hladnim zidovima moćnih dvotisućnjaka, Šljemena i Terezinog bogaza. Tu sunce nikada ne dolazi. Šljeme (2455m) je treći vrh po visini na Durmitoru, a Debeli Namet je mjesto gdje smo ponovo postali razigrana djeca, gdje smo ponovo potrčali, klizali se i padali na ledu i pili nezdravu ledenjačku vodu. Debeli Namet je mjesto gdje smo stali zagledani u prostor koji zarobljava pogled, u prizor Velike Kalice pružene prema sjeveroistoku, stisnute moćnim tijelima Međeda i Savinog kuka. Debeli Namet je mjesto gdje smo stali zagledani u jedini svijet u tom svijetu, u carstvo planinskih bogova zvano Durmitor.

Hram nad kojim grme gromovi

Durmitoru se treba pokloniti. Durmitor je hram nad kojim grme gromovi i zavijaju vjetrovi. Na Durmitoru postoji 48 vrhova s visinom od preko 2000m, a od toga čak 7 vrhova je visoko preko 2400m. Svako jutro kad zora zarudi, Durmitor se zagleda i nagne, čas prema planini Sinjajevini, čas prema Ljubišnji, ali nikako da se s njima spoji. Ne daju mu to zaravan Jezera i kanjon hladne Tare.

Durmitor je neobičan splet visokih vrhova usred povišenih krških zaravni, protkan dubokim kanjonima. Od obale južnog Jadrana udaljen je tek stotinjak kilometara. U davna vremena taj besputni kraj naseljavala su pastirska plemena, uglavnom Iliri. Rimski izvori najčešće spominju Autarijate po kojima je vjerojatno ime dobila rijeka Tara, te Kriče, staro ilirsko pleme koje je na tom prostoru živjelo sve do kasnog srednjeg vijeka. Rimljani su ovim krajem vladali gotovo pola tisućljeća. Uz istočni rub Durmitora i preko Tare pružala se rimska cesta koja je povezivala utvrdu Ad verba na području Nikšića, s vojnim logorom Municipium S, na području Pljevlja. Pri podijeli Rimskog Carstva na Istočno i Zapadno, taj dio je pripao Istočnom Carstvu. Slaveni su tu došli u 7. stoljeću

i pomiješali se sa starosjediocima, prenijevši im svoju kulturu i jezik, a prihvativši pastirski način života i kršćanstvo.

Počivalište planinskih bogova

Meded s visinom od 2287metara, devetnaesti je vrh na Durmitoru, ali svojim izgledom i mjestom na kojem se uzdigao ostavlja snažan dojam na čovjeka. Od svih durmitorskih vrhova najpoznatiji je. Najčešći je vrh na razglednicama Durmitora i omiljeni je motiv mnogih fotografa i fotoamatera. Meded se poput grčkog Narcisa svakog jutra ogleda u glatkoj površini Crnog jezera pod sobom, uvjeren da je najljepši na svijetu. I zaista, u svako novo

svanuće, Meded je sve ljepši.

U pravilnoj koloni nastavljamo se uzdizati prema hrptu okamenjenog diva koji je zauvijek zaspao na tom nevjerojatnom mjestu koje su sveci i bogovi odabrali za svoje odmorište. Tamo gdje sve nestaje u oblacima i magli stisnutoj kamenim provalijama, tamo vlada čudesni mir i spokoj koji u čovjeku budi zaboravljenu poniznost pred moćnom prirodom. Ispod nas, u bjelini neprozirne zavjese nestali su Debeli Namet, alpski bivak i čitava Velika Kalica.

Prije pet tisuća godina u Mezopotamiji je postojalo vjerovanje da na sjeveru postoji jedna jako visoka planina na kojoj borave bogovi i sveci. Tu planinu su naučnici i helenisti identificirali kao Durmitor. Dok je Olimp predstavljao prijestolnicu bogova i božanske hijerarhije, Durmitor je bio mjesto gdje su se bogovi vraćali na počinak nakon dugog puta i umora od Zemlje i ljudi. A zašto su bogovi i sveci baš Durmitor izabrali za svoje počivalište? Zašto su bogovi na Olimpu ostavili nektar, a na Durmitoru stvorili samotne i surove Kalice? Možda zato što su više voljeli pustopoljine i provalije sa snijegom nego sva božanska jela i pića ovoga svijeta. Kad ljeti

vile zaigraju svoja kola, a južni i sjeverni povjetarci ispune zrak mirisom cvijeća i borovine, čovjeku se učini da su bogovi ponovo uskrsnuli i vratili se da bi podarili mir mrtvima, te udahnuili život živima.

Kolona se razbila. Ne znamo točno gdje smo. Uspon prema nebu ide u beskonačnost. Magla na trenutke otvori fantastične provalije pod nama, ledenjačke cirkove, Veliku Kalicu i Lokvice, te Savin kuk nasuprot.

Savin kuk je prije par godina zarobio dvoje splitskih planinara, ali su ih žabljački spašavatelji na čelu s Mišom Vojinovićem iz Razvršja uspjeli spasiti i izvući iz opasnog zagrljaja planine. To je bila spasilačka akcija o kojoj se još priča u Žabljaku.

Bijes gromovnika Peruna

Prolazimo jezivom grebenskom stazom kao da hodamo po oštrici žileta. Tu je hrbat Mededa na mnogim mjestima širok samo pola metra, a s naše lijeve i desne strane obrušavaju se stravične provalije duboke preko tristo metara. Srećom od magle ne vidimo te skrivene dubine što nam prijete, pa nam je lakše, ali ujedno nam je i žao što ne možemo vidjeti što je to pod nama. Nakon čudesne grebenske

šetnje stižemo na Južni vrh Velikog Međeda, visok 2285m. Potpuno smo u magli. Prvi puta u maglenoj daljini začujemo udare gromova. Nastavljamo prema sjevernom vrhu koji je od južnog dalek samo 300m, ali put do njega vodi preko oštrog stjenovitog reza. Ni sami ne znamo gdje smo sve prošli. Spuštamo se i podižemo pridržavajući se za oštre bridove stijena da ne odletimo u bijeli bezdan. Na dva najopasnija mjesta postavljeni su klinovi i sajle. Na samom vrhu grebena na maloj travnatoj padini ugledamo čuvarkuće. Nevjerojatno je gdje ta biljka sve može rasti i kakvu sve klimu može izdržati. Pomažući jedni drugima na najrizičnijim mjestima, stižemo na Sjeverni vrh. Taj vrh je ujedno i najviši vrh cijelog Međeda. Nadolazeća grmljavina sve uvjerljivije nas upozorava da što prije napustimo greben. Mada je nepoznato da je u novije vrijeme na Durmitoru netko stradao od udara groma, zaključili smo da smo dolaskom na to sveto mjesto probudili i uznemirili bogove koji su odmarali, pa sad trebamo što brže nestati s planine, maknuti se i pobjeći van dometa opasnih nebeskih vatri. Durmitorci planinu, koju toliko vole, zbog naglih i iznenadnih vremenskih promjena na njoj, često nazivaju i "Manitom planinom". Nakon grebena Đevojke poči-

njemo se ubrzano spuštati prema Strugi, prvo niz stijene, a zatim niz strme travnate padine i sipine. Bio je to pravi bijeg pred kišom i gromovima koji su već stigli na vršni greben. Pri silasku, u podnožju stijene primijetimo crnu spomen ploču. Na tom mjestu, poskliznula se i poginula neka planinarka. Na ploči piše: Hana Musilova 31.08.2008.

S mračnog neba nad nama, ljuti gromovnik Perun, kao da nije htio prestati slati svoje ubojite strijele, koje su sve snažnije paralelno tmurno nebo i udarale u stjenovite vrhove Međeda. Doslovno u zadnji trenutak, pobjegli smo pred bijesom boga neba i oluja. Poslije Struge na nas se srušio strašan pljusak. Nakon beskonačnog probijanja kroz gustu crnogoricu napokon stignemo u Razvršje. Tako mokre i umorne dočekaše nas Mate, Kojo i Mišo, a kiša stane. Bogovi Durmitora se umire, utihne i moćni Perun, a Ale s ruksaka skine mokru kitu planinskog cvijeća, ubranog na visini od preko 2000metara, pa ga pruži nasmijanoj Marijani.

*soa, soha - nebeski podupirač /

Foto: J. Gracin

Pogled s Debelog Nameta na Veliku Kalicu

Sadržaj

Joso Gracin	Veslima kroz vrijeme prošlosti	3
Jelena Devčić	Druženje s povodom	11
Alija Omerović	Put u noć!	12
Anka Dujić	Fr(A)nkine cipele (gozjerice)	14
Joso Gracin	Njegovim veličanstvom, otokom Kornatom	16
Branka Ivas	Dani hrvatskih planinara, Mljet	25
Ana Kardum	Roški slap	28
Dražen Zjalić	Kanjonig Čokolom	30
Katarina Marić	Visočica	34
Vedrana Vranjkoivić	Matokit - Oštra planina	36
Marijana Šimić	Mosor	37
Joso Gracin	Di si viteže moj!	40
Josipa Aužina	Kako sam osvojila Bojin Kuk	51
Julija Dobrinčić	Stazom za Veliki Golić	53
Damir Labor	Bespućima Velebita	55
Damir Labor	Grebening Crnopcem	58
Teo Barišić	Jamski sustav Kita Gaćešina-Draženova puhaljka	62
Johan Čulot	Izvod iz e-maila-o dijelu ispod -665m	63
Marin Glušević	Kita u Francuza	64
Goran Rnjak-Vjetar	Metuzalem ispod 700 - izvod	67
Teo Barišić	Najdulja jama Slovenije-Sistem Migovac	67
Goran Rnjak-Vjetar	Golubinka u Grulovićima	69
Teo Barišić	Debeljko i Debeljača	72
Teo Barišić	Jelar Ponor	75
Mario Škorin	Kako smo svladali sve zapreke - speleoškola 2012	80
Teo Barišić	Istraži me i što je bilo poslije	85
Teo Barišić	Revizija speleoloških objekata u prijedlogu za Natura 2000 ekološku mrežu u šibensko-kninskoj županiji	89
Teo Barišić	Speleološki objekti na području grada Vodica	94
Josipa Lučić	Školarci nisu više djevičanski	96
Teo Barišić	HGSS Stanica Šibenik u 2012	98
Julija Dobrinčić	Put Oluje	103
Marijana Šimić	Snježna Orlovača	108
Mate Protega	Lišanjski vrh	111
Tatjana Bračanov	U susret proljeću usponom na Lišanjski	112
Mio Kožić	Celine Dion	114
Nada Protega	Gorski Kotar	120
Tina Šarić	Samarske stijene	122
V.Vranjković/N. Crljenak	Kamešnica-Konj	124
Nikolina Crljenak	Baške Oštarije	125
Neven Magazin	Đabarski kukovi	128
Tomislav Pašara	Đir do Marinog bunara	131
Renato Pulić	I u Paklenici ima raja	132
Tatjana Bračanov	Kuda ni lisica ne prolazi!	134
Đr. Josip Poljak	Velebitski Prutaš - ulomak iz Hrv. Planinara br.1, 1933.g.	139
Tatjana Bračanov	Pobjeda duha i viteške plemenitosti	140
Tina Šarić	Kamešnica	142
Sanda Paić	Durmitor	143
Joso Gracin	U počivalištu planinskih bogova	153

9 771848 322006

ISSN 1848-3224

